

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav Dálného východu
Katedra Japanologie

Kondžaku monogatari jako jeden z pramenů japonské literární tradice

Diplomová práce

Autor diplomové práce: Karel Vlček

Vedoucí diplomové práce: doc. Zdenka Švarcová, Dr.

Datum odevzdání: 21.4.2008

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval sám za odborného vedení doc.Zdenky Švarcové a že veškeré prameny a literaturu, jež jsem při vypracování použil uvádím v seznamu literatury na konci práce.

21.4.2008, Karel Vlček

Rád bych zde vyslovil skromné poděkování doc. Zdeně Švarcové za to, že ve mně vzbudila středoškolskou výukou již téměř uhašený zájem o literaturu. Rád bych také poděkoval svým blízkým za nezištnou a vytrvalou podporu.

Úvodem

Účelem této práce je podat byt' jen velmi kusý a dílčí pohled na středověkou sbírku povídek secuwa, Kondžaku monogatari. Je třeba upozornit, že jsem se zde zabýval pouze povídkami z japonské části sbírky, téměř úplně pomímám svitky 1 až 9, které obsahují povídky Indické a Čínské. Mým cílem bylo podat obraz povídek buddhistické části Kondžaku monogatari, dílem proto, že se jí v literatuře nevěnuje tolik pozornosti, dílem z osobní inklinace.

V práci jsem musel bohužel pominout mnoho témat. Po úvodu do problematiky japonských povídek a sbírek secuwa podávám ve druhé kapitole jistý obraz bódhisattvů Džizóa a Kannon, ale téměř opomímám buddhu Amidu, ačkoliv ten je z hlediska japonského buddhismu nejdůležitější a je mu v Kondžaku věnováno nejvíce povídek. Je jich tolik a je to tak široké téma, že by si zasloužilo samostatnou práci. Následuje výklad pojmů *dóšín* a *nembucu*, klíčových pro chápání smyslu mnoha povídek.

Ve druhé kapitole jsme se pokusil o obraz buddhistických mnichů, jak je podáván na pomezí buddhistické a světské sekce. Následuje analýza povídky 26/27, která posloužila Rjúnosuke Akutagawovi jako pramen pro jeho povídku *Rokunomija no himegimi*. Následuje krátký přehled autorů dvacátého století a děl, která se tak či onak inspirovala sbírkou Kondžaku monogatari šú.

V dodatku kromě několika přehledných tabulek uvádím vlastní překlady povídek, které se nějakým způsobem týkají textu diplomové práce a doplňují jej, nebo které mne zaujaly.

Karel Vlček.

I. Úvod – okolnosti vzniku sbírky Kondžaku monogatari

1. Příběhy secuwa a literatura secuwa

Obecné vymezení

Název secuwa je v nejobecnějším smyslu používán pro vyprávění s určitým pevně daným obsahem. Nicméně přesná terminologie není ustálena a řídí se víceméně konkrétním účelem použití tohoto termínu. V japonské literární vědě se například starověká japonská literatura dělí na mýty (神話), legendy (伝説) a příběhy secuwa, přičemž jako secuwa se označují myšlenkově ucelené narativní příběhy.

Jiný význam má termín secuwa, pokud je používán v kontextu středověké japonské literatury. V období Heian (794~1185) byly hlavním literárním žánrem, co se prózy týče, romány monogatari a jako secuwa bývají označována díla, která se z tohoto hlavního proudu heianské literatury vydělují.

Od pozdní doby Heian se do žánru secuwa zařadily příběhy obsažené ve sbírkách buddhistických kázání (sekkjó 説教) dávaných v kláštorech a navíc se tak také označují i jiné prozaické útvary s daným námětem jako jsou krátké povídky (tampen šósecu 短篇小説) a humorné příběhy (warai banaši 笑い話).

V literární vědě se pojmu secuwa běžně neuzívá pro vyprávění předávaná ústní tradicí, obvykle se tímto rozumí hlavně příběhy v psané formě. Naproti tomu ve folkloristice je pojem secuwa používán, i když zřídka, hlavně pro vyprávění předávaná ústní tradicí (口頭伝承) a v tomto případě zahrnuje v ústním podání umělecky zpracované legendy, pohádky (昔話) a povídačky nebo anekdoty (世間話).

Znaková složenina „secuwa“ obsahuje znak pro vyprávění, *hanaši*. To, v protikladu ke *katari* tak, jak je toto slovo používáno například v termínu *katari mono*, znamená vyprávění běžným jazykem, v neveršované podobě. Naproti tomu příběhy *katari mono*, kam patří například hrdinský epos Heike monogatari bývaly často přednášeny ve verších a s doprovodem hudebního nástroje.

Z tohoto hlediska pak nelze jednoznačně říci, že do žánru secuwa obecně patří legendy a pohádky, neboť ty bývaly často přednášeny či prozpěvovány ve verších, tedy nikoli běžným jazykem. Ve folkloristice je tak těžiště pojmu *hanaši* a následně tedy i pojmu secuwa hlavně v povídkách *seken banaši*.

Etymologie slova *hanaši* sahá hluboko do minulosti. Odpovídaly mu, kromě znaku 話 také znaky 噺 nebo 咄 s významem „povídání“, ale také „novinky“. Ve starověku znamenalo *katari* slova božstva pronášená v tranzu šamankou *miko*, kterou toto božstvo posedlo (懸かる~語る).

V protikladu k tomu *hanaši* znamenalo interpretaci, vysvětlení a tedy zprostředkování těchto slov, které prováděl většinou vykladač *saniwa* (審神者). Původně tedy slovo *hanaši* znamenalo výklad a interpretaci něčeho, což je v dobrém souladu s doslovným překladem znakové složeniny „secuwa“, totiž „vysvětlující vyprávění“. Slovo secuwa s významem „vysvětlující vyprávění“ však nepochybně označovalo původně výklad buddhistických mnichů, kterým seznamovali laické posluchače zejména s legendami o vzniku chrámů a o buddhistických světcích a které bývalo pro lepší zapamatování i pro lepší názornost a mocnější účinek doprovázeno malovanými svitky *engi emaki* (縁起絵巻、絵巻物) a má tedy úzkou souvislost s těmito buddhistickými kázáními.

Vpodstatě tedy existují dva možné způsoby vymezení termínu secuwa. Na jednu stranu lze secuwou nazývat jakýkoliv text, pokud je stavební jednotkou sbírky, která je tradiční japonskou filologií řazena mezi sbírky secuwa. V některých sbírkách, které jsou takto označovány, například také v *Gódanšo* nebo *Kodžidan*¹, jsou ovšem zahrnuty i velmi krátké záznamy, které nesplňují intuitivní představu o tom, co je to povídka nebo vyprávění.

Druhé vymezení pojmu secuwa v nejširším slova smyslu zahrnuje mýty, legendy, lidová vyprávění, anekdoty (neboli pomluvy, klepy), *utamonogatari*, ale samozřejmě i biografie slavných osob, legendy vztahující se k založení chrámů, záznamy z kronik i historiky, které jsou součástí nějakého díla žánru *monogatari* nebo *gunki monogatari*. Shrneme-li v obecné definici tyto typy nebo žánry povídek, lze říci že secuwa je „krátký, ucelený příběh, podávající realistickým způsobem nějakou legendu, původně tradovanou v ústním podání, a to bez ohledu na to, zda je jeho pramenem přímo ústní podání, nebo nějaký text.“ Tato definice je ovšem příliš obecná na to, aby vyjádřila podstatu příběhů secuwa.

1 江談抄 古事談

Sbírky příběhů secuwa

Sbírky příběhů secuwa byly většinou kompilovány podle určitého klíče, s určitým tematickým zaměřením. Podle charakteru příběhů v nich obsažených je lze klasifikovat do několika skupin a to hlavně na nábožensky zaměřené sbírky (宗教的説話集), sbírky poučení či lekcí (教訓的説話集) a na sbírky příběhů určených pro zábavu (娯楽性の強い読み物的説話集). Tyto tři skupiny tvoří jádro takzvané literatury secuwa.

Za příbuzné japonským sbírkám, o které nám hlavně jde, jsou pokládána i díla mimojaponská, hlavně indická, čínská a řecká či arabská jako Ezopovy bajky, Pohádky tisíce a jedné noci a starověké indické příběhy *džátaky*, tedy vesměs sbírky příběhů s morálním naučením. Z čínských pramenů se jedná hlavně o memoárové sbírky vydávané v době Chanů a sbírky záhadných příběhů. Dále se mezi tento žánr počítají také sbírky buddhistických sůter, ale také některé posvátné knihy židovské a křesťanské. V dávných dobách mohly být tyto příběhy také veršované, ale próza je obvyklejší. Japonské sbírky secuwa byly pochopitelně nejdříve ovlivněny svými indickými a čínskými vzory, i když například Ezopovy bajky byly v Japonsku později také známé a oblíbené.

Původně vznikaly sbírky secuwa zapsáním vyslechnutých příběhů, ale postupně byly editovány i podle písemných pramenů. Při zařazování příběhů do sbírek bývala do velké míry zachována věrnost originálu, pokud neměl autor sbírky nějaký zvláštní cíl. Je to pochopitelné s ohledem na původně didaktický účel příběhů secuwa. Pokud tedy autor sbírky shromažďoval materiál přímo z ústních pramenů, byla často změna výrazu a formálních prostředků nutně doprovázející zapsání ústního projevu minimální a v některých případech se autor prostě omezil na původní pramen a zachoval specifičnost ústního projevu.

Otogi zóši

Termín související s povídkami secuwa, ale jedná se zřejmě o krátké povídky výrazně světského charakteru. Obecně se tak říká krátkým příběhům z období 13. až 17. století, které jsou většinou anonymní. V 18. století se termínem otogi zóši označovalo 23 příběhů vydaných ve sbírce Otogibunko (御伽文庫) kolem roku 1700 v Ósace nakladatelem Šibukawou Seiemonem. V 19. století byl pak tento termín používán pro krátké povídky psané v období Kamakura (1185~1333) a Muromači (1333~1568), kterým se také říká čúsei šósecu (中世小説), nebo muromači džidai tamen šósecu.

Původní soubor, ze kterého čerpal Šibukawa čítal asi 500 příběhů, jejichž náměty byly tragická láska, žárlivost, sebevraždy, pomatení, homosexuální láska kněží a noviců, trápení hrdiny, než se znovu narodí jako kami a podobné. Témata a někdy i text byly brány také ze sbírek secuwa, nebo z válečných pověstí (gunki monogatari 軍記物語) a dalších narativních žánrů. Středověké příběhy se dochovaly ve třech formách 1) emaki (絵巻), což byly horizontální svitky kombinující obrázky a ručně psaný text, 2) šahon (写本), které reprodukovaly pouze text a 3) takzvané nara ehon (奈良絵本), obrázkové knihy, často produkty chrámových umělců převážně z okolí Nary. Klíčovou roli při vzniku příběhů otogi zóši hráli různí lidoví umělci jako biwa hóši, hráči na bubínek cuzumi, slepé zpěvačky a hráčky na šamisen (goze 瞽女) a toulavé mnišky. Otogi zóši jsou někdy nesprávně zaměňovány za otogi banaši, což jsou pohádky pro děti.

Některé specifické rysy Kondžaku monogatari

Kondžaku monogatari je největší sbírka příběhů secuwa z období konce doby Heian a začátku doby Kamakura. Je psána v japonštině, stylem kana madžiri bun, který kombinuje čínské znaky s gramatickými koncovkami psanými katakanou. Množství sinojaponských složenin svědčí o tom, že autor byl patrně učený mnich. Přesné datum jejího sestavení ani autor či spíše autoři nejsou známi.

Co je tedy zvláštní a charakteristické na povídkách z Kondžaku? Mají původ v tradičních lidových příbězích, v legendách, životopisech i zázračných příbězích a v utamonogatari a v anekdotách. Nicméně lze říci, že pro Kondžaku je typické, že obsahuje příběhy, jejichž pramenem jsou často právě příběhy typu anekdoty. Secuwa v Kondžaku monogatari nicméně nejsou anekdotami v pravém slova smyslu. Anekdoty jsou historicky všeobecně známé, ze života současníků vypravěče. Příběhy v Kondžaku tím, že začínají formulkou 「今ハ昔」 a končí 「トナム語り伝エルトヤ」 posouvají příběh do čtenáři vzdálené minulosti. Autor tak ustupuje do pozadí, svým vyprávěním se nezaručuje osobně za pravdivost příběhu, naopak se odvolává na „objektivní“ pravdivost tím, že „tak se vypravuje (mezi lidmi)“. Tím je výrazně umocněno zdání pravdivosti každé povídky. Z původní anekdoty, nebo vlastně z jakéhokoliv příběhu, tak autor vytváří legendu, pověst. Na druhou stranu se ale povídky z Kondžaku právě svým charakterem, tj. zájmem o jedince, o senzační a směšné události i společenské zvyky a tím, že je realisticky až naturalisticky zobrazují, v širším slova smyslu řadí mezi anekdoty. A toto je snad pravou charakteristikou výrazu světské secuwa tak, jak bychom jej intuitivně chápali.

Naproti tomu je pro buddhistické secuwa typická jednodušší struktura vyprávění, motivy i výrazové prostředky se stereotypně opakují. To odpovídá tomu, že pramenem k buddhistickým povídkám byly hlavně starší sbírky, kde zájem o příběh samotný či o světské věci nebyl tak veliký.

Můžeme tedy shrnout, že pod pojmem secuwa se rozumí krátký psaný příběh, který má jako podklad nějaké všeobecně rozšířené, původně ústní vyprávění, ne nutně s tematikou tajemna či nadpřirozena, ale třeba i humornou historku, či příběh o skutečné historické události.

2. Přehled sbírek secuwa od nejstarších až po Kondžaku monogatari

První sbírky secuwa byly kompilovány hlavně podle podobných děl čínských případně indických, ale postupně byl zpracováván i původní materiál japonský. Kondžaku Monogatari jsou jednou z prvních sbírek, ve které se objevují i světské povídky se širším tematickým záběrem. V časně a střední době Kamakura zaznamenal žánr sbírek secuwa největší rozkvět. Přestože se hlavní tematické okruhy nelišily od těch z doby Heian, spolu s kvantitou narůstala i diferenciacie obsahu.

V této podkapitole budu používat termín „buddhistické sbírky secuwa“ pro sbírky, jež obsahují pouze buddhistické příběhy (仏教説話), tj. zaměřené na vysvětlení některé buddhistické pravdy. Je těžké vést přesnou dělící čáru mezi buddhistickým a nebuddhistickým příběhem, neboť buddhismus byl v době vzniku sbírek již tak rozšířený, že prostupoval celou společností a myšlením lidí. Zhruba by se dalo říci, že buddhistická povídka je něco jako „ideologická propaganda“. „Světskými sbírkami secuwa“ budu označovat takové sbírky, které obsahují ostatní typy povídek (hlavně 世俗説話²), ale jen menšinu buddhistických.

Nejprve uvedu v chronologickém pořadí buddhistické sbírky secuwa a pak sbírky světských příběhů. Většina z nich má vztah ke Kondžaku monogatari-pokud nejsou některé příběhy v nich obsažené přímo pramenem pro příběh zastoupený v Kondžaku, existují alespoň podobné rysy mezi některými příběhy, které snad ukazují na některý pramen společný oběma sbírkám.

2 Tyto termíny se někdy používají. Soudí se, že termín sezoku secuwa má původ v klasifikaci příběhů tak, jak je provedena v KM. Znamená obecně povídky se sekulárním zaměřením, oproti bukkjó secuwa nebo šinbucu secuwa. Souvisí s tradičním dělením jap. společnosti na sekulární a náboženskou část, tj. na buddhistické mnichy a na laiky.

2.Přehled sbírek secuwa od nejstarších až po Kondžaku monogatari

Více než polovinu všech sbírek secuwa do roku 1333 tvoří sbírky čistě buddhistické a pokud bereme v úvahu i buddhistické secuwa ve sbírkách smíšeného typu, blíží se tento poměr 2:1.

Světské secuwa, což ovšem neznamená, že by nemohly být sestaveny mnichem, se dělí na dva hlavní typy: 1) povídky z prostředí heianského císařského dvora a 2) lidové povídky, nebo místní legendy. Sbírkou jako Kohon secuwa-šú, nebo Udži šú-i monogatari se řadí mezi sbírky se smíšeným obsahem. Jejich vztah ke Kondžaku je nesporný, neboť zhusta obsahují totožné či podobné povídky, nicméně Kondžaku monogatari jim buď časově předchází, nebo podobné povídky mají nějaký starší společný pramen a tak je zde nebudu zmiňovat.

Buddhistické sbírky secuwa

Nejstarší dochovaná díla japonské povídkové literatury (ve smyslu tohoto termínu, jak jej používají japonští historikové literatury) jsou buddhistické sbírky secuwa datované do počátku 9. století. Nejstarší sbírkou je nepochybně **Nihon rjóiki** (nebo také Nihon reiiki, 日本靈異記) sestavená pravděpodobně v letech 821 nebo 822 knězem Kjókaiem (景戒) z chrámu Jakuši-dži. Jsou v ní obsaženy příklady toho, jak ctnost a víra jsou již v tomto životě odměněny a hříchy a nectnosti potrestány. To, že k naplnění zákona o odměně a odplatě může dojít již na tomto světě je jedním z hlavních rysů japonského Mahájánového buddhismu a stalo se hlavním námětem mnoha dalších pozdějších buddhistických sbírek. Nevíme, zda to byla skutečně první japonská sbírka příběhů secuwa; ve skutečnosti obsahuje odkazy na to, že již předtím existovaly individuálně zapsané příběhy. Z předmluvy ke sbírce se dozvídáme, že autor se inspiroval podobnými sbírkami čínského původu (Ming-pao-chi, Panjo yen-chi) a jeho záměrem bylo sestavit sbírku z příběhů čistě japonského původu a vyrovnat se tak indickým a čínským vzorům. V předmluvě autor píše:

„Proč by měly být ctěny pouze záznamy z cizí země a nemělo by se věřit v zázračné události z naší vlasti?“

Sbírka obsahuje ve třech knihách okolo sta povídek seřazených zhruba chronologicky a časově pokrývajících úsek od vlády císaře Júroku (457-479) do doby vlády císaře Sagy (809-823). o tom, že by autor využil nějaké starší psané prameny jsou jen sporadické důkazy, ale z předmluvy k 1. a 2. knize vyplývá, že velká část příběhů pochází přímo z ústního podání tak, jak je vyslechl Kjókai osobně. Měl k tomu příležitost; je totiž pravděpodobné, že zpočátku nežil v klášteře jako vysvěcený

2. Přehled sbírek secuwa od nejstarších až po Kondžaku monogatari

kněz, ale žil a pracoval mezi laiky jakožto takzvaný *džido-šami*, neboli *šido-só*. Tento fakt by také mohl vysvětlovat výskyt několika příběhů světského obsahu, bez zjevné souvislosti s buddhismem, přestože jsou alespoň využity jakožto morální naučení.

Význam Rjóiki je v tom, že jejím sestavením byl v Japonsku založen žánr povídkových sbírek, které již existovaly v Indii (příběhy *džátaka*) a v Číně. Buddhistické sútry obsahují mnoho konkrétních příkladů zázračné moci víry a zázračného konání Buddhy a je přirozené, že spolu s překládáním indických súter vznikla v Číně původní tvorba tohoto žánru, to znamená příběhy o buddhistických zázracích odehrávající se v Číně. Z hlediska působivosti příběhu na posluchače je patrně mnohem účinnější, odehrál-li se v jeho vlasti, za okolností a v prostředí, jež je mu blízké, než v nějaké vzdálené zemi. Podobně Kjókai započal proud původních japonských secuwa.

Sbírka Rjóiki má také dvě důležité vlastnosti, jež jsou charakteristické pro všechny pozdější japonské buddhistické sbírky secuwa. Za prvé je to důraz na nadpřirozené a zázračné. Za druhé jsou zde buddhistické učení a pravdy podány ve velmi zjednodušené a tudíž každému srozumitelné formě, s důrazem zejména na zákon karmy na zázračnou pomoc buddhů a bódhisattvů. Toto je typické pro mahájánový směr buddhismu, na rozdíl od hínajány, která klade velký důraz na mystiku a na kontemplaci a sebezdokonalování každého jednotlivce. Výše uvedené vlastnosti jsou ve velké míře charakteristické i pro Kondžaku, kde celé svitky jsou tematicky věnovány zázrakům spojeným s vírou v pomoc Lotosové sútry, buddhy Amidy či bódhisattvů Kannon a Džizóa.³

Konec 9. a začátek 10. století je také obdobím, ve kterém hojně vznikají takzvané **engi**, příběhy zaznamenávající zázračné okolnosti týkající se určitého chrámu či svatyně. Jsou to například Dai'an-dži engi z roku 895, Hasedera engi z roku 896, Kófuku-dži engi a Jakuši-dži engi z roku 900. Slovo *engi* se původně objevovalo v názvech chrámových záznamů z období Nara, nicméně v té době se nejednalo ještě o narativní literaturu, ale zejména o soupisy chrámového inventáře a majetku. Podle některých autorů (Masuda⁴) nemají větší literární hodnotu, neboť postrádají lidský rozměr a byly vytvořeny uměle a účelově mnichy toho kterého chrámu čistě pro zvýšení prestiže jejich svatyně. Chrámy tímto způsobem soupeřily o přízeň věřících. Také některé z tohoto typu příběhů jsou obsaženy v Kondžsku monogatari.

3 V Kondžaku, ve svitku č.20, je nicméně několik humorných příběhů (anekdot) o tom, jak byl příliš devótní amidista napálen tenguem, či kouzelným zvířetem. Takovéto příběhy v souvislosti s vírou v jiného buddhu či bódhisattvu jsem v KM nenašel.

4 Masuda Katsumi, *Setsuwa Bungaku to Emaki*, 1960.

2. Přehled sbírek secuwa od nejstarších až po Kondžaku monogatari

Rjóiki se staly pramenem pro pozdější významné sbírky secuwa, jako byly například Kondžaku monogatari a **Sambó-ekotoba**. Sambó-ekotoba (三宝絵詞, Tři poklady slovem i obrazem) je další významnou sbírkou, dochovanou po Rjóiki. Byla sestavena roku 984 Minamoto no Tamenorim (源為憲). Předpokládá se, že jí předcházela sbírka **Zoku nihon kanreiroku** (日本感靈録), sestavená roku 848 mnichem Gišó z chrámu Gangó-dži, nicméně z původního počtu 58 povídek se jich zachovalo jen 15. Sambó-e je vyjímečná za prvé z toho důvodu, že byla sestavena za konkrétním účelem, který je explicitně uveden v předmluvě a za druhé, že byla na rozdíl od většiny ostatních sbírek psána japonsky. Minamoto no Tamenori, ji napsal pro princeznu Takako, druhou dceru císaře Reizeie, která zemřela roku 985. Rozdělil ji do tří částí, z nichž každá je věnována jednomu ze tří buddhistických pokladů tj. Buddhovi, zákonu karmy a mnišství (仏・法・僧), jak napovídá již samotný název sbírky. V předmluvě Tamenori přímo píše, že jeho záměrem bylo poskytnout princezně nástin Buddhova učení nejen formou instruktivní, ale i ve formě, která by zastoupila fiktivní příběhy, oblíbené v té době mezi mladými aristokratkami.

Ve stejné době jako Sambó-e byla sestavena Yošišige Jasutanem sbírka **Nihon ódžó gokuraku-ki** (日本往生娛樂記) (asi v letech 985-986). Byla napsána čínštinou, jak bylo tehdy obvyklé v literatuře psané muži a jejím hlavním tématem je vstup světců do Nirvány. Byla patrně pramenem pro větší část příběhů Kondžaku ze svitku 15. Sbíрка obsahuje 45 biografí světců jde zpět až do časů prince Šótokua, tedy do doby počátků buddhismu v Japonsku. Příběhy jsou z části založeny na historických pramenech, ale z části i na informacích získaných z ústního podání. Žánr *ódžóden*, neboli biografie světců kteří dosáhli znovuzrození v buddhistickém ráji, byl velmi populární zejména v pozdní době Heian, ale díla tohoto druhu vznikala i později, až do období Tokugawa.

Džizó bosacu reigenki, o nichž se předpokládá doba vzniku v polovině 11. století, byla napsána směsicí japonštiny a čínštiny (*wakan konkóbun*), podobně jako Kondžaku. Tento styl je typický pro pozdní dobu Heian a pro Kamakurské válečné příběhy (*gunki monogatari*). Srovnání povídek majících paralelu v Kondžaku ovšem ukazuje na to, že šlo o překlad z čínštiny, přičemž originální text pocházel z doby Muromači (Masuda). Sbíрка přináší exempla zázračné moci bódhisattvy Džizóa a jeho pomoci těm, kteří se na něj spoléhají. Byla sestavena knězem jménem Džicu'ei⁵ z chrámu Mii-dera.

5 Podle jména mnichů můžeme často určit, jaký byl hlavní předmět jejich uctívání, jejich specializace. Alespoň v příbězích v Kondžaku to do velké míry platí. Například mnich Kanren z povídky 24/6 byl specialistou na Lotosovou sůtru.

2. Přehled sbírek secuwa od nejstarších až po Kondžaku monogatari

Podobně jako předchozí sbírka, jen s jiným předmětem úcty a víry v jeho zázračnou moc, je zaměřena sbírka **Hokke genki** (celým názvem Hončó hokke genki, 日本法華驗記) sestavená mnichem Čingenem z hory Hiei roku 1041. Obsahuje 127 čínsky psaných povídek o Japoncích, v jejichž životě nějakým způsobem zázračně zasáhla Lotosová sůtra. Je také pramenem pro mnoho povídek v Kondžaku. Byla podobně jako Rjóiki kompilována podle čínského vzoru, kterým byl v tomto případě Fa-hua yen-chi a má některé rysy podobné s žánrem *ódžóden*. Rozdíl je ovšem v tom, že zde biografie světců nejsou nutně zakončeny jejich znovuzrozením v ráji (v tomto případě *Tusita*, neboli Ráj buddhy Amidy).

Hokkešuhó ippjakuza kikigakišó (法華修法一百座聞書抄) z r. 1110 je cenná jako pramen informující o charakteru dobových buddhistických kázání.

Následujícím dílem žánru *ódžóden* jsou **Zoku hončó ódžóden**, patrně doplňující Gokuraku-ki. Datum vzniku není přesně známo, ale ví se, že byla sestavena učencem Óe no Masafusou, který zemřel roku 1111.

Po Zoku hončó ódžóden následovaly další dva „doplňky“, sbírky **Šúi ódžóden** a **Go-šúi ódžóden**, jejichž autorem byl Mijoši Tamejasu (zemřel roku 1139). Dalšími konsekventními doplňujícími sbírkami ke všem předešlým tohoto žánru jsou **Sangai ódžóden** od mnicha Renzena a **Hončó šinšú ódžóden**, pokrývající období až do roku 1151.

Následující sbírka je spolu se Sambó-e příkladem toho, že nejen smíšené a nebuddhistické sbírky byly psány ne-čínsky. **Hokke šuhó ippjakuza kikigaki-šó** (zkráceně se užívají názvy Hokke hyakuza nebo Hokke hódan) je tvořena záznamy z kázání při 100 denním čtení sůter, obřadu provedeném roku 1110 v chrámu Daian-dži pod patronací císařské princezny, kterou byla patrně Fudžiwara Sadako. Přestože jádrem každého kázání je povídka, jsou tyto povídky velmi krátké a tvoří jen část textu. Jejich úlohou je spíše ilustrovat obsah kázání a dodat příklady z Indie, Číny i Japonska dokládající jeho pravdivost. Je napsána smíšeným style čínskými znaky a katakanou.

Pravděpodobně ve stejné době vznikla sbírka **Učigikišú** (existuje její dochovaný opis z roku 1134 pořizený mnichem Eigenem z hory Hiei), která je napsána stylem *semmjó*, to znamená katakanou doplněnou čínskými znaky psanými vedle a menší velikostí. Podle stylu lze usuzovat, že příběhy byly zapsány přímo tak, jak je autor slyšel vyprávět. 22 z jejich příběhů z celkového počtu dvaceti sedmi povídek se v některých rysech, někdy do značné míry, shoduje s odpovídajícími příběhy v Kondžaku.

2. Přehled sbírek secuwa od nejstarších až po Kondžaku monogatari

Pozdější sbírky jsou již formálně, co do svého rámce, zajímavější. Například **Hóbucušú** z let 1178-1179 od Taira no Jasujoriho má rámcově formu vyprávění-autor stráví noc v klášteře a vypráví poutníkům příběhy, které mají dokazovat výbornost buddhismu.

Sendžúšó je sbírka datovaná do roku 1183, ale pochází patrně až z doby mezi roky 1241-1258 a její autorství je tradičně připisováno mnichu Saigjóovi. Je psána vytríbeným stylem a zaujme šířko námětů a má již některé prvky typické pro Kamakurské buddhistické sbírky, to znamená 1) odvrácení se od světa v době „úpadku buddhismu“ a odchod do ústraní a 2) dlouhé komentáře připojené k povídkám; v přibližně jedné třetině povídek jsou komentáře delší než vlastní příběh. Tento prvek je zajímavým formálním pojítkem mezi povídkovou literaturou a žánrem črt *zuihicu*.

Poslední z buddhistických sbírek, kterou bych zde rád zmínil, je **Hoššinšú** připisovaná učenci Kamo no Čómei, autorovi slavného díla Hódžóki. Podobně jako pro předchozí sbírku je pro ni typická šíře témat povídek.

Světské sbírky secuwa

Souběžně s hlavním proudem buddhistických sbírek stále více narůstal počet sbírek zpracovávajících světské příběhy a ústně předávané legendy. Spolu se šířením buddhismu mezi nižší vrstvy japonské středověké společnosti se tak obrací pozornost autorů i k záležitostem světským a tedy bližším prostým lidem.

Nejstarší dochovanou sbírkou tohoto typu v Japonsku je sbírka **Jamato monogatari**, o které se předpokládá, že byla sestavena asi v polovině 10. století a která velmi připomíná slavnou klasickou sbírku příběhů doprovázejících básně *waka*⁶, Ise monogatari. Byly také objeveny zlomky příběhů a odkazy na jakousi starší sbírku povídek (zhruba o 50 let starší než Jamato monogatari), dílo slavného učenice Mijoši Kijojukiho (847-918). Jsou zmiňovány sbírky Zenke hiki, Zenke iki, Zenke isecu, ale je otázkou, zda se jedná o jedno a totéž dílo, či o více sbírek. Kijojuki neměl při jejich psaní žádný určitý záměr; jsou to všechno příběhy o záhadných událostech, sepsané Kijojukim podle jeho vlastní zkušenosti či podle příběhů, které slyšel vypravovat, čistě po jejich zajímavost. Kijojukiho velký rival v čínských studiích, Ki no Haseo, patrně napsal podobnou sbírku tajemných příběhů, která se jmenovala Ki-ke ke-i džicuroku, nicméně z ní se dochovala pouze jediná povídka.

Nabízí se otázka, z jakého důvodu není Ise monogatari řazeno do žánru secuwa. Jedna z teorií o vzniku *utamonogatari* předpokládá, že vznikly z takzvaných *kotobagaki*, to je z krátkých psaných

6 歌物語

2. Přehled sbírek secuwa od nejstarších až po Kondžaku monogatari

úvodů k básním. To znamená, že na rozdíl od literatury secuwa je jejich původ umělý, jsou produktem „vyšší“ literatury. Naproti tomu někteří badatelé⁷ předpokládají, že utamonogatari vznikly z historek, kolujících mezi heianskou dvorskou společností a tudíž se dají teoreticky zařadit do žánru secuwa. Mnohem důležitější, než výše zmíněné argumenty jsou ovšem podstatné odlišné rysy Ise monogatari od žánru sbírek secuwa, jak jim obecně rozumíme. Pokud uvažujeme o sbírce jako takové, jsou Ise uzavřeným celkem, neboť pojítka všech jejích příběhů tvoří postava hlavního hrdiny, Ariwara no Narihiry, což je řadí spíše do žánru monogatari. Další významnou odlišností je charakter jednotlivých vyprávění. Báseň waka, která je vyvrcholením každého z nich, je tu skutečně klíčovým prvkem, na rozdíl od povídky typu setsuwa, kde je větší důraz kladen na vyprávění samotné, ať už na děj příběhu, či na vylíčení zvláštních charakterových vlastností hrdiny povídky či nějakého neobvyklého zvyku či tradice. Ise monogatari se tak díky svému rámci řadí mezi monogatari. Nicméně v Kondžaku je obsaženo několik povídek typu utamonogatari, z nichž jedna je totožná s jednou povídkou z Ise. A tak lze obecně říci, že v širším smyslu se povídky typu utamonogatari dají zařadit mezi povídky secuwa, pokud jsou vytrženy ze kontextu své vlastní sbírky.

Dalším dochovaným dílem po Jamato monogatari je sbírka **Gódanšó**, patrně sestavená někdy v období mezi roky 1104-1108 žákem Óe no Masafusy a obsahující anekdoty ze života mistra. Jejich největším přínosem je, že dokumentují události, které nejvíce zaměstnávaly dvořany té doby. Je rozdělena do několika knih následujícím způsobem, s názvy: 1. kniha-Dvorské ceremoniály (oficiální ceremoniály), 2. a 3. kniha-Různé záležitosti, 4. kniha je bez označení, ale obsahově se podobá 5. knize-Čínské básně a nakonec 6. kniha-Dlouhé básně (čóka). Šířka témat je opět značná; objevují se zde anekdoty⁸ o císařích a o slavných hudebních nástrojích (několik takových je i v Kondžaku monogatari), přes příběhy o správném čtení básně, které bohyně či světec zjevil hrdinovi příběhu ve snu (taktéž zastoupeny v KM), až po anekdoty související s čínskými básněmi a s konfucianismem.

Další postavou pozdní doby Heian, jejíž rozhovory byly zaznamenány, je Fudžiwara Tadazane (1078-1162). Vyprávění Tadazaneho, sestávající hlavně z krátkých anekdot ze života, jsou obsažena ve sbírkách **Čúgaišó** a **Fuke godan**. Zde se již objevuje nostalgie po starých časech rozkvětu dvora v době Fudžiwarů, typická pro díla z období pozdního Heian a Kamakura, v období Kamakura zejména v historických románech (*rekiši monogatari*). Tato nostalgie, Japonci nazývaná *júsoku*

⁷ Masuda, Emaki

⁸ Terminem anekdota zde rozumím krátký příběh ze života nějaké konkrétní, známé osobnosti. Jedná se o žánr ústní literatury, tedy předpokládá se, že ve své době to byla všeobecně známá a rozšířená historka. V japonské terminologii se označují slovem 世間話.

2. Přehled sbírek secuwa od nejstarších až po Kondžaku monogatari

kodžicu, se projevuje v anekdotách ze života dvořanů soustředěním se na postavu hrdiny a zájmem o příčiny vzniku a historii dvorských ceremonií a rituálů, jakož i zvyků každodenního života. Nicméně obě výše uvedená díla ještě nebývají řazena k žánru historických románů, neboť obsahují pouze krátké anekdoty zapsané jednoduchým a bezprostředním stylem bez větších literárních ambicí.

3. Struktura Kondžaku

Kondžaku je jak svým rozsahem tak i šíří témat příběhů největší japonskou sbírkou secuwa. Obsahuje celkem 1010 příběhů rozdělených do 31 svitků nebo knih, z nichž ovšem svitky 8, 18 a 21 jsou ztraceny a jakož i některé příběhy, nebo jejich části v rámci dochovaných svitků.

Důvod, který vedl autora či autory k sestavení této sbírky není nikde explicitně uveden, ale můžeme se domnívat, že jím nebyla pouze snaha o sestavení co nejrozsáhlejší „encyklopedie“ všech možných příběhů, která by mohla sloužit jako jakýsi katalog pro kněze, kteří potřebují své kázání doplnit nějakým vhodným příběhem. Struktura Kondžaku je velmi promyšlená. Všechny celky jsou řazeny hierarchicky podle určitých, dobře patrných kritérií. Organizačním schématem na nejvyšší úrovni je schéma **geografické** a **časové**-svitky jsou řazeny za sebou do skupin podle původu v nich zařazených příběhů, to je v pořadí Indie-Čína-Japonsko. Tento řetěz vyjadřuje nejenom geografickou vzdálenost od místa, kde se nachází předpokládaný čtenář, totiž Japonec, ale i vzdálenost časovou ve smyslu šíření buddhistického učení a víry. Další logické členění, je poněkud formální a vychází z tradičního dělení příběhů na buddhistické a světské a je zachováváno jednotlivými svitky a uplatňováno v rámci rozdělení geograficko-časového. Zhruba řečeno (přehledně je to vidět z tabulky), buddhistické oddíly předcházejí světským. Toto dělení lze schematicky vyjádřit následovně:

Svitky:

- 1—5.....indické buddhistické příběhy
- 6—9.....čínské buddhistické příběhy
- 10.....čínské světské příběhy
- 11—20.....japonské buddhistické příběhy
- 22—31.....japonské světské příběhy

Předchozí způsob dělení na buddhistické a světské povídky je jen jakýmsi zobecněním klasifikace příběhů podle hierarchie **společenské**. Na vrcholu stojí buddhové a bódhisattvové a postupně pod nimi světci, císaři, dvořané, mniši atd. až po prosté lidi. V této skupině samozřejmě hierarchie nekončí, ale pokračuje od věřících přes neuvědomělé lidi až po hříšníky, zločince a vůbec spodinu tehdejší společnosti jako byli žebráci, vrazi, ti co zabíjeli zvířata a podobně. Samozřejmě existují ještě nižší, nebo nedokonalejší bytosti, které se buď znovuzrodily v buddhistickém pekla, nebo ještě pobývají na zemi mezi lidmi, jako jsou různí démoni a duchové.

Další logické dělení, které sbírka zachovává, a to jak na úrovni řazení svitků, tak částečně a poněkud volněji i na úrovni řazení příběhů v jednotlivých svitcích, je dělení z hlediska buddhismu a postupu jeho šíření. Toto dělení je ovšem typické pouze pro buddhistické svitky, tedy pro zhruba 700 povídek a opakuje se zhruba v každém geografickém oddílu stejně. Příběhy jsou řazeny v tomto pořadí:

- 1) Legendy o počátcích buddhismu v té které konkrétní zemi
- 2) Příběhy o zázračných vlastnostech „tří buddhistických pokladů“ v pořadí Buddha, Zákon, mnišství
- 3) Příběhy o odplatě či odměně za minulé skutky.

Počínaje světskými příběhy secuwa, to je od svitku číslo 22, zatímco na jednu stranu je přibližně zachovávan posledně zmíněný systém, příběhy jsou již řazeny nezávisle na něm podle literárních a společenských kritérií a to následujícím způsobem (podle svitků):

Svitok:

- 1 — biografie Fudžiwarů,
- 2 — příběhy o vyjímečných silácích,
- 3 — příběhy o magii a umění,
- 4 — bojovníci a souboje,
- 5 — odplata za minulé skutky,

- 6 — příběhy o duších mrtvých a tajemných věcech,
- 7 — humorné příběhy,
- 8 — příběhy o zlodějích, lupičích a válčení,
- 9 — tradiční milostné romance *kawa* (vyprávění o básních waka),
- 10 — tradované senzační příběhy.

Dalším prvkem organizační struktury Kondžaku monogatari je **asociační řazení příběhů** v rámci jednotlivých svitků. Metoda spojování pomocí „asociací“ (spojování na základě analogie ať už obsahové, nebo použitých slov, odkazem k nějaké staré klasické básni, na základě protikladu a podobně) básně waka s básní předchozí je dobře známá, ale v případě Kondžaku byla patrně vůbec poprvé použita na narativní texty. V rámci jednotlivých svitků tak na sebe navazují většinou dvojice, ale někdy i trojice povídek. Tato souvislost se ovšem netýká motivů, na jejichž základě jsou povídky zahrnuty do určitého svitku a najít ji, pokud existuje, protože to samozřejmě není pravidlem, je někdy velmi obtížné a často není ani příliš přesvědčivá. V komentáři k ukázkám se pokusím některé tyto propojující motivy ukázat na konkrétních příkladech.

Na nejnižší úrovni samostatných příběhů je také patrný záměr autora organizovat jejich strukturu. Nejprve jsou to slavné otevírací a uzavírací „formulky“ 「今ハ昔. . . トナム語り伝エルトヤ。」, v případě uzavírací formule jsou to zřídka i některé varianty. Tímto způsobem jsou všechny příběhy zřetelně odděleny jeden od druhého, je tak zdůrazněna jejich samostatnost obsahová, ale na druhé straně jsou formálně stmeleny v jeden celek. Struktura jednotlivého příběhu pak vypadá ve velké většině takto: nejprve je představen hrdina příběhu, pokud není anonymní je udáno i jeho jméno a doba, kdy se příběh udál (navzdory počátečnímu „Je tomu již dávno...“), pak je rozvinut samotný příběh až do své pointy a nakonec následuje, ve skoro všech případech, autorův komentář, naznačující jak by měl být příběh pochopen a jaké z něho plyne náboženské nebo i čistě morální naučení. Nutno poznamenat, že někdy je tato autorova moralita pro dnešního čtenáře poněkud překvapivá, zvláště když se týká něčeho, co není hlavním motivem příběhu jakožto zajímavého vyprávění. Například v jedné z přeložených ukázek nenásleduje moralita o tom, že není hezké opustit či vyhnat vlastní ženu, ale autor vyvozuje, že ženská žárlivost je špatná vlastnost. Nebo v povídce 29/29, kdy žena, aby unikla znásilnění od žebráků, uteče, přestože oni si ponechali jako rukojmí její dítě. Když žebráci zjistí, že se žena nejspíš nevrátí, dítě zabijí. Následuje vysvětlení o tom, jak je vynikající, že i mezi prostým lidem se najdou ženy, které dbají na svou čest. Nutno ovšem říci, že

právě v takovýchto případech autorova poznámka překvapí a poskytne tak důvod k zamyšlení nad vlastním pohledem na svět a na to, co je důležité.

Podobně, jako v buddhistickém malířství je obvyklé znázorňovat ucelený pohled na svět v hutné zkratce mandaly (i když v tomto případě mandala znázorňuje pouze buddhy, bódhisattvy a světce), můžeme si představit sbírku Kondžaku monogatari jakožto mandalu, znázorněnou jinými, totiž literárními prostředky. V tomto případě, na rozdíl od nakreslené mandaly, ale autor či autoři do své kompozice příběhů zahrnuli snad úplně celý tehdejší známý svět a tak lze sbírku nahlížet jako jakýsi obraz nebo odraz světa, filtrovaný a uspořádaný z hlediska tehdejšího buddhisty. Tak jako mají všechny příběhy, které můžeme chápat přes jejich vyjimečnost jako jakési „typy“ životních situací, své přesně stanovené místo ve struktuře sbírky a víceméně plynule navazují jeden na druhý pomocí vzájemných asociací, tak také každá událost i bytost v tomto světě má, podle buddhistického zákona kauzality své přesně určené místo. A tak Kondžaku má i jakýsi didaktický charakter-učí čtenáře schopnosti „správně“ uvažovat výše uvedeným způsobem a zařadit události kolem sebe i sebe samého do mozaiky světa.

Nakonec bych ještě rád poznamenal, že japonské kultuře, podobně jako indické, byla poněkud cizí spekulativní filozofie a tak nevznikala žádná teoretická díla, ze kterých by byl patrný ucelený názor tehdejších Japonců na svět a jeho zákonitosti. Sbíрка, jakou je Kondžaku, tento dobový názor, byť jen implicitně, ale za to mnohem živěji, zajímavěji a možná i přesvědčivěji, vyjadřuje. Pomocí takovýchto děl literatury tak můžeme nahlédnout do nitra tehdejších lidí přímo a nikoliv zprostředkovaně, spekulativně, jak nám umožňují historické prameny.

4. Autorství, doba vzniku a prameny Kondžaku monogatari

Problém autorství sbírky

V případě sbírky Kondžaku monogatari nemá zvláštního smyslu, mluvíme-li o autorovi nebo o sestavovateli či kompilátorovi. Pojem autorství nebyl v době jejího vzniku, podobně jako v Evropě až do novověku zdaleka tak významný a podobně jako ve sbírkách básní *waka* tak v případě Kondžaku lze hovořit o kompilátorovi, přestože zde jeho úloha nebyla patrně pouze kompoziční a spočívala například v překladu, přeformulování či převyprávění některých jednotlivých povídek.

4. Autorství, doba vzniku a prameny Kondžaku monogatari

Autorství sbírky je přes současné množství různých teorií stále neurčeno. V japonské filologii se tradovalo, že autorem je Minamoto no Takakuni,⁹ nicméně tato tradiční teorie se ukázala být pouhým omylem. Všeobecně byla rozšířena v moderním období, ale neexistuje dostatek starých materiálů a pramenů, který by potvrdil její platnost. V různých spisech je zaznamenáno, že Minamoto no Takakuni sestavil jakousi sbírku *secuwa*, nicméně nikde není explicitně uvedeno, že by se jednalo o Kondžaku monogatari, ani nebyl podán důkaz, že by tyto dvě sbírky-Kondžaku a ona hypotetická sbírka-byly jedna a tatáž. Jaksi se předpokládalo, že jsou stejné a tento všeobecně rozšířený omyl byl ještě potvrzován existencí sbírky *Zoku hončó cugan*¹⁰ a podobnými tištěnými sbírkami z období Kjóhó (1716-1736). A tak není zvláštní důvod pro udržování tradičního názoru o Takakuniho autorství sbírky Kondžaku; Takakuniho autorství nedochované sbírky **Udži dainagon monogatari** (dále jen UDM) je ovšem nezpochybnitelné, neboť je doloženo různými prameny z pozdní doby Heian.

Názorů na autorství KM je tedy mnoho, ale v souvislosti s Takakuniho nedochovanou sbírkou se dělí ve dva hlavní směry. Jedním je, že Takakuniho sbírka je jakousi „původní“ Kondžaku, které je jím rozšířením a doplněním, a tak i když nepopírá možného jiného sestavovatele, autorství přeci jen připisuje Takakunimu. Druhý názorový proud nepopírá úzký vztah mezi dnešní Kondžaku a UDM, nicméně trvá na tom, že Kondžaku není jen pouhým doplňkem a klade důraz na to, že byla sestavena nezávisle na UDM a tedy že Takakuni nemůže být považován za jejího autora. Oba tyto směry střídavě získávaly na popularitě, ale bohužel se nedochoval žádný pramen, který by potvrdil jeden a vyvracel druhý. Na základě těch pramenů, které máme k dispozici, je ovšem poněkud obtížné přijmout teorii, že Takakuniho sbírka a Kondžaku jsou totožné, případně že Kondžaku je doplňkem UDM.

Sbírka UDM byla nejspíše sbírka podobná dnešní **Udži šúi monogatari** (宇治拾遺物語, Vyprávění zanechaná panem z Udži), což je kanou psaná sbírka příběhů všech možných druhů, rozsahem značně menší než Kondžaku, přestože i tak dost velikým-zahrnuje přes 300 povídek. Také obsahově se liší, přestože prezentuje povídky z Indie, Číny i Japonska a v tom se tedy podobá Kondžaku a přestože UDM klade také důraz na povídky japonského původu, jejich pozice ve srovnání s Čínskými a Indickými zde není tak výrazná. Nakonec jsou zde rozdíly v tématech jednotlivých povídek-i v případě buddhistických povídek vykazuje Kondžaku větší tendenci směrem k „povíd-

9 源隆国, (1003-10077)

10 統本朝通鑑

4. Autorství, doba vzniku a prameny Kondžaku monogatari

kovosti“, ke zdůraznění příběhu a jeho aktérů samotných a nikoliv jen k náboženské interpretaci povídky, přestože rozdělení na buddhistické a světské příběhy existuje i v USM.

Z podobných důvodů jako byly výše uvedené se zájem literárních vědců, počínaje Sakai Kóheim (坂井 衡平), začal obracet k otázce autorství Kondžaku monogatari. V úvahu připadají mimo Takakuniho různí lidé, mniši i laici, patřících do okruhu významných osob té doby, jako byl opat Toba (také buddhistickým jménem Kakujú, syn Takakuniho a malíř), opat Čúdžin, excísař Kakudžu, Minamoto no Tošijori, Óe no Masafusa, nebo excísař Širakawa, ale také připadají v úvahu aristokrati, kteří se zřekli života a přijali mnišství a kteří mají nějaké vazby k hoře Hiei (například z rodu Fudžiwarů nebo Tačibanů), nebo anonymní mniši středního nebo nižšího ranku, mnich-písař příslušný k nějakému většímu chrámu, nebo anonymní mnich původem z jednoho ze sedmi Narských chrámů, či anonymní převor z chrámu Gangódži.

Kobajaši ([2], s.9) uvádí přehled možných kompilátorů podle Katajoseho Masajošioho:

- 1) Toba Sódžó Kakujú (opat Sódžó Kakujú) (1053-1140), devátý syn Minamota no Takakuniho. Opat sekty Tendai a jeden z možných autorů svitkového obrazu *Čódžú giga*,
- 2) Čúdžin Sódžó (opat Čúdžin) (1065-1138), předchůdce opata Kakujú a předpokládaný autor nedochované sbírky *Zacuzacu šú*,
- 3) Minamoto no Tošijori (1055-1129), sestavovatel páté císařské sbírky básní *Kinjóšú*. Jeho další práce, *Šunpišó*, může mít nějaký vztah ke Kondžaku. (poznámka: a totéž se předpokládá o *Tošijori zuinó*.)
- 4) Fudžiwara no Tadazane (1078-1162), známý ze sbírky *Čúgaišó*, ve které jsou zaznamenány jeho hovory.

Kunisaki Fumimaro se domnívá, že složitá vnitřní struktura sbírky spolu s principem asociativního řazení povídek předpokládala nejprve shromáždění velkého množství materiálu, z něhož se pak vybíraly vhodné povídky a že tak náročný úkol si nemohl dovolit nikdo jiný než císař. Jeho favoritem je excísař Širakawa, který vládl ještě čtyřicet let po své abdikaci.

Nadále také zůstává otázkou, zda kompilátorem sbírky byla jediná osoba, nebo kolektiv a zda byla sbírka dokončena najednou, v jednom historickém období, či postupným přidáváním jednotlivých příběhů ve větším časovém rozmezí.

Problém doby vzniku

Určení doby vzniku je možné pouze přibližně, na základě srovnávání s jinými sbírkami secuwa a také na základě některých faktů, událostí a historických postav uváděných příběhy Kondžaku. Stanovení „horní“ hranice doby vzniku je možné na základě odkazů na Kondžaku v ostatních sbírkách a „spodní“ hranici, tedy datum, před kterým Kondžaku rozhodně nemohla vzniknout, lze určit na základě identifikace historických postav, které v příbězích vystupují.

Také v případě určení doby vzniku existuje několik různých teorií, nicméně přijímá se teorie Katajoseho (片寄正義, 今昔物語集関係), že tomu muselo být později než v prvním roce éry Hóan, tedy roku 1120. Katajose ověřil, že sbírka Guzan hokke den (弘贊法華伝) je přímým pramenem Kondžaku. V předmluvě k manuskriptu této sbírky z chrámu Tódaidži od jejího autora Kakudžu (viz. výše) je uvedeno, že Guzan hokke den byla přivezena do Japonska 1. roku éry Hóan, takže můžeme soudit, že Kondžaku vznikla až po tomto datu. Slabým místem této argumentace je otázka důvěryhodnosti Kakudžuovy předmluvy. Přestože jsou možné různé nesrovnalosti, máme k dispozici ještě fakta obsažená v Tošijori zuinó (俊頼髓脳), která datují Kondžaku do let po roce 1110.

Pomocí literárně-historického zkoumání událostí, popisovaných v Kondžaku, byla určena „spodní hranice“ doby vzniku Kondžaku monogatari do doby tří let po roce 1087. Dále, mezi povídkami, které užívají v souvislosti s nějakou ověřenou historickou osobou časovou partikuli 「キ」, to je partikuli, která označuje blízkou minulost z hlediska vypravěče, nebo dokonce událost, s níž má bezprostřední zkušenost, vystupuje jako nejmladší osoba Fudžiwara no Tamenori (藤原孝範) a určuje tak spodní hranici vzniku Kondžaku monogatari do roku 1094. V povídkách, které užívají pro minulý čas obvyklou partikuli 「ケリ」 je nejmladší osobou Koremune no Takatoki (惟宗孝言), který zemřel roku 1096. Žádný z těchto faktů tedy nevyvrací teorii o vzniku Kondžaku monogatari po roce 1120. Navíc se předpokládá, že chybějící svitky obsahovaly povídky týkající se událostí po roce 1101 (svitek 20, povídka 14) a mezi lety 1102-1105 (svitek 16, povídka 14) a Slovník pramenů japonské klasické literatury poukazuje na Minamoto no Akiieho (源章家, žil určitě roku 1106) v povídce 27 z 29. svitku, kde je v souvislosti s jeho osobou užita partikule 「ケリ」. Pokud jsou tedy výše zmíněná fakta pravdivá, spadá nejstarší možný termín sestavení Kondžaku do výše uvedené doby, což není ve sporu s teorií o vzniku po roce 1120. Můžeme tedy uzavřít, že Kondžaku

4. Autorství, doba vzniku a prameny Kondžaku monogatari

monogatari vznikla někdy v letech 1110-1120, ale tento fakt ovšem nevrhá žádné světlo na problém Takakuniho autorství.

Je nepochybné, že sbírka Udži dainagon monogatari bezprostředně ovlivnila autory Kondžaku. Podle dostupných pramenů lze nepřímou vyvozovat vliv, jaký měla na Kondžaku a je téměř jisté, že některé z jejích povídek byly pramenem pro povídky z Kondžaku. Nicméně UDM, patrně podobná USM, obsahovala množství nejrůznějších povídek, různého typu a původu, zařazených víceméně neuspořádaně, i když USM obsahuje také asociované dvojice povídek jako Kondžaku. Tato neuspořádanost a také přílišná sekulárnost jejích povídek, které nezdůrazňují dostatečně buddhismus, či alespoň moralitu, je také jedním z argumentů, proč nelze Kondžaku považovat jen za její doplněk. Autoři Kondžaku sbírku UDM patrně znali a cenili si jejích povídek právě pro jejich zajímavost, s jakou zobrazují život lidí, ale museli ji „rozebrat“ na součásti, které pak logicky začlenili do svého vlastního schématu (Udži šúi monogatari obsahuje 80 povídek víceméně shodných s povídkami v Kondžaku). Při tomto začlenění byl zachován „světský“ charakter vyprávění, tj. zájem o senzační události a soustředění se na každodenní život lidí, jejich konkrétnost a naturalita, nicméně zároveň byly logicky zařazeny do schématu buddhistického, tak jak jej vyjadřuje struktura Kondžaku.

Na závěr uvádím přehled možných datování, jak jej uvádí Kobajaši ([2],s.14):

- 1) Kolem 1110 (Sakai Kóhei, *Šinkenkjú*, 1923),
- 2) Po osmém roce éry *Kandži* (1094) (Ono Genmjó),
- 3) Éry *Čódži*, *Kašó* a *Tennin* (1104-1109) (Jamagiši Tokuhei, *Kondžaku monogatari šú gai-secu*, *Iwanami Kóza*, *Nihon Bungaku*, 1933),
- 4) Před druhým nebo třetím rokem éry *Eikjú* (1114-1115) (Okada Mareo, *Kondžaku monogatari no seiricu nendži ni kan suru gimon*, *Bungaku No.7*, 1933),
- 5) Mezi druhým rokem éry *Eikjú* a třetím rokem *Čošó* (1114-1134) (Sakai Kindžiró, *Kondžaku monogatari šú no seiricu nendži okusecu: Okada Mareo-ši no secu ni renkan šite*, *Bungaku I*, 1933)
- 6) Po prvním roce éry *Hóan* (1120) (Katajose Masajoši, *Gusan hokkeden to Kondžaku monogatari: Kondžaku monogatari ha Hóan igo no seiricu ka*, *Bungaku X No.1*, 1942),
- 7) Polovina 12. století (Konno Tóru, *Kondžaku monogatari no sakuša wo megutte*, *Kokugo to kokubungaku XXXV No. 2*, 1958),

4. Autorství, doba vzniku a prameny Kondžaku monogatari

- 8) Po roce 1108, ale ne příliš pozdě (Jamada, Introduction to *Konjaku I*, 1959),
- 9) Někdy během doby vlády excísaře Širakawy (1086-1129) (Kunisaki Fumimaro, *Kondžaku monogatari šú sendža šinron*, Waseda šógaku no.150, 1961).

Prameny

Zkoumání pramenů jednotlivých povídek Kondžaku monogatari velmi pokročilo a dá se říci, že dosáhlo svých hranic. Nejsou samozřejmě ještě známy všechny prameny a to zejména v případě světských secuwa původem z japonska, ale pro buddhistické svitky jsou již prameny z velké části určeny. Pro buddhistické příběhy z Indie to jsou zejména sbírky Hóon džunrin (法苑珠林), pak Kjóricu isó (經律異相, někdy včetně 衆經要集金藏論), Daitósai ikiki (大唐西域記) a také Kagenzai ingakjó (過去現在因果經), Kengukjó (賢愚經) a další. Pramenem pro čínskou část sbírky byly zejména Sanbókannó jórjakurjoku (三宝感応要略論), Meihóki (冥報記), Guzan hokkeden (弘贊法華伝) a Kóšiden (孝子伝). Některé z nich jako Hóon džunrin a Sambó kannódžó rjokuroku jsou pramenem jak pro část indickou, tak pro část čínskou. Na druhou stranu pramenem pro japonskou část sbírky byly zejména Nihon reiiki, Sambó ekotoba, Hončo hokke genki, Nihon ódžógouraku ki a Tošijori zuinó, ale také Gódanšo, Šómonki, Mucu waki, nebo různé legendy o světcích a založení chrámů (*engi*). Samozřejmě také nedochované sbírky-Udži dainagon monogatari, Zenke hiki a Zenke iki.

Ze zkoumání věcného obsahu Kondžaku monogatari vyplývá, že rozhodně nebyla sestavena z ústních pramenů, tak jako se předpokládá o Udži šúi monogatari, v jejíž předmluvě autor tento fakt výslovně uvádí a zároveň zmiňuje i sbírku Udži dainagon monogatari. Nicméně u mnoha příběhů z Kondžaku písemný pramen není znám a také některé jejich jazykové rysy a způsob vyprávění ukazují na ústní pramen; takovýto příběh byl nejspíš zapsán již dříve v nějakém nedochovaném prameni (například Udži dainagon monogatari; v tomto případě se ale nabízí přímé srovnání s dochovanou Udži šúi monogatari) a autory Kondžaku pouze zahrnut do sbírky. Přesto se domnívám, že možnost zápisu, převyprávění některých povídek přímo podle ústního zdroje, není úplně vyloučena. Kandidáty by mohly být povídky z provincií o prostých lidech, ve kterých není hrdina pojmenován a je určen jen všeobecně (jako je například lovec v povídce 26/7, zde se ale jedná o společnou povídku KM s USM, nebo žena a žebráci v drsném příběhu 29/29), nebo místní mýty a legendy (jako je například známá povídka číslo 26/9, jedná se o místní legendu zdůvodňující osídlení ostrova lidmi) a některé anekdoty o buddhistických světcích. Na podporu této teorie, bych rád

4. Autorství, doba vzniku a prameny Kondžaku monogatari

vedl několik zvláštností ve stylu a výrazech používaných v japonských světských povídkách, kterých jsem si při čtení textu všiml:

- i. Dlouhá souvětí bez konce (kterým myslím nějakou koncovkovou partikuli), připomínající mluvený styl a časté užívání přímé řeči. Rozdíl v tomto ohledu je patrný zejména srovnáme-li takovéto povídky s povídkami, jež jsou překladem z čínštiny. Ty jsou také mnohem kratší, na druhou stranu ale zase používají neobvyklejší znaky a přesnější výrazy.
- ii. Časté a stereotypní opakování výrazů typu 「限無シ」, méně 「墓無シ」 a 「露…ズ」 a podobných, které mají zdůraznit význam slova, ke kterému patří. Zkratka, když někdo pláče, tak je to bez přestání a když je někdo smutný, nebo někoho miluje, tak je to tak obrovský cit, že se to slovy ani nedá vypovědět. Stereotypní užívání těchto výrazů připomíná ustálené fráze při vypravování pohádek.
- iii. Výskyt hovorových až možná slangových výrazů a vulgarismů, pochopitelně zejména v přímé řeči. Sem bych zařadil slangové použití slova 「云フ」 v povídce 29/29. Zatímco jeden z žebráků hlídá u cesty, zda nikdo nejde, druhý táhne ženu do lesa se slovy: 「去来彼へ。可云キ事ノ有ル也。」, tedy volně přeloženo: „Pojď sem! Pobavíme se.“ V příběhu 29/19 osloví slavný zloděj svou oběť, před tím než ji zapíchne, takto: 「祖ノ敵ヲバ此クゾ為ル」 neboli volně přeloženo „Podívej se, co s tebou udělám, ty vrahu vlastních rodičů!“ V příběhu 28/36 se zase mladý mnich z rodu Fudžiwarů rozzlobí na starého mnicha a začne mu nadávat: 「. . . 老ノミ老テ墓不知ヌ狐トハ、此レヲ云也。不覺ノ僧カナ。」 Tedy opět, volně přeloženo, „Nejsi nic jiného než starý lišák, který ničemu ani za mák nerozumí. Hloupý mnichu!“
- iv. Časté opakování skutečností v příběhu již zmíněných a to v některých případech téměř doslova. Podle mne je to také charakteristický rys slovního projevu. Navíc, se tento stylistický nedostatek autoři snažili v mnoha případech zmírnit formulkou 「然々ノ（事ノ侍ヌ／所ニ..）」 tedy „Stalo se mi to a to“ nebo „Na takovém a takovém místě“ a podobně, což je fráze typická pro lidové vyprávění.
- v. Slovní spojení vzniklá opakováním určitého „slovního vzorce“, například 「此モ彼モ不云デ」, „Neřekla tak ani tak...“ 「吉トモ悪クトモ. . . 非ズ」, „Ať je správné nebo ne...“

4. Autorství, doba vzniku a prameny Kondžaku monogatari

vi. Časté používání onomatopoií ať již typu *giseigo* nebo *gitaigo*. To že liška, když utíká, štěká 「ワメキ」 a opice, například v 29/35 nebo v přeložené povídce křičí 「カカメキ」, není v KM neobvyklé, ale například v povídce 29/36 ochočený včelí roj bzučí 「ブブ」 nebo 「ブメキ」, což je onomatopoeie užívané do dnes. Dále na příklad dupot mnoha lidí je vyjádřen spojením 「ハラハラト走ル」 v 29/20 a kráva v 29/39 bránící své tele před vlkem do něj vrazí 「バクト寄テ突ケレバ」. V povídce 29/15, když nepoctivému policistovi vypadne z kimona ukradená bavlna, je použito 「フタフタ落シタリ」, ve 27/43, když mladý *takiguči* přechází řeku, je 「ザブリザブリト渡ル」 a když ve 28/38 spouští provaz do propasti 「ソレソレト下シツ」. Onomatopoeia výrazně oživují mluvený styl a vtahují posluchače do děje navozením představy příslušného zvuku.

Kobajaši ([2]s.266-267) poznamenává ke stylu Kondžaku, že povídky převyprávěné z jiných japonsky psaných sbírek jako například ve svitku třicátém svou zvláštní směsicí kanbunu a katakany nedosahují kvalit předchozích. Nicméně

The Buddhist tales in Konjaku are in considerable developed form of this style. The secular tales show even further development. Also, the tales in Buddhist section have more flavor of the Chinese metaphrastic style than their secular counterparts. The secular tales have more colloquialism and frequent use of onomatopoeia. ... It seems to me possible that in some cases this quality of superb story-telling [příběhů, které byly snad zamýšleny pro přednes před širším publikem] may have been gained while the story was being passed down by word of mouth.

II. Buddhistická část Kondžaku monogatari

1. Význam pojmu 「道心」 ve sbírce Kondžaku monogatari šú

V této kapitole jsem čerpal zejména z knihy [5], strany 6 až 136, kde se Sató Tacuo zaměřuje na podrobnou analýzu pojmu 道心 zejména v secuwa o světcích, které obsahuje svitek 12. Sató se zaměřuje zejména na obraz postoje nositelů tohoto atributu vůči světské i církevní moci a ukazuje na rozpor mezi obrazem Japonského „státního“ buddhismu, jak jej autor Kondžaku monogatari šú vykresluje ve svitcích 10,11 a portréty věřících mnichů i laiků, jak je přinášejí svitky následující. Pojem 道心 je velmi důležitý pro pochopení tehdejšího myšlení lidí a jejich postoje k víře, jakož i pro pochopení směřování buddhismu v období Heian a obdobích následujících.

Obecná charakteristika pojmu 「道心」 v povídkách svitku 12

Pohnutky učeného Genšina¹, mnicha z „Tendaiské univerzity“ kterou byla hora Hiei, pro odchod do ústraní jsou v KM 12/32 charakterizován takto: 「道心深キガ故ニ…」 . Genšin se uchýlí k řece Jokawa kde praktikuje nembucu. Před službou pro císařský dvůr dal přednost askezi v ústraní, kde nic nebrání náboženské praxi vedoucí k cíli každého buddhisty – znovuzrození v Čisté zemi. *Dóšin* implikuje zřeknutí se světa a světské slávy a obrácení mysli k tomuto jedinému cíli. Je to popření celého systému hodnot, které uznává „normální“ společnost, popření společenské hierarchie a v krajnosti popření mocenského systému, který vládne tomuto světu.

Na druhou stranu je historický obraz šíření buddhismu v Japonsku, jak jej podávají svitky 11 a 12, obrazem dějin „státního“ buddhismu.² Počínaje princem Šótoku, který podle tradice přivedl buddhismus do Japonska, zázračně porazil opozici rodů Mononobe a Soga a byl vtělením bódhisattvy Kannon, přes legendy o založení jednotlivých klášterů a počátků rituálů v nich prováděných, až po zázračné události spojení se zjevením buddhů a bódhisattvů. Císaři vždy podporovali buddhismus a buddhisté tuto pomoc vděčně přijímali.

V protikladu s tím, jak autor idylicky líčí rozkvět „státního“ buddhismu, stojí příklady mnichů – světců jako byl Genšin ve zvláštním rozporu. Popření světa spojené s fenoménem *dóšin* prostupuje

1 源信

2 「国家仏教」

celou následující částí buddhistické sekce Kondžaku a je důležité pro pochopení tehdejšího pohledu na buddhismus, nebo přesněji pro pochopení autorova pohledu na buddhismus, jak jej zakódoval ve svém díle.

Náboženské důvody popření světské moci a krajní náboženská praxe

Svitek dvanáctý od své poloviny, konkrétně příběhy 32 až 40, představuje biografické příběhy o životě ctihodných mnichů, kteří se specializovali na Lotosovou sůtru.³ Strukturu těchto příběhů lze vymezuje rámeček zázračného či podivnými okolnostmi provázeného narození budoucího svatého muže a končí jeho neméně podivuhodnou a chvályhodnou smrtí. Co se týče náboženské a životní praxe mezi těmito dvěma krajními body, je v příbězích 32, 33, 34, 35, 37 a 38 použito právě výrazu *dóšin*. Osudy mnichů v těchto povídkách poté, co se u nich projevila touha po čistší a upřímnější náboženské praxi, v podstatě sledují stejný vzorec jako příběh výše zmíněného Genšina. Extrémním takový příkladem je mnich Zóga⁴, který nejenže odmítl vysoký úřad u císařského dvora a raději volil askezi na hoře Tó no mine, ale když jej excísařovna Sandžó povolala, aby vedl obřad jejího přijetí mnišských slibů, Zóga se v přítomnosti dvořanů chová neurvale, pronáší sprostá slova před excísařovnou a na konec při odchodu, obrací se k jednomu z fudžiwarských hodnostářů s omluvou, že jej sužuje průjem, si uleví přímo po cestě průchodem, jaké spojují budovy stylu šinden zukuri, stále ještě dost blízko na to, aby dvorní dámy i sama excísařovna slyšely neladné zvuky tohoto aktu (KM19/18). Pro Zógu je též *dóšin* a jej následující asketická praxe náboženským a morálním imperativem, jehož hodnoty naprosto nesouvisí se společenskou hierarchií a je indiferentní k císařské autoritě. Cokoliv mimo postrádá hodnotu a znamená jen nepříjemné zdržení na cestě do Čisté země. Pochopitelně se tato opozice neprojevuje nějakým aktivním odporem ke světské moci, ale spočívá pouze v ochraně vlastní náboženské integrity, v udržení si duševní i tělesné nezávislosti na čemkoliv, co by mohlo rušit asketické cvičení.⁵

Nábožensky odhodlaní asketičtí mniši se tak mohli navenek jevit jako lidé vzpírající se světské moci. Jejich indiferentnost ke světským hodnotám a tedy i k urozeným osobám však pramení

3 妙法蓮華經, zkráceně 蓮華經. Je třeba připomenout, že 法華經 je původně souhrnné označení pro tři posvátné texty – 正法華經 · 妙法蓮華經 · 添品妙法蓮華經, ale většinou se používá pro označení textu 妙法蓮華經. Je to ona sůtra, kde je zmínka o Amidově Čisté zemi, jakož i vyjádřena revoluční idea, že buddhovství mohou dosáhnout všichni živí tvorové, tedy konkrétně i ženy, jeden z nejposvátnějších a nejpopulárnějších svatých textů v Japonsku.

4 増賀. Kromě příběhu 12/33 vystupuje jako vedlejší postava ještě v 19/10 a v 19/18.

5 Příčina Zógovy neochoty dostavit se do rezidence excísařovny je zřejmá. Méně zřejmé je, proč se tedy, k překvapení svých žáků, nakonec dostavil. Vysvětlením by snad mohlo být, že nedostavit se by znamenalo zabraňovat jinému při přijetí mnišských slibů, tedy neomluvitelný hřích, který si ani asketa nevezme na svědomí. Podobný způsob uvažování či argumentace je dobře vidět například v povídce 19/4.

1. Význam pojmu 「道心」 ve sbírce Kondžaku monogatari šū

z toho, že z hlediska dosažení cíle znovuzrození v Čisté zemi jsou si všichni rovni. Opravdově nábožensky založení mniši nejenže popírali světské autority a hodnosti, ale zříkali se i hodností církevních.

Jak ale uvádí Sató [5] s. 122, výše uvedená kritika autorit v Kondžaku monogatari nikdy nedosahuje až na císařskou autoritu. V tomto ohledu provádí autor KM silnou autocenzuru, spočívající v záměrném vyhýbání se tématům porušujícím harmonický obraz japonského buddhismu, či alespoň zkracuje a vynechává. Je to dobře patrné na biografickém příběhu o světci zvaném En no Ubasoku, známém též jako En no Gjódzá,⁶ **KM11/3**. Ten byl přes svoje nadpřirozené schopnosti poslán císařem pro nějaký přečin do vyhnanství. Císař mu později odpustil a povolal jej zpět. Zde **KM11/3** končí (nebo chybí), ale podle pramene, jímž byla sbírka Sanbó e-kotoba⁷ víme, že incident měl pokračování. Ubasoku se na pozvání císaře naoko dostavil, ale těsně před tím, než se s ním mohl císař setkat se Ubasoku vznesl do vzduchu a odletěl pryč. Taková historka skutečně příliš nezapadá do idylického obrazu soužití buddhismu se státní mocí, jak se jej autor KM snaží vykreslit. Na druhou stranu byla patrně postava legendárního Ubasoku příliš známá na to, aby jí nevěnoval alespoň jednu povídku. Přesto, že autorova snaha upravovat jednotlivé povídky či jejich výběr, je patrná i z jiných faktů, v tomto případě se spíše jedná o cenzurní počin pozdějšího opisovatele. Je těžko vysvětlitelné, proč by autor sbírky povídku prostě na tomto místě vhodně neukončil, místo aby ji nechával nedokončenou, ale tato možnost se také nedá vyloučit.

Dalším příkladem pro pochopení pojmu *dóšin* je příběh **KM12/36**, který vypadává ze souvislé řady příběhů 32~40, neboť v něm slovo *dóšin* není nikde uvedeno. Dómei⁸ byl slavný mnich, který často navštěvoval císařský palác a bavil tam dvorní dámy. Na druhou stranu recitoval sútru Hokkekjó tak vznešeným a krásným hlasem, že se nad jeho poustevnou zastavovali i nebešťané, aby si sútru poslechli. Přesto nemohl dosáhnout znovuzrození v Čisté zemi, neboť měl na svědomí hřích, totiž že si kdysi dávno přivlastnil chrámový majetek⁹. Teprve po jeho navrácení chrámu mu bylo dovoleno nasednout na Amidův zlatý lotos. Při charakteristice tohoto poněkud světsky založeného askety není slova *dóšin* nikde použito, i když to byl nepochybně též svatý muž. Povídka 36 je tak jakýmsi protikladem nebo spíše doplňkem k výše zmíněným šesti a proto svým způsobem do série 32~40 zapadá.

6 役優婆塞。役行者。

7 『三宝絵詞』中2

8 道命

9 Vůči takovému hříšníku je autor KM obzvláště přísný, jak je vidět z povídek ve svitku o hříšnicích.

Příběhy 12/37 a 12/38 se liší od předchozích tím, že jednání jejich protagonistů nevykazuje nějaký přímý antagonismus se světskou mocí. Namísto toho je zde akcentován asketický aspekt pojmu *dóšin* – cele se soustředit na znovuzrození v Čisté zemi a na dosažení buddhovství. Konání jejich protagonistů vykazuje některé charakteristiky světců. V případě povídky 37 jsou to zázraky, spojené s náboženskou praxí poustevníka Šinzeie¹⁰ – pomáhají mu nebeští ochránci, zachrání vlastní rodiče z pekla a odejde z hory Hiei do provincie Tanba a v povídce 38 mnich sekty Tendai, Enku,¹¹ který umí krásným hlasem recitovat sútru a nakonec odejde z Hiei, aby se oddal asketičtějšímu životu na hoře Atago. Hora Hiei byla v pozdní době Heian již příliš spjata s oficiální kněžskou hierarchií, s císařským dvorem a s rodem Fudžiwarů. Hora Atago vystupuje v mnoha povídkách jako místo, kam se uchylují mniši usilující o spásu a ne o úspěch (viz například i závěr povídky o princezně Rokunomija).

Na výše uvedených příkladech je dobře vidět, jaký význam přikládá autor pojmu *dóšin*. Ten se vyskytuje na mnoha místech roztroušeně po celé sbírce Kondžaku monogatari, ale příběhy z dvanáctého svitku, tedy ještě poměrně na začátku Japonské části sbírky, jakoby poskytovaly čtenáři klíč k jejich správnému uchopení v následujících povídkách sbírky. Sató [5], s. 10, srovnává místa odpovídající výskytu slova *dóšin* ve čtyřech povídkách ze sbírky Dai nihonkoku hokke genki¹² (dále jen Hokke), které by snad mohly být pramenem pro KM12/32,33,35,38 a zjišťuje, že v nich výrazu *dóšin* neodpovídá buď žádné slovo, nebo výraz 「菩提心」 (dále *bodaišin*). Ten se v Kondžaku vyskytuje také, ale podstatně řídkěji než výraz *dóšin* a zejména na místech, kdy v povídce již použití výrazu *dóšin* předchází. V těchto případech snad autor použil odlišného slova, aby zabránil opakování a neporušil gradaci příběhu. Navíc oba výrazy snad původně označovaly stejný stav mysli, ale v Kondžaku je již smysl výrazu *bodaišin* užší (tj. touha po dosažení stupně bódhisattvy, přeneseně snad soucit se všemi živými bytostmi a touhu po jejich spasení) a *bodaišin* je vlastně jen jedním z aspektů nebo důsledků stavu *dóšin*. Podle Satóa dal autor Kondžaku snad přednost výrazu *dóšin* pro jeho silnější konotace směrem k významu „odvrácení se od pozemského světa“.

Klasifikace *dóšin*

Výše rozebíraná sada šesti povídek není zdaleka reprezentativním vzorkem, ale pěkně ilustrují jeden z důležitých aspektů významu pojmu *dóšin*, jak je používán v Kondžaku a také inklinaci auto-

10 信誓

11 円久

12 『大日本国法華驗記』, též 『法華驗記』

1. Význam pojmu 「道心」 ve sbírce Kondžaku monogatari šú

ra směrem od slova *bodaišin*, jež má užší význam. Sató [5], s.12~15, dělí *dóšin* podle smyslu, v jakém je tohoto slova užito v Kondžaku na tři typy:

- 1) sebekultivace v duchovním slova smyslu, tj. zejména duchovní cvičení (mniši a mnišky), 103 příkladů v buddhistické i světské části KM 「仏道を修めようとする心」
- 2) uctívání či úcta ke Třem buddhistickým klenotům (laici), 35 příkladů 「三宝に帰依する心」
- 3) soucit, 5 příkladů 「慈悲」

Významy 1) a 2) spolu úzce souvisí, mají bezprostřední vztah k Buddhovu učení a k životu věřícího, tj. mají výhradně náboženský smysl. Rozdíl mezi nimi je, že význam 1) se objevuje v příbězích, jejichž protagonisté již byli mnichy (出家後), nebo se mnichy stali na základě nějakého hlubokého podnětu, nejčastěji osobní tragédie ale někdy jen přirozeně po dosažení vysokého věku (například KM19/3.)

Výraz duchovní sebekultivace ve výše uvedeném smyslu v sobě zahrnuje takové významy, jako hledání osvícení (悟りを求める), touha stát se buddhou (仏になろうとする), toužit po znovuzrození v Čisté zemi (極楽往生を願う), nebo touha po spasení všech živých bytostí (六道衆生を救おうとする) a podobně. Poslední z těchto významů je fakticky ekvivalentem výrazu *bodaišin*, neboť to je podstatný atribut bódhisattvy. Je tedy vidět, že význam slova *dóšin* je širší a následným použitím výrazu *bodaišin* ve stejné povídce vlastně autor KM pouze upřesňuje, ve kterém významu je třeba chápat předchozí užití slova *dóšin*.

Případ 2) v podstatě zahrnuje stejné významy jako případ 1), chybí pouze motiv přijetí mnišství, protagonista příběhu zůstává laikem

Případ 3) je tak řídký, že jej snad lze chápat svým způsobem jako omyl autora, případně pouze jakožto užší význam slova *dóšin*. Je používán téměř výhradně vůči protagonistům příběhů – laikům.

Na závěr poznamenejme, že pojem *dóšin* autor Kondžaku používá převážně vůči bezejmenným mnichům a mniškám. Jsou to zejména hrdinové ze středních a nižších společenských vrstev,¹³ téměř se nevyskytuje v souvislosti s dvorskou šlechtou a s císařským rodem (či lze říci, že je v protikladu, viz druhá část příběhu 19/18, kde je postava Zógy konfrontován s postavou excísařovny Sandžó,

13 中・下級官人、兵

1. Význam pojmu 「道心」 ve sbírce Kondžaku monogatari šū

kteřá ač se snaží být zbožná, evidentně nechápe podstatu a autor příběhu ji nikterak nešetří.) *Dóšin* tedy není stav, který by byl výlučně vázán na nějaké společenské postavení nebo pozici v církevní hierarchii. Je to stav mysli, odhodlání, jehož nejdůležitější významy v Kondžaku můžeme vyjádřit následovně:

- a) soucit s živými bytostmi (慈悲、菩提心)
- b) odvrácení se od tohoto světa a touha po znovuzrození v ráji (往生)

Dělení povídek podle akce, která následuje po *dóšin*

Sató dělí pracovně všechny povídky Kondžaku monogatari, ve kterých autor užil výrazu *dóšin* podle akce, ke které protagonistu příběhu inspiruje, do pěti skupin ([5], s.18~26):

- a) přijetí mnišských regulí (出家), 27 výskytů (též 31/4) – laikové
- b) odchod do ústraní/askaže, odchod z kněžské funkce (籠居・遁世、僧綱辞退), 18 výskytů (též 31/23) – mniši a mnišky
- c) duchovní cvičení, nembucu, konání dobrých skutků, pokání (修行・念仏・善行・懺悔), 36 výskytů – mniši a mnišky
- d) úcta a uctívání Tří klenotů (三宝皈依・三宝供養), 31 výskytů – laikové
- e) použití v adjektivním tvaru, 31 výskytů

Typy a), b) a c) souvisí s přijetím mnišství, přičemž podle akce, která následuje se povídky dělí na typy b) a c). Typ a) je tedy vůči b) a c) komplementární, ale typy b) a c) se často duplikují v jediné povídce. V povídkách typu e) je *dóšin* předem danou vlastností, chybí v nich tedy příběh, který by osvětloval příčiny vzniku náboženského zaujetí hrdiny.

Srovnáním počtu příběhů typů b) a c) vůči počtu příběhů typu a) (zhruba dvojnásobek) můžeme učinit závěr, že autor Kondžaku monogatari kladl větší důraz, alespoň co do počtu povídek, na hodnotu konání člověka po odchodu do bezdomoví, než okolnostem, za kterých se stal mnichem, či pouhému faktu, že se jím stal. Tato tendence také vysvětluje vysoký počet příběhů typu d), kde hrdinové zůstávají laiky. Společným jmenovatelem lidí, kteří obrátili svou mysl k Cestě je hledání osvícení.

I. Význam pojmu 「道心」 ve sbírce Kondžaku monogatari šú

Nejen laici, ale také mniši jsou stále vystaveni různým pokušením, zabraňujícím kýženému znovuzrození. Častým tématem jsou pokušení tělesná (například 13/4, 13/42), ale může to být také chtivost po majetku či touha po slávě (například 28/24, příběh mnicha, který předstíral, že nejí rýži a živí se jen listím, což je známka svatosti, nebo 29/9 – zde putující mnich dokonce kvůli majetku vraždí). V kontrastu k těmto příběhům vyniká ušlechtilost a vytrvalost mnichů, kteří jsou skutečně zbožní a jejichž pohnutky jsou vyjádřeny výrazem *dóšin*.

Srovnání odpovídajících míst s předpokládaným pramenem povídky

Sató uvažuje, jakým způsobem autor Kondžaku monogatari s pojmem *dóšin* pracoval pomocí srovnání výskytu slova *dóšin* v povídkách KM s odpovídajícím místem povídky, jež byla je pravděpodobným pramenem. Jedná se hlavně o sbírku Hokke genki a pak o sbírky Kohon secuwa šú (dále jen Hokke) a Udži šúi monogatari (Udži),¹⁴ u kterých se předpokládá, že mají s Kondžaku společný pramen (jež se nedochoval – Udži dainagon monogatari.) Ve vztahu místa výskytu slova *dóšin* k odpovídajícímu místu v předpokládaném prameni existují tři možnosti:

- 1) v prameni je použit výraz 道心 (31 případů)
- 2) v prameni se nachází jiný podobný výraz, jako například 菩提心 (6 případů)
- 3) v prameni není žádný odpovídající výraz, autor KM jej přidal. (49 případů)

Hokke genki má s Kondžaku společných 43 povídek, z toho je na 24 místech použito výrazu *dóšin*. Je tedy vidět, že vliv Hokke na Kondžaku není zanedbatelný. Z celkového počtu počtu 129 povídek obsažených v Hokke je *dóšin* zmíněno v 53 z nich, čili frekvence výskytu je zhruba 1:2. Naproti tomu je tento poměr v Kondžaku 143 k celkovému počtu přes 1000 povídek, tedy zhruba čtyřikrát menší frekvence výskytu než v Hokke. Také v Kohon a Udži je frekvence výskytu slova *dóšin* poměrně vysoká, lze tedy předpokládat, že byla taková i ve společném nedochovaném prameni. Ve svitcích 19 a 20 sbírky Kondžaku, jež obsahují nejvíce společných povídek s Kohon a Udži je též hodně povídek, u kterých je pramen nezjistitelný a lze předpokládat, že jím byl právě onen nedochovaný pramen.

Z vysokého počtu případů typu 3) je patrná tendence autora Kondžaku k častějšímu používání slova *dóšin* a též posun jeho významu oproti prameni. Existuje však kolem patnácti povídek, které tuto tendenci autora KM zdánlivě popírají. Tyto případy lze připsat snaze autora vyhnout se jednak stereotypnímu opakování téhož výrazu, jednak je možné, že *dóšin* autor vymazal, protože protago-

¹⁴ 宇治拾遺物語、宇治大納言物語。

1. Význam pojmu 「道心」 ve sbírce Kondžaku monogatari šú

nista příběhu nebyl pro autora dostatečně vyhovující (to je snad případ výše uvedené povídky 12/36.)

V Kondžaku je na patnácti místech je použit výraz *bodaišin*, z toho je více než polovina ve svitku 5. Jediný příklad oproti výše uvedené tendenci autora Kondžaku používat slova *dóšin* je povídka KM13/3, kde je jím nahrazen výraz 大菩提心 v povídce Hokke 44, která je jejím pramenem. V tomto případě předchází dvojí užití slova *dóšin*, lze tedy předpokládat, že se zde autor pouze vyhnul přílišnému opakování použitím jiného výrazu.

Výrazová metoda autora Kondžaku monogatari

Kam mířil autor Kondžaku výše uvedenou metodou nahrazování či doplňování slova *dóšin* v povídkách přejatých z jiných literárních pramenů? Je pravděpodobné, že autor chtěl zdůraznit náboženskou hloubku a sílu odhodlání hrdiny povídky, jemuž je atribut či stav mysli *dóšin* připisován. Pro ilustraci můžeme uvést příklad ctihodného Šónjó¹⁵ z chrámu Kačio-dera¹⁶ v povídce 15/26, který obzvláště vynikal soucitem s živými bytostmi a čtrnáct let žil v ústraní jako poustevník. V povídce 19/5 je manžel princezny Rokunomija tak pohnut její tragickou smrtí, že se stane mnichem. Autor Kondžaku pak na rozdíl od pramene, jímž je Kohon 28, přidává po větě o tom, že muž se stal mnichem a odešel na horu Atago, ještě dodatek, že tam se v něm probudila zbožná mysl (道心発リテ) a zde se usilovně věnoval asketickým cvičením. Zdá se, jakoby autor Kondžaku choval zvláštní sympatie k mnichům z hory Atago.

Příkladem laiků, vůči kterým je užito výrazu *dóšin*, je třeba manželka Fudžiwary no Sukejo¹⁷ a příběh 15/49 o jejím znovuzrození. Doslovně se o ní píše: 「幼ノ時ヨリ因果ヲ知テ、仏法ヲ信ジテ、道心…有リ」. Její nevýhoda – překážka pro znovuzrození – byla dvojitá. Za prvé že byla ženou a pak že se nestala mniškou. 「不出家ズシテ、女也ト云ヘドモ、此ク往生スル也」. Byla však vyvážena tím, že žena měla zbožné srdce již od mládí a zachovala si je i po sňatku s Fudžiwarou.

Existují také výjimky, kdy je slova *dóšin* použito v poněkud odlehčenějším významu, než jak jsme dosud uváděli. Mnich Kózen z chrámu Micudži v Rokuhaře¹⁸ v povídce 13/42 byl zbožný jen

15 勝如

16 勝尾寺

17 藤原佐世

18 講仙・六波羅、密寺

1. Význam pojmu 「道心」 ve sbírce Kondžaku monogatari šú

někdy: 「…道心発ル時モ有リケリ。」. Nedokázal se přimět k náboženské pouti po slavných místech a opustit svůj mateřský chrám. Tato povídka je jedním z příkladů, kdy autor doplnil slovo *dóšin*, jež v pramenu původně nebylo. Podobným příkladem je i Minamoto no Micunaka¹⁹, který zakouší hlubší náboženské pocity pouze při poslechu recitování súter. Tyto příklady užití slova *dóšin* ukazují, že pro autora Kondžaku není nějakou standardizovanou formulí, ale individuálním stavem myslí každého jedince. Jedná se o individuální pocit, zbožnou mysl, kde spíše než na kvantitě záleží na intenzitě prožitku. Schopnost tohoto prožitku, jakož i schopnost odpovídající akce je dána charakterem člověka a ani slabší jedinci nejsou vyloučeni z možnosti znovuzrození v Čisté zemi. Z hlediska zbožnosti jsou si všichni rovni, bez ohledu na místo v žebříčku společenské hierarchie.

Protichůdné tendence v buddhistické části KM

Z výše popsaného užití slova *dóšin* a významů, jež implikuje, je patrný jistý rozpor mezi buddhistickými příběhy v prvních dvou svitcích buddhistické sekce Kondžaku monogatari a buddhismem tak, jak jej autor zobrazuje ve svitcích pozdějších. Na jednu stranu podávají svitky 11 a 12 přímočarý a idilický obraz počátků buddhistického učení v Japonsku a zakládání buddhistických institucí pod záštitou státu, to znamená obraz „státního“ buddhismu. Je to buddhismus, který uchvátil narskou šlechtu novostí a okázalostí svých obřadů a přinesl z Číny a Koreje mnoho umění a vzdělanosti. Nabízel nové obřady vykonávané pro zdar státu a císařského rodu a tím nové možnosti upevnění státní moci. Byl to buddhismus, ve kterém se míra zásluh poměřovala mírou bohatosti milodarů urozeného sponzora. Povídky 1~12 úvodního svitku buddhistické části KM podávají zhuštěný obraz příchodu buddhismu do Japonska. Je to obraz světců – zakladatelů nejdůležitějších sekt a jejich výjimečných schopností a skutků, jakož i rozkvětu státu, který zvolil politiku podpory a ochrany buddhismu. Jakožto zakladatel buddhismu v Japonsku je představen princ Šótoku (572 ~ 622), který byl podle tradice vtělením bódhisattvy Kannon, a jsou představeni význační mnichové a zakladatelé chrámů a sekt, kteří se těší podpoře dvora. Jak jsme mohli vidět výše na příkladu povídky 11/3, tento obraz je do jisté míry uměle vytvořen autorem Kondžaku. To, že v žádné z těchto povídek není (kromě 11/4) použito slova *dóšin* neznámá, že by jejich protagonisté nebyli vynikajícími osobnostmi a neměli odpovídající kvalifikaci, spíše vyjadřuje nepřímou autorovo proti-státní a pro-náboženské zaměření. Lze jen spekulovat, zda to potvrzuje domněnku o tom, že autor pocházel právě ze středních vrstev a nikoliv z Heianské vysoké šlechty.

19 源満仲

1. Význam pojmu 「道心」 ve sbírce Kondžaku monogatari šū

Na druhou stranu podává KM v dalších svitcích buddhistické části, v portrétech či životopisných povídkách o světcích a mniších, až posléze v epizodách ze života lidí středních společenských vrstev obraz buddhismu niterného, individuálního, ve kterém je mírou zásluh pro příští životy síla osobního nadšení a odhodlání. Tento rozpor je vykreslen až do krajnosti v situacích, kdy protagonista příběhu volí odmítnutí všeho časného a askezi v ústraní před životem v rámci obecně uznávaných společenských hodnot, jež jsou zde většinou vyjádřeny pozicí v církevní hierarchii či službou u dvora. V době vzniku Kondžaku monogatari již skončila doba slavných počátků buddhismu spojeného se státní mocí, doba zakládání velkých klášterů a bohatých sponzorů a nastala doba, kdy je potřeba dát buddhismu nový smysl přijatelný také pro střední vrstvy a také pro nově vznikající vojenskou vrstvu. Ta nikoliv náhodou volí Čistou zemi a buddhu Amidu, který je slitovný a nezavrhně ani největšího hříšníka (viz například 19/14.) Tendence, které se již objevují ve sbírce Kondžaku monogatari, vedly později Hónena a Šinrana k založení buddhistických škol, jejichž učení je v Japonsku dodnes velmi rozšířené a živé.

2. Obraz meditativního a hlasitého nembucu v Kondžaku monogatari

Co je nembucu

Při četbě Kondžaku monogatari se setkáváme velmi často s tématem *nembucu*, které je chápáno jako podstatná, někdy až ultimátní podmínka pro znovuzrození v Čisté zemi. Dnes chápeme *nembucu* jako náboženský úkon spočívající v opakovaném vyslovování formulky „namu amida bucu“. Nicméně *nembucu* – 念仏 – znamenalo dříve skutečně to, co vyjadřují tyto dva znaky – totiž 仏を念ずる, neboli mít na mysli buddhu, představovat si buddhu. Tato meditační metoda spočívala v tom, že si věřící tak dlouho představoval buddhu, jeho činy, vlastnosti, výraz a podobně, až se s nimi ztotožnil, buddhovy vlastnosti přešly na něj a on sám se tak stával buddhou. Objektem ztotožnění nemusel být pochopitelně jen buddha, mohl jím být bódhisattva nebo si mohl věřící živě představovat Čistou zemi a přiblížit se jí. Pomůckou v takovéto meditaci byly věřícím zejména obrazy a sochy, ale později se jí stalo i neustále drmolení oné formulky „věřím v buddhu Amidu.“ Toto recitování, tedy úkon viditelný i navenek a tudíž snadno pochopitelný a zopakovatelný, pak zatlačil všechny ostatní významy pojmu *nembucu*. Klíčem k pochopení, který z významů *nembucu* je zastoupen v Kondžaku monogatari a jakým způsobem, je patnáctý svitek. V dalším textu budu

2. Obraz meditativního a hlasitého *nembucu* v Kondžaku monogatari

používat termín „meditativní *nembucu*“²⁰ pro výše uvedenou meditaci tichou a termín „hlasité *nembucu*“²¹ pro pronášení buddhova jména, případně jména některého bódhisattvy.

Koexistence meditativního a hlasitého *nembucu*.

Nembucu, které vidíme ve svitku 15, je téměř výhradně hlasitým recitováním Amidova jména. Základním pramenem, ze kterého čerpají povídky patnáctého svitku Kondžaku monogatari byla sbírka Nihon ódžó gokuraku-ki²² (dále jen Gokuraku-ki). V její čtyřicáté *secuwa* je výraz 「念弥陀」, což autor Kondžaku v povídce KM15/36 překládá z kanbunu jako 「弥陀ノ念仏ヲ唱ヘテ」. V případech, kdy zmínka o *nembucu* ve zdroji chybí, ji někdy autor ve výše uvedeném tvaru přidává. Příkladem jsou například povídky KM15/3, 15/10. Je jasné, že *nembucu* zmiňované ve sbírce Gokuraku-ki, *nembucu* směřující výhradně k postavě buddhy Amidy či k představě Čisté země, je *nembucu* meditativní ve smyslu, který jsme naznačili výše (viz [5], s. 67). Uvedené příklady povídek 3, 10 a 36 tedy ilustrují jistou tendenci Kondžaku přepisovat či vysvětlovat meditativní *nembucu*, které se objevuje v prameni povídky, jakožto *nembucu* hlasité. Také v případech odpovídajících se povídek v Kondžaku monogatari a Hokke gen-ki²³ kterých lze předpokládat, že mají společný pramen je patrná stejná tendence – například ve dvojici povídek Hokke 94 a KM15/30. V povídce 15/30 je zmínka o meditativním *nembucu* vymazána a nahrazena hlasitým *nembucu* dokonce na více místech. Tendence k chápání *nembucu* jakožto recitování Amidova jména je tedy v Kondžaku monogatari zřejmá. Na druhou stranu takovéto přepisování ve směru Hokke → Kondžaku a meditativní *nembucu* → tiché *nembucu* se nepodřizuje žádnému systému ohledně rozmístění relevantních povídek a také existuje řada příkladů, které jdou proti této tendenci.

Otázkou tedy zůstávají výjimky, které svědčí proti výše zmíněné tendenci a to, zda v nich můžeme vysledovat nějakou pravidelnost. Povídka KM15/8 na svém začátku doslovně překládá výraz 「念仏読経」, který nacházíme ve Hokke 25, jako 「仏ヲ念ジ経ヲ読テ」. V tomto případě je tedy nepochybně zachován původní význam *nembucu* jakožto meditativní techniky. Podobné příklady jsou také následující (podle [5], s. 68):

- KM 15/6: 「念仏ヲ」 → Hokke 12: 「念阿弥陀仏」

20 観想念仏, též 観念念仏

21 口称念仏

22 『日本往生極楽記』

23 『大日本国法華経験記』

2.Obraz meditativního a hlasitého nembucu v Kondžaku monogatari

- KM 15/48: 「弥陀仏ヲ念ジ奉ケリ」 → Hokke 37: 「念弥」
- KM 15/49: 「念仏読経」 → Hokke 38: zde podobný výraz chybí.

Všechny tři uvedené příklady se vyskytují na začátku povídky, ale to jen odpovídá obvyklé výstavbě povídek o znovuzrození²⁴ v Kondžaku – vždy na začátku je pasáž, která na úvod popisuje náboženskou praxi hrdiny povídky, představuje jej a charakterizuje jej. Též je z dalšího obsahu povídek zřejmé, že i ve výše uvedených a jiných podobných výjimkách, přestože zde není explicitně uvedeno Amidovo jméno, tedy v případech 「念仏」 nebo 「仏ヲ念ジ」 je předmětem uctívání buddha Amida a žádný jiný buddha nebo bódhisattva.

V povídce KM 17/2, která ovšem nespadá pod příklady, které zde rozebíráme, je následující pasáž: 「弥陀ノ念仏ヲ唱へ、地藏ノ名号ヲ念ジテ…」 . Zde je tedy buddha Amida předmětem hlasitého uctívání, zatímco bódhisattva Džizó objektem meditace. Diskuze nad tímto příkladem je bohužel mimo rámec fenoménu rozebíraného ve svitku 15, neboť svitek 17 se specializuje na příběhy o bódhisattvovi Džizó a Džizó tu tedy má výjimečnou úlohu. Nicméně je to pěkný příklad toho, že objektem meditace (tedy meditativního *nembucu*) nemusí být v Kondžaku monogatari výhradně buddha Amida. Je zde také explicitně řečeno: *nembucu* = recitování známé formulky „Namu Amida Bucu“. Je otázkou, zda lze nalézt další podobné příklady ještě s jinými bódhisattvy jako objekty meditace, tedy jestli se někde v pramenech příběhů Kondžaku, v nichž vystupují jiní bódhisattvové, vyskytuje motiv meditace, který byl autorem Kondžaku vymazán nebo změněn.

Příklady meditativního nembucu podstatné pro samotný děj povídky

Přes všeobecnou tendenci nahrazovat výrazy, které v prameni znamenaly meditativní *nembucu*, výrazy pro hlasité *nembucu* či explicitním překladem v povídkách, kde toto nahrazení či překlad nemá bezprostřední vliv na děj příběhu či na jeho chápání, lze objevit povídky, ve kterých je rozlišení meditativního a hlasitého *nembucu* určitým způsobem signifikantní. Příkladem je hned první povídka patnáctého svitku o znovuzrození mnichů Čikó a Raikó²⁵. Oba jsou postavami, jejichž existence je doložitelná z jiných pramenů a oba byli mnichy sekty Sanrin-šú. Zajímavá je symbolika jejich jmen, která podivuhodným způsobem koresponduje s jejich charaktery v příběhu. Zatímco první jméno by se dalo přeložit jako 「光が悟った人」、smyslem druhého by bylo mohlo být 「光を頼りにした人」. Přesto se nejedná o nějakou alegorii, protože oba protagonisté skutečně

24 Tj. 往生.

25 智光・頼光.

2. Obraz meditatívniho a hlasitého nembucu v Kondžaku monogatari

žili. Je ovšem možné, že příběh byl později upraven tak, aby odpovídal významu jejich jmen. Dále zmiňme třeba příběh KM15/38 o mnišce, která si na vlastní kůži nakreslila vyobrazení Čisté země, aby je měla stále při sobě. Dalšími příklady jsou jakési „živé inscenace“ Amidova průvodu přicházejícího naproti umírajícímu věřícímu, aby jej odvedl do Čisté země. Najdeme je například v povídce KM15/23 nebo v KM19/4, kde mnich po složitých přípravách přesvědčí svého starého otce, aby se konečně stal mnichem a na závěr obřadu uspořádá představení Amidova příchodu, aby otce utvrdil v jeho víře. Takováto představení nepochybně podněcovala fantazii věřících a umožňovala živě si představit Čistou zemi či buddhu Amidu, tedy se vlastně mohlo jednat o určitou formu meditace. Takový je také patrně původní smysl všech náboženských vyobrazení, ať již obrazů nebo soch. Věřící při jejich pozorování snad „skutečně“ spatřovali vnitřním zrakem předmět svého uctívání.²⁶

Kromě příkladu meditatívniho *nembucu* poskytuje 15/1 příklad techniky, kterou autor Kondžaku používal při převyprávění či při přepisu příběhů a která ukazuje zřetelně na protikladných povahách obou mnichů autorův záměr vyzdvihnout význam nembutsu jakožto výrazu čistého náboženského citu před učeností a inteligencí. Kondžaku oba mnichy charakterizuje následujícími větami. Zatímco Čikó byl 「心ニ智ノ深クシテ、勲ニ学問ヲ好ミテ、止事無キ学生ト成」, kdežto Raikó byl 「老ニ至ルマデ懈怠ニシテ、学問ヲモ不為ズ、物云フ事モ無クシテ、常ニ寝リケリ」 (podtržené části podle [5], s. 70.) Podtržené části v prameni Gokuraku-ki chybí, autor Kondžaku je tam doplnil aby ještě více zdůraznil protikladné povahy obou mnichů. Ty se podstatně projeví na konci povídky, kde Raikó, který zdánlivě nic nedělal, ale ve skutečnosti neustále meditoval nad představou ráje (小浄土), dosáhne znovuzrození v ráji snadno, zatímco Čikó až po jistých potížích. Z hlediska této části příběhu již není podstatný fakt, že Raikó provozoval meditaci, stejně tak by to mohla být recitace *nembucu*. Nicméně když se Čikó ptá budhy Amidy, jaké že tedy jsou podmínky pro znovuzrození v Čisté zemi, Amida odpovídá: 「仏ノ相好、浄土ノ莊嚴ヲ可觀シ」 a ukáže Čikó-ovi obraz Čisté země. Zde je opět patrný důraz na meditatívni nembutsu, neboli na niternou a nikoliv vnějškovou víru.

Také příběhy mnišky, jež si nakreslí obraz buddhistického ráje na kůži, nebo světce z provincie Tanbo v povídce 15/23, který po dlouhé roky předvádí svým žákům představení znázorňující pří-

²⁶ Na druhou stranu obsahuje Kondžaku mnoho kritických příběhů, ve kterých si jezevci či *tengu* ztropili podobným představením žert ze zbožných, ale hloupých mnichů, jež se bláhově domnívali, že mohou na vlastní oči spatřit buddhu Amidu.

chod buddhy Amidy pro umírajícího, aby jej odvedl do Čisté země, jsou zřejmými příklady meditativního *nembucu*.

3. Bódhisattvové a jejich místo v Kondžaku monogatari

Bódhisattva Džizó

Džizó, v sanskrtu Ksitigarbha, neboli „ten, který v sobě pojímá zemi“ nebo „ten, který je zdrojem země“²⁷, je spolu s buddhou Amidou a bódhisattvou Kannon jedním z nejpopulárnějších bódhisattvů v Japonsku. Vystupuje ve třech buddhistických sútrách, z nichž jedna – Enmei džizó bosacu kjó²⁸ – byla napsána v Japonsku, takže vlastně není sútrou v pravém slova smyslu, nicméně je v Japonsku považována za stejně posvátný text. Podle ní má Džizó kromě mnoha dalších schopností prodlužovat lidský život.

Džizó učinil po smrti historického Buddhy Šákjamuniho slib, že do příchodu bódhisattvy Maitréji²⁹ bude v období *mappó*, neboli v období, kdy buddhistická nauka upadne v zapomnění, pomáhat ke spasení všem živým bytostem ve všech šesti buddhistických světech.³⁰ Proto se mu také někdy přezdívá 六道能化 a bývá zobrazován jako sousoší šesti postav, z nichž každá symbolizuje jeho vtělení v jednom ze světů. Bódhisattva Džizó bývá také zobrazován jako dítě, nebo jako mladý mnich s uhlazenou tváří a k jeho atributům patří mnišský plášť a hůl. Většinou stojí, neboť je vlastně stále na cestě.

Džizóova fantastická schopnost (či spíše ochota neboť co do schopnosti si jsou bódhisattvové v podstatě rovni) objevovat či převtělovat se kdekoliv a kdykoliv a jeho sympatický závazek pomoci všem živým bytostem inspirovala nepochybně, spolu s horlivými propagátory buddhismu, lidovou fantazii. Džizó se spolu s Kannon stal protagonistou mnoha příběhů *secuwa* a později se dostal i do lidových legend a do pohádek. Připomeňme třeba O-sódži Džizóa nebo Miso-suri Džizóa.

27 地藏菩薩。Jeho protějškem je 虛空藏菩薩、neboli personifikace prostoru a vzduchu.

28 延命地藏菩薩經。

29 弥勒菩薩。Maitréja nebo Miroku je sice bódhisattva, nicméně bude prvním bódhisattvou, který dosáhne buddhovství. Víra v Maitréju obsahuje chiliastické prvky (viz jeho očekávaný příchod na tento svět) a zdá se, že v Japonsku není příliš rozšířena.

30 To jsou světy, kterými procházejí všechny živé bytosti v koloběhu zrození a smrti (輪廻 nebo 流転), než se znovuzrodí v některém z buddhistických rájů. Šest světů je, po řadě, následujících: 地獄・餓鬼・畜生・修羅・人間・天。

3. Bódhisattvové a jejich místo v Kondžaku monogatari

Šimizu Kunihiko podává na základě studia sbírek secuwa a dobových náboženských spisů v článku [7] pohled na Džizóovu úlohu v životě středověkého člověka jakož i tendence, které vedly ke vzniku lidového kultu tohoto bódhisattvy. Uzavírá, že od Japonského dávnověku (古代) až po středověk (中世) bylo těžištěm Džizóova působení zejména záchrana hříšníků z buddhistického pekla a tedy že kult Džizóa byl, přes pozdější sekularizaci, stále spojen s obavami o tom, co bude po smrti. Druhou úlohou Džizóa byla pomoc smrtelníkům již v tomto životě, přičemž tento druhý aspekt postupně nacházel stále větší uplatnění v lidovém buddhismu. Od třináctého století s nástupem Amidova kultu, jak jej vyznávala sekta Džódošú a později Džódošinšú byl ve své „zásvětní“ funkci zatlačen buddhou Amidou, nicméně v povídkách secuwa se jako zachránce hříšníků nepřestává objevovat. Také v náboženských traktátech mu stále, spolu s bódhisattvou Kannon, bývá přiřuzována úloha zachránce hříšníků, přestože někteří radikálnější buddhisté jej zatracují.³¹ V 『十王讚歎鈔』, jež předstírá, že je Ničirenovým vlastním dílem, je Džizó ztotožňován s pekelným králem Emma (přesněji řečeno, Emma je vtělením Džizóa, tedy Džizó je jeho `pravá podstata` - 本地) a později je v souvislosti s uctíváním Deseti pekelných králů (十王信仰) je tato interpretace stále rozšířenější.³² S výjimkou Hónenovy Sekty Čisté země zaujímá Džizó místo zachránce hříšníků v textech mnoha sekt (Šimizu uvádí příklady význačných mnichů 専修念仏, dále texty sekty Šingon-riššú, Rinzai a Sótó. Hónenovi žáci jsou ke kultu Džizóa kritičtí.)

Povídky Kondžaku monogatari šú, v nichž vystupuje Džizó, lze podle úlohy, kterou v nich hraje rozdělit do tří skupin ([7], s.106):

- 1) pomoc na tomto světě,
- 2) pomoc při znovuzrození v Západním ráji,
- 3) záchrana hříšníka z pekla,

přičemž typy 2) a 3) spolu úzce souvisí a často ještě následuje dodatek o tom, jak se protagonista povídky po svém vzkříšení z celého srdce věnoval uctívání Džizóa a na závěr slavně zemřel,

31 Šimizu píše ([7], s.110): „...Hónen nechává Džizóa `nezařazeným`. Odtud pramení pomluvy z úst jeho žáků. 「中此念仏門ノ弘通サカリタリケル時ハ、全仏全経皆イタズラ物ナリトテ、或ハ法華経ヲ河ノ流シ、或ハ地蔵ノ頭ニテ蓼スリナドシケリ。或里ニハ隣家ノ事ヲ下女ノ中ニ語りテ「隣ノ家ノ地蔵ハ、既ノ目ノモトマデ、スリツブシタルゾヤ」トイヒケリ。浅間シカリケルシワザニコソ。或浄土宗ノ僧、地蔵菩薩供養シケル時、阿弥陀仏ノソバニ立給ヘルヲ、便ナシトテ、トリヲロシテケリ。或人ハ、「地蔵信ゼン人ハ地獄ニ落ベシ。地蔵ハ地獄ニヲハスル故ニ」トイヒケリ。」 (『沙石集』卷一第十話、日本古典文学大系版八六—八七頁) ”

32 Jedná se o teorii 地蔵閻魔一体論。

s vyhlídkou na znovuzrození v Čisté zemi.³³ Nicméně typ 1) nemá v Kondžaku monogatari zcela jednoduše význam pouhé materiální pomoci (現世利益).

Smysl pojmu 「利益」 ve světle svitku 17

Význam slova 利益 se čtením „rieki“ je běžně chápán jako „hmotný zisk“. V buddhistickém kontextu se tyto dva znaky čtou „rijaku“ a jejich smysl je mnohem širší a hlubší. Podrzuje si sice původní smysl „hmotného zisku“, ale zároveň poukazuje na fakt, že samotný zisk v něm není cílem, ale prostředkem. Ve slovníku 仏教後大辞典 (viz Seznam literatury) najdeme pod heslem 利益 následující definice:

- 1) 仏・菩薩などが他に対して恵みを与えること。恵みを与える種々の行為。また、その恵み・幸せ。
- 2) ためになること。益になること。
- 3) 四摂法の一つ。利行のこと。

Výraz 四摂法³⁴ znamená čtyři způsoby, kterými bódhisattva zachraňuje živé bytosti, tedy dar učení, dar dobrého slova, dar pro tělo i srdce (利行摂) a dar vcítění se do situace partnera. Výše uvedená definice, přestože pochází ze slovníku buddhistických výrazů, přeci jen akcentuje hmotnou stránku bódhisattvovy pomoci.

V Kondžaku monogatari, ve svitku 17 ale nejenom tam, je význam slova *rijaku* nejbližší významu pod bodem tři, ovšem nikoliv jen ve smyslu 利行, ale ve smyslu všech čtyř 四摂法. Ve svitky 17 autor Kondžaku používá kromě výrazu 利益 také výraz 利生 ve stejném významu. V povídce 17/6 se zázračně zachrání socha Džizóa z hořícího chrámu a v závěrečném komentáři je užito právě výrazu 利生. Podobně je tomu v povídce 17/19, kde se hrdina díky Džizóovi vrátí z pekla. Výrazem 利益 jsou charakterizovány Džizóovi skutky v příbězích 17/7, kde se bódhisattva zjeví hrdinovi ve snu dokonce dvakrát. Poprvé mu poručí postavit chrám na určitém místě a po druhé, v těle mla-

33 Zajímavé je, že věřící uctívající Džizóa se znovuzrodí v Amidově ráji (na západě), přestože Džizóův ráj je na jihu. KM17/23: 「…我等ハ此ヨリ南方ニアリ。」 Nicméně hrdina povídky, původně šintoistický kněz na konci povídky umírá, obrácen k západu: 「口ニ弥陀ノ宝号ヲ唱へ、心ニ地藏ノ本誓ヲ念ジテ…」 . Viz též výše kapitolu o nembucu.

34 Nebo také 四摂事 (ししゅうじ) .

3. Bódhisattvové a jejich místo v Kondžaku monogatari

dého mnicha mu daruje klenot.³⁵ Mnich, původně chudý tak, že neměl co jíst, se díky novému chrámu jež vzkvétá díky darům věřících a darům od věřících postaví na nohy, což podle je podle autora díky Džizóovu požehnání: 「此レ偏ニ地蔵菩薩ノ利益方便ノ故成。」. Příběh sedmý je jedním z mála, kdy lze význam *rijaku* chápat v užším, hmotném smyslu. V ostatních případech následuje v druhé části příběhu téměř vždy popis hrdinovy smrti s následným znovuzrozením a opět, v autorově komentáři, výraz *rijaku* označující Džizóovu milost (viz příběhy KM 17/9, 10, 12, 14, 16.) Můžeme uzavřít, že uvedení věřících do Západního ráje, činnost která se později připisuje výhradně Amidovi, nebyla původně doménou pouze tohoto buddhy, ale byla také v kompetenci bódhisattvy Džizóa, díky jeho milosrdnému konání – 「大悲ノ利益」 (KM17/14).

Bódhisattva Kannon

Bódhisattva Kannon (v sanskrtu Avalokitéšvára) byl a je nepochybně nejoblíbenějším bódhisattvou Japonska. Podle výkladu sútry 『法華經』 zvaného 「觀音普門品」 nebo též 『觀音經』 má Kannon schopnost odvrátit sedm neštěstí, či sedm nebezpečí.³⁶ Podle situace na sebe bere různé podoby a používá různé prostředky, proto bývá zobrazován v sousoší po šesti, či s jedenácti tvářemi nebo s tisícem k pomoci ochotných rukou. Kromě této světské nebo hmotné pomoci má za úkol starat se o spásu věřících, o jejich znovuzrození v Západním ráji. Je tedy spolu s bódhisattvou Džizóem považován za pomocníka buddhy Amidy; bývá zobrazován po Amidově levici. Mnoho míst spojených s jeho zázračnými skutky a mnoho buddhistických chrámů bylo založeno poté, co se Kannon zjevil ve snu nějakému světci.

Tato mnohostrannost bódhisattvy Kannon se projevuje též v bohatosti příběhů, ve kterých vystupuje. Nejprve to byly čínské 『觀世音応驗記』, v Japonsku pak 『日本靈異記』 nebo 『法華驗記』. V Kondžaku monogatari šů vystupuje celkem ve více než osmdesáti příbězích. Již v prvním příběhu buddhistické sekce je princ Šótoku, podle tradice zakladatel a patron japonského buddhismu, označen za jeho vtělení. Před jeho zrozením měla jeho matka sen, ve kterém se jí zjevil zlatě zářící mnich: 「我ハ世ヲ救誓有。暫ク其御胎ニ宿ムト思」。 Na dotaz, kdo že to vlastně je, odpověděl: 「我ハ救世ノ菩薩成。家ハ西ニ有」。 Bódhisattvovi Kannon je zde tedy přisouzena úlo-

35 宝珠. Někdy to bývá také 念珠, klenot který držitel splní každé přání.

36 七難. Jsou to nebezpečí způsobená ohněm, vodou, démony ráksasa, neštěstí způsobená vládcem, démony *oni* a nebezpečí spojená se zajetím a s lupiči.

3. Bódhisattvové a jejich místo v Kondžaku monogatari

ha patrona Japonska a ochránce buddhismu v Japonsku. Jeho nejdůležitější úlohou je spása věřících, ovšem na rozdíl od Džizóa je obecně k lidem shovívavější, nevyžaduje bezvýhradnou úctu, pomáhá i hříšníkům a velmi často ženám. Nejčastějším motivem je takzvané *migawari*, kdy se Kannon obětuje místo věřícího v situaci, kdy mu hrozí nebezpečí, aby zachránil jeho život. Často zachraňuje věřící z pekla, zejména proto, aby jim dal možnost napravit, co v životě zanedbali a aby mohli dosáhnout znovuzrození v ráji. Jeho osud v pozdějším vývoji japonského buddhismu a lidové víry jsou podobné Džizóovým – postupně začala nabývat na významu jeho úloha při pomoci věřícím již na tomto světě (現世利益) a dnes s rostoucím průměrným věkem japonské populace můžeme najít v chrámech například sochu Kannon, která má pomoci starým lidem udržet si duševní svěžest. Již v době vzniku Kondžaku monogatari, zřejmě tedy ještě mnohem dříve, byly za vyhlášená místa zázračné pomoci bódhisattvy Kannon považovány chrámy Kijomizu nebo Hasse, které si svou popularitu udržely dodnes. Podobně jako sada příběhů o bódhisattvovi Džizó v sedmnáctém svitku, zachovává i svitek šestnáctý v řazení svých příběhů určité logické schéma. Na prvním místě jsou příběhy mnichů a světců, pak příběhy vztahující se k různým místům tradičně spojovaným se zázračnou mocí bódhisattvy a nakonec příběhy, jež postupně ilustrují bódhisattvovu schopnost zachraňovat před jednotlivými ze sedmi nebezpečí. Tak jsou zastoupeny příběhy, ve kterých Kannon zachrání protagonisty před utonutím, uhořením, před lupiči a dokonce samotného lupiče před spravedlivým trestem. Následují příběhy o zbohatnutí (v 16/29 se mrtvola mnicha, kterého u sebe nechal muž přes noc změnit v hromadu zlata), o zázračném uzdravení a nakonec o znovuzrození v Západním ráji či o návratech z pekla.

Na rozdíl od Džizóa najdeme příběhy, které zmiňují bódhisattvu Kannon i ve světské části Kondžaku, nicméně jsou to spíše kratší a jednodušší příběhy. Některé z nich by mohly být zařazeny do šestnáctého svitku a je otázkou, proč tomu tak není (například 12/28, 19/41). Důvodem může být snad jejich menší rozsah, blížíci se až krátké anekdotě. Mnoho příběhů ze šestnáctého svitku má nespornou literární hodnotu. Jsou to příběhy, jejichž styl ukazuje na to, že před svým zapsáním byly po jistou dobu předávány ústně. Jazykovými prostředky, gradací příběhu a vtipnou pointou se řadí mezi nejkrásnější příběhy celé sbírky. Rozmanitost situací a překvapivá pointa je hlavním důvodem jejich zajímavosti, někdy až bizarnosti. Připomeňme zde třeba KM16/28 o chudém samuraji, který na příkaz Kannon uschová první věc, která mu při odchodu z chrámu padne do ruky. Hlavním motivem tohoto příběhu je aktivita hrdiny, Kannon vlastně do celého příběhu kromě zjevení ve snu již nijak nezasahuje. Samuraj svým důvtipem a vírou, že vše dobře dopadne dokáže postupně měnit získané věci za stále cennější, až se nakonec stane bohatým člověkem. V příběhu KM16/7 Kannon

3. Bódhisattvové a jejich místo v Kondžaku monogatari

pomůže ženě najít manžela a navíc, když je žena v nouzi a potřebuje muže něčím pohostit, přijde za ní v podobě známé, která dříve sloužila v domě ženiných rodičů s potřebnými věcmi.³⁷ Podobně jako Džizó může zachránit věřícího z pekla, na rozdíl od příběhů s Džizóem jsou příběhy Kannon často bizarnější. V KM16/26 zachrání Kannon dokonce lupiče, který přestože toho měl hodně na svědomí, nepřestal Kannon uctívat. Někdy je výsledek bódhisattvova působení opravdu podivuhodný a zdá se, že ne tak zcela v intencích hrdiny příběhu. Chudý mnich, který se díky Kannon přiznal do bohatého domu, nakonec zjistí, že se stal zetěm krále žebráků (16/34). Jedna žena díky Kannon a díky své velkomyslnosti přiměje pekelné posly, aby odvedli místo ní ženu stejného jména z jiné vesnice. Král Emma ovšem podvod ovšem prohlédne a nařídí přivést správnou ženu. Mezitím je ovšem tělo ženy, co zemřela neprávem pohřbeno zehem a její duše se nemá kam vrátit. Problém je vyřešen tím, že se může vrátit do těla oné první ženy, ke spokojenosti všech rodičů. Jedni získali zpět alespoň připomínku dcery v podobě jejího těla, druzí svoji dceru, pouze v cizím těle.

³⁷ To je jen jeden z mála příkladů 身代わり, což je častý motiv spojovaný hlavně s bódhisattvou Kannon, ale též třeba s Džizóem a s jinými bódhisattvy.

III. Světská sekce Kondžaku monogatari – poznámky

1. Rozpory ve světské sekci Kondžaku monogatari

Obraz mnichů

Příběhy o mniších ve světské sekci Kondžaku monogatari podivně kontrastují s příběhy v sekci buddhistické. Jsou to příběhy kritické, ať již úsměvně a s nadsázkou či velmi vážně a o vážných věcech, někdy i zločinech. Položíme-li si otázku, proč autor sbírky, ve které jsou dvě třetiny povídek buddhistických a které víceméně ukazují mnichy v příznivém světle a o níž se předpokládá, že mohla sloužit jako jakási rukověť buddhistickým kněžím pro kázání, zařadil do sbírky také povídky vůči představitelům buddhismu kritické, nabízí se jediná odpověď – snaha po upřímnosti a realistickém obrazu tehdejšího světa a společnosti. Vždyť pod dojmem objektivitu a realismu o to více na čtenáře zapůsobí povídky propagující buddhismus pozitivně – povídky o světcích, zbožných mniších a asketech, zakladatelích chrámů a šířitelů víry. V době, kdy se buddhismus již rozšířil i do středních a nižších vrstev a přestal být doménou šlechty, nepochybně existovali mniši, kteří tak či onak porušovali Buddhova přikázání. Nepodat jejich obraz, sbírka Kondžaku by nebyla úplná. Vždyť mniši jsou také jenom lidé.

Na druhou stranu, autorova upřímnost nebyla tak dokonale upřímná. Ve snaze podat idylický obraz starých časů v kontrastu s úpadkem současnosti, vědomě či mimoděk, zatajil nebo alespoň zakryl některé události z minulosti, které ukazují japonské buddhisty ve špatném světle. Jak poznamenává Sató ([5], s.123), nikde není zmíněn nesoulad mezi státní mocí a buddhistickými představiteli, týkající se mnišských regulí za vlády císaře Kónin a Kanmu.¹ Nikde není zmínka o současném úpadku kdysi vlivných Sedmi jižních chrámů,² které mají v historii japonského buddhismu významné místo a mezi příběhy o založení chrámů v jedenáctém svitku zaujímají důležité místo. Kondžaku se nikde nezmiňuje o roztržce mezi větvemi *sanmon* a *džimon*,³ která vznikla kvůli nástupu Jokeie (余慶) na opatský stolec chrámu Hoššódži (法性寺) v roce 981, přestože v 11/12 zmiňuje Jokeiova

1 光仁天皇 (770~781)、桓武天皇 (781~806)。

2 南部七大寺。Jsou to narské chrámy 東大寺・興福寺・元興寺・大安寺・薬師寺・西大寺・法隆寺。

3 山門 označuje směr sekty Tendai vzniklý a příslušný k chrámu 延暦寺 na hoře Hiei, zatímco 寺門 značí větev příslušnou k chrámu 園城寺 v provincii Seccu.

učitele Čiseie (智証) a podivné okolnosti jeho nástupu. Boje mezi Tódaidži a Gangodži jsou alespoň částečně obsaženy v 11/15 a zmínky bojích kolem obřadu vypouštění živých zvířat na svobodu (31/1) nebo o příslušnosti chrámu Macudži (末寺) (31/23, 24) jsou naopak odsunuty do světské sekce. O neúplnosti příběhu o En no ubasoku (11/3) jsem se již zmínil výše v kapitole o *dóšin*.

Obraz mnichů ve světské části není nikterak lichotivý. Přes hloupé mnichy až po zločince jsou příběhy o mniších zde velmi kritické. Lze je rozdělit zhruba do dvou kategorií:

- 1) mniši, kteří porušili některé z Buddhových přikázání⁴
- 2) anekdoty, většinou o mniších či světcích, kteří dodržují buddhistická přikázání doslovně a dostávají se tak do směšných situací, nebo do konfliktu s vysoce postavenými osobami (nikoliv ovšem s císařem)

První kategorii lze ještě rozdělit podle druhu přikázání, které mniši porušili. Podle Kobajaši ([2], s. 65) je povídek o mniších celkem kolem třiceti a hlavní je jejich aspekt humorný, nikoliv kritický.

a) Příběhy o mniších, kteří zhřešili se ženami jsou například 28/11 o opatovi chrámu, který chodí za ženou správce provincie. Poté, co jej správce odhalí, za pomoci náhody jej elegantně zesměšní před jeho spolummichy – opat se skryje v truhle, kterou správce i s opatem uvnitř pošle jako dar chrámu. Podobná je i následující povídka a obě patří do kategorie směšných historek. Společným rysem jsou protagonisté – vysocí církevní hodnostáři a lehkost příběhu, která je potvrzena v autorském komentáři na konci, kde není kritizováno chování mnichů, ale pohotovost a vtipnost, s jakou byli odhaleni. Povídky, ve kterých vystupuje nižší klérus již nejsou tak odlehčené. V příběhu 26/21 mnich vyláká ženu do lesa pod záminkou, že obřad, který jí slíbil musí být proveden na odlehklém místě. Při tom je omylem zastřelen manželem, který byl tou dobou na lovu. Podivná až freudovská je povídka 29/40, ve které se mnichovi zdá, že souloží s krásnou ženou a když se probudí spatří velkého hada. Poučení na konci povídky zní – had vždycky zemře, když požije semeno.

b) Velmi působivý je příběh 29/9, který patří do kategorie karma-odplata na tomto světě. Putující mnich, vyznavač Amidova kultu zavraždí a okrade muže, který se k němu v horách přidal a nabídl mu jídlo. Poté, co přijde do následující vesnice, ubytuje se náhodou v domě onoho muže a je odhalen podle ukradených svršků. Vesničané jej nakonec odsoudí a zabijí.

4 五戒。 Jsou to: nezabíjet, mít styk se ženami, nekrást, nelhat a nepožívat omamné látky.

1. Rozpory ve světské sekci Kondžaku monogatari

c) Povídka 24 ve svitku humorných příběhů 28 je o svatém muži, který se proslaví tím, že se živí pouze listím. Tento druh potravy je vlastní světcům a nesmrtelným, neboť jejich tělo je pak lehké a může létat. Dokonce i císař se o něm doslechne a tak se skupina mladých dvořanů vypraví za světcem, aby zjistili jak se věci mají. Jdou se podívat na záchod, kde objeví zbytky rýže a nakonec objeví i zásobu pod podlahou. V Udži šúi jsou povídky o mniších, kteří předpověděli svou smrt a pak se předpověď nevyplnila. Uspořádali velkolepé obřady a oklamali tak mnoho lidí. Jeden mnich se dokonce chtěl utopit, ale pak to nedokázal. Podobná povídka jsou i v Kondžaku.

d) Častým motivem je intoxikace houbami, většinou spojená s vraždou nebo alespoň s pokusem o ní.

The things a holy man is fond of,
Mt Hira is where you should search,
There he sends his disciple, to pick
Matsutake, hiratake, namesusuki.

(Ryójin hishó 425) ([2], s.425)

Tancující mniši a mnišky opojení houbami, to je žertovná stránka věci, ale i pokusy o vraždu jsou brány s humorem. V 28/18 se převor kláštera pokusí otrávit starého opata, protože ten vypadá, že by mohl převora přežít a on by se tak nedožil kýženého postupu. Ukáže se, že opatovi jedovaté houby nevadí, naopak je již několik let jí. Zda z opatrnosti, aby si zvykl nebo byl tak silné tělesné schránky, jak naznačuje komentář na konci povídky, ať si rozhodne čtenář. V příběhu 28/19 jistý mnich po otravě houbami zemře, ale tato smutná událost je jen příležitostí pro ostatní mnichy ke vtipkování během následující mše.

Ve druhé kategorii výše uvedeného hrubého rozdělení jsou anekdoty o mniších, kteří byli nějakým způsobem excentričtí. Zde uvádím příklady ze svitků 19 a 20, které sice jsou zařazeny do buddhistické sekce, ale svým charakterem a umístěním na pomezí buddhistické a světské části bývají někdy považovány již za svitky patřící světské sekci. Bývají také pro svůj světský charakter srovnávány se svitky pátým a šestým indické a čínské části Kondžaku.

Povídka 19/2 o tom, jak archivář Óe no Sadamoto, pozdější mnich Džakušó,⁵ odešel do bezdomoví obsahuje dvě naturalistické scény, které svým podrobným líčením detailů působí až komicky. Poté, co Sadamotova milovaná žena zemře, nemůže se od ní odloučit, nenechá ji pohřbit

5 参河ノ守大江ノ定基、寂照。

1. Rozpory ve světské sekci Kondžaku monogatari

a leží s ní na lůžku, dokud z jejích úst nezačne cítit mrtvolný zápach. Pak teprve pozná marnost svého počínání a rozhodne se stát se mnichem. Aby se utvrdil ve svém rozhodnutí a zakusil ještě více bolesti, nechá chytit bažanta a zaživa jej sedrat z peří a naporcovat. Zdůvodňuje to naoko tím, že pak je maso chutnější. Následuje opravdu podrobná scéna bažantova utrpení, jak mrká očima, křičí a nakonec už jen roní krvavé slzy. Vtipné jsou reakce Sadamotových vazalů a sluhů – někteří si myslí, že se zbláznil a nemožnou vydržet děsivý skřek bažanta opouští místnost, ale jiní Sadamotovi pochlebují, jaký měl výborný nápad a že bažant bude jistě chutný. Po této otřesné zkušenosti je již Sadamoto pevně rozhodnut stát se mnichem. Podobný motiv pro odchod do bezdomoví – smrt milované ženy vidíme i v KM19/10. Zde je pro změnu naturalistický popis mrtvolky ženy po deseti dnech v rakvi.

Příběh 19/3, jež je vlastně pásmem tří anekdot, je zajímavý tím, že jeho protagonistou je Joši-šige no Jasutane, mnišským jménem Džakušin,⁶ autor 『日本往生極楽記』, tedy úctyhodný mnich, jehož dílo navíc bylo jedním z pramenů Kondžaku monogatari šú. Džakušinovo absurdní chování je v dodatku k povídce vysvětlováno jeho silnou vírou a soucitem, nicméně scéna, ve které mluví se psem jako se svými rodiči, tedy gramaticky zdvořilou formou působí skutečně absurdně a stanovisko „normálního“ čtenáře vyřkne mnich – divák, jež se podivuje nad Džakušinovou hloupostí, když ten nechápe, že zvíře se vždy bude chovat jako zvíře. Je to vlastně taková malá konfrontace mezi buddhistickým myšlením a „zdravým selským rozumem“, který ovšem Kondžaku na mnoha místech spíše chválí. Sató ([5], s.173) navrhuje zajímavou interpretaci Džakušino chování, když se má `neprodleně dostavit` do paláce a po cestě se zdržuje u každé stúpy, navíc nechce popohánět koně. Sató se domnívá, že je možno jeho akt chápat jako vyjádření absolutní indiferece vůči světské hierarchii a nadřazení buddhistické nauky nad ní. Ať vědomé či ne, v textu není ani náznak něčeho takového.

Poslední ze svérázných postav, kterou bych zde rád zmínil, je ctihodný Zóga (増賀聖人), jež se objevuje v příbězích KM12/33, 19/10 a 19/18. Nám zde jde o poslední dva, neboť první je naprosto odlišný, popisuje zázrak kdy se jako nemluvně zachránil a o jeho pozdější svérázné povaze tam není ani slovo. Jako by se jednalo o dva naprosto různé lidi. V příběhu 19/18 je pozván, aby vedl obřad přijetí mnišských slibů excísařovnou Sandžó. Přes svou známou neochotu opouštět svoji poustevnu se dostatí, ale v přítomnosti excísařovny a dvořanů se chová velmi neurvale, pronáší sprostá slova

6 内記慶滋ノ保胤、寂心.

a nakonec si v dohledu a doslechu všech hlasitě uleví. K této povídce platí závěrečná poznámka předchozího odstavce.

2. Princezna Rokunomija

Charakteristika a lokalizace příběhu

Zhuštěný obsah povídky KM19/5 o princezně zvané Rokunomija je následující. Princezna Rokunomija žije se svými rodiči ve staré, rozpadající se šlechtické rezidenci na periferii Kjóta. Rodiče jsou velmi staromilšší a s nikým se nestýkají a Rokunomija je vychovávána v naprosté odloučenosti od okolního světa. Je sice půvabná, ale nikdo o ní neví a tak za ní také nikdo nechodí. Rodiče naivně čekají, že přijde nápadník, pokud možno z hodně vysokých kruhů. Po smrti rodičů zůstane princezna sama jen s věrnou kojnou. Postupně upadá do stále větší bídy až jí nakonec kojna zprostředkuje sňatek. Chvilé relativního štěstí je brzy vystřídána zármutkem z rozloučení, neboť její manžel odjíždí s otcem daleko na východ, do provincie Mičinoku. S sebou ji vzít nemůže, neboť jejich vztah je tajný. Po uplynutí pěti let je z popudu svého otce zasnouben s dcerou guvernéra sousední provincie Hitači. Než se i s novou ženou může vrátit zpět do Kjóta, uplynou další tři roky. Po celou dobu na Rokunomiju myslel, ale z různých důvodů jí nedokázal doručit ani jedno psaní. Teď se ze všeho nejdříve vydává princeznu hledat a nakonec ji náhodou nalezne, když se schová před deštěm v koutě brány Suzaku. Princezna, stále doprovázena kojnou, je v bídném stavu a po shledání se svým mužem umírá, patrně studem či z přílišného vzrušení. Muž se stává mnichem a odchází na horu Atago.

Příběh princezny Rokunomija má kromě některých odlišností – zejména tragického vyústění – mnoho společných rysů příběhů o šlechtických dívkách, které byly populární mezi vyššími vrstvami Heianské společnosti. Podobnou výchozí situaci dívky ze zchudlé šlechtické rodiny a podobné okolnosti jejího vztahu nacházíme například v Příběhu o princezně Očikubo, nebo v kapitole Júgao Románu o princí Gendžim. Podobná je například povídka KM22/7, kde se také muž setkává se ženou za deště a také jsou spolu odloučeni na dlouhou dobu pěti let. 22/7 se ovšem skončí šťastně, neboť se jim narodí dcera a dotáhne to až na císařovu souložnici. Tyto a podobné příběhy byly mezi šlechtou velice oblíbeny, snad proto, že se čtenářky, pocházející ze stejné společenské vrstvy jako hrdinka mohly s ní snadno ztotožnit. Úpadek šlechtického rodu byla jistě častější záležitost než jeho vzestup. Typologicky se Příběh o princezně Rokunomija řadí mezi utamonogatari, tedy příběhy od-

víjející se kolem básně waka, nicméně zde je souvislost s básní velmi pochybná, jak o tom bude řeč níže.

Tragické vyústění příběhu je předznamenáno již v jeho úvodu. Otec princezny pochází z celkem významného šlechtického rodu, ale protože se nedokázal vyrovnat s dobou, nezastává žádnou významnější funkci u dvora. Rodina žije patrně ve čtvrti Kjóta, ve které bydlívali zkrachovalí šlechtici, stranou od centra města. Podle [8], s. 175 nemůžeme přesně určit, kde stávala rezidence princezny, nicméně ve slovníku Šúgaišó⁷ je u hesla 「六の宮」 vysvětlivka 「八条北朱雀西」 a v 『京城略図』 skutečně nacházíme místo zvané Rokunomija. Příběh 28 v Kohon secuwa šú, jež je tomu v KM téměř navlas podobný, umísťuje rezidenci princezny poblíž ulice Godžó.⁸ To je místo, jež se stává útočištěm zkrachovanců, stranou od centra města a od císařského paláce a typické pro mnoho Heianských románů i příběhů. V KM najdeme podobné umístění děje například v povídkách 24/10 nebo 24/48. Podobné situování bydliště ženy je také v Jamato monogatari 173. Přijmeme-li předpoklad, že místo zvané Rokunomija v našem příběhu znamená ono „na sever od ulice Hačidžó a na západ od ulice Suzaku“ vidíme, že autor KM nechal bydlet princeznu na ještě odlehlejší a pustší místo, než bylo zvykem v jiných podobných povídkách. Vzhledem k předpokládanému společnému prameni KM a Kohon a k výše uvedenému obvyklejšímu situování do Godžó v ostatní literatuře můžeme shrnout, že autor KM na tomto místě upravil původní pramen a záměrně zvolil odlehlejší místo, aby podtrhl zoufalou situaci rodiny protagonistky příběhu a umocnil tak dojem, který čtenář na začátku příběhu získá. Zároveň mu též mohlo jít o odlišení 19/5 od ostatních dobových románů či příběhů, neboť jej autor měl z nějakého důvodu v úmyslu zařadit do buddhistické sekce Kondžaku monogatari.

Charakteristika postav muže a kojné

Postava kojné je z hlediska příběhu jakoby v pozadí, ale přitom má na osudy princezny podstatný vliv. Na začátku povídky je charakterizována jako nepříliš spolehlivá, rodiče ani princezna se jí nemohou svěřovat se svými starostmi. Důvodem je snad to, že není v žádném příbuzenském poměru s rodiči princezny a povahově je od nich odlišná – zatímco rodiče jsou příliš staromilší, zahledění do sebe a nepraktičtí, je ona poněkud lehkovážná, ale zároveň je princezně naprosto oddána. To se ukáže po smrti rodičů, kdy je to pouze ona, která zůstává s princeznou, i když již všichni ostatní sloužící dům opustili. Kojná poněkud neprakticky prodá všechnen movitý majetek, který

7 『拾芥抄』、中第二十「諸名所部」。

8 「五条わたり」。Příběh má v Kohon secuwa šú titul 「曲殿の姫君の事」。

princezna po rodičích zdědila, ale když již nemají z čeho žít, dokáže ji povzbudit a vyjednat její sňatek. Po rozchodu s mužem, kdy se prakticky opakuje celá situace totálního úpadku domu a odchodu všech sloužících opět zůstává s princeznou až do tragického konce.

Muž, syn guvernéra a sám v nižší hodnosti guvernéra,⁹ který přes počáteční princeznu navštěvuje a kterého si nakonec princezna zamiluje, má některé typické rysy mužských hrdinů románů doby Heian. Stejně jako oni je hezký, uhlazených způsobů a poněkud přecitlivělý. Princeznu sice miluje, ale je příliš slabý, než aby ji představil svému otci a mohl jí tak vzít s sebou na cestu do provincií. Stejně tak se nevzepře sňatku, který mu tam otec vyjednává, přestože na princeznu stále myslí a nová žena nedosahuje jejích kvalit. Podobná slabost či nepřízeň osudu se projevuje, když jí chce posílat dopisy. Nejprve nemá po ruce vhodného posla a když se po sňatku s dcerou guvernéra provincie Hitači nějaký najde, je již pozdě, neboť princezna se s kojnou odstěhovaly neznámo kam. Povahou i nepřízní tak osudu tak do určité míry připomíná slavné protagonisty sbírek Jamato monogatari, Heičů monogatari, či samotného prince Gendžiho.

Paralely s dalšími díly Heianské literatury

První část příběhu, charakteristika situace, ve které princezna žije – se staromódními, konzervativními rodiči, potomky kdysi slavných šlechtických rodů, jež nyní žijí v chátrající rezidenci daleko od centra města a od císařského paláce, ale jsou stále příliš hrdí a nepraktičtí, než aby změnili svoji situaci – až do jejich smrti a šťastného sňatku s mužem, který ji zachrání od bídy, je typická pro Heianské romány (cukurimonogatari) či příběhy typu utamonogatari. Paralely můžeme vidět například v části Suecunahana (Šafrán) románu o princovi Gendžim, nebo v příběhu Ucuho monogatari či Očikubo monogatari. Zásadní rozdíl oproti výše uvedeným je v tragickém konci princezny Rokunomiji. Příběh princezny je povídka rozsahem sice malá, ale časově pokrývá období od jejího dětství až do smrti, přinejmenším takových deset let a v tomto ohledu má spíše rysy miniaturního románu, než příběhu secuwa.

Ve druhé polovině příběhu je klíčovým motivem rozchod a odloučení obou manželů a jejich tragické setkání po mnoha letech. Také tento motiv je častý v povídkách typu uta-monogatari nebo waka-secuwa. Zde můžeme zmínit známou utamonogatari „Ašikari“¹⁰ nebo další secuwa z KM, na-

9 Muž má hodnost 前司, která většinou označuje guvernéra, který se již vrátil ze služby v určené provincii, zatímco jeho otec je 受領, což je hodnost guvernéra, který skutečně odjíždí do přidělené provincie a osobně ji spravuje. Bývá označován též jako 介 nebo 太夫. Vzhledem k nízkému věku muže vidím v jeho hodnosti jistý rozpor.

10 芦刈。『大和物語』第四百四十八、『今昔』卷三第五。

příklad KM30/4,¹¹ která je jakýmsi protikladem Ašikari (KM30/5). V Ašikari se manželé rozejdou, aby každý zvlášť čelili svému osudu, neboť se domnívají, že jejich manželství je nešťastné. Zatímco žena se pak znovu dobře provdá za správce provincie, muž upadá stále více až skončí jako sběrač rákosí v zátocě Naniwa. Po setkání s úspěšnou bývalou ženou a výměně básní muž zahanbeně prchá. V povídce KM30/4 se naopak úspěšný muž setká s bývalou ženou, které štěstí nepřálo a ta zemře studem.

Dalším důležitým motivem jsou provincie, ve kterých muž žije po rozchodu s princeznou. Mičinoku a Hitači, daleko na východě, byly výspou Heianského státu a v literatuře symbolem největšího odloučení od jeho centra. Názvy těchto provincií se objevují v Gendžim i v Ise monogatari. V Jámato monogatari, povídce 155, unese mladý dvořan ministrovu dceru a uprchne s ní právě do Mičinoku. V Kondžaku monogatari, v povídce KM24/42, se objevuje Hitači, zatímco v povídce s ní příbuzné v Kohon setsuwa šú je to Mičinoku. Dalšími příklady jsou Kohon20, nebo KM27/45, ve kterých dvořan, přecházející hory na hranici Hitači a Mičinoku zarecituje báseň a tím přiláká božstvo hory, nebo snad zlého démona, který jej zabije. Lze tedy shrnout, že cesta do tak dalekých provincií jako byly Mičinoku a Hitači byla v Heianské literatuře symbolem pro daleké a dlouhé odloučení.

Vypravěčské prostředky

Povídka o princezně Rokunomiji je nejenom pečlivě vystavěna jakožto tragický příběh, ale autor v klíčových momentech tohoto příběhu používá detailní popis situace, čímž umocňuje dojem a vtahuje čtenáře do děje (naproti tomu postavy jsou, jak je pro KM typické, charakterizovány spíše nepřímou, svým chováním.) Tak před víceméně okolnostmi vynuceném sňatku princezna pláče a muže přijímá velice neochotně, zatímco on je spokojen. Ve scéně loučení si manželé navzájem slibují věrnost a pláčí, jejich vztah dostává novou dimenzi a hloubku. Při návratu do hlavního města se muž nemůže dočkat shledání s princeznou a jeho utrpení je ještě vystupňováno nucenou přestávkou, kdy celý průvod musí čekat na příznivější den pro vjezd do města. Po návratu se muž neprodleně vydá za princeznou a následuje velmi detailní popis toho, jak se místo její rezidence za dobu jeho nepřítomnosti změnilo. Jakožto gramatický prostředek pro vyjádření toho, že si muž vzpomíná na minulost, kterou bezprostředně prožil, je zde užito pro minulý čas, jak bývá v KM časté, gramatické partikule 「キ」.

Dalším výrazovým prostředkem, který je ovšem pro povídky KM typický, je dynamická změna osobních zájmen, či jejich výměna se jmény osobními v závislosti na okolnostech, ve kterých se

¹¹ Pramenem je 『伊勢物語』第六十・六十二。

protagonista povídky ocitá. Pokud je to v milostné scéně, používá autor KM slova 「男・女」, pokud chce zdůraznit jejich manželský svazek, věrnost, blízkost mění se muž a žena na 「妻」 a 「夫」. Autor tak explicitně čtenáři naznačuje, kterou z rolí hrdiny vůči okolí považuje v daný moment z hlediska příběhu za důležitý. Například na začátku je princezna označována jako 「姫君」, ale poté, co se sejde s mužem jako 「女」 a muž jako 「男」. Pak, při líčení smíšených pocitů princezny je ona opět 「姫君」 a při loučení je muž již 「夫」. Posléze, až do konce povídky jsou oba opět označováni prostě jako muž a žena. Tyto dynamické změny v označování postav, kdy se vlastní zájmeno či jméno postavy mění spolu s okolnostmi není zvláštností jen této povídky, ale obecným rysem všech povídek KM (například 19/14 a jinde.)

Z výše uvedených podrobností můžeme usuzovat, že se jedná o příběh umělý, nebo alespoň do datečně přepracovaný.

Závěr povídky

Na závěr povídky autor píše: 「…法師ニ成リニケリ。道心発ニケレバ、貴ク行イテゾ有リケル。出家ハ、于今始ヌ機縁有ル事成。此ノ事ハ委シク語り否伝ズシテモ、万葉集ニトモ云フ文ニ被注タレバ、此ク語り伝ヘタルトヤ。」 Tomuto závěru odpovídá ve stejném příběhu v Kohon secuwa šú 28 následující: 「…法師になりにけり。この事は、くはしからねど、古今に書かれたり。」

Především vidíme, že autor KM oproti Kohon vsunul mezi poslední dvě věty zmínku o zbožném konání muže po přijetí mnišství a vysvětlivku, že se tak stalo díky tragické zkušenosti, kterou zažil na konci původního příběhu. Tím tuto povídku zařadil do buddhistické sekce KM, přestože by žánrově spíše patřila do svitku třicátého, který sestává zejména z příběhů utamonogatari neboli tak zvaných wakasecuwa. Samozřejmě, že všechny povídky sbírky Kondžaku monogatari jsou na konci doplněny autorovou poznámkou, která vysvětluje příběh ze stanoviska buddhistického učení, nebo alespoň přináší nějakou morální, často velmi podivnou a zdánlivě s příběhem nesusouvisející. To, co příběh 19/5 definitivně ukotvuje v buddhistické sekci, je použití výrazu 「道心」. Tento hluboký a mnohvrstevnatý pojem si přes šíři jeho významu autor vyhrazuje pro charakterizaci stavu myslí protagonistů povídek v buddhistické sekci a na jiných místech sbírky se téměř nevyskytuje.¹²

¹² Ve světské sekci KM (tj. 309 příběhů) je výraz 「道心」 použit pouze v povídkách 24/39, 24/48, 26/18, 31/4, 31/7,

Otázkou je také odkaz na sbírku básní Manjóšú jako na pramen básně waka, již princezna v lístosti nad svým osudem pronese. Báseň vcelku nezapadá do příběhu, respektive ani sám příběh nijak obsah básně neilustruje a nevykládá, jak je typické pro styl utamonogatari. Spíše se zdá, že závěr příběhu je upraven tak, aby básni odpovídal. Jedním z možných vysvětlení je, že báseň je povzdechem nad vezdejším světem jakožto nestálým, prchavým a bolestí naplněným způsobem existence, zcela v intencích buddhistického paradigmatu. V Kohon 28 se na závěr povídky v souvislosti s pramenem uvádí: 「…古今に書かれたり。」 Nabízí se domněnka, že to je poukaz na sbírku Kokinšú, nicméně tam se ona báseň nevyskytuje, ale je obsažena ve sbírce Šúišú. Takahaši se v [8] na straně 185 domnívá, že autor příběhu si snad byl uvedené skutečnosti vědom a tedy výše uvedená věta by mohla být překládána jako 「昔から今に伝わって書かれていた」, neboli že báseň je starší než sbírka Šúišú. Podobné neurčité odkazy na starobylost vyprávění, jako v Kohon 28 totiž nalzáme i jinde, například v KM30/8 se píše 「世ノ旧事ニナム云ハスル。」. V Jamato monogatari 155, která je pramenem KM30/8 je původně 「今はみな古ごとになりたることなり。」. Otázkou zůstává, proč v případě povídky 19/5 autor záměrně opravil výše uvedená text na Manjóšú. Snad si byl vědom existence básně už v Šúišú a chtěl jen zdůraznit její starobylost, podobně jako v první části povídky odsouvá místo pobytu princezniny rodiny z Godzó do ještě odlehlejší Rokunomiji.

Kondžaku monogatari jako pramen moderní japonské literatury

Rjunosuke Akutagawa napsal ve své `Chvále Kondžaku monogatari`, jež vyšla dva měsíce přeho smrti roku 1927:

Tato syrovost prozařuje japonskou část Kondžaku monogatari barbarským světlem. Jakže? Ještě navíc `barbarským`? Náhle se mi zjevila pravá tvář Kondžaku monogatari. Uměleckou duší Kondžaku není jen syrovost jejích povídek. Vypůjčíme-li si výraz plavovlasých cizinců, je jí též krása `brutality`. Neboli krása, jejíž podstata je nejvíce vzdálená pojmům jako elegance nebo zjemnělost.

Akutagawa objevil Kondžaku monogatari pro širší japonskou literární veřejnost. Roku 1915 napsal povídku Rašómon, která však nevzbudila větší ohlas. Teprve roku 1916, kdy mu jeho povídka Nos (Hana) přinesla uznání a pověst spisovatele. Kromě těchto dvou povídek napsal ještě povídky Heičú, Ve křoví (Jabu no naka), Osud (Un), Imo ga ju a Princezna Rokunomija (Rokunomija no himemimi). Akutagawa fascinovala bohatost příběhů světské části Kondžaku monogatari a povahy

31/8 a 31/23, oproti dvě stě osmdesát šesti výskytům v buddhistické části. Jeho přítomnost je tedy pro zařazení povídky do té které sekce signifikantní.

jejich hrdinů. Kondžaku ve většině případů nedává nahlédnout do mysli hrdiny přímo, spíše jen zprostředkovaně. Zde Akutagawa využil svou fantazii i mistrovský talent pro psaní krátkých povídek, jakož i umění vykreslení nálady k tomu, aby povídky Kondžaku monogatari přepracoval někdy uměleji, někdy poněkud těžkopádně. Rozhodně však povídky jako *Nos*, *Ve křoví* a *Rašómon* jsou mistrovskými kusy krátké povídky, každá na svůj způsob.

Akutagawův **Nos** je úžasná sonda do myšlení člověka postiženého napohled směšným nedostatkem, jež jej však nepřestává užírat. Na konci povídky dojde Akutagawův hrdina jakéhosi osvobuzujícího osvícení. Povídka KM28/20 se vlastně skládá ze dvou anekdot. Akutagawa jejich pořadí obrátil, přičemž se soustředil na důležitější z nich .- mnichovu snahu zbavit se dlouhého nosu. **Ve křoví**, jejíž předlohou byla povídka 29/23, Akutagawa rozehrává nanejvýš úspornou a sevřenou formou koncert pochyb a dohadů. Forma výslechu kterou zvolil, dává mistrně vyniknout poselství povídky – že skutečnost není vždy taková, jakou si ji představujeme a že dobrat se pravdy může být někdy nemožné. Nebo snad, že každý má svou pravdu? Kondžaku nabízí přímočarý příběh, který Akutagawa jistě upoutal svoji brutalitou a chladností, ale Akutagawova mozaiková metoda je úžasně působivá. Povídka 29/18, již Akutagawa vzal za předlohu pro svůj **Rašómon** je snad brutálnější a přímočařejší než předchozí. Kondžaku neposkytuje naprosto žádnou nápovědu pohnutí jejich hrdinů, pouze konstatuje vnější okolnosti a akce protagonisty. Akutagawa ve svém Rašómonu tuto stručnost mistrně zachoval a přesto ještě umocnil dojem z šokujícího chování nebohé stařeny a nelidského činu zloděje. Jeho úvahy o nejisté budoucnosti a racionalizace vlastního chování působí naprosto věrohodně. Akutagawa zde přímo rozšiřuje nebo dovysvětluje originál své povídky.

Kromě Akutagawy, nebo spíše pod vlivem jeho úspěchu se Kondžaku monogatari nechali inspirovat další autoři dvacátého století. **Hori Tacuo** napsal podle KM30/4 povídku *Arano*, která se však téměř věrně drží předlohy.

Kikuči Kan řazený spolu s Akutagawou mezi příslušníky skupiny Nového myšlení (Šin šičó ha), sdružující intelektuálně a na umělecký projev zaměřené spisovatele kolem časopisu *Šin šičó*, napsal sbírku povídek *Kondžaku monogatari*, jež je však příliš plochá a bez větší umělecké hodnoty. Roku 1947 vydal další sbírku povídek pod názvem *Kóšoku monogatari*, ve které se kromě Kondžaku inspiroval také sbírkami *Nihon rjóiki*, *Heičů monogatari*, *Udži šúi monogatari* a *Naruto čúdžó monogatari*.

Slavný **Tanizaki Džuničiró**, představitel estetické školy japonské literatury (Tanbi ha), nebo také neoromantické školy (Šin roman ha) se zajímal hlavně o některé povídky Kondžaku monogatari ze šlechtického prostředí. Napsal povídku *Ašiakari*, ke které jej však inspirovala spíše předloha ze sbírky Jamato monogatari, než její dcera v Kondžaku monogatari šú. Dále použil epizody KM22/8, 30/1 a 2 pro svoji novelu *Šóšó Šigemoto no haha*.

Fukunaka Takehiko přeložil 155 povídek do moderní japonštiny, z toho pouze 23 z buddhistické sekce. V *Kaze no katami* se pokusil obsáhnout sbírku Kondžaku monogatari ve všech jejích aspektech, šíři a bohatosti.

Cílem mé práce však bylo ukázat, že Kondžaku monogatari má význam nikoliv jako zdroj zajímavých a i pro moderní Japonce již exotických příběhů, ale že její příběhy mají literární hodnotu samy o sobě a to nejen pro nepřebornost bizarních motivů a témat, ale i pro svůj zemitý, zato někdy o to výstižnější a pádňší styl jakož i pro morální poselství, které k nám z dávné minulosti vysílá. Při čtení anekdot o slavných mniších, světcích i příhod prostých lidí se před námi začíná vynořovat z mlh historických událostí a dat obraz středověké japonské společnosti, strasti i radosti lidí, kteří ji kdysi tvořili.

Hledáme někdy nostalgicky zhmotnění svých snů v dávné minulosti. Ale jak nás poučuje Kondžaku monogatari, ani ve středověkém Kjótu nebylo o nic méně bídy než v dnešním Tokiu nebo Ósace. Suzaku-ódóri s množstvím projíždějících volských potahů jistě oslňovala svojí nádherou. Ale zabočil-li člověk do některé z postranních uliček, mohl snadno narazit třeba na smečku toulavých psů tahajících se o maso z mrtvolky pohozené ve škarpě. Když nastala noc, táhly městem pod hvězdnou oblohou všechny možné nadpřirozené bytosti – obrovský Džizó, liška proměněná v mladou dívku. Svět lítých démonů, hladových démonů, pekla a divokých zvířat nebyl vždy jasně vydělený z reálného světa.

(Akutagawa Rjúnosuke, Chvála Kondžaku monogatari, 1927)

3. Poznámky k přeloženým ukázkám

Na ukázkou jsem vybral povídky, o kterých jsem se domníval, že ještě nebyly přeloženy (nicméně 19/3 a 26/7 jsou podobné dvěma povídkám z Udži šúí), nebo které ilustrují fakta rozebíraná v práci a které mne nějakým způsobem zaujaly ať už propracovaností samotného příběhu, nebo nějakým detailem. V následujících poznámkách na tyto věci krátce upozorním a také se pokusím

ukázat pomocí srovnání bezprostředního okolí každého příběhu na motivy, které jej s tímto okolím spojují na základě asociativního principu řazení povídek.

13/34

Pramenem této povídky je Hokke genki, příběh 128. druhého dílu. Tématem, podobně jako u ostatních povídek tohoto svitku, je dosažení spásy prostřednictvím pouhého poslechu Lotosové sútry. Na povídce mne hlavně zaujal popis místa pobytu a podoby figurky Sae no Kami. Z textu vidíme, že jeho vyobrazením byly dvě dřevěné figurky, mužská a ženská, tedy šlo o symboly mužského a ženského pohlavního orgánu. Falické symboly jsou obvyklé pro primitivní kultury celého světa a Japonsko nebylo výjimkou. Tato skutečnost také vysvětluje, proč Sae no Kami, které se zjeví mnichovi jako stařec, mluví o svém těle, tedy o své dřevěné podobě, takto: 「今此ノ下劣ノ神形ヲ棄テ々. . .」

V předchozí povídce se drak, který pravidelně přichází za mnichem, aby vyslechl Lotosovou sútru, stane mnichovým přítelem. Když pak v zemi nastane ničivé sucho a císař se doslechne o drakově přátelství s mnichem, pozve si mnicha a poručímu, aby draka přesvědčil k způsobení deště. Drak na oplátku za zásluhy, které získal pomocí poslechu Lotosové sútry, skutečně způsobí aby přšelo, ale je za trest roztrhán na čtyři kusy Vládce nebes. Déšť svlaží zemi a zachrání lidi od smrti hladem. Na místech, kam dopadly kusy drakova těla, pak nechá císař z vděčnosti vystavět buddhistické chrámy. Společným motivem této dvojice povídek je tedy motiv spasení nadpřirozené bytosti, přestože drak a *kami* asi nepatří úplně do stejné kategorie. Také by bylo možno uvažovat na spojení pomocí protikladu-zatímco v první povídce drak pomůže mnichovi, ve druhé naopak mnich pomůže Sae no kami a to vlastně dvakrát.

Povídka následující po 13/34 je ze série povídek s motivem „návratu z pekla“, nebo spíše zmrtvýchvstání. Pro tuto dvojici jsem nenašel žádný společný motiv, ovšem pro obě povídky byla pramenem stejná sbírka.

16/17

Tato povídka patří do svitku s tématem zázračné pomoci bohyně Kannon. Zajímavé je, že v Kondžaku je několik povídek, ve kterých vystupují lišky; jsou ve svitky 27 a bezprostředně za sebou. Zajímavé je, že autoři tuto povídku mezi ně nezřadili, i když by tam svým charakterem dobře patřila, snad právě díky výskytu bohyně Kannon. Je vidět, že „buddhistické“ kritérium pro zařazení povídek je jaksi silnější než kritérium na základě „světských“ motivů. Na konci povídky je uveden i

její zdroj, totiž Mijoši no Kijocura (三善ノ清行, zemřel 918), který ji slyšel, když byl guvernérem provincie Bičú. To ukazuje na přímý ústní pramen tohoto příběhu, nicméně pramenem pro Kondžaku byly Zenke hiki.

Společným motivem, který tuto povídku spojuje s povídkou jí předcházející, je motiv „svatba člověka se zvířetem“. V předchozí povídce totiž stařec na poli spatří hada, jak požívá žábu. Za to, že ji ušetří, hadovi slíbí svoji dceru. Když si had přijde ve stanovený čas, proměněný ve člověka, v KM populární postavu nižšího úředníka (五位) pro nevěstu, dívka se schová do dřevěné truhly. Had se rozzlobí, vezme na sebe opět svoji původní podobu, ale dívka je nakonec zachráněna velikou želvou, kterou předtím koupila od muže, jež se ji chystal zabít. Tato želva je patrně vtělením bohyně Kannon, ale v textu o tom není zmínka.

Následující povídka opět není s povídkou 16/17 nějak patrně spojen. Žena je zachráněna bohyní Kannon, která jí zjeví druhý verš básně.

16/32

Tato povídka je ukázkou pěkně vypořádaného, krátkého příběhu. Pramen povídky je neznámý. Zajímavá je zmínka o *jamai no kami* a také líčení úkonů, které zařikávač-asketa provádí pro uzdravení nemocné. Také víra v kouzelnou moc slin je celosvětově rozšířená-vezměme si například u nás známé plivání pro štěstí, na peníze nebo za rameno proti uřknutí. Slinám je přisuzována magická moc snad proto, že lidé už odedávna znali jejich desinfekční a hojivé účinky. Zajímavý je také motiv „první věci“ po odchodu z chrámu. Muž má poslechnout prvního člověka, kterého ráno potká. Podobný motiv najdeme i v povídce 16/28, tedy relativně blízko naší povídky, kde ovšem chudý muž dostane od Kannon darem to, co mu prvního padne do ruky při odchodu z chrámu. Nezapadne mu do ruky nic, upadne on a sebere při tom stéblo slámy. Postupně chytrými výměnami získá nakonec dům s polem.

Předchozí a následující povídky jsou ze série povídek o zázracích spojených s bohyní Kannon z chrámu Kijomizu-dera. Takže je poněkud zvláštní, že povídka 16/32 je vsunuta mezi ně a není spojena s 16/28. V předchozí povídce žena získá zlato prostřednictvím snu, ve kterém se zjeví Kannon. Jediným spojovacím motivem tak je motiv zjevení ve snu, který není ovšem v Kondžaku nijak výjimečný.

Zato v následující povídce, taktéž o ženě navštěvující chrám Kijomizu, je stejný výše zmíněný motiv „první věci“ při odchodu. Žena má ve všem poslechnout prvního člověka, kterého potká. Tím

je ovšem zloděj, který ji donutí aby se stala jeho ženou. Ona pak zloděje „okrade“ a uprchne právě včas, předtím než jej dopadnou a odhalí jeho skrýš, kde ji věznil. Spojení těchto dvou povídek na základě společného motivu je tak opravdu silné.

19/3

Tato povídka je vlastně sérií čtyř krátkých anekdot ze života světce. Na tomto příkladu je zde vidět, že autoři KM měli velký přehled o všech možných sbírkách secuwa a dokázali s nimi kreativně pracovat. Zatímco pramen k první historce není znám, 2., 3. a 4. najdeme také v Udži šúi monogatari. První se také charakterem od ostatních výrazně liší a to je možná důvodem, proč ji autor Udži šúi nepovažoval za zajímavou a nezařadil ji do své sbírky, pokud ovšem ji znal. Je vcelku vážná a nikoliv humorná jako ostatní tři, nicméně právě v tom pořadí, jak jsou vyprávěny za sebou ještě více vynikne stupňovaná absurdita Džakušinova chování. Přestože se vlastně jedná o humorné vyprávění je tato povídka zařazena do oddílu pojednávajícím o životech světců, a to patrně podle již zmíněného principu nadřazenosti buddhistických motivů.

S povídkou, jež jí předchází by mohla být spojena formálně tím, že jsou obě sestaveny z více nezávyslých vyprávování. Příběh 19/2 se skládá dokonce z pěti. Mezi 19/3 a jí následující povídkou se mi ale nepodařilo najít žádné souvislosti.

24/6

Tato povídka opět sestává ze dvou epizod ze života jedné osoby. Svým charakterem se tak řadí mezi anekdoty, nicméně je poněkud odlišného druhu než výše zmíněná povídka 24/3. Zatímco povídka o Džakušinovi je zaměřena na charakteristiku hrdiny pomocí jeho chování a podivného uvažování a spadá tak do skupiny povídek, které by se daly označit za „portrét“, tato povídka ač anekdotou je zaměřena čistě na zajímavost příběhu a Kanrenových vlastností si, až na to že byl dobrý hráč Go a měl vkus, příliš nevšímá. Motiv souboje nebo soutěže člověka s nadpřirozenou bytostí, jež je neporazitelná, je dobře znám z pohádek, tam ovšem hrdina vždy nakonec odhalí její slabost a zvítězí.

V oddíle světských povídek je již asociativní řazení poněkud oslabeno, neboť kritéria podle kterých se povídky za sebou řadí, tedy společnost motivů, zde jsou vlastně kritérii, podle kterých jsou povídky zařazovány do vyššího celku, totiž do jednoho svitku.

Přesto, jako spojovací článek s předcházející povídkou 24/5 bychom snad mohli označit souboj dvou vynikajících umělců, i když toto je na motiv příliš všeobecné určení. Spojovacím motivem

s následující povídkou 24/7 bude patrně motiv chytré ženy. Zatímco ve 24/6 to byla žena-duch, vynikající hráčka Go, ve 24/7 je to žena, která navštíví přednostu lékařů, právě když jsou u něj jeho podřízení na návštěvě a požádá je o konzilium.

24/20

Mezi touto povídkou a jejím předchůdkyní je snad jediným spojovacím článkem umění jing a jang, nicméně 24/20 klade větší důraz na hrůzostrašnost, která ovšem svou přehnaností působí spíše komicky. Následující povídka je o mnichovi, který přesně určí smrt člověka na základě znalosti umění fyziognomie. Tak v případě těchto tří povídek jsem nenašel důvod, proč vlastně 24/20 patří mezi ně.

26/7 a 26/8

Tyto dvě povídky si jsou tak podobné, že po jejich přečtení jsem si poprvé uvědomil, že takováto podobnost mezi povídkami v Kondžaku asi není náhodná. Jejich motivem je ve folklórní literatuře široce rozšířený motiv „přemožení příšery“. Druhá povídka vlastně rozvádí tu první tím, že je doplněna o motiv skryté vesnice (*kakuremura*). Tento motiv je také v povídce 31/13, a je zvláštní, že tato nebyla zařazena za povídku 26/8. Je tomu snad proto, že zatímco v obou ukázkách není nakonec nikdo zabit, v povídce 31/13 mnich zabloudí v pohoří Ómine, tradičním místě putování mnichů jamabuši a přijde do vesnice, kde mají pramen, z něhož vytéká *sake*. Podobně jako v 26/8 jej chtějí zabít, čistě z důvodu utajení, ale nakonec muž který to má vykonat se nad mnichem slituje a tajně jej propustí. Mnich ovšem nedodrží slib mlčenlivosti, prozradí se a vede několik zvědavých mladíků ze své vesnice na ono místo, odkud již se nevrátí. Snad právě pro tento odlišný konec byly zařazeny do svitku 31.

30/9

Tuto povídku jsem vybral jako jeden z mála příkladů povídek typu utamonogatari, jež nejsou milostné. V Kondžaku se vyskytuje myslím ještě jedna, s buddhistickým námětem. Pověst o „odkládání“ nepotřebných a obtížných rodičích v horách je v Japonsku rozšířena na více místech byla také zpracována nejprve knižně (深沢七郎—檜山節考) a poté i filmově podle literární předlohy.

Povídka, která předchází 30/9 je původně z Yamato monogatari a je o dvořanovi, který se zamiloval do dcery Velkého rady a unesl ji. Postaví hluboko v horách malou chatrč a tam s dívkou

3.Poznámky k přeloženým ukázkám

žije. Jednou musí někam odejít, dívka vyjde ven a spatří svůj obraz v jezírku. Zastydí se a složí báseň: 「アサカ山カゲサヘミユルヤマノ井ノ アサクハ人ヲオモフモノカハ」 Pak, z lítosti nad svou neblahou situací a kvůli odloučení od svých blízkých se utrápí k smrti. Muž po návratu domů si lehne vedle ní a zemře z lítosti nad její smrtí. Jediným pojítkem mezi těmito dvěma povídkami je snad pouze motiv hory v obou básních. Není jím tedy motiv z vlastního příběhu, ale motiv z básně.

Povídka, která následuje po 30/9 je naopak založena na podobném motivu v dějové rovině. Muž se rozvede se ženou a přestěhuje se se všemi svými věcmi k nové manželce. Žena zůstane v domě sama a úplně bez prostředků. Jediná věc, která zbyla je žlab pro koně (馬船) a i pro ten si nakonec přišel chlapec jménem Makadžimaro (真梶丸). Žena po chlapci vzkázala svému muži tuto báseň: 「フネモコジマカジモコジナ ケフヨリハウキ世ノナカライカデワタラム」 . Muž byl básní dojat a vrátil se zpátky k ženě.

Přílohy

Přehled struktury Kondžaku monogatari

svitek	1	2	3	4	5	6	7	9	10	11	12	13	14	15
země	Indie	Indie	Indie	Indie	Indie	Čína	Čína	Čína	Čína	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko
typ povídek	buddhistické	buddhistické	buddhistické	před zrozením Buddhy	po smrti Buddhy	buddhistické	buddhistické	konfuciánské	historické	buddhistické	buddhistické	buddhistické	buddhistické	buddhistické
počet povídek	38	41	35	41	32	48	48	46	40	38	40	44	45	54
stručná charakteristika obsahu	Vznik buddhismu - narození historického buddhy Šákjamunih, jeho život a osvícení, šíření buddhismu	Příběhy ze života Šákjamunih od smrti jeho rodičů, kázání o fatalitě a podobensství	Šíření buddhismu za Šákjamunihovo života, povídky o jeho žácích a jeho vstupu do Nirvány	Šíření buddhismu za Šákjamunihových žáků po jeho smrti, zázraky spojené se "Třemi poklady buddhismu"	Příběhy džátaka o vtěleních Šákjamunih, jeho zázraky podobensství	Počátky buddhismu v Číně, jeho šíření a zázraky způsobené buddhy a sůtrami	Zázraky Lotosové sůtry a Maha-Prajña sůtry	Světské secuwa o Konfuciovi a buddhistické o zákoně příčiny a následku	Podivuhodné příběhy z čínských historií a jiných knih	Import buddhismu do Japonska od legendárního Šótokuovi, šíření buddhismu až po založení chrámů	Legendo ustavení ceremonií a bohoslužeb, zázraky buddhů a Lotosové sůtry	Zázraky spojené zejména s recitací m	Zázraky jednotlivých částí Lotosové sůtry	Znovuzrození světců a mnichů v ráji, jejich klidná smrt

svitek	16	17	19	20	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
země	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko
typ povídek	buddhistické	buddhistické	buddhistické	buddhistické			světské	světské	světské	nadpřirozené	světské	zločiny	různé	různé
počet povídek	40	50	44	46	8	26	57	14	24	45	44	40	14	37
stručná charakteristika obsahu	Zázraky bohyně Kannon	Zázraky bódhisattvů Džizóa, Bišamon, Maitréji, Mandžúšrí	Příklady laiků, kteří přijali mnišství a podivuhodné příběhy	Tengu, návrat z pekla, bezprostřední odplata za hříchy a čtnosti	Zajímavé příběhy o členech rodu Fudžiwarů	Siláci, muži i ženy	Anekdoty související s uměním - lékařství m, jin-jangovým učením, magií, hudbou atd.	Válčení a hrdinské činy, zejména bojovníci Taira a Minamoto	Odplata za skutky v minulém životě (karma)- příběhy lidového původu z provincií	Strašidelné příběhy - zlí duchové, duše zemřelých, strašidla, lišky, divočáci	Humorné anekdoty, ze všech vrstev společnosti	Hříšníci, hlavně zloději a lupiči a příběhy o zvířatech	Milostné příběhy typu utamonogatari	Podivné příběhy lidového původu z hl. města a provincií

Přehled buddhů a bódhisattvů v KM

釈迦	1/(1~2),(7~9),13,?14,16,19,21,38, 2/1,17,31, 3/?1,(2~3),7,11,14,24,(27~30), 4/1,20,29,39, 5/(8~14)?11,?13,17,(21~22),26, 6/1,4,(11~12),15, 7/24, 11/1,7,14,16,(21~22), 12/6,(14~16),21,24, 13/36, 14/22, 19/4
薬師	4/38, 6/(21~24),(45~47), 11/2,(10~11),17,24,26, 12/5,8,12,(19~20),23, 13/40, 14/25,(33~34),41, 15/4, 16/23,38, 17/30, 19/(35~36)
弥勒	4/19,(26~27),39, 7/6, 11/1,10,13,15,25,(28~30), 12/11,24,32, 13/2,15, 15/16, 17/(34~35), 24/6
文殊	1/13, 2/2, 3/(1~2),28, 5/21, 6/6,9, 11/2,7,9,12, 13/15,21,24,(36~38), 19/2
阿弥陀	6/(15~20),40,44, 11/21,23,27, 12/11,18,24,32, 13/(31~32), 15/1,3,(7~12),(16,17),(20~54), 16/35, 17/2,10,12,23,40, 19/(8~9),14,17,23,(36~37), 20/12,23, 22/7, 26/14, 29/9,28,37, 31/7
観音	4/28, 5/1,22,28, 6/*37, 7/*6,28, 11/13,27,(31~35),38, 12/11,28,32, 13/*15,(/*34~35), 14/7,12,*15,20,*43, 15/*16,(23~*24), 16/(1~40), 17/*19, 19/11,(39,*40,41,*42), 20/8,*12,20, 24/*25, 26/3, 27/(13~*14), 29/*27, 30/*6
地藏	6/*33, 13/*15, 17/(1~32)
虚空蔵	11/5,9, 17/33
妙見	17/48, 31/20
行基	11/2,7, 12/*7, 17/(36~37)

*Buddhové jsou pouze Šaka a Amida, ostatní jsou bódhisattvové. Gjóki nedosáhl v pozdějším lidovém podání takové popularity jako například zakladatel sekty Šingon, Kúkai (Dengjó-daiši), nicméně v KM je za jeho jménem používán honorifický sufix 菩薩. Podle tradice Gjóki založil mnoho chrámů a klášterů a zakládal i veřejně prospěšné stavby, jako třeba rybníky či vytvořil první mapu Japonska. Je příkladem použití termínu 菩薩 ve významu `svatý muž, světec`, i když je možné, že autor či autoři KM jej používali záměrně, aby podpořili `národní lokalizaci` buddhismu poukazem na to, že nejen v Indii a v Číně, ale i v Japonsku žili a mohou žít bódhisattvové.

*V tabulce jsou tučně uvedeny svitky nejvíce relevantní. V závorkách jsou uvedeny příběhy, které jsou tematicky spojeny postavou toho kterého buddhy či bódhisattvy. Hvězdičkou jsou označeny povídky s pouze jedním výskytem, tedy takové, kde postava zmíněného buddhy či bódhisattvy nemá patrně z hlediska příběhu podstatný význam. Otazníkem jsem označil povídky, které v KM chybí, ale mohly by tematicky navazovat na povídky sousední.

**Korespondence povídek v Kondžaku, Udži šúi, Kohon secuwa šú a Učigiki šú
(podle [3], str. 442~445)**

KM	US	KSS	UGS
Kniha 3			
22	85	56	
30			12
Kniha 4			
6	174		
9	137		
24		63	13
25	138		
Kniha 5			
1	91		
3			15
18	92		
31	272		20
32			7
Kniha 6			
1	195		2
2			22
3			1
4			3
5			8
6			9
Kniha 9			
13	164		21
18	167		
Kniha 10			
9	152		
10	90		
11	196		
15	197		

KM	US	KSS	UGS
36	30		
Kniha 11			
2		60	
11	170		18
12			16
25			6
28			5
36	101	65	
Kniha 12			
7	103		
21		47	
24		70	
35	141		
36	1		
Kniha 13			
3	105		
Kniha 14			
29	102		
35	191	52	
41			19
42		51	23
45			11
Kniha 15			
4	55		
22	58		
27			27
Kniha 16			
4		53	
6	87	64	
7	108	54	
19	179		
28	96	58	
30	131	59	

KM	US	KSS	UGS
37	86	57	
Kniha 17			
1	16		
24	44		
25	45		
45		62	
47	192	61	
Kniha 19			
2	59, 172, 140		
3	140		
5		28	
11	89	69	
12	136		
13	148	40	
17		1	
18	143		
20	112		
40	95	49	
41		49	
Kniha 20			
3	32		
7	193		
10	106		
12	169		
13	104		
34	168		
39	173		
43	183		
44	24		
Kniha 22			
7			24
Kniha 23			
15	132		

KM	US	KSS	UGS
16	27		
20	176		
21	31		
22	177		
24	166		
Kniha 24			
3	97		
16	126, 127		
18	122		
22	185		
23		24	
33		2	
34		2, 31	
38		32	
43		41	
44		45	
46		27	
47		29	
48		34	
49		33	
51		5	
52		4	
54		35	
55	111	44	
56	93		
Kniha 25			
7	28		
9	128		
Kniha 26			
4	29		
7	119		
10	56		
13	161		

KM	US	KSS	UGS
15	54		
16	180		
17	18		
Kniha 27			
2	151	27	
3	84		25
26	118		
42	163		
Kniha 28			
6	162		
20	25		
21	124		
23	94		
24	145		
30	23		
Kniha 29			
31	39		
Kniha 30			
1	50		
Kniha 31			
11	187		
25	120		
29	121		

Překlady z Kondžaku monogatari šú

12/28

Příběh dvacátý osmý o tom, jak písař z provincie Higo unikl hladovému démonu

Je tomu již dávno, kdy v provincii Higo žil jeden písař. Po mnoho let od rána do večera pilně pracoval v úřadě správy provincie na různých úředních záležitostech. Jednoho dne měl na práci cosi, co obzvláště spěchalo a proto se vydal do úřadu velmi časně. Jel úplně sám, koňmo, bez doprovodu sloužících. Od písařova domu k úřadu to bylo nějakých deset čó¹ a písař tam většinou dorazil během chvilky. Ale dnes se to zdálo být nějak daleko, jakoby šel pěšky, stále se tam nemohl dostat. Bloudil, bloudil, až se nakonec ocitl na nějakém pustém místě, kde to vůbec neznal. Protože probloudil celý den, slunce již zapadalo. Neměl, kam by se uchýlil na noc, všude kolem divočina.

Byl už z toho zoufalý a jen si přál, aby narazil na nějakou vesnici, když z úpatí hory zahlédl v dálce hřeben důkladně postaveného domu. Zaradoval se při pomýšlení, že nablízku bude asi vesnice a rychle se vydal tím směrem. Brzy dorazil k onomu domu, ale zdálo se, že v něm není živé duše. Obešel jej kolem dokola a zavolał: „Je prosím někdo doma? Ukažte se! A jak se vlastně jmenuje tahle vesnice?“

Zevnitř domu se ozval ženský hlas: „A vy jste kdo? Hned pojd'te dovnitř!“

Jak písař ten hlas uslyšel, zmocnil se jej strach. Proto odpověděl: „Zabloudil jsem a velmi spěchám, nemám čas se u vás zdržovat. Jen mi prosím ukažte cestu.“

Žena: „Když je to tak, chvíli počkejte. Vyjdu před dům a ukážu vám cestu.“

Zatímco se žena štrachala ven, písař dostal ještě větší strach a otočil koně. Žena, když zaslechla, že se písař chystá utéci, vyběhla před dům a volá: „Hej, počkej přece chvíli!“

Písař se ohlédl a vidí ženu, vysokou až po okapy toho domu, které svítí oči. „Už je to tak,“ pomyslel si písař, „narazil jsem na doupě démona.“ Pobídl koně bičikem a dal se na útěk. Žena za ním volá: „Snad si nemyslíš, že mi utečeš. Hned koukej zastavit!“ Kdo by se nevyděl, kdyby tohle slyšel? Písařovi se sevřely útroby a srdce měl až v krku. Ohlédl se znovu, vidí ženu vysokou skoro jedno džó², z očí a úst jí šlehají plameny jasně jako blesky, veliká ústa má otevřená a jak jej dohání už po něm natahuje ruce. Písař z toho pohledu úplně ztratil hlavu, už už by měl spadnout z koně, ale ještě usilovněji jej pobízeli bičikem. Myslel na jediné: „Kannon pomoz mi. Zachraň můj ubohý život!“ V tom okamžiku pádící kůň klopýtl a svalil se. Písař vylétl ze sedla a přepadl přes koně. „Teď mne chytí a sežere,“ blesklo mu hlavou. Najednou zahlédl vchod do hrobky a bez rozmýšlení vběhl dovnitř. Za chvíli v písařových stopách přiběhl démon: „Kam se jen schoval, před chvílí tady ještě byl?“ Písař zevnitř slyšel, jak se démon, místo aby jej začal hledat, pustil nejprve do koně. Písař si pomyslel: „Je jasné, že až sežere koně, budu na řadě já. Snad neví, že jsem schovaný tady v té díře.“ Ze všech sil se modlil: „Kannon, zachraň mne, prosím.“

Mezitím démon spořádal koně a přiblížil se ke vchodu do hrobky: „To je moje dnešní jídlo. Proč mi ho nechcete dát a schováváte si ho pro sebe. Vždycky mi děláte takovéto schválnosti. Jsem opravdu zarmoucena vaším chováním.“ Když to písař slyšel, jenom si povzdychl: „Myslel jsem si, že jsem dobře schovaný, ale ona o té díře od začátku věděla.“ Vtom se z hloubi hrobky ozval hlas: „Tohle je moje dnešní jídlo, proto ti ho rozhodně nedám. Musí ti stačit ten kůň, co jsi sežrala.“ Když to písař slyšel, bylo mu do pláče: „Ať dělám co dělám, život si nezachráním. Myslel jsem si, kdovíjak není ten první démon strašlivý a zatím v tomhle doupěti žije ještě větší netvor, který se mne teď také chystá sežrat. Modlil jsem se k bohyni Kannon, ale nebylo to nic platné a můj život je teď u konce. Bylo mi tak jistě souzeno v odplatu za mé skutky v předchozích životech.“

1 Jedno čó je asi 109 metrů.

2 Deset šaku, asi 3 metry.

Démon před hrobkou ze všech sil žadonil, ale hlas zevnitř mu nepovolil a tak nakonec s nepořízenou odešel. Písař uvnitř to všechno slyšel a zrovna si pomyslel, že teď jej ten druhý démon chytí a sežere, když se ze tmy hrobky ozvalo: „Když jsi se měl dnes stát potravou toho démona, modlil jsi se upřímně k bohyni Kannon a proto jsi nyní již v bezpečí. Ode dneška ještě více otevři své srdce a důvěřuj Buddhům. Zvláště pak uctivej a recituj Lotosovou sůtru. Mimochodem, víš kdo teď s tebou mluví?“ Když písař odpověděl, že to neví, hlas pokračoval: „Já nejsem žádný démon. V této jeskyni žil dávno jeden svatý muž. Na tomto západním vrcholu hory postavil pagodu a uvnitř ukryl svitek Lotosové sůtry. Od té doby uplynulo již mnoho let a pagoda i se sůtrou se dávno rozpadly v prach. Jen první znak sůtry 'mjó' tam ještě zůstal. A ten první znak sůtry s tebou teď hovoří. Od té doby, co jsem zde, jsem již zachránil 999 lidí, které ten démon chtěl sežrat. Včetně tebe to dělá rovných 1000 lidí.³ Ty se nyní ihned vrať domů. Z celého srdce cti Buddha a obzvláště Lotosovou sůtru.“ Písař pak dostal k ruce mladého novice, který jej měl doprovodit až domů.

Písař se slzami v očích poděkoval a díky hochovi, jež jej provázel, bezpečně našel cestu domů. Hoch jej doprovodil až k bráně domu,⁴ kde jej ještě jednou poučil: „Měl bys obzvláště uctívat a recitovat Lotosovou sůtru“ a pak náhle zmizel. Byla již půlnoc, když písař ještě jednou plačky poděkoval a vešel do domu. Vyprávěl vše dopodrobna rodičům, ženě i dětem. Všichni se zaradovali a byli nevyšlovně dojatí. Písař byl od té doby velmi zbožný, uctíval Lotosovou sůtru a zvláště obětoval bohyni Kannon.

Když se nad tímto příběhem zamyslíme, vidíme, že pouhý jediný znak ze zteřelé Lotosové sůtry dokáže zachránit mnoho lidí. Což teprve celá sůtra, opsaná řádným způsobem a s čistým srdcem. Tento příběh nechť je poučením pro ty, kteří snad pochybují o tom, že Lotosová sůtra přináší přímý prospěch v tomto životě a odvrací utrpení v životech příštích.

13/34

Příběh třicátý čtvrtý o tom, jak mnich Dókó z chrámu Ten'ódži zachránil Sae no kami recitací Lotosové sůtry

Je to již dávno, kdy v chrámu Nebeského vládce žil mnich jménem Dókó. Dlouhé roky recitoval Lotosovou sůtru a zdokonaloval se v učení Buddha. Každým rokem putoval do Kumana⁵, aby tam vykonal letní asketická cvičení.⁶

Jednou se vracel z Kumana do svého chrámu a zrovna když kráčet po mořském břehu v okrese Minabe v provincii Ki'í, slunce zapadlo. A tak se na tom místě uložil ke spánku pod velikým stromem. Bylo asi k půlnoci, když uslyšel jak přijíždí asi dvacet nebo třicet ozbrojenců na koních. Přijeli až k tomu stromu. Než si Dókó stačil pomyslet: „Kdo to asi může být,“ jeden z jezdců zavolal: „Jsi tam pod stromem, starochu?“ a ze spod stromu se ozvalo v odpověď: „Jsem tady!“ Když to Dókó slyšel, polekal se: „Pod stromem je ještě nějaký člověk?“ Opět jeden z jezdců promluvil: „Hned vylez a pojď s námi!“ Na to ten člověk pod stromem: „Dnes v noci nemohu. Je to proto, že můj kůň má zlomenou nohu a není schopen chůze. Zítřka mu ji spravím, nebo seženu jiného a pak půjdu s vámi. Jsem stár, nohy mi neslouží a tak nemohu jít pěšky.“ Když to jezdci slyšeli, pobídlí koně a pokračovali v cestě.

Dókó byl velmi vystrašený z podezřelé noční události a když se rozednilo, prohledal kolem dokola místo pod stromem, ale nikoho nenašel. Ležela tam jen dřevěná soška boha *Sae no Kami*.⁷ Byla omšelá stářím, určitě tam takto ležela

3 1000 je číslovka často užívaná jako limit pro splnění osobního zbožného závazku jako například odříkat tisíckrát sůtru, opsat tisíc kopií sůtry a podobně. Číslo 1000 symbolizuje 'mnoho', případně 'veškerenstvo.'

4 V povídkách *secuwa* je mnoho příkladů, kdy nadpřirozené bytosti nemohou překročit práh lidského obydlí. Proto snad novic doprovodil písaře pouze k bráně domu. Je otázkou, zda novic byl vtělením onoho prvního písmena sůtry, nebo nějaké nebeské bytosti.

5 Místo zázračného zjevení Buddha v lidské podobě.

6 安居. Od 16. dubna do 15. července lunárního kalendáře. Mnichové během této doby nevycházeli ven, uzavírali se v klášteře a prováděli duchovní cvičení.

7 道祖 さへのかみ. Božstvo sídlící většinou u cest nebo na rozcestích a chránící vstup do vesnice před zlými silami. 道祖神. Na místě, kde přebývalo, se na „malý Nový rok“ (小正月, 15. ledna lunárního kalendáře) pálíly novoroční symboly jako *šimenawa*, *kadomacu* a bambusový šíp. Etymologicky by snad mohl tento výraz souviset se slovem 祖神, které označuje předky jež se stali *kami* a kteří tudíž mají úlohu ochránce rodu.

již velmi dlouho. Na místě zůstala jen mužská figurka, ženská figurka chyběla. Před soškou stála destička s votivním obrázkem koně.⁸ Místo, kde byly namalované nohy bylo poškozené. Když to Dókó spatřil, pomyslel si: „V noci mluvil tento bůžek *Sae no Kami*,“ a velmi se tomu podivil. Přidělal nití zlomenou nohu na obrázku koně a obrázek položil, jak byl předtím. Rozhodl se: „Dnes v noci tomu přijdu na kloub.“ Ten den tam již zůstala a na noc se opět uložil pod strom. O půlnoci, stejně jako předešlou noc, přijelo množství jezdců. *Sae no Kami* také nasedl na koně a odjel s nimi.

Za svítání Dókó slyšel, jak se *Sae no Kami* vrací a objevil se vetchý stařík. Nebyl mu vůbec povědomý. Obrátil se k Dókóovi, poklonil se a pravil: „Jen díky tomu, že svatý muž vyléčil nohu mého koně, mohl tento stařec splnit svoji povinnost. Nevím jak splatit vaše dobrodíní. Já jsem *Sae no Kami* přebývající pod tímto stromem. Ti lidé na koních, to byli duchové nakažlivých nemocí. Když projíždějí krajem, vždy si berou tohoto starce jako sluhu, který jede před nimi. Pokud je nemohu doprovázet, bijí mne holí a proklínají mne zlými slovy. Toto trápení je opravdu nesnesitelné. Proto doufám, že odvrhnu tuto svoji ostudnou podobu nízkého božstva a znovuzrodím se v dokonalejším těle, vhodném k získávání zásluh. Toho mohu dosáhnout s pomocí svatého muže.“ Dókó odpověděl: „To co zamýšlíte je chvályhodné, ale mé síly na to nestačí.“ *Sae no Kami* řekl: „Postačí, když svatý muž setrvá zde pod tímto stromem po tři dny a nechá mne poslouchat Lotosovou sůtru. Díky její zázračné moci uniknu této smutné existenci a znovuzrodím se na místě blaženosti.“ Když to dopověděl, zmizel jak pára.

Dókó, tak jak žádal *Sae no Kami*, seděl po tři dny a tři noci na tom místě a s upřímnou myslí recitoval Lotosovou sůtru. Čtvrtého dne k němu opět přišel ten stařec. Pozdravil uctivě a pravil: „Díky slitování pana světce již brzy opustím toto tělo a získám vznešenou podobu. Znovuzrodím se na hoře Potalaka,⁹ stanu se průvodcem bohyně Kannon a dosáhnou stupně bódhisattvy. A to pouze díky tomu, že jsem naslouchal recitaci Lotosové sůtry. Pokud se chce svatý muž ujistit o tom, zda je to skutečně pravda či ne, ať zhotoví z trávy a větví malou loďku, na ni ať posadí moje dřevěné tělo a vypustí na moře. Ať se pak dívá, co se stane,“ řekl a zmizel.

Dókó pak podle pokynů *Sae no Kami* zhotovil loďku z roští a posadil do ní tu sošku. Pak šel na mořský břeh a pustil loďku po vodě. V té chvíli, aniž zafoukal vítr nebo se zvedla vlnka, loďka rychle vyplula a zamířila na jih. Když to Dókó viděl, v slzách loďku vyprovázel, dokud mu nezmizela z dohledu. Pak se vrátil. V té vesnici žil také jeden stařec a ten ve snu spatřil *Sae no Kami* z pod toho stromu, jak z jeho těla vycházejí paprsky světla a celé září a jak za zvuku hudby odlétá daleko směrem na jih. Dókó hluboce uvěřil tomu, co se stalo, a po návratu do svého chrámu nikdy nepovažoval za hloupé recitaci Lotosové sůtry.

Traduje se, že všichni lidé, kteří slyšeli Dókóovo vypravování, považovali tu událost za velmi vznešenou.

16/17

Vyprávění sedmnácté o tom, jak se Kaja no Jošifudži z provincie Bičú stal manželem lišky a byl zachráněn milosrdnou Kannon

Je tomu již dávno, kdy v provincii Bičú¹⁰ v okrese Kaja ve vesnici Ašimori žil muž zvaný Kaja no Jošifudži. Provozoval lichvu a obchodoval s mincemi a tak velmi zbohatl. Ve své přirozenosti to byl člověk velmi naruživý a nestálého srdce.

Jednou na podzim v osmém roce éry Kampei,¹¹ když se jeho žena vypravila do hlavního města a Jošifudži zůstal doma sám jako slaměný vdovec, vyšel si na večer ven a jak se tak poflakoval, najednou spatřil krásnou mladou ženu. Jošifudži ji dosud nikdy neviděl. Zahořel chťičem a chystal se ji obejmout ale ona se polekala a zdálo se, že chce utéci. Jošifudži se k ní přiblížil, vzal ji za ruku a ptá se: „Co jsi zač?“ „Ale nikdo!“¹² Byla opravdu překrásná a jak koketně odpověděla! Když Jošifudži naléhal: „Pojď ke mně domů,“ řekla: „To se nehodí,“ a chtěla se mu vytrhnout. „Tak tedy, kde bydlíš? Doprovodím tě.“ „Kousek támhle,“ odpověděla a vykročila tím směrem. Jošifudži, stále ji drže za ruku, šel s ní.

8 絵馬

9 補陀落山 ふだらくせん. Hora, na které přebývá bohyně Kannon, neboli bódhisattva Avalokitešvara.

10 Zhruba dnešní provincie Bizen.

11 Rok 896.

12 Tento způsob odpovědi je asi skrytou narážkou na to, že žena je liška a že se chystá muže obelstít..

Opravdu, velmi blízko stál pěkný dům, který byl také uvnitř náležitě zařízený. „Vida, to jsem nevěděl,“ pomyslel si Jošifudži. Uvnitř velký shon, všichni různí nižší i vyšší sloužící, muži i ženy starostlivě pobíhají: „Slečna se vrátila!“ Jošifudži se zaradoval: „Ta žena je dcerou pána tohoto domu!“ a strávil tam noc. Druhý den ráno k němu přišel člověk, který vypadal jako majitel toho domu a pravil k Jošifudžimu: „Bylo nejspíše předurčeno osudem, že jste k nám ráčil zavítat. Prosím, jen zůstaňte!“ Všichni se k Jošifudžimu chovali velmi pozorně a Jošifudži věnoval své srdce zcela té ženě. Spojili své životy osudovým svazkem a tak lehaje vstávaje vedle ní, Jošifudži úplně zapomněl na svůj původní domov i na děti.

Když ho lidé v jeho domě od večera neviděli, mysleli si nejprve, že je jako obvykle někde na záletech, ale když nastala noc a on nepřicházel, začali někteří reptat: „To je trápení! Musíme se po něm podívat.“ A zatím už minula půlnoc, vypytavali se v sousedství, ale pán nikde. „Zdá se, že šel někam daleko, ale je zvláštní, že jeho roucha jsou všechna zde. Zmizel jen tak, v domácím oděvu.“ Tak a podobně se strachovali a mezitím se rozednilo. Ptali se dále na takových místech, kde by se nejspíš mohl zdržovat, ale bez výsledku. „Srdce mladého člověka je nestálé. Třeba odešel do bezdomoví, nebo ukončil svůj život. Opravdu divná věc!“ Zatímco takto přemítali, na místě, kde byl Jošifudži, ubíhaly měsíce a roky, až nakonec ta žena obtěžkala. Když se naplnil její čas, ve zdraví porodila dítě. Takto se pouta mezi manželi upevňovala, roky rychle ubíhaly a Jošifudži si myslel, že mu nic neschází.

Poté co Jošifudži zmizel, jej lidé z jeho domu sháněli a vypytavali se, ale nemohli jej nalézt. A tak se jeho příbuzní- starší bratr okresní náčelník Tojonaka, mladší bratr okresní tajemník Tojokage a kněz svatyně v Kibicu Tojocune a Jošifudžihův syn Tadasada, všichni zámožní lidé-velmi rmoutili, nařikali a prosili bohy: „Kéž bychom našli alespoň jeho tělo!“ a rozhodli se proto zhotovit sochu bohyně Kannon s jedenácti tvářemi. Porazili strom zvaný *kaja a* z jeho dřeva zhotovili sochu bohyně, vysokou asi tak jako byl Jošifudži. K ní se obrátili se svojí prosbou a modlili se: „Kéž spatříme alespoň jeho mrtvolu!“ Od toho dne, co Jošifudži zmizel také začali předčítat sútry, prozpěvovat *nembucu* a modlit se za klid jeho duše na onom světě.

Mezitím na ono místo, kde dlel Jošifudži, přišel zničeho nic nějaký muž, opíraje se o hůl. Lidé v tom domě, pánem počínaje, jak jej spatřili se velmi polekali, byli bez sebe hrůzou a do jednoho se rozutekli. Ten člověk pozvedl hůl, přetáhl s ní Jošifudžihův přes záda a vytáhl jej ven z toho stísněného místa.

Zatím v Jošifudžihom domě, třináctého dne večer, všichni želeli jeho zmizení: „Jak zvláštní, takhle se vypařit. Stalo se to zrovna v tuto dobu!“ když zpod skladiště před domem vylezlo po čtyřech divné stvoření, černé a se zadkem vysoko zdviženým jako opice. Když k tomu a přišli, prohlíželi a hlasitě se podívovali: „Co to je, tohleto?“ ozvalo se hlasem Jošifudžihom: „To jsem já.“ Syn Tadasata tomu nemohl uvěřit, ale protože to byl skutečně otcův hlas, zvedl jej ze země a ptá se: „Jak se vám to stalo?“ Jošifudži odpověděl: „Zatímco jsem byl sám doma, chtěl jsem jako obvykle zajít za nějakou ženou. Záhy jsem se stal zetěm vysoce postaveného člověka a tak jsem žil po několik roků, až se mi narodil syn. Byl krásný, celé dny jsem jej choval a nemohl se od něj odloučit. Hodlám jej učinit svým dědicem. Tadasada bude druhým synem po něm. Jeho matka mne totiž svým rodem převyšuje.“ Když to Tadasada uslyšel, ptá se: „A kde je to dítě?“ Jošifudži ukázal směrem ke skladišti: „Támhle je.“ Ostatní lidé, když to slyšeli, pomysleli si, že je to nějaké podezřelé a když si prohlédli Jošifudžihom, viděli že je pohublý a vypadá jako člověk stížený nějakou nemocí. Oblečení na něm bylo roztrhané. Nakonec Tadasada přikázal komusi, aby se podíval pod skladiště a tam našli mnoho lišek, které se rozprchly na všechny strany. To bylo to místo, kde Jošifudži přespával. Když to viděli, poznali pravdu: „Jošifudži byl podveden liškou a stal se jejím zetěm. Zbláznil se z toho a teď takhle mluví z cesty.“ Rychle pozvali slavné mnichy a poručili jim modlit se, také poslali pro zařikávače a nechali jej provádět zařikávání. Několikrát Jošifudžihom vykoupali, ale stále si nebyl podobný. Ale nakonec se postupně zotavil a vrátil se mu rozum. Jak se asi divil a styděl! Přebýval pod skladištěm třináct dní, ale domníval se, že uplynulo třináct roků. Prostor pod podlahou skladiště byl sotva čtyři nebo pět palců vysoký. Ale Jošifudži, když tam vlezl, se domníval, že je tam dost místa pro celý dům! Všechno to bylo kouzlo liščích démonů a ten laik s holí, to byla oživlá socha bohyně Kannon.

Proto je záhodno, aby všichni bezvýhradně věřili a uctívali bohyni Kannon. Jošifudži žil pak zdrav ještě deset let a zemřel ve věku šedesáti a jednoho roku.

Tento příběh vyslechl kancléř Mijoši no Kijocura, když byl správcem provincie Bičú a takto se vypráví podnes.

Příběh dvacátý osmý o tom, jak se muži, jež navštívil chrám Hasse, dostalo bohatství od bódhisattvy Kannon

Je tomu již dávno, kdy v hlavním městě¹³ žil jeden mladý sloužící, takový zelenáč¹⁴, který neměl ani rodiče, ani ženu a děti, ani žádné přátele [ke kterým by se mohl v nouzi uchýlit]. Jednou navštívil chrám Hasse, postavil se před sochu bódhisattvy Kannon a takto se modlil: „Jsem chudý a nemám nikoho, kdo by mi pomohl. Než se takto protloukat světem až do konce, raději zde přímo před Tvoji sochou zemřu hlady. Ale jestli mi můžeš alespoň trochu pomoci, dej mi prosím ve snu znamení. Do té doby se odsud nehnu.“ Dokončil modlitbu a lehl si na zem přímo před oltář.

Když jej takto spatřili mniši z onomu chrámu, zhrozili se: „Co si myslíš, tahle tu ležet? Jak vidět, jíst nemáš co a jestli tady náhodou umřeš, znesvětiš svou smrtí chrám. Kdo je tvůj zpovědník?“ Muž odpověděl: „Jsem chudý, jak bych si mohl dovolit duchovního? Nezbyvá mi, než se odevzdat do rukou milostivé Kannon. A najist se už vůbec nemám kde.“ Když to mniši slyšeli, dali hlavy dohromady a radili se: „Tento muž se zcela spoléhá na bódhisattvu Kannon. Kromě něj nemá, kam se uchýlit. Je odhodlaný nám zde provést pěknou věc. Proto bychom jej měli společně podporovat.“ Tak se rozhodli a střídajíc se, začali jej živit ze svého. Muž z darovaného jídla žil aniž opouštěl místo před oltářem. Dnem i nocí se upřímně modlil, až uplynulo třikrát sedm dní.

Dvacáté první noci měl k ránu muž sen. Zpoza závěsu před sochou bódhisattvy vyšel mnich a promluvil k němu: „Což nevíš, že tvé utrpení je odplatou za hřích, spáchaný v některém z minulých životů? Tvé neodbytné prosby opravdu velmi nepatřičné. Ale je mi tě líto a tak ti něco málo dám. Proto až budeš zítra odcházet z chrámu, cokoliv se ti prvního dostane do ruky, ať by to byla jakákoliv věc, nesmíš ji zahodit, neboť věz, že je to dar ode mne.“ Mnich domluvil a v tom okamžiku se muž probudil. Poté si vyžebrał jídlo u milosrdného mnicha a když jej snědl a vycházel hlavní branou z chrámu, zakopl a svalil se na zem. Když se zvedl zjistil, že v ruce něco drží. Podíval se pozorněji a bylo to stéblo slámy. „Tohle že má být ten dar?“ zapochyboval, ale protože věřil tomu, co viděl ve snu, rozhodl se stéblo si ponechat. Zatímco se vracel domů, rozednilo se.

Po chvíli jej začala obtěžovat moucha, která mu dotěrně lítala před obličejem. Utrhl si větev a tou ji odháněl, ale moucha se stále vracela a tak ji nakonec chytil do ruky a přivázal ke stéblu slámy, které měl u sebe. Pak pokračoval v cestě a moucha přivázaná ke stéblu létala zoufale kolem. Cestou míjel povoz, ve kterém jela nějaká urozená dáma z hlavního města na návštěvu svatyně. Ze zadní části vozu vykukovalo ven roztomilé dítě, hlavou nadzvedaje závěs. Když spatřilo muže, poručilo sloužícímu, který potah doprovázel: „Co to má tamten muž? Jdi a řekni mu, ať mi to dá.“ Sloužící popojel s koněm k muži: „Hej, ty! Dej mi to co neseš. Mladý pán¹⁵ si to přeje.“ Muž odpověděl: „To je dar od bódhisattvy Kannon, ale když si to mladý pán přeje, dám mu jej.“ A předal sloužícímu tu slámku s mouchou. Z vozu se ozvalo: „To bylo od vás hezké, že jste mu to dal. Musíte mít jistě žízeň. Vezměte si tohle.“ A z vozu mu někdo podal tři velké mandarínky zabalené ve voňavém balícím papíře. Muž si pomyslel: „Vida, jediné stéblo slámy se proměnilo ve tři velké mandarínky!“ Přivázal mandarínky na špičku větve, větev si přehodil přes rameno a jak kráčel dál.

Spatřil ženu nepochybně nízkého původu, která se tajně, jen za doprovodu sloužících a pěšky, vydala na pouť do chrámu Hasse. Žena se dlouhou chůzí k smrti unavila a teď jen sedí a nemůže se zvednout. „Mám žízeň. Dejte mi napít, jinak omdlím.“ Lidé z ženina doprovodu začali pobíhat kolem, vzrušeně mávající rukama a hledající někde poblíž vodu. Ale žádnou nenašli. Zrovna když byli úplně zoufalí a nevěděli co si počít, došel k nim pomalu náš muž. „Nevíte, zda tu poblíž není nějaký pramen?“ ptali se jej sloužící. Muž jim odpověděl: „Ne, tady blízko není žádná voda. A co se vlastně děje?“ „Naše paní, která se ráčila vydat pěšky na pouť do chrámu Hasse, se dlouhou chůzí unavila

13 京 (きょう) . Těžko říci, zda se jedná o Kjóto (Heian-kjó) nebo o jiné město, protože nevíme, kdy se příběh odehrává.

14 青侍 (あをさぶらい) . Slovo samurai obecně označuje muže, který je u někoho ve službě. Jakožto synonymum pro válečníka, jak jej známe my, se začalo používat mnohem později. Adjektivum 'zelený' označuje mladíka, nebo nižšího postavení a původu, začátečníka, podobně jako v češtině. Možná je i asociace s hladce vyholenou hlavou, kdy vlasy mladého člověka, které jsou zatím stále ještě tmavě černé, se mohou při pohledu z určitého úhlu zelenkavě lesknout. Japonci mají dodnes několik výrazů, kterými odlišují druh černě vlasů.

15 若君 (わがきみ) . Není jasné, zda se jedná o holčičku nebo chlapce. Ostatně ani oblečením ani účesem se děti do určitého věku podle pohlaví nijak neodlišovaly.

a dostala žízeň. Tak pro ni sháníme vodu.“ Muž jim povídá: „Mám s sebou tři mandarínky. Dám je vaší paní.“ Mezitím paní únavou usnula. Sloužící ji vzbudili a podali jí mandarínky s vysvětlením, že jsou od tamtoho muže. Paní mandarínky přijala se slovy: „Mám hroznou žízeň, ještě chvíli a nejspíš bych ztratila vědomí.“ Když mandarínky snědla, povídá sloužícím: „Nebýt těch mandarínek, snad bych zde v prachu cesty zemřela. Mám velkou radost, že to takhle dobře dopadlo. Kde je ten muž?“ „Tamhle stojí.“ „Čím bych se mu tak mohla odvděčit, aby ho to potěšilo? Máme s sebou nějaké jídlo? Přiveďte toho muže, ať se s námi nají!“ Sloužící tedy muži vzkázali pozvání od paní a dovedli koně s proviantem v bambusových koších a kožených brašnách. V momentě postavili čtvercovou ohradu z plátna, uvnitř ní položili rohože a byli připraveni servírovat polední jídlo. Muže také pozvali a tak spolu s paní jedl. Když dojedli, paní darovala muži tři štočky krásného plátna se slovy: „Mám takovou radost z mandarínek, že vás nemohu odbýt pouhými slovy díky. Ale co mohu dělat více, jsou takto uprostřed cesty. Proto přijměte prosím toto plátno jako malý závdavek toho, čím se vám chci později odvděčit. V hlavním městě bývám na tom a tom místě. Určitě se zastavte!“ a podrobně mu popsala, kde bydlí.

Muž plátno přijal a přivázal si jej k pasu. „Rýžové stéblo se proměnilo ve tři štočky plátna. To musí být ona pomoc od bódhisattvy Kannon,“ zaradoval se v duchu muž. Kráčel dál a když se smrklo, ubytoval se v malém domku u cesty. Za svítání rychle vstal a vydal se opět na cestu. Mohlo být tak kolem osmé, když potkal pána jedoucího na skvělém koni. Pán koně úplně rozmazloval, nijak jej nepobízal, nechal jej ať si kráčí jak chce, a tak jen zvolna pokračoval v cestě. „To je skutečně krásný kůň,“ zrovna si pomyslel náš muž, když se kůň najednou svalil na zem a bylo po něm. Pán překvapením úplně zkoprněl se z pod koně vysoukal a postavil se na nohy. Ihned sundal z koně sedlo a snažil se jej nějak vzkřísit, ale nedalo se nic dělat, kůň byl dočista mrtvý. Pán plakal a lomil rukama, pak osedlal obyčejného koně, kterého měl s sebou, vsedl na něj a odjel. Na místě nechal sloužícího, kterému poručil: „Někam jej odklid!“ Sloužící stál nad zdechlinou koně a zíral. Náš muž k němu přišel a ptá se: „Co to bylo za koně, že takhle náhle zdechl?“ „To byl kůň, kterého si pán jako velkou vzácnost vedl do hlavního města z provincie Mičino'oku. Spousta lidí jej chtělo koupit za jakoukoliv cenu, ale pánovi se moc líbil a nechal si jej pro sebe. A teď nemá ani koně ani peníze. Říkal jsem si, že z něj alespoň stáhnou kůži, jenže co s ní potom, když jsme zrovna na cestě. Tak tady stojím a nevím, co s ním.“ Muž odpověděl: „Na pohled to byl opravdu krásný kůň. Jak zvláštní, že živý tvor může takto náhle zemřít. I kdybyste jej stáhl, kůži jen tak rychle nevysušíte. Já bydlím tady nedaleko, takže jej mohu stáhnout a postarat se o kůži. Co kdybyste mi ji prodal a vrátil se.“ Sloužící tedy vyměnil zdechlinu za jeden štoček látky. Radoval se, jak na tom vydělal a obáváje se, že by si to snad muž ještě mohl rozmyslet, popadl látku a upaloval pryč.

Ale náš muž, ještě než zdechlinu koně vyměnil za plátno, uvažoval takto: „Udělal jsem, co mi ve snu samotná Kannon zjevila a jediné stéblo slámy se proměnilo ve tři mandarínky. Ty se zase proměnily ve tři štočky plátna. Kdyby byl ten kůň mrtvý jen jako a náhodou obživil, tři štočky plátna by se proměnily v krásného koně.“ Proto se mu zdálo správné tu zdechlinu koupit. Teď si tedy umyl ruce a vypláchl ústa, postavil se čelem směrem ke svatyni Hasse, uklonil se a z celého srdce se modlil: „Získal-li jsem tohoto koně z Tvé vůle, učiň prosím, aby ihned obživil.“ Vtom kůň otevřel oči, zvedl hlavu a pokoušel se vstát. Muž se velmi zaradoval a pomohl mu na nohy. Protože se bál, že by mohl někdo jít kolem, odvedl opatrně koně na skryté místo a nechal jej nějaký čas odpočívat. Když se zdálo, že zase nabral síly jako dřív, odvedl jej do blízkého stavení. Tam vyměnil jeden štoček látky za staré sedlo, osedlal koně a vydal se směrem k hlavnímu městu. Když projížděl místem zvaným Udži, setmělo se. Ubytoval se v blízkém domě a poslední štoček látky vyměnil za pící pro koně a jídlo pro sebe. Ráno pokračoval směrem k hlavnímu městu. Poblíž Deváté ulice spatřil nějaký dům, a z ruchu a pobíhání kolem usoudil, že pán domu se asi chystá na dlouhou cestu.

Muž si pomyslel: „Když na takovém koni dojedu až do města, může mne spatřit někdo, kdo toho koně zná a bude si myslet, že jsem jej ukradl. To by nebylo dobré. Zkusím ho tady prodat. Chystají se zrovna na cestu, tak by se jim kůň mohl hodit.“ Sesedl z koně a ptá se, zde jej nechtějí koupit. Protože pán domu zrovna nějakého koně sháněl a viděl, že tento je opravdu výtečný, zaradoval se a pravil: „Zrovna nemám po ruce dostatečné množství obleků či látky¹⁶, ale mohu vám za něj dát pole na pozemku jižně od domu a nějakou rýži.“ Muž odpověděl, že látku ani oblečení nepotřebuje a tak když pán koně chce, vymění jej za to, co nabízí. Pán vsedl na koně a zkusmo se projel a viděl, že kůň je opravdu tak dobrý, jak vypadá. Proto za něj dal muži jedno čó¹⁷ na polích poblíž Deváté třídy a také trochu rýže. Když muž převzal patřičné listiny, odebral se do domu známého, kde se ubytoval. Živil se zatím rýží, kterou získal, a protože to bylo zrovna druhého měsíce, najal nějaké lidi ze sousedství, aby mu obdělávali pole. Jako nájem si bral polovinu z úrody a z té žil. Postupně zbohatl, koupil si dům a spokojeně si žil. Protože nezapomínal, že ke štěstí mu pomohla Kannon z chrámu Hasse, často se tam vydával na pouť.

¹⁶ Látek, obleků a rýže se používalo jako platidla.

¹⁷ Jedno čó je asi sto arů (10000m²).

Podivuhodné působení bódhisattvy Kannon se projevuje takovými šťastnými událostmi, o jakých se vypravuje v našem příběhu.

Příběh třicátý druhý o tom, jak neviditelný muž získal zpět své tělo díky pomoci bohyně Kannon z chrámu Rokkakudó

Je tomu již dávno, nevím za panování kterého císaře, kdy v hlavním městě žil jeden mladý chudý samuraj.¹⁸ Často navštěvoval chrám Rokkakudó¹⁹ a upřímně se tam modlil.

Jednou, bylo to večer na Nový rok,²⁰ se vypravil na návštěvu ke svému známému. Pozdě v noci se sám vracel domů a když přecházel západním směrem přes most, kterým První ulice kříží řeku Horikawa, blížilo se k němu z druhé strany množství lidí s hořícími loučemi. „To je asi průvod nějakého vznešeného člověka,“ pomyslel si, rychle slezl pod most a tam se schoval. Když ti lidé s ohni táhli přes most směrem na východ,²¹ samuraj opatrně vykoul a vidí-nejsou to žádní lidé, ale průvod strašlivých démonů. Byli tu démoni, co měli jen jedno oko, i ti kterým z hlavy vyrůstaly rohy. Také démoni s mnoha rukama nebo démoni poskakující na jediné noze. Když to muž spatřil, zůstal stát jako zařezaný, neschopen jediné myšlenky. Když všichni démoni prošli kolem, jeden co šel úplně poslední zvolal: „Teď jsem tu viděl člověka!“ Nato jiní démoni: „Nikoho takového jsme tu neviděli,“ a zase jiní: „Hned ho chyt' a přiveďte sem!“ Muž si pomyslel: „To je můj konec,“ a vtom už přiběhl jeden démon a vytáhl jej nahoru. „Tento člověk není žádný velký hříšník, nezaslouží si přísný trest. Pust'te ho!“ rozhodli ostatní démoni. Nato jej několik démonů poplivalo a všichni odešli. Muž se zaradoval, že zůstal naživu, a přestože mu bylo divně a bolela jej hlava, sebral se a s myšlenkou: „Jen se rychle dostat domů, abych to mohl všechno vyprávět ženě!“ spěchal domů. Když vešel do domu, žena i děti na něj koukali, ale neřekli ani slova na pozdrav a když on pozdravil, neodpověděli mu. Pomyslel si jak je to zvláštní, přiblížil se až k nim, ale nejevili nejmenší známky toho, že by si všimli, že někdo stojí vedle nich. Pak mu to došlo: „Tak takhle je to! Démoni mne poplivali a proto je teď mé tělo neviditelné.“ Když si to uvědomil, zachvátila jej nevýslovná lítost. Sám viděl ostatní jako dřívě a také mohl bez nejmenší změny slyšet co si povídají. Ostatní jej ale ani neviděli ani neslyšeli. A tak mohl vzít a sníst cokoli, co lidé odložili a nikdo o tom nevěděl. Vyšlo slunce a žena s dětmi, hořce plačíc, si řekli: „Minulou noc ho asi někde zabil.“

Tak uplynulo několik dní a muž nevěděl, co počít. Nakonec se uchýlil do chrámu Rokkakudó a usilovně se modlil: „Bohyně Kannon, prosím zachraň mne! Po dlouhé roky sem přicházím s důvěrou v Tebe. Pro tyto zásluhy projev své milosrdenství a učíš, aby mé tělo bylo viditelné jako dřívě.“ Bral si a jedl, co s sebou přinesli poutníci ubytovaní v chrámu a také rýži z almužen „na rybu“²² a lidé stojící poblíž o tom nic nevěděli.

Tak uběhlo dvakrát sedm dní a když v noci usnul, zdál se mu k ránu sen. Ve snu se mu poblíž oltáře zjevil ctihodný mnich, přišel k němu a takto hovořil: „Zítřka ráno hned opustíš chrám a prvního člověka, kterého potkáš, musíš na slovo poslechnout.“ Vtom se muž probudil.

Když se rozednilo, muž odcházel z chrámu a hned u brány potkal chlapce vedoucího velmi nebezpečně vypadající velkou krávu. Jak ten chlapec muže spatřil, zavolal: „Hej, pane! Pojd'te se mnou!“ Muž, když to slyšel, se velmi potěšil: „Mé tělo už je zase vidět,“ a s radostí, spoléhaje na sen, se přidal k chlapci. Urazili asi deset čó směrem na západ

18 京ニ生侍ノ年若キ有リケリ

19 六角堂, v dnešním Kjótu. Dal jej postavit princ Šótoku, mimo jiné též zakladatel buddhismu v Japonsku, kterého pozdější legendy označují za převtělení bohyně Kannon.

20 Podle tradice o Novoroční noci přicházely duše zemřelých předků na tento svět. Na onom světě se zase vážily skutky lidí a rozhodovalo se o jejich osudech v příštím roce. Nový rok podle lunárního kalendáře korespondoval se začátkem jara, tedy se začátkem zemědělského roku, proto je systém novoročních pověr a zvyků tak komplexní a zahrnuje jak původní japonské zvyky, tak zvyky mající původ v čínské astrologii.

21 Starí Japonci přikládali směru velký význam, proto snad tyto podrobnosti v popisu. Zde možná narážka na to, že duchové se již vracejí, neboť zlí duchové a démoni tradičně přicházeli od východu. Opět zde bude souvislost s čínskou astrologií.

22 金鉞米: こんぐのよね

a přišli k velké bráně bez hlavních pilířů s lomenou střechou.²³ Chlapec strčil do vrat, ale protože byla zavřená a nedala se otevřít, přivázal krávu ke plotu a chystal se vejít škvírou mezi vraty, úzkou, že by se tudy člověk neprotáhl. „Ty pojď taky!“ chytil toho muže. Muž zaprotestoval: „Jak mám prolézt takovouhle škvírou?“ ale chlapec na to: „Jen polez!“ a chytil muže za ruku a vtáhl jej dovnitř. Tak se i muž nakonec dostal dovnitř. Vidí rozlehlý dům a uvnitř spoustu lidí.

Chlapec spolu s mužem vystoupili na verandu a jakoby nic vešli dovnitř. Nebylo nikoho kdo by jim bránil a vyptával se co tu pohledávají. Přišli až do vzdálených vnitřních pokojů, kde na lůžku ležela v bolestech nemocná urozená dívka. Od nohou až k hlavě při ní seděly služebné a ošetřovaly ji. Chlapec zavedl muže až k nemocné, vytáhl malé kladívko,²⁴ usadil se těsně u ní a udeřil ji do hlavy a do zad. V tu chvíli se dívka vzezpjala sužována velikou bolestí. Rodiče když to viděli, oba se rozplakali: „Ach, již bude brzy konec jejímu trápení!“ Muž se pozorně rozhlédl a vidí, že je vše připraveno k recitování sůter a také, že poslali pro vynikajícího asketu²⁵ jménem XXX. Zanedlouho se zařikávač dostavil. Přisedl si k nemocné a v okamžiku, kdy začal recitovat Sútru srdce,²⁶ muž pocítil nevýslovnou posvátnou bázeň. Chlupy na těle se mu zježily a po zádech mu běhal mráz. Chlapec od krávy jak jen mnicha spatřil, vzal nohy na ramena a zmizel venku.

Když mnich počal vzývat ochranné božstvo Fudó²⁷ a modlit se za uzdravení nemocné, vzňal se oděv, který měl muž na sobě. Jak hořel, muž vykřikl silným hlasem. V tu chvíli se jeho tělo zjevilo před zraky ostatních. Lidé z toho domu, počínaje rodiči té dívky až po služebnictvo, spatřili velmi uboze vypadajícího muže stojícího u lůžka nemocné. Polekali se a hned jej chytili a odvedli ven. Když se ho ptali, co to má znamenat, muž jim vše od začátku až do konce vylíčil. Všichni, kdo to slyšeli, považovali jeho historku za neuvěřitelnou. Mezitím, co se muž takto objevil, se nemocné náhle ulevilo a všichni se nesmírně radovali. Tu asketa promluvil: „Zdá se, že tento muž si nezaslouží potrestání. Dostalo se mu milosti bohyně Kannon z chrámu Rokkakudó. Bylo by správné jej propustit.“ A tak jej vyhodili z domu a nechali volně odejít. Muž se pak vrátil domů a vyprávěl ženě podrobně, co se mu stalo. Žena se divila, ale nakonec měla radost, že to dobře dopadlo. Onen chlapec vedoucí krávu byl posel zlého ducha, který kvůli něčí kletbě posedl onu dívku a sužoval ji.

Od té doby ani ona urozená dívka, ani onen muž nebyli nemocní. Takto se projevila kouzelná síla Ohňové mantry.

Takovýmito podivuhodnými způsoby se projevuje milosrdenství bohyně Kannon a tak se tento příběh vypravuje podnes.

17/1

Příběh první o mnichovi, který toužil potkat živého bódhisatvu Džizóa

Je to již dávno, co v západní čtvrti hlavního města²⁸ žil jeden mnich. Byl zbožné mysli²⁹ a s upřímným srdcem kráčet po Buddhově cestě. Mezi buddhy a bódhisatvy po dlouhá léta uctíval zejména bódhisatvu Džizóa a přál si: „Kéž bych se ještě v tomto životě setkal s živým vtělením Džizóa. Nepochybně bych si tím zajistil jeho doprovod do Čisté země.“ Proto se vydal na cestu po všech provinciích země a vyptával se lidí na místa spojená s Džizóovým zázračným působením. Přitom jim vyprávěl účel své pouti a oni se mu posmívali: „Tvoje přání je velmi hloupé. Jak bys se mohl za svého života setkat s živým Džizóem?“

Mnich přesto neztrácel odhodlání a když již prošel mnoha místy, dorazil do provincie Hida. Zatímco bez cíle bloudil zešeřilo se, a tak si vyprosil nocleh v nějakém ubohém rolnickém stavení. Žila tu jen jedna stařena a s ní asi čtrnáctiletý nebo patnáctiletý chlapec od krav. V tom přišel nějaký člověk a zavolal si chlapce ven. Mnich zaslechl, jak chlapec venku křičí a nařiká. Po chvíli se, stále plačíc, chlapec vrátil domů. Mnich se stařeny zeptal: „Proč ten chlapec pláče?“

23 棟門

24 Kouzelná kladívka, jaká mívají u sebe čerti v japonských pohádkách.

25 験者

26 心経：般若心経

27 僧ハ不動ノ火界ノ呪ヲ読テ

28 Západní Kjóta bylo místo, kde žili nejchudší obyvatelé města.

29 道心アリケレバ

a stařena mu odpověděla: „Chlapec je většinou od pána, kterému se stará o krávy, takhle bit. Pak pláče. Otec mu brzy zemřel, nemá na světě nikoho. Protože se narodil zrovna dvacátého čtvrtého dne měsíce, jmenuje se Džizó-maru.“

Když mnich slyšel, jak se věci s chlapcem mají, podivil se a v duchu si řekl: „Snad je právě tento chlapec převtělením bódhisatvy Džizóa, kterého již tolik let hledám. Závazek, který tento bódhisatva učinil a jeho konání je podivuhodné. Který z nás, prostých lidí, je může pochopit?“ A protože nebylo v jeho silách zjistit pravdu, strávil celou noc na modlitbách. Zrovna si pomyslel, že by už mohl být čas, kdy je potřeba jít ke kravám, když chlapec vstal a povídá: „Tři roky jsem sloužil u pána a snášel jeho bití. Teď, když jsem se setkal s tím mnichem, co tu dnes přespál, mohu hned odejít.“ Pak, aniž bylo slyšet zvuk otevíraných dveří, zmizel jako pára nad hrncem. Mnich se polekal a budil stařenu: „Co to ten chlapec říkal?“ ale stařena také, aniž by vyšla ven, náhle zmizela.

V tu chvíli si mnich uvědomil, že to byl skutečně převtělený bódhisatva Džizó a začal křičet a volat, ale chlapec i stařena již byli pryč. Když se rozednilo, mnich vesničanům vyprávěl, plakaje, jak chlapec se stařenou zmizel: „Po dlouhá léta jsem uctíval bódhisatvu Džizóa a z celého srdce si nepřál nic jiného, než abych se s ním mohl za svého života setkat. A dnes se mi mé přání vyplnilo. Potkal jsem živého bódhisatvu Džizóa. Jak dojemné, jak krásné!“ Vesničané také plakali dojetím a nebylo nikoho, kdo by necítil posvátnou úctu.

Z toho je vidět, že přestože je to těžká věc, může kdokoliv na vlastní oči spatřit bódhisatvu Džizóa, pokud jen si to upřímně a z celého srdce přeje. Ale protože si to lidé takto nepřejí, většinou se s ním nesetkají. Poté, co se vrátil do hlavního města, vyprávěl onen mnich svůj příběh lidem a tak se dochoval až po dnešní časy.

17/33

Příběh třicátý třetí o tom, jak mnich z hory Hiei dosáhl osvícení díky bódhisattvovi Kokúzó

Je to již dávno, co na hoře Hiei žil jeden mladý mnich. Od chvíle, kdy se stal mnichem, měl v úmyslu studovat, ale místo toho se oddával zábavě a na učení ani nesáhl. Trochu málo si zapamatoval jen z Lotosové sútry. Prože stále toužil po studiu, navštěvoval pravidelně chrám Hórinđži a modlil se tam k bódhisattvovi Kokúzó.³⁰ Přesto nebyl schopen se rozhodnout a začít s řádným studiem, a tak zůstával jen nevzdělaným mnichem.

Ta nerozhodnost jej trápila. Jednoho dne devátého měsíce navštívil chrám Hórinđži. Chtěl se brzy vrátit, ale potkal známého mnicha a jak si tak povídali, den se nachýlil k večeru. Vydal se spěšně na cestu domů, ale noc jej zastihla, zrovna když procházel jižním Kjótem. Stavil se tedy u známého, jenže pán domu zrovna odjel na venek a kromě služebné, co hlídala dům, tam nikdo nezůstal. Cestou k dalšímu známému, kterého se rozhodl navštívit, míjel dům s branou v čínském stylu.³¹ Před branou stála pěkná mladá žena oděná v množství spodních kimon akome.³² Mnich se k ní přiblížil a povídá:

Mnich: „Přišel jsem z hory Hiei, abych navštívil chrám Hórinđži, a na cestě zpět mne zastihla tma. Můžete mne, jen na jednu noc, nechat přespát v tomto domě?“

Žena: „Chvilku počkejte. Ohlásím vás a pak pro vás přijdu.“

Žena vešla dovnitř a za malou chvíli byla zpět a povídá: „Bez problémů. Račte prosím vstoupit.“

30 Kokúzó (虚空藏, Akasagarbha, Lúno Prázdnoty) je bódhisattvou moudrosti a štěstí. Věřilo se, že jeho uctíváním (虚空藏求聞持法・コクウゾウグモンジホウ) je možno posílit paměť.

31 Lepší domy bývaly obehnané zdí, vchod tvořila brána, v tomto případě je to brána s kulatými sloupy, vraty zavěšenými na pantech a s lomenou stříškou.

32 Spodní kimono akome (袷) nosily ženy a děti. Později se začalo používat místo ko-učigi (小袷).

Mnich se zaradoval a vstoupil do domu. Služebná jej usadila v pavilónu pro hosty³³ a rozdělala oheň. Vnitřek pavilónu byl rozdělen asi čtyři šaku³⁴ vysokým krásným paravánem a podlaha pokryta několika tatami s vyplétaným vzorem. Než se mnich stačil rozhlédnout, hezká žena oblečená do kalhot *hakama* a kimona *akome* přinesla jídlo na servírovacím stolku. Když mnich vše snědl, vypil sake a opláchl si ruce, kdosi zevnitř domu odsunul dveře a postavil v nich závěs. Nato k němu promluvila nějaká vznešená žena

Žena: „Kdo jste a co vás sem přivedlo?“

Mnich: „Cestou zpět z návštěvy chrámu Hórinđži mne zastihla noc a tak jsem u vás poprosil o nocleh.“

Žena: „Kdykoliv se zase budete vracet z chrámu Hórinđži, zastavte se u nás.“

Žena se vrátila dovnitř a dveře byly opět zasunuty. Byly sice zavřené, ale ne zamčené, neboť jim bránila horní tyč závěsu. Když noc pokročila, mnich vyšel z pavilónu pro hosty. Jak se procházel sem a tam před *šitomi*³⁵ v jižní části rezidence³⁶, všiml si v nich malé dírky. Nakoukl opatrně dovnitř a v pokoji spatřil ženu, patrně paní domu. Ležela a při svitu svíčky z nízkého svícnu četla nějaký román. Mohlo jí být něco málo přes dvacet. V kráse a ladnosti postavy se jí žádná druhá nevyrovnala. Na sobě měla protkávané kimono v podzimních barvách-světle fialové se zelenou podšívku. Vlasy se zdály být tak dlouhé, že kdyby se postavila, spadaly by až na zem a vlnily by se v kruzích kolem spodního lemu kimona. V popředí, skryty za závěsem, spí dvě komorné. Poněkud stranou spí mladé děvče. Zdá se to být stejná dívka, co mu předtím donesla jídlo. Zařízení pokoje je navýsost vkusné. Na horní polici podél zdi jsou uloženy různé překrásně lakované krabice s toaletními potřebami a krabice s psacím náčiním. Ve vedlejším pokoji asi pálí vonné esence, protože vzduch je prosycen libou vůní.

Když mnich takto spatřil paní domu, zapomněl na celý svět. „Jakou jsem asi musel mít karmu z minulého života, když jsem náhodou vešel do tohoto domu a našel zde takovou nádhernou ženu,“ pomyslel si radostně a také si pomyslel, že nepodaří-li se mu dosáhnout cíle, nemá proč na tomto světě déle žít. Když ruch v domě utichl a zdálo se, že již šli všichni spát a také paní domu že se již odebrala na lůžko, mnich otevřel ony nezamčené dveře a opatrně našlapuje, vešel do pokoje, kde žena spala a přilehl k ní. Žena spala hlubokým spánkem a ničeho si nevšimla. Když byl takto blízko u ní, cítil překrásnou vůni. „Teď se probudí a začne křičet,“ pomyslel si mnich a bylo mu těžko u srdce. Jen se modlil k Budhům, aby to dobře dopadlo, rozhrnul ženino kimono a chystal se pokračovat dále, když vtom se žena probudila.

Žena: „Kdo je to?“

Mnich: „Mnich ten a ten.“

Žena: „Myslela jsem, že jste ctihodný mnich a proto jsem vám poskytla přístřeší. Ale vaše chování je politováníhodné.“

Mnich se stále pokoušel k ženě přiblížit, ale ta si přitáhla kimono blíže k tělu a nedovolila mu žádné důvěrnosti. Mnich byl celý rozpálený a trápil se touhou. Ale protože se styděl, že by je mohl někdo slyšet, nedovolil si naléhat silněji.

Žena: „Neříkám, že nevyslyším tvoje prosby. Člověk, jež byl mým mužem, loni na jaře zemřel. Od té doby se o mne ucházelo mnoho jiných mužů, ale řekla jsem si, že se nevdam za nikoho, kdo by opravdu nestál za to. Proto jsem stále svobodná. Ale takového muže jako jsi třeba ty bych si mohla vážít. Proto nemám v úmyslu tě odmítnout, ale řekni, umíš odříkat nazpaměť Lotosovou sůtru? Máš zvučný hlas? Kdyby si lidé při tvé recitaci svatých písem pomysleli: 'Ten tu sůtru nějak odbývá,' jak bych se mohla beze studu s tebou scházet?“

Mnich: „Lotosovou sůtru jsem se sice naučil, ale nazpaměť ji ještě neumím.“

33 放出・ハナチイデ。Postranní budova, připojená k hlavní budově vily stylu *šinden zukuri*. Používána byla hlavně k přijímání a ubytování hostů.

34 Zhruba 1,3 metru. Existovalo několik druhů šaku jakožto délkové míry.

35 Stavební prvek rezidencí stylu *šinden-zukuri*, podobný oknu a oddělující vnitřek místnosti od zahrady. Skládaly se z dřevěné vyřezávané mřížky, jež pouštěla vzduch a světlo do pokoje a z desky, která chránila vnitřek před větrem a deštěm, ale při hezkém počasí se vyklápěla směrem nahoru. Původně jednoduché, později dvoudílné, se spodní polovinou vyplněnou a fixovanou.

36 V jižní části rezidence bývaly pokoje pro význačné hosty. Zde též soukromá část domu.

Žena: „Pročpak? Nedokážeš si ji zapamatovat?“

Mnich: „Proč bych si ji nedokázal zapamatovat? Jenže zatímco jsem byl mnichem, oddával jsem se jen zábavě a tak jsem se ji dodnes nenaučil.“

Žena: „Hned se vrať na horu Hiei, nauč se Lotosovou sůtru a pak přijď za mnou. Pak, aby to lidé nevěděli, vyslyším tvé prosby.“

Mnich, když to slyšel, zapomněl na vše ostatní a jak se trochu rozednělo rozloučil se a tiše se vrátil do pokojů pro hosty. Ráno mu žena poručila přinést snídani a vyprovodila jej na cestu.

Mnich se vrátil na horu Hiei, ale byl stále posedlý myšlenkami na onu ženu. Nemohl zapomenout na to, jak se s ní setkal a jak krásně vypadala a vybraně hovořila. „Nějak to zvládnou. Rychle se naučím tu sůtru a pak hned půjdu za ní,“ myslel si stále. Proto mu šlo učení pěkně od ruky a během dvaceti dnů si zapamatoval celou sůtru. Přestože se takto pilně učil, na onu ženu nezapomínal a často jí posílal psaní. V odpověď na ně žena posílala pravidelně nějakou pozornost jako třeba jednoduché sukno nebo sušené pokrmy v hliněné nádobě. Mnich se v hloubi srdce nevýslovně radoval: „Skutečně se ke mně chová jako ke svému muži.“

Konečně se tedy naučil sůtru a jako předtím se vypravil do chrámu Hórinđzi. Na cestě zpět se jako posledně zastavil v onom domě. Opět dostal najíst a pak se setkal s paní domu. Povídali si a když nastala noc, paní se vrátila do svých pokojů. Mnich si umyl ruce a začal recitovat sůtru a jeho hlas byl velmi vznešený. Ale v hloubi srdce nemyslel na to, co recituje, ani trochu. Byla hluboká noc a všichni v domě již jistě spali. Mnich si stejně jako prve otevřel dveře a potichu se vkradl do pokoje paní domu. Nikdo o tom neměl ani tušení. Ulehl vedle ženy a ta se probudila. „Čekala na mne,“ pomyslel si spokojeně a chystal se jí svléknout, ale žena si přitáhla kimono těsněji k tělu a nic mu nedovolila.

Žena: „Chci ti něco povědět a poslouchej pozorně. Říkala jsem si: ty jsi se naučil nazpaměť celou sůtru. Už proto bychom se mohli sblížit a vzájemně se milovat a nedbat na to, co tomu říkají lidé. Pro mne by nebylo hanbou stát se ženou takového mnicha, jako jsi ty. Je to lepší než být ženou obyčejného muže. Ale bylo by hloupé stát se něčí ženou jen proto, že si vážím toho, že ten člověk umí sůtru. A tak jsem myslela, že stejně snadno, jako jsi se naučil sůtru, by ses mohl stát opravdovým učeným mnichem. Bylo by dobré jít do učení k nějakému slavnému mnichovi, kterého zvou i ke dvoru. Postačí, když jej budeš zpovzdálí pozorně sledovat. Jen dávej dobrý pozor, mnicha, co umí akorát odříkat sůtru, nepošlou na žádnou důležitou pochůzku a k tomu, aby ses proslavil nemůžeš stále sedět doma. Ráda bych tě měla pořád nablízku jako nyní, ale říkala jsem si, že by bylo dobré, kdyby ses o to pokusil. Takže jestli mne opravdu miluješ, uchýlíš se na tři roky do kláštera na hoře Hiei, budeš tam dnem i nocí pilně studovat a vrátíš se ke mně jako slavný mnich. Pak se stanu tvojí ženou. Do té doby nebude nic, kdybys mne třeba zabil. Během těch tří let ti budu pravidelně psát. Kdybys měl nějaký nedostatek, řekni a ráda ti pomůžu.“

Mnich si pomyslel: „Vždyť ona má pravdu. Když ke mně takto rozumně mluví poté, co si vše dobře promyslela, bylo by necitelné jí odporovat. Navíc by nebylo vůbec špatné, kdybych já, takový chud'as, udělal s její pomocí díru do světa.“

Proto jí pevně slíbil, že učiní jak si přála a odešel. Ráno posnídal a vrátil se na horu Hiei.

Po návratu do kláštera započal neprodleně se studiem a nepolevoval ve dne ani v noci. Touha po setkání se ženou jej nutila ke spěchu jako by mu za patami hořelo a s takto neklidnou myslí a roztouženým srdcem studoval a již po dvou letech se stal učeným mnichem. Proto, že byl od přírody chytrý, stal se jím takto rychle. Po třech letech z něj byl již vynikající učenec. Účastnil se významných událostí jako byly novoroční kongregace za přítomnosti císaře nebo třicetidenních čtení Lotosové sůtry a vždy vynikal nad ostatní a všichni jej velmi chválili. Po celé hoře Hiei bylo známo, že mezi mladými studovanými mnichy je nejlepší.

Brzy nastal třetí rok. Po dobu, kdy se mnich uchýlil do ústraní kláštera, za ním žena posílala sloužící s potravinami a díky tomu se mohl bez starostí věnovat studiu. Uplynul třetí rok a mnich se stal učencem. Aby se mohl setkat s onou ženou, vydal se jako obvykle na návštěvu chrámu Hórinđzi. Na zpáteční cestě dorazil za soumraku k jejímu domu. Již předem byl ohlášen a když ve svém pokoji vyprávěl paní domu sedící za závěsem, co měl za ta léta za trápení, snad aby se neprozradila před ostatními, že jsou si tak blízcí, paní po komorné vzkázala: „Chodíte k nám již dlouho a možná si myslíte, jak je zvláštní, že jsem s vámi ještě nehovořila tváří v tvář. Co kdybychom si protentokrát popovídali spolu přímo?“ Mnichovi se vzrušením rozbušilo srdce a samou radostí nebyl schopen ze sebe vypravit než: „Samozřejmě, velmi

rád.“ Komorná jej zavedla do pokoje paní. Mnich radostně vešel a vidí, že před závěsem, za kterým leží na polštářích paní domu, je rozprostřena čistá rohož a na ní kulaté slámové sedátko. Za paravánem je skryto vykuřovadlo. V nohách paní domu je vidět obrys sedící komorné. Mnich přistoupil blíže a usadil se na sedátko.

„To už je let, co jsme se neviděli a jistě se Vám přihodilo mnoho zajímavého. Ale jestlipak jste se za tu dobu stal učeným mnichem,“ zeptala se paní starostlivým hlasem.

Mnichovi se rozbušilo srdce a celý se třásl, když odpovídal: „Není to nic velkolepého, ale když jsem se účastnil takových slavností jako jsou novoroční kongregace nebo třicetidenní čtení Lotosové sútry, byl jsem chválen.“

Paní: „To mne opravdu těší. Ráda bych se teď zeptala na pár věcí, ve kterých nemám úplně jasno. Knězi sluší, když umí odpovídat na takové otázky. O lidech, co znají jen předčítat sútry, nemám nijak vysoké mínění.“

Počínaje prvním svitkem Lotosové sútry se jej pak vyptávala na význam těžko vyložitelných nebo nejasných míst a on jí odpovídal tak, jak se tomu naučil. Poté mu dávala ještě těžší otázky a on jí odpovídal buď podle vlastního uvážení, nebo podle odpovědí, které zanechali staří učenci.

Paní: „Vidím, že se z Vás stal opravdu vynikající učenec. Jak jste to jen dokázal za těch pár let? Jste velmi bystrý.“

Zatímco jej paní takto chválila, mnich si pomyslel: „Je to jen žena,³⁷ ale kdo by to řekl, že se takto vyzná v otázkách našeho učení. Bylo by rozhodně dobré se s ní sblížit a častěji si s ní popovídat. Tak se možná i něco nového příučím.“

Jak si povídali, noc pokročila a mnich opatrně odhrnul závěs a vklouzl dovnitř. Žena ležela, ničeho nenamítaje, a mnich si šťastně lehl vedle ní. „Chvilí takto zůstaňte,“ řekla žena a tak jen leželi, povídajíce si a držíce se za ruce. Mnicha cesta pěšky z hory Hiei do Hórinđzi notně unavila a tak pomalu usínal až upadl v hluboký spánek.

Mnich se probudil a pomyslel si: „To jsem ale rychle usnul. Ani jsem nestihl všechno, co jsem zamýšlel.“ Když pořádně otevřel oči zjistil, že leží v uválené vysoké trávě *susuki*. „To je zvláštní,“ pomyslel si. Zvedl hlavu a rozhlédl se kolem. Leží sám uprostřed louky, která mu není nijak povědomá a kolem není ani stopy po nějakých jiných lidech. Hrůzou mu zatrnulo. Zvedl se a vidí, že vedle leží jeho roucha, rozházená po zemi tak, jak je svlékl. Sebral je a chvíli tak stál, rozhlížeje se bedlivě kolem. Zjistil, že spal na louce ve východní části místa zvaného Sagano. To bylo opravdu zvláštní. Noc byla jasná a svítíl měsíc a jelikož to bylo v březnu, bylo pořádně chladno. Roztřásl se zimou tak, že za chvíli již nemyslel na nic jiného, než kde by se ohřál. Nemohl hned přijít na to, kudy se vydat a pak jej napadlo: „Hórinđzi odtud není daleko. Vrátním se a přečkám tam noc.“ Rozběhl se tím směrem, ale když přišel na místo zvané Umezu a překračoval řeku Kacura, bylo v ní vody až po kolena a musel jít velmi opatrně, aby jej nestrhl proud. Celý roztřesený přiběhl do Hórinđzi, vběhl do hlavní síně, padl před oltář a volal: „Taková hrozná věc se mi přihodila. Pomoz!“ Chvilí ležel před oltářem a pak vyčerpáním usnul.

Ve snu zpoza závěsu před oltářem vyšel mladičkový, hezký mnich, přišel až k němu a povídá: „To, co se ti dnes v noci přihodilo, nebylo dílem lišek, jezevců nebo jiných zvířat. Byl to můj plán. Ty jsi v podstatě moudrý člověk, ale oddal jsi se zábavám, nestudoval jsi a nestal jsi se vzdělaným mnichem. Ale nebyl jsi sám se sebou spokojený a pravidelně jsi mně navštěvoval a prosil jsi, abych tě obdařil vědomostmi a pomohl ti k osvícení. Přemýšlel jsem, jak to zařídit a pak jsem si vzpomněl, že tě silně přitahují ženy. Proto jsem si řekl, že tuto tvou slabost by bylo možno obrátit směrem k dosažení osvícení. A tak jsem tě trochu podvedl. Proto již neměj strach, že jsi se stal obětí proradných lišek, neprodleně se vrať na horu Hiei a pilně studuj Zákon. V žádném případě nepolevuj!“

Mnich se probudil ze sna a velmi se styděl: „Takže to všechno byl úradek bóddhisatvy Kokúzó. Po dlouhou dobu několika let na sebe vzal ženskou podobu, aby mi pomohl k osvícení.“ Dojetím mu vytryskly slzy. Když se rozednilo, vrátil se do svého kláštera a odhodlaně se pustil do studia. Nakonec se z něho stal vynikající učenec.

37 Narážka na v té době obvyklý názor, že žena stojí v hierarchii znovuzrození níže než muž. Podle starých—narských nebo též kamakurských sekt (鎌倉仏教)—nemohla žena po smrti dosáhnout buddhovství či zrození v některém z buddhistických rájů (které samy o sobě ještě neznamenaly konečný cíl, ale byly jen místem, kde lze za lepších podmínek, než na tomto světě dosáhnout osvícení), ale musela se nejprve znovuzrodit jakožto muž. Až tzv. nové sekty (新仏教) tento diskriminující názor poněkud zmírnily a některé jej zcela eliminovaly.

Cožpak by v úradcích bóddhisatvy Kokúzó mohlo být něco hloupého? V jeho sútře³⁸ stojí psáno: „Když ty, co mne vzývali, stihnou na sklonku života různé choroby, nebudou již dobře vidět ani slyšet, stanu se jejich dětmi nebo rodiči a budu stát po jejich boku, chvále Amidu.“

Takto se Kokúzó stal ženou, ve kterých měl onen mnich zálibu, a díky ní vynikl ve studiu. Jak vznešené, stalo se o puntíku přesně to, o čem je psáno v sútře. Tento příběh se dochoval tak, jak jej vyprávěl sám onen mnich.

Vyprávění třetí o tom, jak tajemník Jošišige no Jasutane odešel do bezdomoví

Je to již dávno, co za vlády císaře [] žil člověk jménem starší tajemník³⁹ Jošišige no Jasutane. Ve skutečnosti byl synem astrologa⁴⁰ Kamo no Tadžukiho, ale později se stal adoptivním synem doktora⁴¹ [] a změnil si rodové jméno na Jošišige. Byl to člověk velmi soucitného srdce a talentem se mu nikdo nevyrovnal.

Již od mládí proto sloužil u dvora a nakonec zestárl v hodnosti doktora⁴² a probudila se v něm nábožná mysl. Proto si na místě zvaném [] oholil hlavu a stal se mnichem. Mnišským jménem byl zván []⁴³, ale mezi lidmi je známý jako Jeho svatost pan tajemník. Po přijetí mnišství se stal žákem světce Kúji⁴⁴ a když se sám stal vynikajícím svatým mužem a jelikož byl od přírody velmi osvícený, neustále přemýšlel, který záslužný čin převyšuje všechny ostatní, až přišel na to, že 'zhotovit vyobrazení Buddhy a vystavět pro ně svatostánek je největší zásluhou.' Nejprve chtěl vystavět svatyni, ale viděl, že k tomu jeho síly nestačí a tak si řekl: „S přispěním věřících⁴⁵ dosáhnu splnění svého ctnostného závazku.“ Proto putoval na mnohá místa a vysvětloval lidem svůj záměr a protože se jich našlo dost, kteří pomohli, shromáždil nakonec dostatek darů a peněz. Rozhodl se nakoupit dříví na stavbu: „Půjdu do provincie Harima,⁴⁶ shromáždím věřící a nechám dovézt dřevo.“ A tak přišel do provincie Harima. Tam získával věřící pro svůj úmysl a protože místní lidé jej následovali v jeho snažení, sbírka se rozrůstala.

Mezitím, co takhle putoval, dorazil k řece, kde se na písčném břehu mnich-zaříkavač⁴⁷ s papírovou čapkou na hlavě chystal vykonat očištný obřad. Když to Džakušin spatřil, rychle sestoupil s koně, přiblížil se k zaříkavači a ptá se: „Co to tu pan mnich dělá?“ Na to zaříkavač odpověděl: „Provádím očištný obřad.“ Džakušin: „Vskutku, vypadá to tak. Ale k čemu je dobrá tato papírová čelenka?“ Věštec: „Božstva přítomná při obřadu⁴⁸ si oškliví buddhistické mnichy, a proto když jej vykonávám, na chvíli si nasazuji papírovou čapku.“ Jak to Džakušin uslyšel, vykřikl silným hlasem a skočil po zaříkavači. Ten, nechápaje, zdvihl obě ruce nad hlavu, přerušil obřad a jen blekotal: „Co? Co?“ Také lidé účastníci se obřadu zůstali stát v němém údivu. Džakušin vzal zaříkavači papírovou čelenku, roztrhal ji na malé kousky a zahodil. Pak plačky pravil: „Jak jen můžeš poté, co jsi se stal Buddhovým žákem říkat, že se kami rozhněvají, porušit příkazy

38 Súra se jmenuje 虚空藏菩薩經 a je částí 仏陀耶舎訳.

39 V originále 大内記 ダイナイキ

40 陰陽師 オンヤウジ

41 博士: Oficiální titul jednoho z představených císařské „university“. V Japonsku, podobně jako v Číně byly astrologie, věštění, sestavování kalendářů apod. považovány za tajná umění, která bylo zakázáno provozovat neoficiálně. Nástupnictví v úradě bylo nejspíše dědičné.

42 博士

43 Podle 宇治拾遺物語 140: 寂心 ジャクシン nebo 覺心. Volná místa originálu v překladu doplňuji.

44 空也聖人 クウヤセイジン

45 知識ヲ曳キテコソ此ノ願ヲバ遂メ

46 Byla proslulá těžbou kvalitního stavebního dříví.

47 法師陰陽師 v protikladu k astrologovi/věštci/zaříkavači (podle situace), který není buddhistickým mnichem. Obřad, který vykonával byl šintoistický obřad očisty mrtvého. Buddhistický mnich si tak nejspíše přivydělával bokem ke své, z hlediska autora příběhu, hlavní profesi.

48 穢殿ノ神達 (ハラヘドノノカミタチ) . Božstva očišťující zemřelého od rituálního znečištění a provázejícího jej na onen svět. Jsou čtyři a jejich jména se objevují v modlitbě za zemřelého (大祓の祝詞) : 1) 瀬織津比咩神 (セオリツヒメノカミ) , 2) 速開津比咩神 (ハヤアキツヒメノカミ) , 3) 気吹戸主神 (イブキドスシノカミ) , 4) 速佐須良比咩神 (ハヤサスラヒメノカミ) .

Všeobjímajícího Buddha⁴⁹ a nasadit si papírovou čelenku? Cožpak si tím nepřipravuješ cestu do Pekla nekonečného utrpení?⁵⁰ Jak žalostné! To mne hned na místě můžeš rovnou zabít!“ Chytil zařikávače za rukáv a bez ustání plakal.

Zařikávač pravil: „To je opravdu nepříjemné. Nesmíte takhle plakat! V tom, co říkáte, s vámi naprosto souhlasím. Ale protože je těžké přežít na tomto světě, vyučil jsem se umění jin a jang a tím se živím. Kdybych je neprovozoval, jakpak bych uživil ženu a děti a zachránil svůj bídný život? Nemaje pravé náboženské zanícení, je pro mne těžké stát se světcem, který se zřekl své tělesnosti. A tak přestože vypadám úplně jako mnich, jsem jen obyčejný člověk. Někdy si říkám: 'Co mám dělat pro svůj příští život?' a velmi se tím trápím, ale musím se živit tím, co umím.“ Džakušin na to: „I kdyby to bylo jak říkáte, jak jste mohl nasadit papírovou čapku na hlavu všech Buddhaů Tří světů?⁵¹ Pokud takto činíte, nemohouc snést chudobu, daruji vám vše, co jsem nashromáždil jako dary od věřících. Milosrdný skutek pomoci byt' jen jedinému člověku k dosažení znovuzrození v Čisté zemi jistě není menší zásluhou než vystavění pagody nebo chrámu.“ Rovnou na břehu nechal své žáky přinést všechny milodary a předal je do jednoho tomu mnichovi-věštci. Pak se vrátil do hlavního města.

Později, když žil na místě zvaném Njo'í,⁵² byl povolán do Paláce v Šesté ulici.⁵³ Příkaz zněl: „Neprodlene se dostavte!“ Proto si od známého vypůjčil koně a na něm časně ráno vyrazil. Obyčejně lidé sedlají koně, když spěchají, a pak jej po cestě pobízí ostruhami, ale tento Džakušin nechal koně ať si kráčí podle libosti a když se kůň zastavil, aby se napásl trávy, stáli na jednom místě jak se koni líbilo bůhvíjak dlouho. Takto strávili na jednom místě celý den, aniž by Džakušin koně pobídl. Sloužící, který koně vedl, začal být netrpělivý a plácl koně po zadku. V ten moment Džakušin seskočil, popadl toho sloužícího a začal se rozčilovat: „Co si myslíš, že děláš? Jen proto, že starý mnich se osmělil vsednout na tohoto koně,⁵⁴ vysmíváš se mu a takto jej tlučíš? Cožpak to není něčí otec či matka, kteří prošli mnoha cykly znovuzrození a teď jsou zde v podobě koně? Říkáš si: Není to ani můj otec ani má matka, a tak jím pohrdáš. Ale i ty nesčetněkrát zrodíš jako otec či matka a kvůli soucitu s tvými dětmi se nakonec staneš nějakým zvířetem. Navíc upadneš do nespočetně pekel a do světa Hladových démonů. Cožpak nebudeš jistě trpět? Že se stal zvířetem kvůli lásce a soucitu s dětmi, proto musí trpět v tomto těle. Je to velmi nesnesitelný stav a tak když touží po žrádle a nemůže vydržet pohled na chutné zelené listy trávy a chystá se je utrhout, jak jej můžeš takhle neuctivě bít? Nepochybně tento kůň jsou také znovuzrození rodiče tohoto starého mnicha a tak vím, že je mé chování velmi nevděčné, ale jsem starý a nemohu se spoléhat na své zdraví. Jen trochu delší cestu nemohu urazit rychlou chůzí a proto jsem ke své hanbě osedlal tohoto koně. Jak jsi se mohl opovážit vyrušovat jej, když se chystal pozřít trávu rostoucí podél cesty a pobízet jej k rychlejší chůzi? Jsi velmi bezcitný člověk!“ křičel Džakušin vzrušeně. Sloužící si pomyslel: „To je ale blázen!“ ale protože se mu zželelo Džakušinova nářku, odpověděl: „Vskutku, souhlasím s tím, co říkáte. V záchvatu netrpělivosti jsem ztratil hlavu a udeřil toho koně. Prostí lidé už jsou takoví když neví, co dělat. A tak nevěda, že je ten kůň znovuzrozený člověk, jsem jej udeřil. od teď již budu považovat jízdu na rodičích za nevděčnost.“ Nato Džakušin neustále vzlykaje: „Ach, jak vznešené! Jak vznešené!“ nasedl na koně a dále již pokračovali bez zastávek.

Když tak jeli, u cesty se krčila stará omšelá náhrobní stéla.⁵⁵ Jak ji Džakušin spatřil, zamával v údivu rukama a skulil se s koně. Sloužící, nechápaje co se stalo, rychle přiskočil a vzal koně za uzdu. Když takto Džakušin sestoupil s koně, nechal jej vést napřed a sám zůstal na místě. Štolba nakonec koně zastavil a ohlédl se. Vidí, jak Džakušin leží natažený na zemi mezi několika trsy trávy, má spuštěné nohavice kalhot *hakama*⁵⁶ a na sobě mnišskou štolu, kterou mu novic cestou nesl. Měl zvednutý límec roucha a oba rukávy pečlivě svázané a v hlubokém předklonu pošilhával uctivě směrem k hrobu. Přiblížoval se k němu důstojně se třesa, jako sloužící v průvodu hodnostáře, po tváři mu tekly slzy a když přišel až před stélu, obrátil se k ní, sepnul ruce, dotknul se čelem země a několikrát jí vzdal úctu, skláněje se důkladně. Pak se začal důstojně, v předklonu a s rukama uctivě zvednutýma před obličejem vzdalovat. Když to dokončil a stéla zmizela z dohledu, nasedl zase na koně. Takto se choval, kdykoliv spatřili nějaký hrob a tak stále jen sesedal a nasedal a cesta, kterou by normálně měli urazit během jedné hodiny, jim trvala od šesté hodiny ráno až do páté hodiny od-

49 如来

50 無間地獄=阿鼻 アビ. Peklo zvané Avíci, kde se znovuzrodí ti, kteří spáchali 5 těžkých hříchů (五逆 ゴキョク), kterými jsou 1) vražda otce, matky nebo arhaty, 2) porušení mnišských regulí 3) ničení zobrazení Buddha a další.

51 Tj. na hlavu mnicha. Tři světy jsou minulost, přítomnost a budoucnost. V této sekvenci Džakušin zařikávači vyká.

52 如意輪寺 Chrám Kouzelného kola.

53 六条院. Může se jednat o tato místa: 光孝天皇御所、六条宮真平親王邸、nebo 佐大臣源重信の六条殿.

54 V celém monologu užívá Džakušin uctivého způsobu mluvy vůči koni.

55 卒塔婆 ソトバ

56 Při jízdě na koni byly nohavice vyhrnuté a uvázané provázky.

polední, až nakonec dorazili do rezidence v Šesté ulici. Onen sloužící pak prý řekl: „Již nikdy nepůjdu jako doprovod v družině tohoto svatého muže. Nemá to v hlavě v pořádku.“

Jednou zase, když žil Džakušin na místě zvaném Iwakura, dostal z přílišného prochlazení hrozný průjem. Zatímco seděl na záchodě,⁵⁷ přišel na návštěvu mnich ze sousední poustevny. Slyší nějaké zvuky, jako když se vypouští obsah žumpy.⁵⁸ Co že starý člověk vykonává takovouto práci, pomyslel si, jak politováníhodné. Protože svatý muž cosi říkal, domníval se, že tam s ním někdo je a nakoukl potají dírou v papírové stěně. Uviděl starého psa sedícího naproti Džakušinovi. Pes nepochybně čekal, až světec vykoná potřebu.⁵⁹ Bylo slyšet, jak Džakušin k psovi promlouvá: „V minulém životě jsi neměl s lidmi žádného slitování a bez výčitek jsi jim dával jíst nečisté jídlo. Nespravedlivě jsi hromadil věci, své pohodlí jsi si cenil nade vše, ostatní jsi jen využíval a k rodičům jsi se choval nevděčně. Takovýmto způsobem jsi dával vyniknout jen svým špatným vlastnostem a nepěstoval jsi svoji lepší podstatu. Proto jsi teď dostal tělo tohoto zvířete a živíš se sháněním nečisté potravy. Ale dávat takovouto nečistou potravu tvorovi, do kterého se vtělili můj otec a matka by bylo velmi nevděčné. Obzvláště nyní, když jsem se tak ošklivě nachladil, vychází ze mne jen samá voda a není to vůbec k jídlu. Proto zítra ráno pro tebe připravím chutný pokrm. Budeš moci jíst podle libosti.“⁶⁰ Takto hovořil a z očí mu tekly slzy. Pak se zvedl a odešel.

Následujícího dne si mnich ze sousedství pomyslel: „Jakou asi hostinu připraví tomu psu, co s ním včera hovořil?“ a aniž by o tom dal někomu dalšímu vědět, šel se podívat. Svatý muž si mezitím řekl: „Připravím jídlo jako pro člověka,“ a navršil uvařenou rýži do mnoha misek. Pak připravil několik misek různých příloh, na dvorku rozprostřel rohože a na ně položil to pohoštění. Potom se před to všechno posadil a hlasitě zavolal: „Jídlo je připraveno. Rychle přijď!“ Na to zavolání pes přiběhl a začal žrát rýži. Svatý muž si radostí zammul ruce: „To je dobře. Nebylo to nadarmo, když tak pěkně žere!“ Zatímco si takto liboval a po tváři mu tekly slzy radosti, přiběhl odněkud mladý velký hafan a aniž se jen podíval na rýži, hned zaútočil na toho prvního, starého psa. Povalil ho a začali se rvát v jednom chumlu. Svatý muž vyskočil a vyděšeně máchal rukama: „Nebud'te na sebe jako psi! Pro tebe také připravím jídlo. Zatím ale bud'te na sebe hodní a pěkně jezte. Protože jste byli zkažení, narodili jste se jako nečistá zvířata,“ káral je rozzlobeně a snažil se přerušit jejich zápas, ale cožpak mu mohli rozumět? Všechna rýže byla rozšlapána v prachu a zaslechnouce hluk zápasu o jídlo, přiběhli další psi a všichni se začali kousat a rvát. Svatý muž zvolal: „Kež bych to raději nikdy nespatri!“ Vyběhl na verandu domu a schoval se uvnitř. Když to viděl mnich ze sousedství, rozesmál se. Takový osvícený člověk a nerozumí přirozenosti psů. Myslí na jejich minulé životy a je k nim uctivý, ale cožpak nevidí, že jsou to jenom psi, kteří o takovýchto věcech nemají ponětí?

O Džakušinovi, zvaném Jeho svatost pan tajemník se říká, jaký to byl muž hluboké víry a dokonale upřímného, zbožného srdce a takto se tento příběh vypravuje až podnes.⁶¹

Příběh pátý o tom, jak se manžel princezny Rokunomija stal mnichem

Je to již dávno, co v místě zvaném Rokunomija žil člověk jménem Hjóbu no Taiju [], jehož zesnulý otec byl synem císařské princezny. Přes svůj původ nedosáhl nijak vysoké hodnosti, neboť to byl člověk příliš hrdý a staromódní. Žil ve východním křídle, jež zbylo z otcovy rezidence, a které se také pomalu rozpadalo, obklopeno vysokými, přerostlými stromy. Byl již přes padesát let starý a měl jedinou dceru. Té bylo kolem deseti a vynikala velikou krásou. Ať se člověk podíval na její vlasy, postavu nebo oblečení, nenašel na ní jediného ošklivého místečka. Povahu měla též klidnou a na pohled i chování byla velmi milá. Taková výjimečná dívka mohla směle pomýšlet na vdavky s nějakým dobře postaveným dvořanem. Ale přestože byla tak krásná, s nikým se nestýkala a tak za ní nikdo nechodil.

57 廁 カワヤ. Záchod často postavený nad řečištěm potoka či řeky.

58 櫛ノ水ヲ沃泛ス様也 ハンザフノミズヲイコボスヨウナリ

59 Aby mohl sežrat výkaly. Časté klíše, podle kterého je pes nečisté zvíře.

60 Také v tomto monologu užívá Džakušin vůči psu uctivé mluvy.

61 Je sporné, zda autor myslí závěrečnou poznámku ironicky. Chování Džakušina je totiž zcela v intencích myšlenkového světa buddhismu. Závěrečným komentářem se patrně kompilátor sbírky snažil udělat z humorného příběhu příběh seriózní, čemuž ale obsah naprosto neodpovídá. Ve skutečnosti by tento příběh mohl docela dobře být zařazen do svitku 28, kde jsou humorné povídky.

„Když si o mne někdo sám řekne, neodmítnu jej. Kéž by se už někdo ozval.“ uvažovala staromódně a sama nic nepodnikala. Někdy si říkala, že by bylo dobré, kdyby ji rodiče provdali za nějakého hodně vysoko postaveného muže, ale protože byl otec princezny chudý, nepřicházelo to v úvahu. Rodiče se pochopitelně o princeznu velmi strachovali a dokonce ji nabádali, aby spala mezi nimi v jejich ložnici. Nebylo vhodné, aby se se svými starostmi svěřovala kojné, a neměla ani sourozence, se kterými by si mohla důvěrně popovídat, proto žila ve veliké tísní. Rodiče ze samých starostí nakonec jen vzdychali a plakali.

Mezitím otec i matka brzy po sobě náhle zemřeli a můžeme si představit, jak princezně asi bylo. Jak vypovědět pocity člověka, který se ve svém smutku nemá ke komu uchýlit? Plynuly dny a měsíce a princezna postupně odložila svá krásná roucha. Kojné, o které rodiče neustále tvrdili, že je podlá, si postěžovat nedokázala. Tak beze změny ubíhala léta. Různé cenné věci, které po rodičích princezna zdědila, kojná postupně brala a prodávala. Nakonec i sama princezna začala pociťovat nedostatek a její smutek a strach z budoucnosti byl nesmírný.

Jednoho dne k ní kojná pravila: „Mého bratra, mnicha, požádal jistý pán, aby se vás zeptal, zda se s ním nechcete setkat. Je to člověk jménem [], úřední hodností správce, je mu něco přes dvacet a je prý pohledný a upřímný. Jeho otec je nyní sice také pouhým správcem provincie, ale je blíže příbuzný s jedním vysoce postaveným šlechticem, takže to není jen tak někdo. Mladý správce se doslechl, jak žijete a zajímá se o vás. Kdyby za vámi začal chodit, nebylo by to nijak nevhodné. Myslím si, že by to bylo pro vás mnohem lepší, než se jen stále trápit.“ Když princezna slyšela její řeč, přehodila si ze studu vlasy přes obličej a rozplakala se. Po nějaké době jí kojná začala nosit psanička od správce, ale princezna se na ně ani nepodívala. Kojná proto nechávala psát odpovědi mladou služebnou, aby to vypadalo, že je psala sama princezna, a posílala je správci. Tak to chvíli pokračovalo až se konečně domluvili na dni, kdy se správce smí setkat s princeznou osobně. Princezna tomu nemohla nijak zabránit a nakonec se s ním setkala. Nemusíme snad zdůrazňovat, že ženina krása splnila mužovo očekávání. Muž, dítě z dobré rodiny, také nevypadal nikterak špatně.

Tak žila princezna, jež jinak neměla nikoho, na koho by se mohla spolehnout, s tímto člověkem, až jednou byl manželův otec jmenován správcem provincie Mičinoku. Když přišlo jaro a otec se spěšně hotovil k cestě do provincií, prohlásil muž: „Nebylo by správné, abych zůstal v hlavním městě,“ a rozhodl se otce doprovázet. Velmi se trápil tím, že musí opustit ženu, ale protože nebyla otci oficiálně představena a říci mu sám, že ji chce vzít s sebou se styděl, s těžkým srdcem si v den odjezdu slíbili věrnost, v slzách se rozloučili a on odjel. Po příjezdu do Mičinoku se stále chystal že jí napíše, ale protože neměl žádného důvěrníka, který by dopis doručil, jen se trápil a tak ubíhaly měsíce a roky.

Když vypršela lhůta otcovy služby, chystal se muž rychle na návrat do hlavního města. Zrovna tou dobou začali přicházet poslové se vzkazy od správce provincie Hitači, kterému se ve svěšené provincii vedlo velmi dobře, že by rád prodal svou dceru za syna správce provincie Mičinoku. Správce Mičinoku se zaradoval, že je to výborný nápad a poslal syna do Hitači. Zkrátka, muž pobýval s otcem pět let v Mičinoku a pak ještě nějaké tři, čtyři roky v Hitači a celkem tak byl pryč nějakých sedm, osm let. Jeho nová žena z Hitači byla velmi milá, ale nemohla se vyrovnat ženě, kterou zanechal v hlavním městě, proto byl muž myšlenkami stále tam a často se trápil, ale nedalo se nic dělat. Několikrát poslal do hlavního města psaní, ale poslové se vraceli s psaním zpátky buď proto, že se jim nepodařilo najít místo, kde princezna žije, nebo ve městě zůstali a nevrátili se vůbec.

Nakonec vypršela lhůta služby také správci provincie Hitači a on se chystal na návrat. S ním se vracel do hlavního města i jeho zeť. Po cestě byl stále nedočkavější, jenže když nakonec dorazili do Awazu, museli zde pár dní zůstat a čekat na příznivý den pro příjezd do hlavního města. Muž byl ještě netrpělivější než po celé ty dlouhé roky. Dobu příjezdu do hlavního města určili na večer, aby se vyhnuli zvědavým zrakům lidí. Ihned poté, co přijeli do města a muž doprovodil ženu do domu jejího otce, správce Hitači, se muž, tak jak byl ještě v cestovním šatě, vydal do Rokunomiji. Vidí, že hliněný násep je pobořený a stojí tam nějaké chatrče. Na místě čtyřsloupové brány nezůstaly žádné stopy a po východním pavilonu rezidence také není ani památky. Zůstal jen pavilon pro služebnictvo se šindelovou střechou a ten vypadá na spadnutí. Jezírko bez vody se ztrácí pod hustým porostem rdesna, které v něm kdosi začal pěstovat. Krásné stromy, které dříve rostly kolem, jsou na mnoha místech pokáceny. Když muž spatřil tu spoušť, zachvělo se mu srdce. Poslal sloužícího, aby se poohlédl po nějakém známém, ale ten se vrátil s nepořízenou.

Zdálo se, že v rozbořeném baráku pro služebnictvo někdo bydlí. Muž se přiblížil a pozdravil. Vyšla mniška. V měsíčním světle poznal, že je to matka jedné služky z kuchyně. Posadil se na padlý sloup, který tam z rezidence a zeptal se mnišky: „Co se stalo s lidmi, kteří tu bývali?“ Protože mniška neodpovídala, pomyslel si, že se asi stydí před neznámým člověkem a protože již byla druhá třetina desátého měsíce a zdálo se, že mniška trpí chladem, svlékl si jedno ze svrchních rouch a podal jí je. Mniška polekaně zamávala rukama: „Kdo jste, že mi tohle dáváte?“ Muž: „Já jsem přeci ten

a ten. Možná si mne již nepamatuješ, ale já bych nemohl zapomenout.“ Jak to mniška slyšela, dala se do neutišitelného štkání.

Pak povídá: „Myslela jsem si, že na mne volá nějaký neznámý člověk a proto jsem se schovala. Řeknu vám popořadě všechno co vím. Co byste tak chtěl slyšet? Celý rok poté, co jste odjel do provincií, komorné naší paní utěšovaly, že jí určitě pošlete psaní. Stále čekaly na vaše psaní, ale když od vás nepřicházela žádná zpráva, začaly říkat, že jste na paní nejspíš zapomněl. Mezitím, po dvou letech, zemřel manžel paní kojné a ta již neměla, na koho se obrátit o pomoc. Sloužící postupně všichni odešli. Rezidenci museli postupně rozebrat kvůli dříví na otop a nakonec spadla. Dokonce i pavilón, kde žila naše paní začali kolemjdoucí lidé rozebírat a jednoho roku při vichřici spadl. Paní pak bydlela v přístavku pro sloužící, v místnosti jen dva, tři *keny* veliké, pro ni naprosto nevhodné. Manžel mé dcery tenkrát zrovna odjížděl se svým pánem do provincie Tadžima. Řekla jsem si, že teď by mne neměl kdo živit a odešla jsem s nimi. Loni jsem se začala strachovat, co se asi stalo s paní a vrátila jsem se do hlavního města. Tady bylo všechno zničené, po rezidenci ani stopy. Netušila jsem, kam by naše paní mohla odejít a vyptávala jsem se na to známých, ale nikdo nic nevěděl.“ Mniška se opět srdceryvně rozplakala. Když to muž slyšel, nevýslovně smuten a v pláči odešel.

Po návratu domů si uvědomil, že pro něj nemá smyslu žít, pokud se nesetká s bývalou ženou. „Půjdu, kam mne nohy ponosou a budu se po ní ptát,“ rozhodl se. Oblékl se jako poutník — obul si slaměné sandály a na hlavu nasadil klobouk *kasa*. Vyptával se na různých místech, ale k ničemu to nevedlo. „Snad by mohla žít někde v západním městě,“ pomyslel si a vydal se třídou Nidžó směrem na západ, podél veliké kamenné zdi. Bylo asi pět hodin odpoledne, když se náhle setmělo a spustil se prudký liják. „Schovám se v západním pavilonku před bránou Suzaku,“ pomyslel si a přišel blíž. Zdálo se, že za okénkem s dřevěnou mřížkou jsou nějakí lidé. Muž se potichu přiblížil a nahlédl dovnitř. Uvnitř spatřil dvě ženy ukryté za improvizovanou zástěnou ze špinavé rohože. První byla věkem sešlá mniška a druhá mladá žena, příšerně vyhublá a seschlá a bledá jako stín. Ležela na ubohé rozbité rohoži, ruku pod hlavou. Přes veškerou bídu se chovaly důstojně a vybraně. To bylo muži nápadné, proto přistoupil ještě blíže a zadíval se pozorněji. Když zjistil, že uvnitř je žena, kterou ztratil, zatmělo se mu před očima a srdce se mu rozbušilo. Ale přemohl vzrušení a tu ženu pronesla následující báseň:

Dřív tolik nestudil,
vítr deroucí se skulinami,
když jsem klidně spávala,
s rukou pod hlavou.

Když tohle muž slyšel, nebylo pochyb, že je to ona. Vzrušeně vběhl dovnitř, odhrnul špinavou rohož a volal: „Co se stalo, že se s tebou shledávám na takovém místě? Náhodou jsem sem zabloudil, hledaje tě.“ Přistoupil blíže a vzal princeznu do náruče. Když se jejich pohledy setkaly, princezna si uvědomila, že je to ten, který od ní kdysi odešel a snad že nevydržela prudké hnutí mysli, v tom okamžiku zemřela. Muž ji ještě chvíli objímal, doufaje že se snad ještě probudí, ale její tělo brzy vychladlo a ztuhlo. Když ji takto spatřil, již se nevrátil domů ale odešel na horu Atago, oholili si hlavu a stal se mnichem.

Probudila se v něm zbožná mysl a on velmi svědomitě konal asketická cvičení. To, co se mu přihodilo, bylo příčinou, že se stal mnichem.

Tento příběh se nedochoval do všech podrobností, ale je zaznamenán v knize zvané *Manjōšū* a tak se také vypráví až dodnes.

19/10

Příběh desátý o tom, jak se stal dvořan v paláci korunního prince Munemasa mnichem

Stalo se to již dávno. Když byl ještě excísař [] korunním princem, sloužil v jeho paláci člověk jménem [] no Munemasa. Byl mladý, pohledný a upřímně mysli a princ si jej proto velmi vážil a svěřoval mu různé úkoly.

Jednou Munemasova žena, jež byla velmi krásná a chytrá a on ji velice miloval, onemocněla nějakou nakažlivou nemocí, která v té době zrovna řádila a velmi trpěla. Manžel se soužil div si oči nevyplakal. Prikázal provádět všelijaké obřady a modlitby za její uzdravení, ale nebylo to nic platné a ona nakonec zemřela.

Manžel její smrti hluboce želel, že se to ani slovy nedá vypovědět. Nemohl se od ní vůbec odloučit, ale protože jí nemohl donekonečna nechávat tak jak byla, uložil ji přeci jen do rakve. Protože byl stanovený den pohřbu ještě daleko, zůstala rakev asi deset dní v domě. Manžel stále mrtvou ženu miloval a nakonec již nemohl déle snést bolestné vzpomínky na ni, otevřel rakev a nakoukl dovnitř. Její dlouhé vlasy vypadaly a ležely neladně kolem hlavy. Milé oči se proměnily v prázdné důlky podobné dírák od suku. Kůže na obličejí nepěkně zčernala. Nos se probořil a bylo vidět dvě veliké nosní dírky. Rty seschly, že byly úzké jak proužky papíru a odhalovaly pevně stisknuté bílé zuby až po dásně. Manžel se zhrozil pohledu na tu strašnou tvář, rychle zase přikryl rakev víkem a odešel. V nose i v ústech stále cítil nenesitelný mrtvolný zápach, až měl pocit, že se zadusí.

Od té doby musel stále myslet na obličej v rakvi. Pak se v něm probudila nábožná mysl. Doslechl se, že na hoře Tan no mine žije ctihodný Zóga, velmi svatý muž a rozhodl se, že se stane jeho žákem. Zřekl se veškerého světského pozlátka a chystal se tajně opustit dům. Ale měl čtyřletou dceru, která byla také dcerou zemřelé. Byla to hezká a milá holčička a bylo mu jí líto, proto ji od smrti své ženy vždy nechával spát u sebe. Když se brzy ráno chystal na cestu na Tan no mine, holčička spící v náruči kojné se probudila a přestože nemohla nic vědět od dospělých, z nichž nikdo v domě neměl o jeho úmyslu tušení, pochopila nejspíš svým dětským srdcem co se děje. „Tatínku, ty mne opouštíš?“ řekla, zakryla si tvář rukávem a dala se do pláče. On ji opět uložil a nakonec se mu ji podařilo nějak utišit. Pak potichu odešel.

Po cestě mu stále zněl v uších nářek toho dítěte a před očima mu vyvstávala její postava. Myslel si, že už to smutkem nevydrží, ale protože byl pevně odhodlaný, rozhodl se, že nelze takto stále truchlit. Dorazil na horu Tan no mine, ustríhl si drdol a stal se mnichem, žákem ctihodného Zógy. Zatímco řádně vykonával vše, co patří k životu mnicha, dozvěděl se o jeho případu korunní princ. Velmi jej litoval a ráčil mu poslat dopis s vlastní básní *waka*. Když novic⁶² Munemasa dopis přečetl, přepadla jej lítost a on se rozplakal. Jeho učitel jej takto náhodou zahlédl a pomyslel si s dojetím: „Ten novic skutečně z celého srdce touží kráčet po Buddhově cestě, když dokáže takto plakat.“⁶³ Nahlas se zeptal: „Co se stalo, že pan novic takto pláče?“ Munemasa odpověděl: „Dostal jsem dopis od prince. To mi připomnělo moji ubohou situaci a rozplakal jsem se,“ vzlykal Munemasa. Ctihodný Zóga široce rozevřel oči, že je měl jak talíře: „Myslí si pan novic, že takový člověk, který dostává psaní od prince, se stane buddhou? To jste si myslel, když jsem vám holil hlavu? Kdo po vás chtěl, abyste se stal mnichem? Jděte pryč, pane novici. Hned běžte odsud a usaďte se v princově paláci!“ Takto prudce se ctihodný Zóga rozhněval a Munemasu vyhnal. Novic Munemasa opatrně odešel a uchýlil se do chýše, která stála vedle a zůstal tam, dokud se ctihodný Zóga neuklidnil. Pak se zase vrátil. Ctihodný Zóga byl velmi prchlivý, ale vždy se zase rychle uklidnil. Měl takovou hroznou náuru.

Novic Munemasa nakonec nesešel z Buddhovy cesty, ale dlouhé roky žil svatým životem mnicha. Říká se, že byl známý silou svého zbožného odhodlání a všichni si jej pro to velmi vážili.

Příběh čtrnáctý o tom, jak jeden správce z okresu Tada v provincii Sanuki vyslechl kázání a neprodleně se vydal na cestu

Je to již dávno co v jedné vesnici, jejíž název neznáme, v okrese Tada v provincii Sanuki žil jeden správce, kterému se říkalo Gen. Byl to muž drsných způsobů a běžně zabíjel živé tvory. Dnem i nocí se proháněl po horách, kde lovil jelena a ptáky, a v řekách či v moři zase chytal ryby. Dni, ve kterých by někomu nesrazil hlavu nebo alespoň nezlámal údy, bylo pomálu. Nevěděl nic o Buddhově učení o příčině a následku a necítil Tři vznešené poklady. Je snad zbytečné říkat, že obzvláště nenáviděl Buddhovy následovníky. K těm se nepřibližoval ani na krok. Takovýmto zkaženým životem tedy žil ten zlosyn a všichni lidé z provincie se jej báli.

62 入道。Zdá se, že Munemasa v té době ještě nebyl vysvěcen na kněze, přestože se již stal mnichem.

63 Různí vynikající lidé jako císaři, světci a mistři onjódo ovládali umění fyziognomie, neboli byli nadáni schopností porozumět mysli a budoucnosti člověka z pouhého pohledu na něj. Druhá možnost výkladu je, že se prostě Zóga na první pohled spletl (Munemasa neplakal z lítosti nad svými hříchy nebo z lítosti nad všemi živými bytostmi a z podobných náboženských motivů, ale kvůli sobě.)

Jednou se vracel z hor se čtyřmi nebo pěti vazaly, kteří nesli spoustu ulovených jelenů. Po cestě procházeli kolem chrámu, ve kterém bylo shromážděno mnoho lidí. „Co je to za místo a co tam ti lidé dělají?“ zeptal se správce. Jeden z vazalů mu odpověděl: „To je chrám. Nejspíš tam právě probíhá nějaký obřad. To znamená, že lidé uctívají buddhy a sůtry. Je to velmi dojemné a vznešené.“ Správce zabručel: „Kdysi jsem slyšel, že se lidé zabývají takovými věcmi, ale ještě nikdy jsem to neviděl takto zblízka. Co tam asi říkají? Půjdu si to poslechnout.“ Slezl s koně a křikl na vazaly: „Chvilí tu počkejte!“ Vazalové tedy také slezli s koní. „Co se asi chystá provést?“ strachovali se. „Jistě nějakou špatnost knězi, co vede bohoslužbu. To je nadělení!“ Mezitím se správce přiblížil k chrámu a vešel. Lidé, kteří tam naslouchali kázání, se zhrozili. Když takový lump přijde do chrámu, to má jistě něco ošklivého za lubem, mysleli si. Nejbojácnější z nich se začali pomalu vytrácet. Správce sirazil cestu davem stojících lidí jako když vítr ohýbá stonky trávy. Posadil se na pódiu vedle oltáře, před kterým seděl kněz a měřil jej hrozivým pohledem, pravil: „Kněže, co to tady mluvíš? Mluv jen tak, abych tomu i já porozuměl. Jestli ne, něco nepěkného se ti stane.“ Vytáhl dýku a začal jí mávat knězi před obličejem.

Kněz se polekal: „To je pěkné nadělení.“ Jednu chvíli už chtěl odejít, ale protože byl moudrý, pomyslel si jen: „Bud-dho, pomoz!“ a odpověděl: „Na západ odtud, daleko za všemi zeměmi, žije buddha. Jmenuje se Amida. Tento buddha má široké srdce. Dokonce i člověku, který po dlouhé roky vršil jeden hřích na druhý, ale který nakonec lituje svých činů a alespoň jednou pronese jeho jméno, přijde naproti a on se znovuzrodí v jeho krásné a šťastné zemi, kde se každé přání vyplní v okamžiku, kdy si jej pomyslí. Nakonec se takový člověk stane buddhou.“ Správce se zeptal: „Když ten buddha tolik soucítí s lidmi, to nejspíš neodmítne ani takového člověka jako jsem já?“ Kněz odpověděl: „Přesně jak říkáte.“ Správce se opět zeptal: „Takže když budu volat jméno toho buddhy, on mi odpoví?“ Na to kněz: „Když jej budete volat s upřímným srdcem, proč by vám neodpověděl?“ Pak se správce zeptal: „Které lidi má ten buddha nejraději?“ Kněz odpověděl: „Tak jako lidé milují vlastní děti více než ostatní lidi, tak onen buddha, přestože si neošklívá nikoho, má přeci jenom trochu raději ty, kteří se stali jeho žáky.“ Správce se zeptal: „Co je to za lidi, kteří se nazývají jeho žáky?“ Kněz odpověděl: „Tak jako já, jeho žáky jsou všichni lidé, kteří si oholili hlavu a stali se mnichy. Jeho žáky jsou všichni muži i ženy, ale přeci jen je trochu lepší, když se navíc stanou mnichy.“ Když to správce slyšel, řekl: „Je-li tomu tak, ohol mi hlavu!“ Kněz zvolal: „Jaké vznešené rozhodnutí! Ale jak vám můžu tak unáhleně oholit hlavu? Rozmyslel jste si to dobře? Měl byste nejdřív zajít domů, promluvit se ženou a dětmi, s příbuznými a zařídit všechno potřebné a pak teprve si oholit hlavu.“ Správce se rozzlobil: „Říkal jsi, že jsi buddhův žák a také jsi říkal, že buddha nikdy nelže a že miluje lidi, kteří se stali jeho žáky. Co že jsi najednou obrátil a říkáš, že si mám oholit hlavu až později? To je velmi nelogické.“ A správce pozvedl dýku a sám si uřízl drdol až u samého kořene.

Když si takový špatný člověk náhle uřízne vlasy, co se asi bude dít dál? Kněz překvapením oněměl, zatím co lidé v chrámu začali vzrušeně mluvit jeden přes druhého. Vazalové venku uslyšeli ten podivný hluk a strachující se o pána, vběhli dovnitř s tasenými meči a s luky připravenými ke střelbě. Když je pán spatřil, okřikl je silným hlasem a když se uklidnili, pravil: „Jak se opovažujete mi zbraňovat, když se chci stát lepším člověkem? Do dneška jsem byl rád, že vás mám a ještě jsem si přál, abych vás měl víc. Ale teď rychle odejděte a hledejte si sami někoho, kdo vás bude potřebovat. Se mnou již nesmí zůstat ani jeden z vás!“ Vazalové se polekali: „Co vás to najednou napadlo, poroučet takové věci? Přišel jste snad o rozum? Snad vás posedl zlý duch?“ Všichni si před pánem lehli na zem a zoufale plakali. Pán je rázně přerušil, uříznutý drdol položil na oltář, dal ohřát vodu a sám si umyl hlavu. Pak přistoupil ke knězi a poručil: „Ohol mne! Jestli ne, stane se něco špatného.“ „Skutečně jsem se takto rozhodl a jestli mne neoholíš, něco se ti stane. Navíc budeš mít na svědomí hřích, že jsi zabraňoval člověku stát se mnichem.“ Kněz se polekal, sestoupil ze svého místa, oholil správce a přijal jej mezi mnichy. Správcovi vazalové prolévali slzy a byli smutkem bez sebe.

Pak správce, teď již novic, svlékl lovecký oblek a kalhoty *hakama*, ve kterých přišel a vyměnil je za prosté, lněné mnišské roucho. Luk a šípy vyměnil za mnišský bubínek *kongu*. Oblékl si pečlivě mnišské roucho a přes něj štólu, na krk zavěsil bubínek a povídá: „Nyní půjdu, stále obrácen k západu a budu tlouci na bubínek, volaje buddhovo jméno. Půjdu až na místo, kde mi odpoví. Dokud mi neodpoví, půjdu ať budou přede mnou hory nebo moře a nikdy se nevrátím. Půjdu přímo rovně za nosem.“ To dořekl a silným hlasem zvolal: „Amido! Héj!“ Vykročil směrem k vazalům, tluče na bubínek. „Vy byste mi snad chtěli bránit v cestě?“ a chystal se je udeřit, proto jej raději nechali jít.

Tak mířil na západ, volaje Amidovo jméno, tluče na bubínek. Šel přesně tak, jak si předsevzal. Když mu stála v cestě hluboká řeka, nehledal brod, když vysoká hora, nehledal cestu, kudy by ji mohl obejít. Padaje, vstávaje stále zůstával obrácen k západu. Když se zešelfilo, dorazil k nějakému chrámu. Poprosil mnicha, který měl ten chrám na starosti: „Předsevzal jsem si, že budu putovat stále na západ, bez ohledu na to, co mi bude stát v cestě. Dozadu se samozřejmě ani neohlédnu. Chystám se teď přejít vysokou horu na západ odtud. Až uplyne sedm dní, určitě se vydejte v mých stopách. Budu svazovat trávu – tak poznáte, kudy jsem šel. Neměl byste něco k jídlu? Stačí malounko.“ Dostal sušenou uvařenou rýži. „To je příliš,“ řekl a jen něco málo zabalil do kousku papíru a zastrčil za pás. Mnich se jej pokusil zdržet: „Brzy bude tma. Nechcete tu dnes přenocovat?“ ale on neposlechl a pokračoval v cestě.

Po sedmi dnech se onen mnich vydal po správčových stopách a skutečně, nalézal trsy svázané trávy. Když přešel jednu vysokou horu vidí, že je před ním ještě jedna, strmější. Když vystoupil na její vrcholek zjistil, že je tam místo, ze kterého je směrem k západu otevřený výhled na moře. A na tom místě rostl strom s rozeklaným kmenem. Ve vidlici seděl správce-novic a tluč na bubínek, volal: „Amido! Hej!“ Když spatřil mnicha, zaradoval se: „Chystal jsem se, že od tud poputuji ještě dále na západ vstoupím do moře. Ale buddha Amida mi na tomto místě odpověděl, proto tu sedím a volám na něj.“ Mnichovi přišla jeho řeč nějaká pomatená a zeptal se: „A co vám Amida odpověděl?“ „Tak já ho zavolám. Poslouchej!“ Správce zavolal: „Amido, héj! Kde jsi?“ Na to se z moře ozvala překrásná hudba a nějaký hlas pravil: „Tady jsem.“ Novic se zeptal: „Tak co, slyšíš?“ Mnich, který slyšel ten hlas, se vrhl s pláčem na zem, přemožen dojetím a bázni. Novic, také v slzách, pravil: „Teď se hned vrať domů. Po sedmi dnech se přijď přesvědčit, co se se mnou stalo.“ Mnich: „Myslel jsem, že budete mít hlad, tak jsem vám přinesl nějaké jídlo.“ „Nemám hlad. Ještě mi zbylo nějaké jídlo,“ odpověděl novic a když se mnich podíval, skutečně měl ještě za pasem onen papír s rýží. Slíbili si, že se shledají v příštím životě a mnich odešel.

Když se mnich po dalších sedmi dnech vrátil na místo, seděl tam novic jako předtím, tváří k západu, jenže teď byl mrtvý. Z úst mu vyrůstal krásný květ lotosu. Když to mnich viděl byl nevěstně dojat, utrl lotos a už chtěl novice stáhnout dolů a pohřbit, ale pak si řekl, že si novic nejspíš přál, aby jeho tělo posloužilo za potravu divé zvěři a tak ho nechal jak byl a s pláčem se vrátil domů. Co se stalo s novicovým tělem pak, nikdo neví. Nepochybně se znovuzrodil v Čisté zemi.

Onen mnich jistě nebyl žádný hříšník Vždyť zaslechl Amidův hlas a utrl lotos vyrůstající z novicových úst. Co se stalo s lotosovým květem pak, nevíme.

Tento příběh se nestal nijak dávno. Stalo se to za vlády císaře []. Přestože žijeme ve věku, kdy Učení upadá, stávají se takovéto podivuhodné věci lidem, kteří mají opravdové nábožné srdce.

20/12

Příběh dvanáctý o nanebevzetí Sanšúa Zendžiho z hory Ibuka pomocí ducha *tengu*

Stalo se to již dávno. V provincii Mino je hora jménem Ibuki a na té hoře žil dlouhou dobu jeden svatý mnich. Nebyl příliš osvícený, neznal svatá písmena, zkrátka kromě prozpěvování Amidova jména neuměl vůbec nic. Jmenoval se Sanšú Zendži. Nemyslel na nic jiného než na recitování *nembucu* a tak prožil mnoho let.

Jedné noci, když seděl před Buddhovým oltářem a prozpěvoval *nembucu*, ozval se z nebe hlas, který k němu hovořil.

Hlas z nebe: „Již dlouhou dobu ke mně vysíláš své prosby. Již nesčetněkrát jsi vyslovil mé jméno a proto zítra v hodině ovce přijdu a odvedu tě do ráje. Jen nepřestávej recitovat mé jméno!“

Jak to světec uslyšel, ještě více soustředil svou mysl a neustával v modlení ani na chvíli. Brzy se rozednilo. Světec se vykoupal, vzal si čisté roucho, zapálil kadidlo a kolem rozsypal květy. Pak svolal své žáky a společně recitující *nembucu* čekali, sedíce čelem k západu. Zanedlouho nastala hodina ovce a tu se z mezery mezi borovicemi, kterými byl porostlý západní vrcholek hory, počala rozlévat jasná záře. Když to světec spatřil, začal se ještě usilovněji modlit a třít dlaněmi o sebe. Brzy se ukázala Amidova světle zelená tvář, ze které vycházela zlatá záře. Takto vypadal Buddha Amida: vlasy byly hladké, zlatě se lesknoucí, z jeho čela vychází bílé světlo a bod přesně uprostřed čela září jako podzimní měsíc v úplňku. Obočí se klene jako třídenní srpky měsíce. Oči, dva květy lotosu, hledí pronikavě a podobají se vycházejícímu měsíci. Kolem spousta různých bóddhisatvů vyluzuje nádhernou hudbu, prostě něco úžasného. Z oblohy jako hustý déšť prší květy rozličných květin. Světlo z prostředku Buddhova čela sílí a ozařuje světcův obličej. Ten, úplně neschopen myšlenky, jen padl uctivě na tvář a ještě při tom roztrhl růženec.

Náhle se zvedl hustý fialový mrak, který připlul nad klášter. V tom okamžiku se snesl fialový a zlatý vůz bohyně Kannon a přiblížil se až ke světci. Ten se k němu po kolenou přiblížil a nastoupil na lotos. Amida jej přivítal a pak odplul směrem k západu. Žáci když to viděli, prozpěvovali *nembucu* a byli nevěstně dojati. Toho dne večer započali v klášteře modlitby a vroucně se modlili za spásu světcovy duše v příštím životě.⁶⁴

64 Znovuzrození v buddhistickém ráji neznamená ještě ukončení koloběhu zrození a smrti (tj. dosažení buddhovství).

Uplynul asi týden, když se několik mladších mnichů z kláštera vypravilo do lesa na dříví, aby mohli připravit lázeň pro mnichy, kteří budou recitovat *nembucu*. Nad propastí tam rostl vysoký cedr, který se nakláněl hluboko do údolí. Vysoko z jeho větví bylo slyšet, jak někdo volá. Když se lépe podívali, spatřili nahého mnicha přivázaného k větvi. Jeden z mnichů, co uměl šplhat po stromech, rychle vylezl nahoru a jaké překvapení: Vždyť je to svatý mnich z jejich kláštera, který byl přenesen do Západního ráje! Přivázaný k větvi břečťanovými šlahouny.

Mladá mnich (pláče, chystá se odvázat světce): „Proboha, co se vám přihodilo?“

Světce: „Amida ráčil pravit „Hned se pro tebe vrátím. Chvilí tu na mne počkej.“ Neopovažuj se mne sundat!“

Mnich (nepřestává světce odvázat).

Světce (křičí): „Á, uáá, uááá...! Amido pomoz, chtějí mne zabít!“

Nakonec se přišplhali ještě další mniši, společně světce odvázali a snesli ho se stromu. Když ho přinesli do kláštera, světcovi žáci se velmi zarmoutili a nakonec se všichni společně nad ním dali do pláče. Světce se z toho již nevzpamatoval, stále jen blouznil a za několik dní zemřel. Byl to skutečně veliký světce nábožné mysli, ale protože byl nevědomý, tengu jej takto podvedl. A jak hloupí museli být asi jeho žáci!

Tento příběh necht' je poučením o tom, že přestože se zlé bytosti od Buddhů naprosto liší, nevědomý a nevdělaný člověk je nedokáže odlišit.

Vyprávění osmnácté o tom, jak se žena z provincie Sanuki dostala na onen svět a její duše se vrátila do jiného těla

Stalo se to již dávno, v provincii Sanuki v okrese Jamada žila jedna žena. Pocházela z rodu Nunošiki. Tato žena jednou náhle onemocněla těžkou nemocí. Proto nachystala vybraná jídla a položila je po obou stranách vchodu do domu, aby je v obět' nabídla duchům, kteří její nemoc způsobili⁶⁵ a tím je usmířila.

Zanedlouho dorazil do jejího domu ďábel, posel pekelného krále Emma, aby jí předvedl před jeho soudnou stolicí. Celou cestu běžel a tak byl velmi unavený. Když spatřil u dveří nachystané pokrmy, nemohl odolat a snědl je. Hned poté onu ženu popadl a vlekl ji pryč. Cestou ženě pravil: „Snědl jsem tvé obětní pokrmy a proto bych se ti rád nějak odvěčil. Neznáš náhodou někoho stejného rodu i stejného jména, jako jsi ty?“ Žena odpověděla: „Ve stejné provincii v okrese Utari žije žena stejného jména i rodu.“ Ďábel když to slyšel, dovlekl onu ženu až k domu té druhé ženy z okresu Utari. Postavil se přímo před ní a z červeného vaku vytáhl asi třicet centimetrů dlouhé dláto. To dláto ji zarazil do čela, popadl ji a zmizel s ní pryč. Ženu z okresu Jamada pustil a ta se celá roztřesená strachy vydala na cestu domů. V tom okamžiku se jí opět vrátil život a ona se probudila.

Ve stejnou dobu byla předvedena před krále Emma ta druhá žena z okresu Utari. „To není žena, která se měla dostavit před soud,“ pravil král Emma. „Spletl jsi se a přivedl někoho jiného. Musí tu teď chvíli zůstat a ty hned přiveď tu ženu z okresu Jamada.“ Ďáblovi se tedy lest nezdařila a tak nakonec přivedl před krále onu ženu z okresu Utari. „To je ta žena, co měla být předvedena. Žena z Utari se teď smí vrátit zpátky,“ poručil král Emma. Jenže mezitím uplynuly tři dny, tělo ženy z Utari již bylo spáleno a její duše se neměla vrátit, proto opět předstoupila před krále Emma a pravila: „Vrátila jsem se domů, ale protože mé tělo je již zničeno, nemám kam se uchýlit.“ Král Emma se tedy obrátil na služebného ďábla: „Tělo ženy z Jamady ještě nebylo spáleno?“ A když se mu dostalo odpovědi, že ještě ne, poručil duši: „Když je to tak, vezmi si tělo ženy z Jamady a usad' se v něm.“

Duše ženy z Utari tedy vešla do těla ženy z Jamady. Když žena přišla k sobě, povídá: „Tohle není dům, ve kterém bydlím. Můj domov je v okrese Utari.“ Rodiče se velmi zaradovali, že dcera se probrala z kómatu, ale když slyšeli, co říká, rozplakali se: „Co to říkáš? Jsi přeci naše dcera. Copak jsi ztratila paměť?“ Ale žena je nechtěla poslouchat, sama odešla z domu a vrátila se do domu v Utari. Druzí rodiče se polekali, když k nim z ničeho nic přišla úplně cizí žena

65 疫神 (やくじん) ..

a povídá: „Tady je můj domov.“ „Ty přeci nejsi naše dcera. Tělo naší dcery již bylo spáleno.“ Žena jim ale podrobně vyprávěla, co poručil král Emma, když se omylem dostala do podsvětí. Rodiče se rozplakali a vyptávali se jí na podrobnosti z jejího života a ona všechny otázky bez zaváhání zodpověděla. Tak poznali, že ač tělo té ženy je jiné, duše v něm je duše jejich zemřelé dcery. Zaradovali se, přijali ji za svou dceru a s láskou se o ní starali.

Mezitím se to doneslo také oněm rodičům z okresu Jamada. Přišli se podívat a skutečně, žena vypadá jako jejich dcera. Nemá sice její duši, ale jak spatřili její podobu, pocítili nevýslovný stepek po své dceři. Proto se rozhodli se o ní starat společně s rodiči z Utari, jako by to byla jejich vlastní dcera a odkázali jí svůj dům a všechno k němu. Žena tak měla v pravém smyslu slova čtyři rodiče a také jí připadlo dědictví po obou rodinách.

Z toho vidíme, že připravit oběť a naklonit si tak d'ábla může být velmi prospěšné. Také není dobré hned spěchat s pohřbem, když někdo zemře. Přestože se to zdá nepravděpodobné, nikdy nevíte, zda se podobná věc nemůže přihodit také vám.

Vyprávění šesté o tom, jak mistr Go, Kwanren, sehrál partii s jednou ženou, hráčkou Go

Je to již dávno, za panování šedesátého císaře⁶⁶ v éře Engi žili dva mniši jménem Gosei a Kwanren, mistři ve hře Go. Kwanren nepocházel z nízkého rodu, a tak sloužil jako osobní mnich⁶⁷ excísaře Udy a byl často zván i do císařského paláce, aby s ním císař sehrál partii Go. Císař sám hrál také výborně, ale od Kwanrena přesto dostával dva tahy napřed.

Obvykle, když hráli, císař sázel do hry svoji zlatou pokladničku a když prohrál, Kwanren pokladničku přijal a odcházel z paláce. Jenže císař za ním vždy poslal nějakého mladého, hbitého dvořana, aby mu ji při odchodu zase ukradl a tak se několikrát stalo, že poté co Kwanren pokladničku přijal a odcházel s ní, byla mu opět odebrána.

Jednou, když císař opět prohrál, Kwanren vzal pokladničku a odešel. Stejně jako už tolikrát jej pronásledovalo několik dvořanů a když mu ji chtěli sebrat, Kwanren vytáhl tu truhličku ze zánadří a hodil ji do studny poblíž paláce císařovny. A tak dvořané všichni odešli s nepořízenou. Kwanren pak spěšně opustil palác. Když pak nechali do studny kohosi slézt a vytáhnout tu truhličku, ukázalo se, že je vyrobena ze dřeva a pobita zlatými plátky. Nepochybně si Kwanren odnesl tu pravou a do studny vhodil tuto druhou, kterou si předem připravil. Tu pravou, zlatou truhličku, pak rozštípal na malé kousky a za ně nechal vystavět chrám Buddhy Maitréji⁶⁸, na východ poblíž chrámu Ninwadži.⁶⁹ Samotný císař, když se o tom dozvěděl, zesmál se a pravil: „Chytře to provedl!“

Jednou, jako obvykle, navštívil Kwanren císařský palác. Vraceje se zpět, zamířil z První ulice směrem k chrámu Ninwadži a zrovna když procházel po třídě Západní Ómija, jakási slušně vypadající dívka oblečená v *akome*,⁷⁰ přes které měla nataženy kalhoty *hakama*, si zavolala jednoho z žáků, kteří jej provázeli a cosi s ním domlouvala. „Co mu asi povídá,“ pomyslel si Kwanren a zvědavě se ohlížel. Žák přistoupil ze zadu k jeho povozu a říká: „Tamta dívka vzkazuje: 'Zastavte se, prosím, je to jen kousek odtud. Paní mi nakázala: Vyříd', že s ním musím mluvit!'“

Když to Kwanren uslyšel, podivil se: „Kdo to jen může být, že posílá takový vzkaz?“ ale přesto poručil jet s vozem, kudy jim ukazovala dívka. Blízko křižovatky ulic Cučimikado a Sae no ódži stál dům s nezastřešenou branou⁷¹ obehnanou plotem z cypřišových latěk. Dívka oznámila: „Tady je to,“ slezla z vozu a vstoupila dovnitř. Když se

66 醍醐帝 Císař Daigo.

67 殿上法師

68 弥勒寺 Mirokudži.

69 仁和時.

70 Byla oblečena v 褌袴 (あこめはかま) neboli v kombinaci *akome* a *hakama*, což byl obvyklý každodenní oděv šlechtických dívek. *Akome* je název pro oděv, který se nosil mezi svrchním (上の着 ウヘノキヌ) a spodním oděvem (単の着 ヒトヘノキヌ).

71 押立門.

Kwanren rozhlédl, před hlavní budovou domu uviděl pavilon⁷² zastřešený plochou šindelovou střechou s širokými převislými okapy.⁷³ V zahradce před ním rostl nízký živý plot z vkusně vysázených dřevin a zem byla vysypána pískem. Byl to prostý malý dům, ale zařízený s vkusem. Kwanren vstoupil do toho pavilonu a uviděl tam spuštěný bělostný bambusový závěs z provincie Ijo.⁷⁴ Blížil se podzim a tak těsně před bambusovým závěsem byl pověšen ještě krásný letní látkový závěs. Před ním se leskla kvalitně lakovaná hrací deska a na ní byly položeny vzácné misky s kameny. Ve dle desky ležel kulatý polštář na sezení.

Kwanren zůstal stát opodál, ale zpoza závěsu se ozval jemný a milý ženský hlas: „Pojďte, prosím, dál!“ a tak si sedl ke gobanu. Žena pokračovala: „Slyšela jsem, že hrajete Go jako nikdo druhý na celém světě. A tak jsem si řekla: Když je to tak, jakpak asi hraje? a velmi jsem zatoužila vidět, jaký jste hráč. Vlastně od té doby, co mi můj zesnulý otec řekl: Máš asi talent. Už se trochu hraj! a něco málo mne naučil, jsem vůbec nehrála. A pak jsem se náhodou doslechla, že zrovna ráčíte jít kolem a dovolila jsem si vás pozvat. Tak kdyby vás to neobtěžovalo...“ Kwanren se usmál a pravil: „To je opravdu zajímavé. Ale jakou hru budeme hrát? Kolik tahů bych vám měl dát napřed?“ a přisedl blíže ke gobanu. Nato zpoza bambusového závěsu zavanula vůně kadidla, jak zpod něj vyukokovaly služebné.

Kwanren uchopil jednu misku s kameny a druhou přisunul za závěs. Služebná však pravila: „Ponechejte si prosím obě u sebe“ a žena dodala: „Styděla bych se hrát, pokud bychom seděli přímo proti sobě.“ Kwanren si pomyslel: „Jaké zvláštní věci ta žena říká,“ ale pak si položil obě misky před sebe a řekl si: „Budu dělat, co ta ženská řekne,“ odklopil víka misek a čekal, chrastě kameny.⁷⁵ Tento Kwanren byl velmi vnímavý ke všem krásným a neobvyklým věcem, dokonce i excisař Uda jej považoval za člověka se smyslem pro eleganci, a tak byl velmi zvědavý a zaujat tou ženou.

Po chvíli žena z mezery v závěsu vystrčila ukazovátka z překrásně leštěného bílého dřeva, podobné držátku na listy sůter⁷⁶ a dlouhé asi dvě *šaku* a řekla: „Nejprve položte můj kámen sem“ a ukázala na prostření bod desky.⁷⁷ „Měla bych asi dostat několik tahů napřed, ale zatím neznám rozdíl v naší třídě a tak jsem si řekla: Co dělat? Napoprvé začnu já a až zjistíme, jaký je rozdíl našich sil, dáte mi deset nebo dvacet bodů náskok.“⁷⁸ Kwanren tedy položil její kámen na Bod středu. Pak zahrál svůj tah. Tahy, které chtěla ta žena hrát, označovala ukazovátkem a jak se hra vyvíjela a Kwanren pokládal kameny podle jejích instrukcí ukázalo se, že všechny jeho kameny jsou mrtvé. Zatímco pokládal těch nemnoho živých kamenů, co mu zbylo na koncokové body *dame*⁷⁹, nemohl zahrát žádný silný protitah, neboť jeho kameny na desce byly obklíčeny ve velkém měřítku.⁸⁰ V tu chvíli si Kwanren pomyslel: „To je opravdu velmi zvláštní. Ta

72 放出 Ve stylu šinden-zukuri pavilon stojící odděleně od hlavní budovy. Možná také zastřešený koridor, spojující dvě budovy.

73 Uspořádání budov a jejich vzhled mi není z textu úplně jasný. Nejlepší by byl obrázek.

74 伊予籬 イヨスダレ. Dnešní 愛媛県. Proslavená podobnými výrobky z bambusu a jiného dřeva.

75 Obvyklý zlovyk, který se vyskytuje i u současných hráčů Go. Chrastění, obzvláště ve vypjatých situacích, protihráče většinou znervózňuje a je proto považováno za neslušné.

76 巻数木 クワンジュギ

77 V originále 聖目. Dnes se nazývá 天元 a položit první tah na tento význačný bod se považuje za nezdvořilé vůči soupeři.

78 Jsou dvě možnosti, jak vyrovnat rozdíl schopností hráčů. První tzv. handicap spočívá v tom, že slabší hráč začne, případně položí na desku předem několik svých kamenů. Způsob hry, která je takto zahájena, je ovšem zpočátku poněkud odlišný od rovné partie. Proto se někdy hraje bez handicapu, ale slabší hráč obdrží několik desítek kamenů soupeře (tzv. komidaši), které se mu v konečném počítání přičtou k získaným bodům. Zhruba se říká, že jeden kámen handicapu je roven deseti bodům. V rovných paritích v současnosti dostává bílý 5,5 případně i 6,5 komi jakožto vyrovnání nevýhody druhého tahu.

79 V originále je 結 ケツ. Editor textu KM navrhuje význam *dame*. Z textu není příliš jasné, o co jde. Pokud mohl zahrát své kameny na místa, která se označují jako *dame* (tj. prázdné průsečíky na desce, které se nepočítají k výsledku ani jednoho soupeře), musel nutně na desce mít nějaké živé skupiny, se kterými by tyto kameny spojil. Jeden výklad by mohl být, že možná měl na desce živé skupiny, ale s velice málo body. Další verze, podle mne pravděpodobnější je, že se tenkrát hrálo až do úplného odebrání mrtvých skupin z desky a k výsledku se počítaly nejen volné průsečíky, ohraničené živými kameny, ale i všechny živé kameny na desce. V tomto případě by význam textu byl ten, že na desce sice byly ještě volné body, kam by mohl zahrát, ale jeho skupiny byly mrtvé a on nemohl žádným tahem situaci změnit. Pak ovšem se takovýmto tahům nařká *dame*. Problém je v dobové terminologii: zda „živé kameny“ znamenají kameny na desce, ještě neodebrané, nebo jako v současném pojetí, kameny neodebratelné.

80 Nebo: většina jeho kamenů byla obklíčena. Celá věta v originále, se čtením podle editora, zní 纒生タル石ハ結ニ差スママニ、手重ク不擲ネドモ、大方ヲ衛テ手向ヘ可為クモ非ズ ワヅカニイキタルイシハケチニサスママニ、テシゲクウタネドモ、オホカタヲカクミテテムカヘスベクモアラズ. Překládám podle interpretace

žena snad není lidská bytost, to musí být strašidlo. Jak by jen mohl nějaký člověk se mnou sehrát takovou partii? I kdyby to byl veliký mistr, jak by dokázal zajmout všechny mé kameny?“ a v úděsu smetl kameny s desky.

Nenapadlo jej nic vhodného, co by měl říci a žena se poněkud posměšným hlasem zeptala: „Ještě jednu?“ Ale Kwanren si řekl: „Takovéto osobě je lépe už dále neodpovídat“ a utekl, ani si nenazul pantofle.⁸¹ Nasedl chvatně do vozu a rychle odjel. Když se vrátil do Ninwadži, navštívil excísáře a vypravoval: „Taková a taková věc⁸² se mi právě přihodila.“ Excísář se také podivil: „Kdopak to mohl být?“ a následujícího dne poslal někoho, aby se na onom místě poptal, ale v domě nebylo živáčka. Jen jedna mniška, co vypadala, že každou chvíli zemře, hlídala dům. Když se jí zeptal: „Kdo je ta paní, co tu přebývá?“ mniška odpověděla: „Před pěti, šesti dny se do tohoto domu přestěhovala z východního města nějaká paní kvůli směřovému tabu,⁸³ ale minulou noc odjela.“ Pobočník excísáře se zeptal: „A ta paní, co se přestěhovala, jak se jmenovala? A odkud byla?“ Mniška odpověděla: „Jak bych mohla vědět, kdo to byl? Pán tohoto domu odcestoval do provincie Cukuši a tak to byla asi nějaká jeho známá. Kam odjela také nevím.“ Pobočník se vrátil a ohlásil to excísáři a protože se nedalo nic dalšího dělat, nechali to být. I císař, když se o tom doslechl, velmi se podivil.

Lidé⁸⁴ si říkali: „Kdyby ta žena byla člověkem, jakpak by mohla Kwanrenovi zajmout všechny kameny? Bylo to nepochybně strašidlo, které přišlo do toho domu“ a velmi se podívovali.

Vypráví se, že tenkrát se o této příhodě mezi lidmi hodně mluvilo.

24/20

Vyprávění dvacáté o tom, jak se žena jednoho člověka proměnila v démona a zařikávač ukončil její řádění

Je to již dávno, co žil člověk jménem []. Odešel od ženy, se kterou po dlouhá léta žil. Žena ho za to začala trpce nenávidět a trápila se a vzdychala až z toho nakonec onemocněla a s dlouhotrvající nenávistí v srdci zemřela.

Ta žena neměla rodiče ani přátele a proto nebylo po její smrti nikoho, kdo by její tělo vzal a pohřbil někde v horách a tak mrtvola zůstala v domě. Zvláštní věc byla, že jí nevypadaly vlasy, ale držely na hlavě jako předtím. Také kosti se nerozpadly a držely pohromadě. Když sousedé škvírou nakoukli dovnitř a zjistili to, byli strachy bez sebe. Uvnitř domu také často cosi svítilo jasným modrým světlem a stále tam něco naříkalo. To sousedy také lekalo a protože nevěděli co to znamená, raději z toho místa všichni utekli.

Nakonec se o tom doslechl i onen muž a polomrtvý hrůzou uvažoval: „Jak jen uniknu pomstě toho démona? Zemřela v nenávisti ke mně a teď se mne jistě chystá roztrhat.“ Zašel za zařikávačem⁸⁵ jménem ... , vyložil mu co a jak a že by rád odvrátil démonovu kletbu. Zařikávač mu odpověděl: „Bude asi velmi nesnadné se toho prokletí zbavit. Ale přesto, když tak prosíte, pokusím se něco vymyslet. Budete ale muset podstoupit opravdu hrozná věc, proto prosím zkuste vytrvat za každou cenu.“ A ještě za světla dotáhl muže k domu, kde ležela ta mrtvola. Muž zvenku naslouchal co se děje uvnitř a již jen z toho mu vstávaly vlasy hrůzou na hlavě a když měl vejít dovnitř, nemohl se strachy ani pohnout, ale nakonec se odevzdaně svěřil do vůle zařikávače a vešel s ním do domu.

a čtení znaků ve vydání KM, nicméně s přihlédnutím k významu znaků bych navrhoval tento smysluplnější překlad uvedené věty: Zatímco spojoval své kameny, které již neměly mnoho života, hrál samé malé tahy až nakonec neměl protitah, jímž by ubránil své velké skupiny.

81 屍切れ

82 V Konjaku častá zkratka místo opakování čtenáři již známých faktů. Ukazuje snad na původní ústní podání secuwy?

83 出忌 イデイミ. Častý důvod k dočasnému přestěhování. Podle čínského učení jin-jang a geomancie byly v některých dnech jisté směry považovány za nešťastné a nebylo dobré jimi odcházet z domu. Postižení se stěhovali snad proto, aby když budou povoláni do císařského paláce, mohli odejít z domu 'šťastným' směrem? Případně bylo nutno zůstat v domě jehož východ nevedl nešťastným směrem? V některých případech toto tabu znamenalo vůbec nevycházet z domu.

84 V orig. 其時ノ人.

85 陰陽師

Vidí, že mrtvole skutečně nevypadaly vlasy a má všechny kosti pohromadě. Zaříkavač mu poručil, aby mrtvé vsedl na záda, jako když jede na koni. Pak mu přikázal, aby se jí chytl pevně za vlasy a za žádnou cenu se nepouštěl. Pak démona zařikal a nakonec muži uložil: „Zůstaňte taktó, dokud se nevrátím. Nepochybně se budou dít děsivé věci, ale vydržte!“ Pak odešel. Co tedy muži zbývalo? Ani se nehne, sedí na mrtvole a drží ji za vlasy.

Zanedlouho se setmělo. Zdálo se, že může být tak k půlnoci, když se mrtvá začala zvedat: „Á, to je tíha! Teď půjdu a najdu toho mizeru,“ řekla si a vyběhla z domu. Běželi někam velmi daleko, ale muž se podle rady zaříkavače stále držel ženiny vlasů až se nakonec zase vrátili. Žena vešla do domu a lehla si jako předtím. Muž byl vyděšený, že se to slovy nedá vypovědět, strachy byl úplně bez sebe, ale ze všech sil svíral ženiny vlasy a seděl jí na zádech, dokud venku nezačali zpívat ptáci.⁸⁶ Mrtvola už nevydala ani hlásku.

Rozednilo se a přišel zaříkavač: „Dnes v noci se asi děly hrozné věci. Nepustil jste se jejích vlasů?“ vyptával se a muž na to, že ne. Na to zaříkavač mrtvolu opět zařikal a pak řekl: „Teď už můžeme odejít,“ chytil muže a dovedl jej zpátky domů. Tam pravil: „Teď už se vůbec nemusíte bát. Vaši prosbu jsem nemohl odmítnout.“ Muž se mu v slzách poklonil. Od té doby žil dlouho bez pohromy, odvrátiv tak nebezpečí.

Vypravuje se, že tento příběh se stal nedávno, neboť potomci onoho muže jsou prý ještě naživu a také potomci toho zaříkavače ještě žijí v místě zvaném Ótomo'i.

Příběh sedmý o tom, jak díky plánu jednoho lovce skončil zvyk obětovat božstvu lidské oběti

Kdysi, je to už dávno, v provincii Mimasaka přebývala dvě božstva zvaná Čúzan (Prostřední hora) a Kója (Horská louka). Co se týče jejich podoby, Čúzan se zjevoval v podobě opice a Kója v podobě hada. Vždy jednou v roce, když lidé slavili jejich svátek, jim předkládali živou oběť. Jako oběť byla vybírána ještě neprovdaná dcera některého člověka z té provincie. Toto byl starý zvyk, který se přísně dodržoval bez přerušení až do nedávné doby.

Jednou žil v té provincii člověk, sice bez hodnosti, ale měl krásnou dceru, dívku asi tak šestnáct nebo sedmáct let starou. Rodiče ji velmi milovali a raději by dali vlastní život, než by o ni přišli, když tu se stalo, že jejich dcera byla určena⁸⁷ za onu živou oběť. Byla vybrána při letošní slavnosti, a tak ji měli rodiče od toho dne po celý rok dobře krmit a obětovat při svátku v následujícím roce. Poté, co byla dívka vybrána, se její rodiče bezmezně trápili, ale nebylo možno se tomu jakkoli vyhnout, s ubíhajícími dny a měsíci se krátil její život a zbývalo stále méně času, po který budou moci rodiče vidět své dítě, a tak jen počítali dny a společně naříkali.

Tou dobou pobýval v provincii muž z východu, který přišel v nějaké záležitosti. A ten člověk provozoval lov pomocí psů. Choval jich mnoho a chodil s nimi do hor, přinášeje divokou zvěř, kterou ti psi na jeho pokyn zadávali, a tak se živil. Kromě toho to byl muž odvážného srdce, který se ničeho nezalekl. Když nějakou dobu pobýval v té provincii, došlechl se o zvyku obětovat živé lidi.

Jednou měl nějaké vyřizování, kvůli kterému zašel do domu rodičů oné živé oběti a když žádal o dovolení vejít sedět na verandě, nakukoval skrze škvíry ve vyřezávaných mřížových dveřích⁸⁸ a spatřil ležící dívku, onu lidskou oběť. Byla velmi krásná, bílé pleť a líbezná tvář, s dlouhými vlasy a elegantní a vůbec nevypadala jako dcera nějakého provinčního člověka. Jak ležela v hlubokém žalu, plačíc a s rozpuštěnými vlasy, pocítil dojetí a soucit. Brzy nato se setkal s jejími rodiči a povídali si o různých věcech. Otec si povzdechl: „Jediná dcera, kterou máme, byla vybrána za živou oběť a se smutkem uleháme a se starostí vstáváme a rmoutíme se nad tím, jak plynou dny a měsíce a blíží se okamžik našeho rozloučení. I takové země jsou na světě. Jaký hřích jsme to spáchali v minulém životě, že jsme se narodili na tomto místě

86 Zpěv ptáků obvykle označuje konec noci, kdy démoni ztrácejí svoji moc.

87 Byla určena patrně losem. Na znamení, že v domě žije předurčená oběť byl na dům vyvěšován šíp s bílým opeřením (tzv. 白羽〜しろは)

88 Dvoudílné dveře skládající se z horní a dolní části. Dolní část byla pevná a horní se dala otevřít. Místo výplně sloužilo dřevěné mřížkování, což umožňovalo větrat a lépe osvětlit místnost. V podstatě používány namísto oken (扉〜しとみ)

a musíme takto trpět!“ Když to muž z východu slyšel, odpověděl: „Na tomto světě není lidem nic dražšího než život a z toho, co lidé chovají jako poklad není nic cennějšího než vlastní děti. A tak je velmi nesnesitelné, že musíte sledovat, jak před vašimi zraky z vaší jediné dcery nadělají sekanou⁸⁹. Bylo by pro vás lepší zemřít. Ale kdo by šel dobrovolně vstříc marné smrti, jsa veden vlastním nepřítelem? Vždyť i buddhové a božstva se strachují o život a kvůli dětem lpí na pozemském těle. Vaše dcera je už teď jako mrtva. Je to stejné jako smrt a tak ji, prosím, dejte mě! Hodlám zemřít místo ní a proto nemusíte litovat, že jste mi ji dali.“

Když to otec uslyšel, ptal se: „Takže co hodláte učinit?“ A muž z východu odpověděl: „Mám plán. Neříkejte nic ani lidem v tomto domě. Jen jim přikažte ať zachovávají půst a rituální čistotu a také dejte vyvěsit *šimenawu*.“ Na to otec odpověděl, řka: „Jen když nezemře naše dcera, pak se nebudeme trápit ani nad vlastní zkázou.“ Pak tajně zasnoubili svoji dceru tomu muži z východu a on, zatímco s ní žil jako se svojí manželkou, ji miloval tak, že se od ní ani na chvíli neodloučil. Pak z loveckých psů, které choval po mnoho let, vybral dva nejlepší a řekl jim: „Kluci, teď mi oplatíte moji péči o vás!“ A zatímco je pečlivě krmil, přinášel potají z hor opice, které chytil živé, a na odlehleém místě psy cvičil v trháni a dávení těch opic. Psi a opice jsou ze své přirozenosti nepřátelé, a proto když je takto vycvičil, jakmile jen zahlédli opici, útočili na ni tak dlouho, dokud ji neroztrhali. Když dokončil výcvik, dobře si nabrousil dýku. Pak muž z východu pravil k manželce: „Hodlám zemřít namísto tebe. Smrt je přirozená věc na tomto světě, ale přesto jsem velmi smutný z našeho rozloučení.“ Žena to moc nepochopila, ale pociťovala také bezmezný zármutek.

Ve stanovený den přišel zástup lidí v čele s kněžními aby doprovodili tu lidskou oběť. Přinesli novou podlouhlou dřevěnou truhlu a řekli: „Do té ji šoupněte!“ Když vstřčili truhlu do ložnice, muž jen v loveckém kabátci a v kalhotách, s dýkou při sobě, do ní vlezl. Oba psy uložil z každé strany podle sebe. Přesvědčeni, že rodiče do truhly uložili dívku, pak vynesli truhlu ven a vyšli, vpředu mraky lidí nesoucí *hoko*, větvičky *sakaki*, zvonky, zrcadla a s hlasitým voláním dělající cestu průvodu. Žena v hrůze, jaké věci se asi stanou, byla dojata tím, že se muž obětuje za ni a rodiče byli rozhodnuti: „Nevadí nám zkáza, jež bude následovat.⁹⁰ Vyjde to nastejno, a tak rozhodně vytrváme.“

Když lidskou oběť donesli ke svatyni, pronesli kněží modlitby⁹¹, otevřeli branku v plotu vnitřní svatyně, přeřezali provazy, kterými byla truhla obtočena, vnesli ji dovnitř a vzdálili se. Když opět uzavřeli vrátka, kněží venku usedli v řadě jeden vedle druhého. Muž v truhle vyvrtal malinkou díрку a když se podíval, uviděl asi tak sedm nebo osm šaku vysokou opici, sedící na vyvýšeném místě. Blyškala bílými zuby, obličej a zadek měla červené. Po obou stranách sedělo v řadě na sto opic s rudými obličejí a zježeným obočím, které hlasitě štěkaly. Na podnose vpředu ležel dlouhý nůž. Také tam byly připraveny misky se solí ochucenou octem nebo rýžovým vínem. Vypadalo to, že se chystají člověka naporcovat a sežrat, jakoby to byl nějaký jelen. Po chvíli se veliká opice sedící na čestném místě postavila a otevřela truhlu. Ostatní opice se také všechny zvedly a v okamžiku, kdy společně truhlu otevíraly, muž hbitě vyskočil a pobídl psy: „Trhej! Tam, tam!“ Nato vyběhli oba psi a kousající velikou opici, povalili ji na zem. Muž vytáhl dýku chladnou jako led, chytil toho prvního opičáka a dotáhl jej na podnos. Dýkou mu zamířil na hlavu: „Takhle jsi to dělal, když jsi vraždil lidi a žral jejich maso! Podříznu ti tvůj hnusný krk⁹² a pak z tebe udělám žrádlo pro psy.“ Opice zrudla v obličejí ještě více, zamrkala, vycenila bílé tesáky a začala plakat, spinajíc ruce, ale muž jí nedopřál sluchu a pokračoval: „Dnes tě zabiju a pomstím ty spusty dětí, které jsi za ta léta sežral! Zdá se, že to je tvá poslední hodinka. Jestli jsi skutečně božstvo, zabij mne!“ A zatímco jí držel nůž na krku, ti dva psi roztrhali spoustu opic a těch nemnoho co přežilo vylezlo na stromy nebo uprchlo do lesa. Přivolaly další opice a společně všechny vřeštěly, až se to okolo rozléhalo, ale nebylo jim to vůbec nic platné.

Mezitím posedlo jednoho kněze božstvo a promluvalo: „Ode dneška nebudu přijímat takovéto oběti, ani nebudu zabíjet živé tvory. Dále, přestože mne ten muž takto pokořil, nesmíte jej nespravedlivě trestat. Také nesmíte vinit nikoho, počínaje tou ženou-lidskou obětí a jejími rodiči a příbuznými konče. Jen mne zachraňte!“ Nato všichni kněží vstoupili do svatyně a mluvili k muži: „Toto je vůle božstva. Pust' ji!“ a také „Jak neuctivé chování!“ ale muž opici nepustil: „Nezáleží mi na životě. Zabiju ji namísto smrti mnoha lidí. Až to udělám, klidně zemřu spolu s ní.“ Když kněží viděli, že ji opravdu nechce pustit, začali se modlit *norito* zaklínat se svatými slovy až nakonec muž pravil: „Dobrá, dobrá. Už nikdy nedělej takové věci!“ Pak opici propustil a ona utekla do lesa.

Muž se vrátil domů a žil s tou dívkou jako muž a žena. Rodiče dělali zeťovi pomyšlení. Také onen dům nepostihl nikdy ani stín neštěstí. I to je nepochybně důsledek karmy z minulého života.

89 Jídlo připravované z nakrájených syrových ryb, škeblí apod. a s čerstvou zeleninou (脛～なます)

90 Viz. sarugami2.

91 Norito

92 シヤ頸切テ犬ニ飼テ

Vypráví se, že od té doby již nebyly přinášeny živé oběti a v provincii nastal klid a mír.

Vyprávění osmé o tom, jak byl učiněn konec živým obětem v provincii Hida

Je tomu už dávno, co cestou buddhovství kráčel jeden potulný mnich. Jak tak putoval bez cíle sem a tam, dostal se až do provincie Hida.

Tam ale zabloudil hluboko v horách a nevěděl, kudy se dát. Domníváje se, že jde po cestě, prodíral se napadaným listím. Nikam to však nevedlo a došel jen na místo, kde z výšky padal široký vodopád, halící skalní stěnu jako bambusový závěs. Rád by se byl nějak vrátil, ale neznal cestu. Chtěl pokračovat, ale skalní stěna se strmě zdvíhala do výše sto nebo dvou set stop a nijak nebylo lze na ni vyšplhat. Právě, když prosil Buddhu o pomoc, zaslechl za sebou zvuk lidských kroků. Otočí se a vidí přicházet muže ve slaměném klobouku, nesoucího nějaký náklad.

V duchu se zaradoval: „Támhle někdo jde. Zeptám se ho na cestu!“ Ale když jej ten muž spatřil, zatvářil se velmi nedůvěřivě. Mnich k němu pokročil a ptá se: „Odkud jste přišel a kam vede tato cesta?“, jenže muž beze slova odpovědi zamířil k vodopádu, vstoupil do něj a zmizel. „To jistě nebyl člověk, ale nějaký zlý duch!“ pomyslel si mnich a dostal hrozný strach. „Teď už mu těžko uniknu. Ale než aby mne ten démon pozřel, raději se tak, jako on předtím, vrhnu do vodopádu a zahynu. Až pak bude požírat mé mrtvé tělo, nebudu již zakoušet žádná muka.“ Tak se rozhodl, přistoupil k vodopádu a žádaje buddhy o spásu v příštím životě, skočil jako ten čert před ním do vodopádu.

Ale voda mu jen zmáčela tvář a on prošel tím vodopádem na druhou stranu. „Nepochybně jsem se utopil a je po mně,“ napadlo ho, ale protože měl zdravý rozum zase se vzchopil a ohlédl se. Za sebou uviděl stěnu vodopádu jako spuštěný bambusový závěs. Od vodopádu vedla cesta dolů lesem a když se po ní vydal, došel až na úpatí hory, kudy se vinula úzká stezka. Došel až na konec a spatřil velkou vesnici s množstvím lidských obydlí.

Mnich se zaradoval, ale když vykročil dále, spatřil toho muže ve slaměném klobouku, jak odložil svůj náklad a běží zpět k němu. Za ním se hnál jiný muž, trochu starší, oblečený ve světle modrém kabátci a kalhotách,⁹³ předešel jej a chytil mnicha. Ten se ptá: „Co to má znamenat?“, ale muž v modrém na to jenom: „Prosím, pojdte k nám!“ A jak ho táhne s sebou, odevšad se sbíhají lidé a každý volá: „Prosím, račte k nám!“ Mnich se divil, proč se o něj všichni tak tahají a uvažoval, co mu asi chtějí. Vtom kdosi řekl: „Nechovejte se jako divá zvíř! Bude lépe, půjdeme-li za starostou a jeho rozhodnutí se podřídíme.“ Mnichovi obklopenému davem lidí nezbylo, než jít s sebou a ani nevěděl jak, ocitli se před velikým stavením.

Z toho domu vyšel kmet vzbuzující respekt a ptá se: „Tak co se děje?“ Ten muž, co předtím nesl náklad, odpověděl: „Tady toho jsem přivedl z Japonska a daroval ho tomuto pánovi,“ a ukázal na muže v modrém kabátci a kalhotách. Stařešina pravil: „Pak není nutné se dohadovat. Patří tomuto pánovi,“ rozhodl a všichni ostatní se rozešli. Tak mnich připadl tomu člověku v modrém a ten si ho odvedl. Mnich si smutně pomyslel: „Už je to tak. Všichni to jsou čerti. Teď si mne vede aby mne sežral.“ A hořce se rozplakal. „Z Japonska, řekl ten člověk, jako by to bylo někde daleko. Tak kam jsem se to vlastně dostal?“ Když ten muž v modrém uviděl, jak podezřívavě se mnich tváří, řekl mu: „Nemějte obavy. Toto zde je velmi šťastná a bohatá země. Nebudete mít žádné starosti a nechám vás žít v pohodlí a dostatku.“ Zatímco k němu takto hovořil, dorazili k domovu.

Dům byl poněkud menší než ten předchozí, ale krásně vystavěný a se spoustou sloužících, mužů i žen. Ti všichni se zaradovali z příchodu pána a začali vzrušeně pobíhat sem a tam. Muž v modrém mnichovi pravil: „Račte bez váhání vstoupit,“ a zval jej dovnitř. Mnich tedy vstoupil do předsíně, sundal ze zad mnišskou krosnu, odložil ji stranou, pak si sundal plášť i klobouk, zul slaměné sandály a vstoupil do domu. Byl usazen v krásném, vybraně zařízeném pokoji.

„Nejdříve doneste hostovi jídlo!“ poručil pán a na to přinesli pokrm z masa ryb a ptáků, překrásně upravené, že se to ani nedá vypovědět. Když to mnich uviděl, zůstal jen sedět a nic si nevzal. Pán v modrém se vrátil a diví se: „Copak, že nejíte?“ Mnich mu odpověděl: „Od útlého věku, kdy jsem přijal mnišskou kutnu jsem až dosud žádné takovéto jídlo ne-

⁹³ *Kamišimo*. Oděv skládající se z kalhot a kabátce s výrazně tvarovanými rameny. Naznačuje, že nejde o člověka nízkého postavení.

vzal do úst. Proto jen sedím a dívám se.“ Muž v modrém mu ale řekl: „To máte úplně pravdu, dobře jste udělal. Jenže nyní budete bydlet zde a tak musíte jíst takováto jídla. Mám jedinou dceru, kterou velice miluji. Je stále svobodná a pomalu už má věk na vdávání. Chci vám ji dát za ženu. A také si, prosím, nechte narůst vlasy. Asi se vám to nelíbí, ale teď už nemáte kam byste jinam šel. Tak udělejte, oč vás žádám.“

Mnich se polekal: „Nebudu-li souhlasit s tím co po mně chce, nepochybně mne hned zabije!“ A protože opravdu neměl kam by utekl, odpověděl: „Říkal jsem to jen proto, že nejsem ještě na takové jídlo zvyklý. Podřídím se vám ve všem co jste právě říkal.“ Když to pán domu slyšel, zaradoval se. Přinesl jídlo i pro sebe a pak sedíce proti sobě jedli. Mnich si sice pomyslel: „Co tomu asi řekne Buddha?“ ale nakonec snědl všechno do poslední ploutve i peříčka.

Když pak nastala noc, pán domu přivedl ženu, asi dvacetiletou, nápadně krásné postavy i tváře a pěkně oděnou. „Tu vám dávám. Ode dneška ji milujte tak, jako ji miluje její vlastní otec. Mám jen tuto jedinou dceru, proto se o ni, prosím, dobře starejte.“ Když odešel, mnich ji bez odmlouvání přijal za manželku.

Tak spolu žili jako manželé po mnoho dní a měsíců v nevýslovném štěstí. Mnicha se oblékal podle libosti a co se týče jídla nebylo nic, co by si nemohl dopřát. Už nevypadal jako dřív, byl úplně jako vyměněný. Pěkně ztloustl a vlasy mu narostly tak dlouhé, že když si je na temeni zavázal do drdolu ve tvaru mužské čapky *ebóši*, byl z něho úplný krásavec. Dívka se také od svého muže nechtěla ani na chvíli odloučit a manžel ji zahrnoval láskyplnou pozorností a zamířoval si ji, takže vstávají lehaje, dnem i noci byli stále šťastně spolu a tak jim uběhlo osm měsíců jako nic.

Tou dobou se ale výraz manželčiny tváře změnil a bylo vidět, že se pro něco velmi trápí. Pán toho domu ještě usilovněji než předtím mnicha pobízel: „Pro muže je jenom dobře, když má více svalů. Jen pěkně přiberte!“ Několikrát za den mu nechával nosit spousty jídla a jak mnich přibíral na váze stávalo se, že žena potají tiše plakávala. Muži to přišlo divné, ale i když se jí vyptával a dělal si starosti, žena odpovídala: „Je mi jen nějak úzko,“ a rozplakal se tím více. Muž tomu nerozuměl, proč je smutná a bylo mu to divné, ale nebylo vhodné aby se na takovou věc vyptával lidí.

Tak uběhl nějaký čas až jednou přišel navštívit pána domu nějaký host. Muž tajně vyslechl, o čem si povídají. Host: „To jste měl štěstí, že jste nakonec připadl na toho člověka. Určitě máte radost, že je teď vaše dcera v bezpečí.“ Pán odpověděl: „Jsem opravdu rád. Jak bych byl teď asi nešťastný, kdybych ho nebyl získal!“ Na to host: „Já jsem ještě nikoho nesehnal. Nevím, nevím, co bude příští rok touhle dobou!“ a sklesle odešel. Pán domu hosta vyprovodil a když se vrátil, hned: „Dali jste mu něco jíst? Doneste toho hodně!“ a dal přinést jídlo. Muž stále nechápal, proč žena smutně vzdychá, zatímco on jí a také jej vyděsilo, co právě host říkal. „O čem se to asi bavili?“ Naléhal proto, aby mu to žena vysvětlila, ale přestože se zdálo, že by ráda něco pověděla, neřekla ani slovo.

Mezitím začali mít vesničané velice napilno, jako by se něco chystalo. V každém domě se s velikým shonem vyvařovalo a připravovali jídlo jako na hostinu. Jak dny ubíhaly, žena plakávala víc a víc a tak jí muž povídá: „Domníval jsem se, že ať ve smutku nebo v radosti, nebude mezi námi tajností v žádných důležitých věcech. Ale vidím, že přede mnou něco skrýváš a to mne mrzí,“ a hořce se rozplakal. Žena se také dala do pláče: „Proč si myslíš, že něco skrývám? Stali jsme se velmi blízkými a jsem smutná, protože nevím, jak dlouho ještě ti budu moci hledět do tváře a poslouchat tvůj hlas,“ odpověděla prolévajíc slzy. Muž na to: „To proto, že mám zemřít? Smrt je přece cesta, po které se nakonec všichni musí vydat a tak není důvodu se tím trápit. Ale máš-li na srdci ještě něco jiného, jen mi to řekni,“ naléhal. Žena mu, plačíc, odpověděla: „V této zemi dodržujeme jeden hrozný zvyk. Sídli tu mocné božstvo, které jako živou oběť pojídá lidi. Když jsi sem přišel, všichni volali: ‘Já ho chci! Já ho chci!’ To proto, že tě potřebovali jako náhradu za živou oběť. Neboť každý rok popořadě vybíráme jednoho člověka, aby božstvu přinesl živou oběť. Pokud se nenajde nikdo jiný, je obětováno třebas i milované dítě. Když pomyslím, že nebýt tebe, bylo by to mé tělo, které by božstvo pozřelo, přece jen bych tam raději šla sama.“ Tak mluvila, plačíc, a muž povídá: „Je-li tomu tak, proč se trápit? To je maličkost. Tu živou oběť tedy lidé nejdříve uvaří a pak předloží božstvu?“ zeptal se. Žena odpověděla: „Tak tomu není. Slyšela jsem, že živou oběť svléknou do naha, položí ji na záda na veliká nosítka a na ramenou vnesou do zahrady svatyně. Pak, když se všichni vzdálí, božstvo si oběť samo připraví a sní. Říká se také, že pokud se božstvu předloží vychrtlá a nedobře živená oběť, božstvo se rozzlobí a úroda bude špatná, rozšíří se nemoci a klid vesnice bude porušen. A tak oběti předkládají pokrmy několikrát denně aby ji vykrmili.“ Když domluvila, manžel konečně všechno pochopil, proč se o něj po několik měsíců tak pečlivě starali. „Tak takhle to tedy je. A jakou podobu má to božstvo?“ zeptal se. „Říká se, že přijímá podobu opice,“ odpověděla žena. Muž se s ní pak domlouval, zda by mu nedonesla dýku z dobré oceli a žena, to že je snadná věc, a jednu čepel mu donesla. Muž dýku vzal, dobře ji nabrousil a vyčistil a skrytě ji pak stále nosil při sobě.

Muž byl najednou jako vyměněný a na rozdíl od předchozí doby plný odhodlání. Dobře jedl a tloustl, takže pán domu byl potěšen a lidé, když se to doslechli, se zaradovali: „Zdá se, že blaho vesnice je zaručeno!“ Pomalu nastal sedmý den před svátkem a na domě zavěsili *šimenawu*. Muže pak rituálně očistili a dávali mu už jen bezmasá jídla. Také v ostatních domech vyvěsili *šimenawu* a lidé se postili a vystříhali se nečistých věcí. Žena počítala, kolik dní ještě zbývá a nepřestávala plakat, ale muž ji utěšoval a tvářil se bezstarostně a tak se i ona trochu uklidnila.

Když nastal stanovený den, muže vykoupali, náležitě jej oblékli, hřebenem učesali vlasy a svázali je do drdolu a zatímco mu ještě upravovali vlasy na skráních, několikrát přiběhl sluha a naléhal: „Už je pozdě! Rychle!“ Muž s tchánem pak nasedli na koně a odjeli. Žena neřekla ani slovo, přetáhla si svrchní oděv přes hlavu a s pláčem se vrhla na zem.

Dorazili na místo a muž spatřil rozlehlou svatyni hluboko v horách. Ze všech stran ji obklopoval mohutný bambusový plot. Před ním bylo rozloženo množství obětovaných pokrmů a jeden vedle druhého tam sedělo nespočetně lidí. Muže usadili uprostřed na vyvýšené místo a hostili ho. Všichni jedli, pili víno a bavili se tancem⁹⁴. Když skončili, zavolali muže, svlékli jej donaha, rozpustili mu vlasy a poučili ho: „Ani se nehni a mlč!“ Pak jej položili na velká nosítka. Ve čtyřech rozích těch nosítek vztýčili větve stromu *sakaki*, které ověsili ozdobami *juušide*⁹⁵. Pak si to vše zvedli na ramena a očisťující cestu před sebou vešli do zahrady svatyně a tam položili nosítka na zem. Všichni do jednoho se vzdálili a zavřeli vrata v bambusovém plotě. Muž se tvářil jakoby nic, ale mezi stehny natažených nohou pevně svíral tu dýku, kterou nosil tajně při sobě.

Najednou se dveře vnitřní svatyně se skřipáním otevřely. Při tom zvuku muži vstaly hrůzou vlasy na hlavě a zmocnil se jej nepříjemný pocit. Poté se postupně otevřely také dveře ostatních budov svatyně. Zpoza jedné vyšla opice velikosti člověka, obrátila se směrem k vnitřní svatyni a zakřičela. Někdo odhrnul závěs ve vchodu vnitřní svatyně. Když se muž dobře podíval, spatřil opici podobnou té první, ale se zuby ostrými jako nože a poněkud většího vzrůstu a důstojnějšího vzezření. Ta opice vyšla ven. Muži se ulevilo: „Tak vida, tohle je také jenom opice.“ Z ostatních budov svatyně vycházely postupně další opice a poté, co se seřadily, ta první opice se obrátila k opici, co vyšla z vnitřní svatyně. Ta vydala skřek a první opice na ten příkaz přistoupila k živé oběti, vzala vedle položené veliké hůlky k přípravě jídla a nůž. Už se chystala porcovat, když muž náhle vyskočil, chytil dýku, kterou dosud svíral mezi stehny a zaútočil na tu opici z vnitřní svatyně. Ta se polekala, ve spěchu upadla na záda a muž ji rychle přišlápl tak, aby se nemohla zvednout. Ani dýku nemusel použít. „Tak ty jsi božstvo?“ křikl na ni a opice jen prosebně spínala ruce. Jak to viděly ostatní opice, do jedné se s křikem rozprchly, vyšplhaly na okolní stromy a vyděšeně křičely.

Muž potom uřízl šlahoun břechťanu⁹⁶ rostoucího poblíž, opici spoutal a přivázal ke sloupu. Namířil jí dýku na břicho a pravil: „Ty jsi přeci opice. Neprávem jsi se vydávala za božstvo a každý rok žrala lidi a to není žádná malá věc. Teď zavolej druhou a třetí opici po tobě!⁹⁷ Neuděláš-li to, zapíchnu tě. Jestli jsi skutečné božstvo, dýka ti jistě neublíží. Píchnu tě do břicha a uvidíme.“ To řekl a když se jí chystal píchnout, jenom trochu ovšem, opice naříkala a spínala ruce. „Takže rychle zavolej ty opičí prince!“ Opice zakřičela rozkaz a oni přišli. „Teď zavolej tu opici, co se mne měla porcovat!“ Hlavní opice opět zakřičela a i ona opice přišla. Muž jí pak poručil, aby natrhala šlahouny břechťanu a svázal opičí prince. Pak svázal i tu služebnou opici a řekl: „Chtěla jsi mne podříznout, ale poslechněš-li mých příkazů, ušetřím tě. Budeš-li však ještě klamat nevědomé lidi a páchat nepravosti, ukončím tvůj život!“ Pak vyvedl opice ze zahrady té svatyně a přivázal je ke kmeni stromu.

Potom vzal zbytky ohně, na kterém předtím lidé připravovali pokrmy a zapálil postupně všechna stavení té svatyně. Jelikož svatyně stála daleko od lidských obydlí, nikdo z vesnice si ničeho nevšiml, dokud plameny nešlehaly vysoko. Když to pak spatřili, velmi se podivili, ale protože po tři dni svátku musely zůstat brány domů zavřené⁹⁸, přestože byli všichni rozrušení nebylo nikoho, kdo by vyšel z domu a šel se tam podívat.

Pán domu, ze kterého vyšla ta živá oběť se zhrozil: „Něco je v nepořádku s mojí živou obětí?“ Žena živé oběti si pomyslela: „Divná věc. Můj muž si vyžádal dýku a nosil ji tajně při sobě. Ten oheň bude asi jeho práce.“ Měla strach ale zároveň byla zvědavá, co se bude dít. Mezitím ten muž, živá oběť, úplně nahý a s rozpuštěnými vlasy, s dýkou zastr-

94 Z poznámky ve vydání KM vyplývá, že je ještě druhá možnost překladu, totiž že vesničané sledovali nebo provozovali tanec *kagura*.

95 Ozdoby vyrobené z lýka moruše, nebo z hedvábí.

96 *Kazura*. Asi břechťan, nebo druh vína. Obecný název pro popínavé rostliny (*curukusa*), ve starověku používané jako ozdoba vlasů a k magickým účelům.

97 Z originálu není smysl jasný. Jedná se buď o děti opičího 'krále', nebo o druhou a třetí opici v hierarchii.

98 Časté tabu, zmiňované kromě 'směrového' tabu v KM. Několik příběhů v KM je založeno na zápletce, která z něho vyplývá.

čenou za šlahounem břečťanu místo pásu obi, pomáhaje si holí poháněl před sebou čtyři spoutané opice a tak vešel do vsi. Když lidé viděli, jak nakukuje do všech domů, polekali se: „Tahle živá oběť spoutala božstvo a žene je před sebou. Co to má znamenat? Běda, obětovali jsme člověka, který předčí i božstvo! Jestli on sám není bůh. Ted' se nejspíš chystá sežrat nás.“

Mezitím živá oběť přišla až k domu svého tchána. „Otevřete vrata!“ volal, ale zevnitř se nikdo neozval. „Rychle otevřete! Nic zlého se nestane. Ale stane se, jestli neotevřete!“ a zase „Hned otevřete!“ volal a kopal do dveří. Tchán proto vyšel a zavolal dceru. „Ten člověk přemohl mocné božstvo. Možná mojí dcerou opovrhne,“ uvažoval. Proto jí řekl: „Drahá dcero, jdi otevřít, buď na něj milá a nějak ho uklidni!“ Žena se bála, ale také měla radost z návratu manžela. Nepatrně pootvřela dveře, ale muž je rozrazil dokořán a když ji spatřil, poručil jí: „Hned se vrať a dones mi nějaké oblečení!“ Ona byla v mžiku zpátky a přinesla lovecký kabát, kalhoty a čapku. Muž pevně přivázel opice a u vchodu do domu se oblékl. Pak si vyžádal luk a toulec plný šípů, pověsil si jej na záda a zavolal si tchána: „Je neuvěřitelné, že jste nazývali božstvem opice a dávali jim žrát lidi. Bylo velmi zpozdilé, že jste nevěděli, že jsou to jen opičáci a když je uvážete ve svém domě a budete je krmit, stanou se krotkými a sami se nechají od lidí trápit. Po dlouhá léta jste je krmili živými lidmi, ale dokud budu zde, nedovolím jim škodit. Nechte to na mně a dobře se podívejte!“ Pak štípl opici silně do ucha a kupodivu, opice snášela bolest. Když to tchán viděl, uvěřil mu. „Vida jaké je to poslušné zvíře,“ pomyslel si a řekl: „Tuto věc jsme vůbec neznali. Od teď tě budu cítit jako božstvo a můj život patří tobě. Ve všem se ti podřídím,“ sepnul ruce. Muž pravil: „Pojď tedy se mnou za starostou,“ vzal tchána a opičáky poháněl před sebou. Když ale zabouchali u starosty, také jim nikdo neotevřel.

Tchán zavolal: „Rychle otevřete! Musím vám něco oznámit. Neotevřete-li, špatně to dopadne!“ vyhrožoval. Starosta tedy přišel, opatrně otevřel a když spatřil tu živou oběť, leknutím se skácel na zem. Ale muž seřadil opice na dvoře toho domu, upřel na ně hrozivý pohled a pravil k nim: „Po dlouhá léta jste hanebně zneužívali jména božstva a každým rokem zmařili jeden lidský život! Ted' to napravím!“ přiložil šíp k těživě a napnul ji jakoby chtěl vystřelit. Opice křičely a v tísní spínaly ruce. Když to starosta viděl, polekal se a řekl tchánovi: „Nejspíš hodlá zabít i nás. Dělejte něco!“ Tchán mu odpověděl: „Nebojte se. Když jsem tu já nic takového se nestane.“ Starosta se uklidnil. Muž pak řekl opicím: „Dobrá, ušetřím vaše životy. Jestli se tu ale ještě objevíte a budete škodit lidem, usmrtím vás!“ Pak vzal hůl a každé vyrazil dvacet ran. Pak shromáždil vesničany, dovedl je ke svatyni a co zbylo rozbořil a spálil. Pak pustil potrestané opice na svobodu. Odbelhaly se hluboko do lesa a nikdo je od té doby neviděl.

Ten muž-živá oběť se pak stal starostou té vesnice a neomezeným pánem nad vesničany a žil s tou ženou jako svojí manželkou.

Nepochybně čas od času odtamtud tajně přicházel do našeho světa a vyprávěl tento příběh a tak jej známe. Původně tam neznali ani koně ani krávy nebo psy, ale aby opice lidí netrápily, přivedl tam štěňata a na těžkou práci hříbata a ta zvířata pak měla mláďata. Říká se, že to místo leží v sousedství provincie Hida Nikdo z provincie Šinano ani z Mino tam však nikdy nebyl. Lidé odtamtud prý tajně přicházejí sem, ale lidé z tohoto světa se tam nemohou dostat.

Když se nad tím zamyslíme pak to, že onen mnich zabloudil a dostal se na takové místo a tam učinil konec obětování živých lidí, i životy nás žijících zde, vše je výsledkem skutků z minulých životů. Tak jsem slyšel vypravovat a takto se tento příběh vypráví podnes.

Příběh devatenáctý o tom, jak jeden člověk na cestě z hlavního města do východních provincií přespál v jednom domě a stal se svědkem porodu

Je to již dávno, co se jeden člověk ubíral do východních provincií. Když v jedné provincii, jejíž jméno již neznáme, projížděl jistou vesnicí, začalo se již stmívat a tak si řekl, že zde jednu noc přespí. Přijel až k jednomu vesnickému domu, celkem velkému a pěkně vypadajícímu. Poprosil o nocleh a velmi se zaradoval, když jej přijali. Byl ubytován v pokoji pro hosty, koně zavedli do stáji a také jeho doprovod byl náležitě ubytován. Měli opravdu veliké štěstí.

Brzy nastala noc. Navečeřel se ze svých zásob a uložil se ke spánku. Byla hluboká noc, když ve vnitřních pokojích domu nastal shon. Zrovna když přemítal, co to může být, vešla paní domu.⁹⁹

Paní: „Mám dceru, která je těhotná. Protože měla rodit tento měsíc, a někdy touhle dobou, vzala jsem ji k sobě. Zdá se, že to na ni právě přišlo, zrovna teď v noci. Dítě se asi narodí každou chvílí. Co budete dělat, můžete u nás zůstat?“

Muž: „To máte asi hodně napilno, že? Ale nedělejte si starosti, momentálně se nemusím obávat zůstat v domě rodičky.¹⁰⁰“

Paní: „Tak to je výborné.“

Brzy poté, co paní domu odešla, zaslechl muž vzrušené hlasy lidí. Zrovna když si pomyslel, že dítě se patrně již narodilo, bočními dveřmi jeho ložnice přiběhla směrem z vnitřních pokojů domu podivná bytost asi osm šaku vysoká, hrozivým hlasem pronesla: „Ve věku osmi let se sám zabije,“ a pak zmizela. Muž si pomyslel: „Kdo to jen může být, když říká takové strašné věci?“ ale protože byla tma, nic neviděl. Nikomu o tom neřekl a brzy za úsvitu odjel.

Pobyl ve východních provinciích osm let a když se devátého léta vracel zpět do hlavního města, vzpomněl si na dům, kde po cestě přespal: „Byli laskaví, že mne tenkrát nechali přenocovat. Měl bych se tam zastavit a poděkovat jim.“ A tak tam stejně jako předtím zůstal na noc.

Přišla stejná paní domu, od poslední trochu zestárlá, aby jej přivítala: „Jsem ráda, že vám můžeme opět poskytnout nocleh.“

Pak si vyprávěli o všem možném, až nakonec se muž zeptal: „Mimořádně to dítě, co se narodilo oné noci, kdy jsem u vás spal, už asi hezky vyrostlo, že? Je to kluk nebo holčička? Posledně jsem měl tak naspěch, že jsem se ani nestihl zeptat.“

Paní (náhle se rozpláče): „To máte tak. Byl to krásný chlapeček, ale letos v tom a tom měsíci, toho a toho dne vylezl se srpem na vysoký strom a když řezal větev, spadl. Srp se mu přitom zapíchl do hlavy a on umřel. Takové neštěstí!“

Muž (dá si dvě a dvě dohromady): „Přesně jak to předpověděla ta bytost, co tenkrát v noci vyběhla ze dveří. Takže to byla sudba nějakého démona.“

Muž (vysvětluje paní, ta pláče ještě více): „Tenkrát u vás se mi přihodila taková a taková, ale nerozuměl jsem tomu. Myslel jsem si, že to jen tak říká někdo od vás z domu a tak jsem odjel, aniž bych o tom někomu dal vědět. Teď vidím, že ta nehoda, co se stala vašemu chlapci, byla způsobena zlým duchem.“

Muž se pak vrátil do hlavního města a vypravoval tam tuhle příhodu.

Z toho vidíme, že lidský osud je předurčen již při narození na základě činů v minulém životě. Ale protože jsou lidé hloupí a nevědomí, domnívají se, že smrt přichází z ničeho nic a trápí se. Měli by vědět, že všechno je jen odplata za skutky v minulém životě.

99 V období raného feudalismu (období Nara a Heian) mohly být ženy ekonomicky samostatné. Požívaly stejných dědičných práv jako muži.

100 Tj. zrovna neměl v plánu nic, čemu by překáželo rituální znečištění.

Příběh čtyřicátý třetí o tom, jak jeden z Jorimicuových vazalů, Taira no Suetake, potkal ducha ženy s dítětem

Je to již dávno, v době, kdy ministr Minamoto no Jorimicu zastával funkci guvernéra provincie Mino a pobýval v okrese xxx, se jednoho večera sešli službu konající samurajové. Vyprávěli si o všem možném až přišla řeč také na místní pověry.

1. samuraj: „Slyšel jsem, že v této provincii je místo zvané „Brod“, na kterém se zjevuje žena s novorozencem. Přechází-li někdo v tom místě za noci řeku, objeví se žena s plačícím dítětem a volá: „Pochovej ho!““

2. samuraj: „To bych rád věděl, kdo by se v tuhle pozdní hodinu odvážil přebrodit řeku na takovém místě.“

Taira no Suetake: „Já tam půjdu třeba hned a řeku přebrodim.“

Ostatní samurajové: „I kdybyste byl schopen postavit se sám armádě tisíce mužů, v tuhle hodinu „Brod“ nepřejdete.“

Suetake: „Normálně tam klidně přijdu a řeku přebrodim.“

Ostatní samurajové (rozhodným tónem): „Přestože jste udatný bojovník, řeku prostě nedokážete přebrodit.“

Suetake stále trval rozhodně na svém a tak se začali hádat. Jeden ze samurajů, kteří Suetakemu odporovali, bylo jich tam celkem asi deset, prohlásil: „Nebudeme se tu jen tak naplano dohadovat. Každý z nás vsadí brnění,¹⁰¹ šípy, toulec, dobrého koně i se sedlem a nový meč.“

Suetake: „Dobrá. Když řeku nedokážu přejít, dám každému z vás to samé.“

Suetake: „Takže ujednáno?“

Ostatní samurajové: „Ujednáno. Tak rychle, rychle!“

Suetake si oblékl vojenský kabátec, na záda si pověsil toulec se šípy a chystal se sám, bez doprovodu vyrazit.

Samurajové: „No jo, ale jak poznáme, že jsi skutečně řeku přebrodil?“

Suetake: „Vytrhnu jedno pírkó tady z toho šípu a až přejdu řeku, zapáchnu jej do země na protějším břehu. Zítra ráno tam můžete zajít a přesvědčit se.“

Poté, co Suetake odešel, se tři mladí samurajové vydali potají za ním, aby se na vlastní oči přesvědčili, zda skutečně řeku přebrodlí. Následovali jej co nejtěsněji mohli a brzy Suetake skutečně dorazil k onomu brodu.

Bylo to zrovna v době novu, v poslední třetině devátého měsíce, a tma jako v ranci.¹⁰² Bylo slyšet šplouchání vody, jak se Suetake brodil řekou.¹⁰³ Brzy dosáhl druhého břehu. Ti tři mladíci se mezitím seděli schovaní v husté trávě *susuki* co rostla podél řeky. Slyší, jak se Suetake přebrodlil na druhý břeh, setřepal vodu z jezdeckých kalhot a patrně vytáhl šíp a zabodl pírkó do země. Hned poté otočil koně a vydal se nazpět. V tu chvíli zaslechli zprostřed řeky hlas ženy, jak zřetelně hovoří k Suetakemu: „Pochovej ho, pochovej!“ Také byl slyšet pláč nemluvněte: „Uá, uá...“ Od řeky v té chvíli až k nim zavanul hnilobný zápach. Přestože ti tři byli pospolu, ježily se jim hrůzou vlasy na hlavě a byli k smrti vyděšení. Co teprve Suetake, když uvážíme, že byl sám uprostřed řeky, ten by musel být polomrtvý hrůzou.

Tak tedy, Suetake té ženě odpověděl: „Dej sem, pochovám ho.“

101 鎧甲

102 ツツ暗ナルニ

103 季武河ヲザブリザブリト渡ルナリ

Žena mu se slovy: „Nate!“ podala dítě. Suetake si jej položil na rukáv, ale žena hned začala zoufale žadonit: „Hele, vraťte mi to dítě!“ Suetake jí odsekl: „Tedy už ti ho nedám.“ a vyjel s koněm na břeh.

Suetake se vrátil do rezidence guvernéra a za ním v těsném závěsu dorazili ti tři mladíci. Suetake seskočil s koně, vešel dovnitř a povídá těm pochybovačům: „Vy všichni jste měli spoustu řečí, ale já jsem tu řeku přebrodiv a ještě jsem přivezl s sebou to dítě.“ Rozbalil pravý rukáv, ale bylo v něm jen trochu listí. Nato ti tři vyprávěli podrobně co se zběhlo a ostatní, přestože to neviděli na vlastní oči, byli polomrtví strachy. Tak tedy všichni vydali vsazené věci, jak bylo ujednáno, ale Suetake je nepřijal. „To jsem nemyslel doopravdy. Kdopak by nedokázal takovou maličkost.“ A vsazené věci jim vrátil. Když se o tom lidé doslechli, všichni Suetakeho chválili.

Někteří lidé o onom zjevení ženy s dítětem tvrdili, že to byla liška, co chtěla oklamat kolemjdoucí, ale jiní říkali, že to byl duch ženy, jež zemřela při porodu.

Příběh dvacátý o nosu kaplana Zendžiho z Ikeno`o

Je to již dávno, co v místě zvaném Ikeno`o žil mnich jménem Zendži, hodností kaplan v císařském paláci.¹⁰⁴ Byl to poutivý mnich, studoval nauky sekty Šingon a usilovně vykonával duchovní cvičení. Budovy chrámu a mnišských příbytků nebyly rozbité a před sochou buddhy nikdy nevyhasínalo světlo a nechyběly obětiny. Často se tam konaly obřady obětování mnichům a kázání a proto zde vždy žilo plno mnichů. Nebylo dne, kdy by mniši příslušní k chrámu nehřáli vodu v lázních a proto také tam bylo vždy velmi rušno. V okolí prosperujícího kláštera vyrůstaly nové domy a vesnice Ikeno`o utěšeně vzkvétala.

Kaplan měl dlouhý nos, nějakých pět, šest palců, takže to vypadalo, že mu visí až pod bradu. Nos byl barvy červeno fialové a jeho kůže připomínala kůru pomeranče, s mnoha d'obanci velikými jako zrnka prosa. Nos kaplana nesnesitelně svrběl. Proto nechával nalít do misky vroucí vodu, v dřevěném prkénku vyvrtal díru tak akorát, aby se jí dal nos prostrčit, prkénkem misku přikryl, aby mu horká pára neopařila obličej, nos prostrčil dírou a vařil jej. Když nos značovatěl, vyndal jej z vody, lehl si na bok, nos něčím podložil a poprosil jiného mnicha, aby mu po nose šlapal. Když byl nos dobře vařený, z každého póru začalo vycházet cosi černého, podobného kouři. Nato mnich šlapal ještě usilovněji, až z póru vylézaly bílé nitky podobné červíkům. Pak vzal pinzetu na vytrhávání chloupků a červíky jednoho po druhém vytahoval. Z každého póru vytáhl bílého červíka tak jeden, dva centimetry dlouhého. Po nich zbyly v pórech viditelné dírký. Pak nos znovu strčili do horké vody a ještě jednou dobře vymáchali a povařili. Nos se podstatně zkrátil a scvrkl, takže vypadal jako nos každého jiného člověka. Po pár dnech začal kaplana nos opět svrbět, zvětšoval se a prodlužoval až byl zase jako dřív. Tuto proceduru opat pravidelně opakoval, ale přesto více dní, kdy měl nos napuchlý.

Při jídle, například když měli rýžovou kaši, musel vždy kaplanův žák sedět naproti kaplanovi dokud ten nedojedl a přivedávat mu nos plochou dřevěnou špachtlí, asi třicet centimetrů dlouhou a tři centimetry širokou. Pak teprve směl nos spustit a odejít. Pokud kaplanovi nadzvedával nos někdo jiný, většinou mu to nešlo tak dobře, opat se rozčiloval a nemohl se pořádně najíst. Proto ustanovil svého žáka, že mu výhradně on bude při jídle nadzvedávat nos.

Jednou žákovi nebylo dobře a nemohl se zhostit svého úkolu. Kaplan seděl nad miskou ranní rýžové kaše a neměl nikoho, kdo by mu nadzvedl nos. Zatímco kaplan přemýšlel, jak by se najedl, zaslechli ostatní mniši-žáci, jak jeden chlapec, který sloužil v klášteře povídá: „Já bych mu nos podržel moc šikovně. Rozhodně ne hůř, než ten hloupý mnišek.“ Pověděli o tom kaplanovi a protože to byl chlapec čistý a upravený, který občas posluhoval i ve vnitřních pokojích, řekl kaplan: „Tak ho tedy zavolejte. Když si tak věří, ať mi tedy drží nos.“

Chlapec vzal špachtli používanou k podpírání nosu, způsobně si sedl proti kaplanovi a ve správné výšce přidržoval jeho nos. Kaplan jedl rýžovou kaši a pochvaloval si: „Ten chlapec je skutečně velmi šikovný. Je dokonce lepší než můj žák.“ Zatímco kaplan usrkával kaši, chlapec nejednou odvrátil obličej na stranu a kýchl. Přitom se mu zachvěla ruka, kterou držel zvedací špachtli. Kaplanův nos spadl s plesknutím přímo do kopečku rýže. Spousta rýže při tom pocákala kaplanův i chlapcův obličej.

104 「内供」。Též 「内供奉」。Deset zvlášť vybraných vzdělaných mnichů, kteří byli ustanoveni jako pomocníci při důležitých buddhistických obřadech v císařském paláci.

Kaplan se strašně rozzlobil. Vytáhl kus papíru a zatímco si utíral zbytky rýže z obličejů, křičel: „Ty hlupáku, ty spratku! Kdybys držel nos nějakému vysokému knězi, to by sis nedovolil, co? Nevzdělanče! Hned mi zmiz z očí!“ Kaplan se začal zvedat, ale chlapec nečekal až jej chytí a běžel se schovat. Po cestě si bručel: „Jestli je na světě ještě někdo s takovým nosem, ať si ho nechá zvedat od koho chce. Ten mnich ale mluví nesmysly.“ Když to slyšeli ostatní žáci, utekli také, aby kaplan neviděl, jak se smějí.

Jak asi ve skutečnosti vypadal nos pana kaplana? Ať už vypadal jakkoliv, musel to být nejspíš pořádný frňák.

Lidé, kteří se o té události doslechli, chválili chlapce za to, jak pohotově kaplanovi odpověděl a tak se ten příběh vypráví podnes.

29/13

Vyprávění třinácté o muži, který se ženou cestoval do provincie Tanba

Je to již dávno, co jeden muž z hlavního města měl ženu, která pocházela z provincie Tanba. Jednou vzal ženu a vypravil se s ní do Tanby. Žena jela na koni a on kráčel za ní, přes rameno luk a deset šípů v bambusovém toulci. Poblíž hory Óe se k nim přidal mladý muž vypadající na siláka a ozbrojený mečem.

Jak tak kráčeli spolu a povídali si o různých věcech jako odkud kdo z nich je a podobně, muž opásaný mečem pravil: „Tento meč jsem si přinesl z provincie Mičinoku. Je to velmi slavný meč. Podívejte se!“ Vytáhl meč a skutečně, byla to krásná zbraň. Jak jej první muž spatřil, nesmírně po něm zatoužil. Ten druhý si toho dobře všiml a povídá: „Jestli ten meč chcete, vyměním jej za váš luk.“ Luk, který měl ten první muž s sebou nebyla žádná cennost a protože meč se zdál opravdu výborný a protože po něm tak toužil, pomyslel si: „To je opravdu výhodná směna.“ Na nic jiného nepomyslel a luk za meč vyměnil.

Tak kráčeli dál, až ten mladý muž zase pravil: „Když takhle jdu jen s lukem, mohlo by to třeba lidem připadat divné. Půjčte mi dva šípy, alespoň dokud jsme tady v horách. Když jdu takhle s vámi, je jedno jestli je nesete vy nebo já.“ První muž si pomyslel: „Má pravdu,“ a stále ještě rozjařený výměnou obyčejného luku za výborný meč vytáhl z toulce dva šípy a podal je mladému muži. Ten je vzal a pak kráčel vzadu, luk v levé ruce a šípy v pravé. První muž kráčel s toulcem přes rameno a s mečem za pasem.

Nastalo poledne a oni se rozhodli poobědvat ve stínu lesa. Mladý muž pravil: „Když zůstaneme u cesty, mohli by nás lidé okukovat. Pojdme trochu hlouběji do lesa.“ Vešli tedy do hlubin houští. Když první muž pomáhal své ženě ze sedla, muž s lukem náhle přiložil šíp k těživě, namířil na prvního muže, napnul tětivu a silným hlasem zvolal: „Jestli se hneš, vystřelím!“ První muž nebyl na něco takového naprosto připraven a tak jen překvapeně zůstal stát zády k mladíkovi. Mladík jej pobídl hrozivým hlasem: „Běž hlouběji do lesa, dělej!“ Muž, strachuje se o svůj život, vzal ženu a poodešel nějakých sedm set, osm set metrů hlouběji do hory. „Teď zahod' meč a dýku!“ poručil mladík. Co se dalo dělat, zahodil je. Mladík k němu přiskočil a povalil jej na zem. Vzal mu dlouhý provaz na přivazování koně a pevně jej přivázal ke kmeni stromu.

Když se mladík přiblížil k ženě, zpozoroval že je asi dvacetiletá, a přestože nebyla urozená, že je docela pěkná a dobře stavěná. Mladík se do ní v tu chvíli zamiloval a úplně zmámený jí rozhrnul oděv. Žena v té situaci nemohla nic namítnout a tak se svlékla, jak jí poručil. Pak se svlékl i mladík a povalil ji. Žena nemohla nic dělat a tak se mu před zraky svého manžela musela oddat. Co si asi myslel, když jí tak viděl v cizím objetí?

Když bylo po všem, mladík se zvedl, oblékl se, přes rameno si hodil toulec s šípy, ze země zvedl meč a zastrčil si jej za pás. Pak vzal luk, vyhoupl se na koně a pravil k ženě: „Je mi vás líto, ale nedá se nic dělat, musím odjet. Toho muže pak odvažte, nechej jej zabít. Koně vám musím vzít, abych mohl rychleji uprchnout. Pak, pobízejte koně do cvalu, odjel neznámo kam.“

Žena se pak přiblížila k muži a rozvázala jej. Muž se tvářil jako beze smyslů a žena povídá: „Cítíš asi ke mně nenávisť. Vidím, že od teď' mne již nebudeš milovat jako dřív.“ Muž na to nic neřikal. Pak spolu odešli směrem do provincie Tanba.

Mladík byl velmi slušný, že neukradl ženě její oděv. Ale muž byl opravdu nemožný. Jak hloupé od něj bylo, že sám, uprostřed hor, dal neznámému člověku svůj luk.

Kdo byl ten mladík se nikdo nikdy nedozvěděl a tak se končí příběh, který jsem slyšel.

Vyprávění osmnácté o tom, jak zloděj vystoupil na bránu Rašómon a spatřil mrtvolu

Je tomu již dávno, co jeden člověk z provincie Seccu, který se vydal krást do hlavního města, stál pod bránou Rašómon. Bylo ještě světlo a ulicí Suzaku stále chodili lidé, proto se chtěl někde schovat, dokud nebude venku větší klid. Jak tak čekal, zaslechl ze směru na Jamaširo přicházet mnoho lidí. Aby jej neviděli rozhodl se, že opatrně vyleze nahoru do patra brány. Tam spatřil hořet slabé světlo.

Podivil se a když nakoukl dovnitř skrze zamřížované okno, uviděl ležící mrtvolu mladé ženy. U její hlavy hořela svíce. Seděla tam věkem sešlá stařena s bělostnými vlasy a vytrhávala ženě vlasy z hlavy.

Když to zloděj spatřil, nechápal co to má znamenat. „Snad je to nějaký démon,“ lekl se nejprve. Ale pak si řekl: „Třeba je to jen duch mrtvé. Zkusím jej vyplašit.“ Potichu otevřel dveře a s taseným mečem vběhl dovnitř, volaje: „Hej! Ty tam!“ Stařena polekaně zamávala rukama, pak je sepjala a začala prosit. Zloděj se jí zeptal: „Kdo jsi a co tady děláš?“ a ona mu odpověděla: „Paní, u které jsem sloužila, zemřela a protože nebyl nikdo, kdo by ji pochoval, odnesla jsem ji sem. Měla krásné dlouhé vlasy, tak jsem si řekla, že je vytrhám a vyrobím z nich paruku. Neubližujte mi!“ Zloděj pak sebral mrtvole i stařeně šaty, sebral i ty vytrhané vlasy, rychle slezl dolů a někam zmizel.

V patře brány Rašómon bývalo hodně kostí. Lidé tam odkládali mrtvé, které si nemohli dovolit pohřbít.

Později svoji příhodu zloděj vyprávěl lidem a tak se vypráví dodnes.

Příběh první o tom, jak se Taira no Sadafumi dvořil Hon`in no Džidzú

Je to již dávno, kdy žil zástupce velitele palácových gard¹⁰⁵ Taira no Sadafumi. Mezi lidmi se mu říkalo Heidzú. Nepocházel z nikterak nízkého rodu¹⁰⁶, tvář i postavu měl krásnou a vystupování i způsob mluvy vybrané. V té době nebylo nikoho, kdo by se tomuto Heidzúovi vyrovnal. Že byl takový, nebylo v paláci vdané paní, svobodné urozené dívky, o služebných nemluvě, kterým by se nedvořil.

105兵衛ノ佐。Tuto funkci zastávali úředníci nižšího ranku (五位), což byl nejnižší stupeň, jehož nositel mohl získat funkci v císařském paláci. Správci provincií byli také vybíráni z lidí tohoto ranku, častěji však jeho nositelé žádnou významnější funkci nezískali. Pokud totiž nebyl úředník pátého ranku promován do čtvrtého ranku během jisté stanovené doby, měl cestu k získání jakékoliv funkce uzavřenou. Nositeli třetího a vyšších stupňů byli výhradně členové císařské rodiny, nebo příbuzní. Úředník pátého ranku, 'go-i', je častým hrdinou povídek secuwa.

106Podle zápisků Ki no Haseo se Heidzúův otec, Jošikaze, na veřejnosti choval vůči ženám poněkud skandálně. Je možné, že Heidzú 'zdědil' v ústním podání něco z otcovy pochybné slávy. Ve sbírce povídek Heidzú monogatari není zobrazen jednostranně jakožto komická postava (i excisář obdivuje chryzantémy z jeho zahrady). V KM 30-2 se jeho románek končí smutně vinou nepříznivých okolností a na vině je v tomto případě spíše Heidzúova partnerka než on sám.

V té době žil člověk známý jako ministr Hon'in¹⁰⁷ a v jeho rezidenci sloužila mladá komorná, které říkali Džidžú no Kimi. Vynikala krásným vzhledem a vybraným chováním. Heidžú chodil často k ministrovi na návštěvu a tak se doslechl o kráse oné Džidžú. Roky byl do ní šíleně zamilovaný a dvořil se jí, ale Džidžú na jeho dopisy neodpovídala. Heidžú se proto velmi trápil až jednou jí poslal takovéto psaní: „Kéž byste mi v odpověď poslala alespoň slovíčko, abych věděl, že jste četla mé psaní.“ A také tam psal: „Když na Vás myslím stále jen pláči a pláči.“ Když se sloužící, po kterém to psaní poslal, vrátil s odpovědí, Heidžú vyskočil, jakoby jej něco píchlo a běžel mu v ústrety. Netrpělivě mu vytrhl psaní z ruky a otevřel jej. Na tenkém papíře byl nalepený útržek jeho vlastního dopisu obsahující jediné slovo: „četla“.

Když to Heidžú spatřil, jeho žal neznal mezí. Stalo se to právě koncem druhého měsíce¹⁰⁸ a Heidžú se rozhodl: „Když je to tak, nezbyvá mi než se vzdát naděje. Bylo by pošetilé dále naléhat.“ Poté jí tedy již neposlal ani řádku, až nastal pátý měsíc. Jedné obzvláště tmavé noci někdy koncem druhého dekády, kdy bez přestání lilo jako z konve, si Heidžú řekl: „I kdyby měla srdce z kamene, v takovémto nečase se nade mnou musí ustrnout.“ Noc pokročila, zvenčí bylo slyšet neustávající cákání deště a tma byla taková, že si jeden neviděl na špičku nosu. Heidžúovi se podařilo dostat se nepozorovaně z paláce a zamířil do rezidence ministra Hon'in. Zavolal si mladou dívku sloužící ve vnitřních částech paláce, která dříve doručovala Džidžú jeho psaníčka a řekl jí, ať paní vzkáže, že to již steskem nemohl vydržet a proto ji přišel osobně navštívit. Dívka se zanedlouho vrátila s odpovědí, že paní je právě zaneprázdněna svými povinnostmi a nemůže se vzdálit. Navíc lidé v domě ještě nešli spát. Ať prý chvíli počká, paní si s ním pak tajně promluví sama. Když Heidžú uslyšel tuto příznivou odpověď, rozbušilo se mu srdce. „Vida, vše probíhá přesně, jak jsem očekával. Jak by se neslitovala, když člověk přijde v takovouto nevlídnou noc. Chyťte jsem to provedl,“ pomyslel si. Schoval se do temné škvíry dveří a čekal. Připadalo mu, jako by tam stál celou věčnost.

Así po dvou hodinách se lidé v domě patrně začali ukládat ke spánku. Heidžú slyšel, jak se k němu z hloubi domu blíží něčí kroky a pak jak kdosi opatrně odemýká zámek u dveří. Pln radostného očekávání odsunul dveře a bez obtíží je otevřel. Připadal si jako ve snu. „To snad ani není možné, že všechno tak hladce vyšlo,“ divil se. Z toho napětí, ale i z přemíry radosti se začal třást jako v zimnici. Ale po chvíli se vzpamatoval a opatrně našlapuje vstoupil dovnitř. Vzduch v ložnici byl prosycen vůní kadidla, přicházející z vedlejší místnosti. Heidžú se po špičkách přiblížil až k místu, kde tušil rozprostřené rohože na spaní, a šmátraje kolem sebe nahmatl postavu oděnou v jednoduché ženské kimono. Její hlava a ramena se zdály na dotek křehké a když sáhl na její vlasy cítil, že jsou dlouhé a ledově chladné. Heidžúovi se vzrušením v hlavě úplně zatmělo, roztrásl se a najednou nevěděl, co má říci. V tu chvíli žena promluvila: „Zapoměla jsem na něco velmi důležitého. Nezamkla jsem dveře vedoucí do této části pavilónu. Půjdu je zamknout a pak se vrátím.“ Heidžú si také pomyslel, že by bylo lepší zamknout a tak jen řekl: „Když je to tak, hlavně se rychle vraťte.“ Žena tedy vstala a aniž by si oblékala vrchní kimono, jen tak v kalhotách *hakama* a jednoduchém kabátku odešla.

Heidžú si mezitím uvolnil kimono, lehl si a čekal. Slyšel zvuk zámku a pomyslel si: „Co nevidět se musí vrátit.“ Z hloubi domu slyšel vzdálený zvuk kroků, ale neblížily se směrem k němu. Když tak čekal již nějakou chvíli, přišlo mu to divné a tak vstal, došel až k zástěně a šmátral kolem. Nahmatal zámek, ale když se pokoušel otevřít zjistil, že dveře jsou zamčené z druhé strany. Heidžú se rozlítostnil, dupal a plakal. Neschopen jediné myšlenky stál u zástěny a nezadržitelný proud jeho slzí si nijak nezadal s líjákem venku. „Jak žalostné, že již od počátku zamýšlela mne takhle vlákat dovnitř. Kdybych to tušil, šel bych s ní a nenechal bych se tu zamknout. Domníval jsem se, že jen zkouší pevnost mojí náklonnosti k ní a takhle to dopadlo. Musí si určitě myslet, jak jsem hloupý.“ Takhle uvažoval a spíše než to, že se s ní nevyspal, jej nevyřetně mrzelo, že se nechal oklamat. „Zůstanu ležet tady v ložnici až do rána. Tak se lidé zítra dozví, že jsem tu byl,“ rozhodl se. Ale když se začalo rozednívat a zaslechl, jak lidé v domě vstávají, rozmyslel si to: „Přeci nemohu odejít, jsa všem na očích?“ A ještě před rozbřeskem spěšně opustil rezidenci ministra Hon'in.

Od té události Heidžú nepřestával uvažovat: „Kéž bych se o ní doslechl něco nepěkného. Tak bych si ji snad dokázal zošklivit.“ Ale nic podobného se nedoslechl a láska k ní jej trápila stále více. Pak dostal nápad: „Přestože je to krásná a elegantní žena, to co plave v její noční nádobě, je jistě stejné jako u každého druhého člověka. Kdyby se mi nějak podařilo sebrat její nočník a podívat se dovnitř, určitě by se mi zhnusila. Počítám si, až služebná půjde její nočník vylít, ukradnu ho a podívám se dovnitř.“ S tímto plánem na mysli se jakoby nic procházel v blízkosti ženských pokojů minis-

107Fudžiwara no Tokihira. Tokihira trikem získal pro sebe krásnou mladou ženu svého strýce Fudžiwara no Kunitsuneho, jež se jmenovala Hon'in no Džidžú. Tanizaki na základě identifikace Hon'in no Džidžú a Džidžú no Kimi, jež byly pravděpodobně dvěma rozdílnými ženami, vykonstruoval ve své novele *Shóshó Shigemoto no haha* zajímavou zápletku mezi Tokihirou a Heidžúem. 本院ノ大臣 může znamenat 'ministr pro záležitosti excísaře', ale překlad není jednoznačný, proto ponechávám ve fonetickém prepise.

108To znamená, že Měsíc byl v novu. Tento časový údaj, z hlediska příběhu evidentně nepodstatný, zde vložil autor sbírky snad proto, aby zdůraznil Heidžúův hluboký smutek.

trovy rezidence. Velmi se zaradoval, když po chvíli vyšla z ženských pokojů mladá, asi sedmnáctiletá služebná pěkné postavy. Dlouhé vlasy jí splývaly téměř až k lemům spodních rouch *akome* z jednoduché látky, jež dívka oblékla v kombinaci svěží zelené a růžové.¹⁰⁹ Na sobě měla ještě tmavě fialové kalhoty *hakama*, poněkud nedbale vykasané. Nesla nočník zabalený v tenké látce oranžové barvy¹¹⁰ a zakrývala jej vějířem *ógi* z červeného papíru, na kterém byly namalovány obrázky. Heidžú dívku tajně sledoval, až na místo, kam nebylo odnikud vidět. Tam k ní přiběhl a nočník jí sebral. Dívka se sice s pláčem bránila, ale Heidžú jí nočník nemilosrdně vytrhl z rukou a běžel s ním pryč. Vběhl do prázdného pavilónu a zamkl se tam. Dívka stála venku a plakala.

Heidžú si nočník pořádně prohlédl a zjistil, že je nalakovaný nejčistším lakem. Když si jej takto rozbalený prohlížel, zmocnila se ho lítost při představě, že by se měl podívat dovnitř. Jelikož ještě nevěděl, co uvnitř nalezne, jevil se mu tělo nočníku jako krásná věc, která nemůže patřit jen tak nějakému člověku. Tak na něj chvíli nehnutě zíral, nevýslovně smutný při představě, že až jej otevře, uvidí cosi ošklivého, ale nakonec se vzpamatoval: „Přeci jen tu takhle nemůžu sedět věčně,“ řekl si a bázlivě odklopil víko. V tom okamžiku ucítil sladkou vůni hřebíčku. Udiven nahlédl dovnitř. Nočník byl do poloviny vyplněn slabě žlutou tekutinou. V ní plavaly tři hnědé, válcovité předměty, tlusté jako palec a asi deset centimetrů dlouhé. „To bude ono!“ pomyslel si. Protože podivuhodně krásně voněly, vzal suchou větvičku, která tam náhodou ležela, jeden z nich na ni napíchl a přiblížil jej k nosu. Předmět vydával nádhernou vůni, jež byla směsí aloe, hřebíčku, santálového dřeva, pižma, pryskyřice a ještě dalších jiných bylin.¹¹¹ Byla to nepředstavitelně krásná vůně. „Takovou vůni snad nemohl vytvořit nikdo z tohoto světa,“ pomyslel si Heidžú a v ten moment jej přepadla šílená touha získat Džidžú jen pro sebe. Přiložil nočník k ústům a malounko usrkl. Na jazyku mu doznívala příchut' hřebíčku. Zkusil také špičkou jazyka ochutnat předmět, který vyndal z nočníku napíchnutý na větvičce. Chutnal hořce a sladce zároveň a vydával překrásnou vůni.

Heidžú byl rychle chápající chlapík. Hned mu to došlo: „Uvařila hřebíček a vodu nalila do nočníku, abych si myslel, že je to moč. Ta věc na větvičce jsou ve skutečnosti hlízy *tokoro* smíchané s vonnými esencemi a rozvařené na kaši. Nejspíš tu kaši pak nalila do duté násadky velikého štětce, nechala ztvrdnout a vyklopila.“ „Takovou věc nemohla provést obyčejná žena. Jak mohla vědět, že se pokusím ukrást její nočník? Je vidět, že vše do podrobností promyslela, jakoby snad ani nebyla z tohoto světa. Musím ji za každou cenu získat.“ Heidžú na ni nedokázal přestat myslet, až se z toho nakonec rozstonal a z přemíry žalu zemřel.

Je to vskutku politováníhodné. Jak těžký hřích si nesou oba, muž i žena, do příštích životů?

Lidé, kteří se o tom doslechli, Heidžúovo počínání odsuzovali: „Člověk se nikdy nesmí takto bezhlavě do ženy zamilovat.“ A tak se onen příběh vypravuje dodnes.

Příběh druhý o tom, jak se žena, již se dvořil Taira no Sadafumi, stala mniškou

Je to již dávno, co žil jeden člověk jménem Taira no Sadafumi. Přezdívalo se mu Heičú. Byl to velmi záletný muž a v dobách největší touhy se vydával za ženami i do města. Nedávno začal vůbec chodit za láskou jen do města.

Jednoho dne Heičú ve městě spatřil dvorní dámy, které sloužily v paláci císařovny. Zahorel touhou a oslovil je. Po návratu domů jim poslal psaní. Dvorní dámy mu odpověděly: „Bylo tam tolik urozených lidí v povozech, který z nich jste vy?“ Heičú jim poslal takovouto odpověď:

Viděl jsem dnes mnoho žen

v šatech barvy broskví,

109 翟麦重ノ薄物ノ袖 (なでしこがさねのうすものあこめ) Takže se tato epizoda odehrává v létě, neboť *nadešiko-gasane* je letní kombinace barev.

110 香染ノ薄物 (こうぞめのうすもの)

111 黒方。Byla to vonná směs z výše uvedených ingrediencí a dalších jiných, kterou si každý mohl namíchat dle svého vkusu a nálady.

ale nejkrásnější byla ta

v šatech nachových.

Mezi dvorními dámami byla dcera správce provincie Musaši jménem []. Ta měla na sobě ten den jemné tkané roucho tmavě červené barvy. Té byla odpověď určená. Musaši mu odpověděla a on za ní začal chodit. Tahle Musaši byla vzhledem i způsobu velmi krásná mladá žena. Dvořila se jí spousta urozených mužů, ale ona si o sobě mnoho myslela a proto zůstávala stále svobodná. Ale protože se jí Heičů nepřestával usilovně dvořit, obměkčila se nakonec a tajně se setkali.

Poté co se Heičů toho rána vrátil, neposlal žádný dopis. Žena netrpělivě čekala až do večera, ale nikomu se nesvěřila. Čekala až do rána, ale muž té noci nepřišel. Pomyslela si, jak je chladný. Druhého dne také žádný dopis neposlal. Oné noci opět nepřišel. Druhého dne komorné říkaly: „Podle toho, co se mezi lidmi povídá, jste se vydala do rukou pěkného záletníka! A on nejen že si nepřijde, ale ani vzkaz nepošle!“ Paní si pomyslela: „Já cítím totéž. Když slyším, co si lidé povídají, je mi tak těžko a hanba“ a rozplakala se. Té noci opět čekala, doufaje: „Snad přece,“ ale on opět nepřišel a druhého dne opět neposlal nikoho se vzkazem. Tak uběhlo nějakých pět, šest dní a žena jen plakala a plakala, ani jíst nemohla. Její komorné se také velmi trápily a všelijak ji povzbuzovaly: „Neměla byste se takto o samotě trápit, svěřte se někomu. Nemá smysl, abyste na něj takto zoufale čekala. Najděte si jiného muže,“ a podobně. Ale žena se s nikým neporadila, ostříhala si vlasy a stala se mniškou. Když to spatřili komorné a služebné, všechny plakaly a nařikaly, ale nedalo se nic dělat. Paní-mniška jim řekla: „Ze zoufalství jsem nejdříve chtěla zemřít, ale nemohla jsem. Proto se stanu mniškou a uchýlím se do kláštera. Už nechci nic slyšet! Přestaňte takhle nařikat!“

Že o sobě Heičů nedal tak dlouho vědět mělo svou příčinu. Když se toho rána vrátil domů, chystal se hned napsat dopis. Heičů sloužil v paláci excísáře Udy a ten pro něj často posílal. Také toho rána se dostavil od excísáře posel se vzkazem, aby se rychle dostavil. Musel všeho nechat a jít. Když se dostavil do paláce, musel hned excísáře doprovázet na cestě k řece Ói, kde zůstali nějakých pět šest dní. „Musí jí to být asi divné,“ myslel si Heičů stisněně. Všichni stále říkali: „Dnes už se excísář vrátí, dnes se vrátí“ a tak si Heičů myslel, že to nebude trvat tak dlouho. Když jej konečně excísář propustil a on se vrátil domů, chystal se netrpělivě: „Rychle za ní půjdu a všechno ji vysvětlím,“ když přišel posel: „Mám odevzdat dopis pro pána.“ Heičů se vyšel podívat, kdo to je a zjistil, že je to syn kojné oné ženy. „To je pro vás,“ řekl a Heičů s chvějícím se srdcem přijal psaní. V navoněném papíře byly do prstýnku stočené vlasy. „To je divné,“ pomyslel si a podíval se, co je napsáno na papíře:

Říká se, že Nebeská řeka,

je jen výmysl.

Ted' teče přímo před mýma očima

řeka slzí.¹¹²

Když se to Heičů přečetl, zatmělo se mu před očima a sevřelo se mu srdce. Zeptal se posla, co to má znamenat. Ten mu s pláčem odpověděl: „Jak vidíte. Paní si nechala ostříhat vlasy. Komorné všechny pláčou. Mne samému, když teď vidím její ostříhané vlasy, to drásá srdce.“ Když to Heičů uslyšel, rozplakal se také a nebyl schopen dopis dále číst. Ale neslušelo se, aby posla posla pryč bez odpovědi a tak, plačky, napsal toto:

Je ještě příliš brzy

plakat nad tímto světem.

Cožpak skutečně existuje

nějaká Nebeská řeka?¹¹³

112 アマノガワヨソナルモノトキキシカドワガメノマヘノナミダナリケリ

113 世ヲワブルナミダナガレテハヤクトモアマノカハヤハナガルベカラム

„Jsem tak rozrušen, žádná lepší odpověď mne nenapadá. Raději tam hned zajdu osobně,“ řekl Heičú, když podával poslovi psaní.

Když tam Heičú přišel, mniška seděla v černém ve vnitřních pokojích a nechtěla s ním vůbec mluvit. Heičú se setkal s jejími komornými a v pláči jim vysvětloval: „Netušil jsem, že je vaše paní tak útlocitná. Opravdu, zachovala se zvláště.“ Pak se vrátil domů. Z toho vidíme, že ji nemiloval opravdově. Ať byl jakkoliv zaneprázdňený, nebylo přece těžké poslat alespoň řádku: „Stalo se to a to.“ Ale on nic takového neudělal. Cožpak jej nenapadlo, jak těžko asi bude ženě po pěti, šesti dnech?

Říká se, že již z minulých životů muselo být té ženě předurčeno, aby se stala mniškou.

Vyprávění deváté o stařeně odložené v horách provincie Šinano

Je tomu již dávno, kdy v provincii Šinano v místě zvaném Sarašina žil jeden člověk. Domů si přivedl svoji starou tetu, matčinu sestru,¹¹⁴ a pečoval o ni jako by to byla jeho vlastní matka a tak žili společně po dlouhý čas. Ale manželka toho muže si tetu ze srdce protivila a velmi ji nenáviděla pro její věkem sešlou, sehnutou postavu a také proto, že se k ní chovala jako by byla její vlastní tchýní. Každý den si manželovi stěžovala na její zlomyslnost a naschvály, až si muž řekl: „To je opravdu nepříjemné,“ a začal být vůči stařeně necitelný a postupně ji stále více zanedbával a ona pak ještě více zestárla a seschla tak, že klonila svůj hřbet až k zemi.¹¹⁵

Snacha si ji protivila víc a víc a myslela si: „Ta snad nikdy neumře!“ Jednou pravila k muži: „Tvoje stará teta má velmi zlou povahu. Zaveď ji někam do hor a tam ji nech!“ Ale muži bylo stařeny líto a nějak se k tomu činu neměl a tak mu žena spílala a vyčítala, až už to nemohl vydržet a rozhodl se stařenu vyhodit. Jednou večer 15. dne osmého měsíce, kdy Měsíc jasně svítil, pravil k tetě: „Pojďte, stařenko. V klášteře je slavné kázání, co abych vás tam vzal?“ Tetička na to: „To jsem moc ráda! Vypravíme se tam.“ Muž ji tedy vzal na záda a protože žili zrovna na úpatí vysoké hory, vysplhal s ní daleko, až na samý vrcholek a když došli na místo, odkud se již nemohla vrátit, posadil ji tam a utíkal domů.

Stařena volala: „Vrať se, vrať se!“ ale muž slova neodpověděl, utekl a vrátil se domů. Doma uvažoval: „Kvůli hádavé ženě jsem ji musel odložit v horách. Jak je to smutné, že jsem opustil stařenku, o kterou jsem se dlouhé roky staral jako o vlastní matku a která s námi společně žila.“ Zatím co takto přemítal, nad horou vyšel Měsíc a jasně svítil. Muž do svítání nezamhouřil oka a jen se trápil a vzdychal. Nakonec sám pro sebe zarecitoval tuto báseň:

Což může utěšit mé srdce,

Krásná Sarašina,

Když pozoruji Měsíc,

Vycházející nad Horou odložených stařen?¹¹⁶

Když to dořekl, šel na vrcholek té hory a přivedl stařenu zpět. Poté se o ni staral tak jako dřív.

Také v dnešních časech není záhodno popřát sluchu ženskému tlachání a nechat ve svém srdci vzkličít zlé myšlenky. I dnes se stávají podobné věci.

Vypravuje se, že od té doby se této hoře říká Hora odložených stařen a od dávných dob se používá v přirovnáních o neutěšitelnosti zármutku. Původně se nazývala Kóburi-jama,¹¹⁷ neboť tvarem připomíná úřednickou čapku *kanmuri*.

114 姨母 オバ

115 腰ハ二重ニテ居タリ Toto je v Kondžaku oblíbená fráze zdůrazňující sešlost věkem.

116 ワガココロナグサメカネテサラシナヤオバステ山ニテルツキヲミテ

117 冠山

Překlady z díla Akutagawy Rjúnosukeho

Chvála Kondžaku monogatari

Sbírka příběhů Kondžaku monogatari je ve třiceti a jednom svitku rozdělena na tři části – indickou, čínskou a japonskou. Proti tvrzení, že nejzajímavější z nich je část japonská, snad nebude nikdo nic namítat. Z této japonské části mne nejvíce zaujala sekce nazvaná 'zločiny', z oddílu 'světské příběhy'. Neboli část Kondžaku, která je tematicky nejbližší novinovým sloupkům z černé kroniky. Nicméně...

Nicméně nemálo mne zajímá také buddhistická část. Samozřejmě nikoliv buddhismus jako takový, či mysterickým oblakem zahalené obřady sekty Tendai a Šingon.¹ Cítím živý zájem o pocity lidí oné doby. Dómei Adžari² byl svatý muž a přesto se stal milencem Izumi Šikibu. Ale jeho hlas zněl při recitování súter tak vznešeně, že i nebeští strážcové buddhismu³ přemoženi nábožným dojetím sestupovali před chrám Hórinđži. (Svítek druhý japonské části. Příběh třicátý šestý o Dómei Adžari, převorovi⁴ chrámu Tennódži.)⁵ Ovšem když takto sestoupili z nebes i Pán pokladů z hory Kinpusen,⁶ vtělení Buddhy z Kumana nebo Velké božstvo Sumijoši, nemuselo to být jen proto, že by si přáli získat zásluhu díky poslechu sútry samotné. Bylo to proto, že 'obzvláště při recitování súter zněl jeho hlas velmi důstojně. Všichni kdo jej slyšeli skláněli zahanbeně hlavy a nebylo nikoho, kdo by necítil posvátnou bázeň.'⁷ Tehdejší nebeští strážcové zcela jistě ochraňovali učení buddhismu se vši vroucností. Nicméně v jejich náboženském zanícení se nepochybně mísily pocity, jaké se dnes zmocňují nás při poslechu krásné hudby.

Při čtení příběhů v buddhistické části se dále zamýšlím nad tím, že a jak tehdejší lidé vnímali jakožto reálné bytosti nadpřirozené: Buddhy a bóddhisatvy počínaje, až po *tengu*, jež k nám přišly ze starověké Indie. My zkrátka nejsme jako oni. Kannon Jedenácti tváří z chrámu Hokke-dži,⁸ důstojné sochy kněží chrámu Fusó-dži⁹, dokonce i Červený Fudó z chrámu Kongóbu-dži¹⁰ v nás vzbouzejí pouhé umělecké či estetické pohnutí. Ale oni tyto nadpřirozené bytosti vídávali na vlastní oči, nebo alespoň jako zjevení ve snu a pociťovali před nimi posvátnou bázeň a úctu. Například Fudó z Kongóbu-dži se vyznačuje hrozivou důstojností, podobou halucinaci ze snu psychicky nemocného člověka. Může být tato přílišná důstojnost plodem pouhé fantazie?

'Je tomu již dávno, co v provincii Kóči, v okrese Wakae ve vesnici Juge žila jedna mniška – novicka. ... Jednou, zatímco kvůli čemusi neodkladnému nemohla po nějakou dobu navštěvovat klášter, nějaký zloděj ten obraz ukradl. Mniška z toho byla velice nešťastná a ze všech sil hledala kde mohla, ale nic nevypátrala. ... Jednou se vypravila do Naniwy v provincii Seccu sbírat almužnu, aby mohla vykoupit zvířata předurčená k zabití a zachránit je tak před smrtí.¹¹ Když se procházela po břehu řeky, potkala množství lidí, vracejících se z trhu. Kdosi si pověsil na strom proutěnou nůši, ale

1 「…、天台や真言の護摩の煙に…」

2 阿闍梨 – Původně označení pro vynikajícího mnicha – učitele. V esoterických sektách mnich, jenž dosáhl určitého stupně v asketickém výcviku a přijal tajné učení. V Japonsku hodnost kněze/mnicha sekty Tendai nebo Šingon. Jména veřejných funkcí, titulů a hodností se ve středověkém Japonsku používalo místo nebo ve spojení se jménem vlastní, proto je budu přepisovat s velkým počátečním písmenem. Viz. již ustálené psaní jmen známých osob, jako třeba Izumi Šikibu.

3 諸天善神 – Původně hinduistická božstva (možná i čínská?), která buddhisté adoptovali do svého panteonu jakožto ochránce a strážce buddhistického učení.

4 別当 – Byl jmenován císařským dvorem a měl na starosti praktické záležitosti celého kláštera.

5 KM XII/36

6 金峯山の藏王

7 KM XII/36

8 法華寺の十一面観音

9 扶桑寺高僧たち

10 金剛峯寺の不動明王 (赤不動)

11 放生ヲ行ゼムト思テ

majitele nebylo poblíž vidět. Mniška poslouchá, z nůše se ozývají hlasy různých zvířat. „V té nůši jsou zavření živí tvorové! Vykoupím je a pustím na svobodu,” rozhodla se. ... Po dlouhém čekání se majitel nůše vrátil. Mniška k němu pravila: „V té nůši jsou zavřená živá zvířata ale já jsem přišla právě proto, abych pouštěla zvířata na svobodu a zachránila je před zbytečnou smrtí. Čekám tu proto na vás a chci je od vás koupit.” Majitel ale odpověděl: „V té nůši žádná zvířata nejsou!” ... Mezitím se kolem nich shromáždili ostatní trhovci a když slyšeli, proč se hádají, radili: „Otevřte tu krosnu a hned se uvidí, kdo má pravdu a kdo lže!” Majitel nůše tedy předstíral, že se jí chystá otevřít, ale najednou ji odhodil a upaloval pryč. ... Když poznali, že majitel nůše skutečně utekl, otevřeli nůši sami. Uvnitř byl onen ukradený svatý obraz Buddha. ... (Druhý svitek japonské sekce. Vyprávění sedmnácté: Jak se mniška náhodou shledala se svým ukradeným obrazem Buddha)¹²

Také tato povídka ve scéně, kdy jsou z krabice pověšené na stromě slyšet hlasy zvířat, dýchá krásnou syrovostí. Ani člověk, který namaloval obraz Fudóa z chrámu Kongóbu-dži, pravděpodobně nebyl profesionálním malířem buddhistických obrazů. Ovšem ten, kdo vytvořil tuto povídku (pokud se smíme domnívat, že byla vytvořena), nebyl ani spisovatelem ani ničím podobným, ale obyčejným člověkem své doby. Tehdejší lidé asi skutečně vídávali Buddha a bódhisatvy kráčet po této zemi. A také *tengu*, jak se podobní luňákům vznášejí v oblacích.

V hodnocení předchozí povídky jsem použil výraz `krásná syrovost`.¹³ Ponecháme-li prozatím stranou otázku krásy nebo ošklivosti, můžeme bez obav prohlásit, že ona `syrovost` je uměleckou duší Kondžaku monogatari. Podívejme se například na `Vyprávění třinácté o tom, jak se tři zvířátka vydala na cestu bódhisatvů a zajíc při tom upekl sám sebe.` (Pátý svitek indické části.) Autor zde pro lepší vykreslení zajíce přidal tato slova:

`Zajíc se srdnatě rozhodl jej zachránit ... Dlouhé uši našpicované, oči doširoka rozevřené, pření tlapky pokrčené, dírka pod ocáskem otevřená, běžel na východ i západ, na sever i na jih, ale nikde jej nemohl nalézt.`¹⁴

Pasáž následující za slovy `dlouhé uši` nenajdeme ani v *Daitósai`ikiki*, ani v *Hó`ondžurin* – sbírkách, jež obě obsahují totožný příběh. (Tento příběh, jak je všeobecně známo, je jedním z příběhů zvaných *džátaka*, příběhů z doby před narozením Buddha Šákjamuniho.) Nezbyvá tedy než se domnívat, že tato syrovost pochází z autorova svěbytného umění črty. Jak živě si můžeme díky této syrovosti představit zajíce ze starodávné Indie!

Tato syrovost prozařuje japonskou část Kondžaku monogatari barbarským světlem. Jakže? Ještě navíc `barbarským`? Náhle se mi zjevila pravá tvář Kondžaku monogatari. Uměleckou duší Kondžaku není jen syrovost jejích povídek. Vypůjčíme-li si výraz plavovlasých cizinců, je jí též krása `brutality`. Neboli krása, jejíž podstata je nejvíce vzdálená pojímům jako elegance nebo zjemnělost.

`Je tomu již dávno, co se z hlavního města směrem do východních provincií ubíral jeden muž. Když projížděl nějakou vesnicí v neznámé provincii a okrese, zmocnila se jej náhle silná touha a jako smyslů zbavený zatoužil po ženě. Taktó sužován zahlédl v zahradě za plotem, který se táhl podél silnice, husté a do značné výše vzrostlé zelené houští tuřínových listů. Bylo to v době desátého měsíce a kořeny tuřínu již byly pěkně veliké. Muž rychle sestoupil s koně, vlezl do zahrady a vytáhl ze země jeden zvlášť veliký tuřín. Vydlabal díru a jako by obcoval se ženou, naplnil ji svým semenem. ... Nějakou dobu poté se majitel pole rozhodl tuřín sklídit. Vzal s sebou na pole spoustu služebných a s nimi také mladé dívky. Mezi těmi, co šli na pole sklízet tuřín, byla jedna čtrnácti či patnáctiletá dívka, ke které se ještě žádný muž nepřiblížil. Zatímco ostatní tahaly ze země tuříny, ona se procházela podél plotu zahrady až našla onen tuřín, který tam muž předtím pohodil. „Tady v tom tuřínu je vydlabaná díra. Co to asi znamená?” pomyslela si. Chvilí si tuřín prohlížela a nakonec vyškrabala jeho dužinu i s tím, co v ní bylo přischlé, a snědla to. Pak majitel pole svolal všechny sloužící a vrátili se domů. Zanedlouho poté ona dívka bez nějaké zvláštní příčiny onemocněla. Nic nejedla a nezdála se být ve své kůži. ... Zvláštní věc, měsíce plynuly a když se jejich počet naplnil, lehce porodila krásného chlapečka.` (šestnáctý svitek japonské části, vyprávění druhé: Jak muž na cestě do východních provincií souložil s tuřínem a narodil se mu syn)¹⁵

K drsné kráse tohoto vyprávění jako takového není nutné přidávat dalších slov. Přesto se zde autorovo umění realistické črty projevuje několika větami, například `jako by obcoval se ženou, naplnil ji svým semenem` nebo `i s tím, co v ní bylo přischlé, a snědla to`. Tato osobitost autorova výrazu se samozřejmě neomezuje jen na výše uvedenou po-

12 KM XII/17

13 美しい生々しさ

14 KM V/13

15 KM XXVI/2

vídku. Například v anekdotě o tom, jak čtyři věrní vazalové Minamoto no Jorimicu¹⁶ cestovali dámským povozem (šestnáctý svitek japonské části, příběh druhý: Jak se Jorimicuví vazalové jeli podívat na slavnost v Murasakino)¹⁷, je banální scéna, kdy se jim po cestě udělá špatně, vylíčena s gusem bez jakýchkoliv ohledů.

Autor Kondžaku nepoužívá při zobrazování reality žádných zbytečných přídavek. Totéž platí při vykreslení psychických pochodů nás lidí. Hrdinové Kondžaku nejsou ve své podstatě, na rozdíl od hrdinů všemožných legend, žádnými komplikovanými osobnostmi. Škála jejich duševních hnutí se skládá ze základních barev a postrádá jemnějších odstínů. V této psychologické škále se nicméně nachází barva, která podivně souzní s psychologii nás, současníků. Jistě, dnešní Ginza není Suzaku-ódóři. Ale nahlédneme-li do jejich duší, podobají se dnešní `modern boys` a `modern girls` svou unuděností tehdejší mladým samurajům a dvorním dámám.

‘Je tomu již dávno, kdy žil jeden mladý, velice hezký muž. ... No a ten muž, když se jednou vracel bůhví odkud, ocitl se poblíž křižovatky ulice Nidžó se Suzaku. Když procházel před bránou Suzaku-mon, spatřil tam jen tak na ulici stát mladou, asi sedmnácti-osmnáctiletou ženu pěkné tváře i postavy, oblečenou v překrásné kimono. ... Muž přivolal ženu dovnitř brány na místo ukryté před zraky lidí ... a pak povídá: „... Chci abys mne milovala! Z celého srdce po tom toužím!“ Žena mu odpověděla: „Jak bych vás mohla odmítnout! Ráda bych udělala všechno co po mně budete chtít, ale pakliže udělám co po mne žádáte je jisté, že musím zemřít.“ Muž vůbec nechápal, o čem žena mluví, myslel si, že se jen vymlouvá a proto se jí pokusil násilím obejmout. Na to žena se slzami v očích povídá: „Ty jsi člověk z tohoto světa, máš asi dům, v něm ženu a děti. Ale tvé city ke mně nejsou než přechodné poblouznění. Jak je smutné, že se musím obětovat a kvůli chvilce štěstí ztratit celý život.“ Těmito slovy se jej ještě snažila odmítnout, ale nakonec se mu podvolila. ...’ (Čtvrtý svitek japonské části. Vyprávění páté: Jak jeden muž opsal sůtru pro spásu zemřelé lišky.)¹⁸

Žena vystupující v této povídce je ve skutečnosti liška proměněná v ženu. Jejich dialog se patrně odehrává na lůžku. Když se rozední, muž najde lišku ležící na podlaze vily Butokuden, tvář zakrytou vějířem *ógi*. Je to vějíř, který si vzala od muže jako znamení, podle kterého ji pozná. Počítám tuto povídku mezi jednu z nejpoetičtějších v Kondžaku monogatari. Paprsky podzimního slunce zalévají vilu Butokuden a v trávě kolem možná kvetou divoké chryzantémy...

Takovýmto realistickým stylem dokáže autor zachytit živě také duševní zápasy tehdejších lidí. Oni přeci také, jako my dnes, nařikali nad strastmi vezdejšího světa. Gendži monogatari zachycuje jejich trápení nejelegantněji ze všech. Ókagami je zachycuje nejprostším stylem. A nakonec Kondžaku monogatari, jež zachycuje toto trápení nejbarbarštěji či přímo brutálně. Jistě se neubráníme pocitu lítosti nad životem Hikaru Gendžiho. Nemůžeme necítit hrůzu ze života Fudžiwary no Kanemičiho.¹⁹ Ale při čtení Kondžaku monogatari – například povídky ‘Jak Óe no Sadamoto, správce provincie Mikawa odešel do bezdomoví’ (svitek devátý japonské části)²⁰ – nám svírá hrdlo tíseň.

‘... ženina krása postupně uvadla. Nelze vypsát smutek, jaký Sadamoto cítil, když ji takto viděl. Tak to trvalo nějaký čas, až se nakonec její nemoc zhoršila a ona zemřela. Po její smrti byl Sadamoto bez sebe žalem, nechtěl hned dát její tělo spálit, ležel vedle ní a objímal ji. Když uplynulo několik dní a on jí chtěl políbit na ústa zjistil, že z jejích úst vychází hrozný zápach. Tak se mu konečně zošklivila a on ji dal spálit. ... Také jednou viděl, jak kdosi chytil živého bažanta a tak povídá: „Což takhle naporcovat toho bažanta zaživa, pak uvařit a snít. Zajímalo by mne, jestli bude mít takhle jeho maso ještě lepší chuť.“ Sloužící, jež se chtěli pánovi zavděčit a nebylo v nich kouska soucitu, pánovi přitakávali: „Ano, to je výborný nápad. Jakou asi výtečnou chuť bude mít jeho maso!“ Sloužící, kteří měli trochu více rozumu, si v duchu říkali: „Co je to za divný vrtoch?“ Ale nakonec byl bažant přinesen a zaživa z něj začali drát peří. Bažant chvíli jen plácal křídly, ale čím víc z něj drali peří, tím bylo jeho utrpení nesnesitelnější, až mu začaly z očí téci krvavé slzy. Začal mrkat a rozhlížet se kolem. Někteří už to nemohli déle snášet, zvedali se a odcházeli, ale byli i tací, kteří se smáli: „Tak takhle pláčou ptáci!“ a nemilosrdně jej drali dál. Když skončili s dráním, začali bažanta porcovat. Po noži tekla krev proudem, ale oni nůž vždy utřeli a porcovali dál. Konečně bažant příšerným hlasem zakřičel a zemřel. ...’

Kondžaku monogatari, jak už jsem psal výše, překypuje divokou krásou. Svět touto krásou osvětlovaný není zdaleka jen světem paláců. Postavy, jež se v něm objevují, pocházejí ze všech vrstev společnosti – od císaře nahoře až po prostý lid, zloděje a žebráky dole. A to ještě není konec. Vystupují zde bódhdhisatva Kannon, *tengu*, strašidla. Vypůjčíme-li si opět slova plavovlasých cizinců lze říci, že Kondžaku je skutečná lidská komedie japonského středověku. Kdykoliv

16 源頼満の四天王 (to jsou: 渡辺綱、坂田金時、碓井貞光、卜部季武)

17 KM XXVIII/2

18 KM XIV/5

19 金兼通卿

20 KM XIX/2

Kondžaku monogatari otevírám, doléhá ke mně z dávné minulosti pláč i smích dávných lidí. Cítím v těch hlasech také příměs výsměchu a nenávisti (například sarkasmus dvorské šlechty vůči vojenské šlechtě.)

Hledáme někdy nostalgicky zhmotnění svých snů v dávné minulosti. Ale jak nás poučuje Kondžaku monogatari, ani ve středověkém Kjótu nebylo o nic méně bídy než v dnešním Tokiu nebo Ósace. Suzaku-ódóři s množstvím projíždějících volských potahů jistě oslňovala svojí nádherou. Ale zabočil-li člověk do některé z postranních uliček, mohl snadno narazit třeba na smečku toulavých psů tahajících se o maso z mrtvoly pohozené ve škarpe. Když nastala noc, táhly městem pod hvězdnou oblohou všechny možné nadpřirozené bytosti – obrovský Džizó, liška proměněná v mladou dívku. Svět lýtých démonů, hladových démonů, pekla a divokých zvířat nebyl vždy jasně vydělený z reálného světa.

Vzývání sake

Hej, braši! Nepřestávejme pít!

Ve městě vrány se perou,

o mrtvolu odsouzence,

na kopí pro výstrahu všem.

Ale dokud ještě máme,

posvěcené sake,

nepřestávejme pít!

(1927)

Nos

V Ikeno-o bychom marně hledali člověka, který by nevěděl, jak vypadá nos opata Zenčiho.²¹ Je dlouhý tak pět, šest palců a sahá od horního rtu až po bradu. U kořene i na konci je stejně tlustý, takže tvarem připomíná dlouhý párek, klimbající se Zenčimu uprostřed obličeje.

Opat, jež již překročil padesátku, se od dávných let svého noviciátu až po dnešek, kdy postoupil do hodnosti opata sloužícího v císařském paláci, nepřestával v hloubi duše pro tento svůj nos užírat. Navenek samozřejmě předstíral, že jej to nijak zvlášť nezajímá. Věděl že je špatné, aby se kněz místo upřímných modliteb za hladké znovuzrození v Čisté zemi zaobíral myšlenkami na svůj nos. To ale nebyl jediný důvod. Spíše než to prostě nechtěl dát lidem najevo, jak se sám kvůli nosu trápí. Během obyčejných, všedních hovorů se opat ze všeho nejvíce bál, že uslyší slovo `nos`.

Důvody, kvůli nimž se opat nemohl se svým nosem smířit, byly dva. Prvním důvodem bylo to, že dlouhý nos prostě překážel. Za prvé při jídle – nemohl jíst sám. Když se chtěl najíst sám, špička nosu se mu matlala s jídlem v jídelní misce. Opat si proto vždy během jídla posadil z druhé strany jídelního stolu jednoho ze svých žáků a nechal jej přizvedávat svůj nos pomocí asi palec široké a dvě stopy dlouhé dřevěné špachtle. Nicméně tento způsob stolování nebyl ani pro žáka, který přizvedával, ani pro opata, jehož nos byl přizvedáván, zrovna snadnou záležitostí. Příhoda, kdy jednou za opatova žáka zaskakoval novic, malý chlapec žijící v klášteře, ten kýchl a při tom se mu zatřásla ruka takže upustil opatův nos do rýžové kaše, se tenkrát donesla až do hlavního města. Nicméně toto nebyl hlavní důvod opatova trápení s nosem. Opatova ve skutečnosti šířila uražená pýcha.

Lidé v městečku Ikeno-o říkali, že pro nosatého opata Zenčiho bylo lepší, když se stal knězem. Soudili totiž, že za člověka s takovým nosem by se žádná žena nevdala. Mezi nimi byli i tací, kteří spekulovali, zda se snad nestal knězem schválně, kvůli svému nosu. Ale opat sám si nemyslel, že by trpěl svým nosem méně jen proto, že je knězem. Opa-

21 禪智内供。Překládám jako opat Zenči. 内供奉 (ないぐぶ) byli vysocí buddhističtí kněží, jež měli na starosti obřady a modlitby v císařském paláci, zejména v síni 真言院 (修法院), kterou dal r. 834 postavit Kúkai podle čínského vzoru. Bylo jich celkem deset.

tova pýcha byla ze všech stran neustále jítřena nezpochybnitelnými fakty, jako bylo třeba to, že nemá ženu. Opat se nakonec rozhodl, že zkusí všemi prostředky, přímo i nepřímou, tuto újmu na vlastní důstojnosti napravit.

Nejdříve přemýšlel jak to zařídit, aby se ten dlouhý nos zdál být kratším, než ve skutečnosti je. Když nebyl nikdo nablízku, sedával před zrcadlem, prohlížel si obličej z různých úhlů a usilovně hledal ten nejpříznivější. Pouhá změna polohy mu ale brzy nestačila, proto si zkoušel také podepírat dlaní hlavu, nebo si tiskl všelijak prsty bradu a výsledek vždy bedlivě zkoumal v zrcadle. Ale ani jednou se mu nepodařilo oklamat zrcadlo tak, aby byl sám s výsledkem optického zkrácení nosu spokojen. Někdy se mu dokonce zdálo, že čím víc se snaží, tím se nos jeví být delší. V takových chvílích opat vracíval zrcadlo zpátky do krabice a s povzdechem se neochotně vracel zpět ke stolku, na kterém ležela rozečtená sútra bóddhisattvy Kannon.

Kromě toho se opat živě zajímal o cizí nosy. V chrámu v Ikeno-o se čas od času konaly různé ceremoniály jako třeba přinášení milodarů kněžím, nebo kázání pro veřejnost. V chrámovém okrsku rostly jeden vedle druhého provizorní přístřešky a mniši každý den ohřívali vodu v lázni. Návštěvníků, ať již mnichů nebo laiků, bývalo velké množství. Opat trpělivě pátral v jejich tvářích. Kdyby našel jen jediného člověka s podobným nosem, jak by se mu ulevilo! Opatovy oči nesledují indigový formální oděv *suiikan* nebo bílý prostý šat. Natož čapku barvy spadaného listí a hnědý mnišský hábit – ty je zvyklý vídat denně a opatovu pozornost přitahují stejně, jakoby je jejich nositel na sobě neměl. Opat neviděl lidí. Viděl jen nosy. Ale přestože se občas objevila pořádná skoba, na takový nos jaký měl on sám ne a ne narazit. Jak se neúspěchy v jeho pátrání vršily, stával se opat čím dál víc podrážděnějším. Tato podrážděnost byla jistě příčinou toho, že když se během rozhovoru bezděčně chytil za špičku klimbajícího se nosu, zčervenal studem jako mládeneček.

Nakonec opata napadlo, že by jej snad mohlo utěšit, kdyby se mu podařilo najít záznam o podobném nosáčovi, ať už ve svatých písmech, nebo v jiných pramenech. Jenže v žádné sůtre nebyla ani zmínka o tom, že by Mokurenův či Šáriputrův²² nos byly dlouhé. Pochopitelně také bóddhisattvové Nágárdžuna a Ašvaghósa²³ byly vlastníky obyčejných lidských nosů. Když se opat doslechl, že v čínských příbězích je zmínka o tom, že chanský Rjúgentoku měl dlouhé uši, pomyslel si jak by se mu asi ulevilo, kdyby to nebyly uši ale nos.

Nemusíme se zde snad zvlášť zmiňovat, že opat kromě těchto nepřímých způsobů zkoušel i přímé metody, jak by svůj nos zkrátil. V tomto směru podnikl skutečně všechno, co se podniknout dalo. Zkoušel například pít odvar z tykví. Nebo potírat nos myší močí. Ale ať dělal co dělal, nos se stejně jako dřív bimbál nějakých pět, šest palců pod horním rtem.

Jednou na podzim se ale z hlavního města vrátil žák, kterého tam opat poslal cosi zařídit a který se tam od svého známého lékaře dozvěděl o způsobu, jak zkrátit dlouhý nos. Onen lékař přišel z Číny a stal se knězem sloužícím v hlavní síni chrámu Čóroku-dži.

Opat jako obvykle předstíral, že jej nos a podobné věci vůbec nezajímají. Schválně neřekl, že by ten nový způsob chtěl hned vyzkoušet. Zato jen tak mezi řečí prohodil nezávazným tónem jak jej mrzí, že při každém jídle musí žáka obtěžovat. Počítal s tím, že to žák nakonec nevydrží a sám opatovi navrhne, aby novou kúru vyzkoušel. Žák pochopitelně nebyl tak hloupý, aby opatův trik neprohlédl. Ale spíše než odpor nakonec převážil soucit s opatovým rozpoložením, které jej k tomuto triku vedlo. Žák se nakonec, přesně podle opatova očekávání, rozpovídal a doporučil opatovi novou kúru vyzkoušet. A opat, opět přesně podle očekávání, žákovu v podstatě upřímně miněnou radu vyslyšel.

Kúra byla velice jednoduchá a spočívala v tom, že se nos vaří v horké vodě a pak se po něm šlape.

Horká voda se každý den ohřívala v chrámových lázních. Opatův žák odtud přinesl konvici vody tak horké, že by do ní člověk nestrčil ani prst. Pokud by do ní opat ponořil nos přímo hrozilo, že mu horká pára popálí obličej. Proto se rozhodli konvici přikrýt tenkou podložkou ze štípaného dřeva, ve které udělali předem díru a skrze ní pak strčit nos do horké vody. Přestože měl opat do vroucí vody ponořený jen nos, nepálilo ho to ani trochu. Po chvíli žák pravil:

„Myslím, že už se vařil dost dlouho.“

Opat se trpně pousmál. Pomyslel si že nikoho, kdo by zaslechl jen tato slova by ani nenapadlo, že je řeč o nose. Nos spařený v horké vodě svédil, jakoby byl pokoušaný od blech.

22 目連・舍利弗。Buddhovi žáci Mahámaudgalyáyana a Šáriputra.

23 竜樹・馬鳴。

Opat vytáhl nos z díry v podložce a žák začal po nose, ze kterého se ještě valila horká pára, oběma nohama ze všech sil šlapat. Opat ležel na boku, nos položený na prkna podlahy a pozoroval, jak mu přímo před očima pochodují žákovy nohy. Žák se čas od času zatvářil ztrápeně a shlížeje na opatovu pleš, ptal se jej:

„Nebolí vás to příliš? Lékař říkal, abych šlapal ze všech sil. Ale jestli vás to moc bolí...“

Opat se pokusil zavrtět hlavou na znamení, že jej to vůbec nebolí. Ale jelikož mu žák stál na nose, nepodařilo se mu to, jak si přál. Obrátil tedy oči nahoru k žákovi a pozoruje popraskané oznobeniny na jeho nohách, naštvane odpovídal:

„Ne, nebolí!“

Ve skutečnosti bylo šlapání po svědicím nose spíše příjemné než bolestivé.

Po chvíli šlapání začaly z nosu vylézat drobné tečky podobné zrnkům prosa. Nos se podobal malému oškubanému a ugrilovanému ptáčku. Když to žák spatřil, přestal pohybovat nohama a jakoby pro sebe si zabručel:

„Pak říkal, že tohle se má vytáhnout pinzetou.“

Opat nespokojeně nafoukl tváře a mlčky nechal dělat žáka, co bylo potřeba. Samozřejmě, že si byl vědom žákovy laskavosti. Ale nezdálo se mu vůbec zábavným, že se s jeho nosem zachází jako s nějakou věcí. Opat se zatvářil jako pacient, který se nechává operovat od lékaře, kterému nedůvěřuje a s vyčítavým pohledem sledoval žáka, jak pinzetou vytahuje z nosu kousky tuku. Tvarem se podobaly brku ptačího pera a byly dlouhé asi čtyři centimetry.

Operace se zdárně skončila a bylo vidět, že si žák oddechl. „Teď je třeba jej ještě jednou spařit,“ prohlásil. Opat, vrašče obočí, se neochotně podvolil.

Když podruhé spařený nos vytáhli, zjistili že se vskutku neobyčejně zkrátil. Nelišil se teď příliš od běžného skobovitého nosu. Zatímco si opat ohmatával svůj zkrácený nos, váhavě, jakoby neúspěch byl předem zaručen, nakoukl do zrcadla, jež mu žák podal.

Nos, ten nos co dříve visel až po bradu, se jako zázrakem smrškl a jeho pýcha byla odkázána na patřičné místo nad horním rtem. Sem tam na něm byly patrné červené skvrnky, asi stopy po žákových nohách. Takovému nosu se již nikdo nebude smát! Opat v zrcadle, který se díval na opata skutečného, spokojeně přimhouřil oči.

Celý den zůstával opat v nejistotě, zda se snad nos nevrátí do své původní velikosti. Během předcítání sůter nebo při jídle, kdykoliv měl jen trochu času, zvedal ruku k nosu, opatrně ohmatával jeho špičku a zkoušel jeho délku. Nos ale se děl spořádaně nad horním rtem a nejevil známky toho, že by se chtěl dále prodlužovat. Druhého dne opat brzy ráno vstal a ze všeho nejdříve si pohladil nos. Nos byl jako včera stále stejně krátký. Opata se zmocnila radostná úleva jakou nepoznal již mnoho let, podobná té kterou pocítil, když se mu podařilo dokončit kopii sůtry Hokkekjó.

Během následujících několika dní si ale opat povšiml několika podivných věcí. Klášter v Ikeno-o navštívil sloužící, který sem občas přicházel vyřizovat různé záležitosti. Tvářil se pobaveněji než dříve a pozoroval opatův nos tak soustředěně, že nebyl schopen honem vyřídít, co měl uloženo. A nejen to. Když opat procházel kolem síně, ve které se konala kázání, minul se s chlapcem, který jednou upustil jeho nos do rýžové kaše. Chlapec se při setkání s opatem díval do země a přemáhal smích. V jednu chvíli to už nevydržel a vyprskl. Vícekrát se stalo, že když opat dával příkazy podřízeným mnichům a byl k nim otočený čelem, poslouchali pozorně, jakmile se však k nim otočil zády, začali se pochichávat.

Opat si to zpočátku vysvětloval tím, že na vině je změna, která se odehrála s jeho obličejem. Avšak toto vysvětlení se nezdálo být dostatečným. Příčina chlapcova smíchu nebo chichotání podřízených mnichů byla nepochybně zde. Ale přestože se smáli jako dřív, když měl ještě dlouhý nos, způsob jejich smíchu byl nějak jiný. Vypadalo to, že krátký nos, na který nejsou zvyklí je směšnější než dlouhý, na který si zvykli. Ale muselo v tom být přece ještě něco jiného.

Opat občas přerušoval recitování sůtry, skláněl lysou hlavu a mumlal: „Dřív se tak potutelně nechichotali.“ Nebohý opat se v takových chvílích nepřítomně díval na obraz božstva Fudó visící na stěně, vzpomínal na dobu před těmi několika dny, kdy měl ještě dlouhý nos a upadal v melancholii: „Pro toho, kdo upadl v opovržení všech, je krásná minulost jen vzpomínkou.“ Opatovi bohužel chyběl nadhled, který by mu poskytl odpověď na jeho otázku.

V lidské duši se spolu sváří dva navzájem protikladné city. Jistě se nenajde nikdo, kdo by nesoucítil s někým, koho potkalo neštěstí. Jakmile se ovšem onomu postiženému člověku podaří nějakým způsobem svoji smůlu překonat, pocítíme pro změnu jakési neuspokojení. Poněkud přímočařeji řečeno, někdy se dokonce přistihneme, že bychom rádi viděli, kdyby onen člověk znovu upadl do stejného neštěstí. A tak ponenáhlu, sice jaksí oklikou ale přesto, začneme k němu chovat nepřátelské city. Opat zůstával v nevědomosti ohledně pravé příčiny tohoto chování, ale přesto pocítoval jakousi nevělu, jejímž původcem nemohlo být nic jiného, než že podvědomě vycítil egoistický odstup diváka, který si zachovávali mniši i prostí obyvatelé Ikeno-o.

Opatova nálada se den ode dne zhoršovala. Přesněji řečeno, všechny kolem zlovlně šikanoval. Nakonec i onen žák, který pomáhal opatovi při zkracovací kůře, o něm začal prohlašovat: „Opat se za svoji necitelnost bude smažit v pekle!“ Co opata vyděsilo nejvíc byl onen již tak dost zlomyslný chlapec. Jednoho dne opat zaslechl hlasitý štěkot psa. Bezděčně vyšel ven, aby se podíval, co se děje a spatřil chlapce, jak s asi dvě stopy dlouhým klackem prohání po dvoře prašivého psa. Ale nejen to. On jej proháněl a při tom na něj pokřikoval: „Počkej, nebudu tě bit přes nos! Tak přece počkej!“ Opat chlapci vytrhl klacek z ruky a silně jej uhodil do obličeje. Klacek byla ona známá špachtle, která sloužila za oporu opatova nosu při jídle.

Opat začal nakonec litovat, že si dal nos zkrátit vlastně úplně zbytečně. A pak, jedné noci, se něco stalo. Po západu slunce začal náhle foukat silný vítr a cinkání zvonečků na střeše pagody doléhalo nepříjemně až k uším ležícího opata. K tomu se ještě pořádně ochladilo, takže at' se starý opat snažil sebevíc, nedařilo se mu usnout. Ležel s otevřenýma očima a zíral do tmy, když náhle pocítil svědění na nose. Když nos ohmatal, zjistil že je poněkud napuchlý. A co víc, na omak se zdál nějak horký.

„Násilím jsem jej zkrátil a teď ho mám asi nemocný,“ mumlal si, když pečlivými pohyby kladl před oltář kadidlo a květiny.

Následujícího rána, když se opat jako vždy časně probudil, zjistil že během noci shodily klášterní jinany a kaštany spoustu listů a zahrada je jako pokrytá žlutým zlatem. Střecha pagody byla pokrytá jinovatkou. Ve slabém ranním slunci se matně leskla špičatá ozdoba na střeše pagody.²⁴ Opat Zenči rozevřel okenice *šitomi*, vyšel na verandu a zhluboka se nadechl.

Bylo to právě v tomto okamžiku, kdy se opatovi vrátil již téměř zapomenutý důvěrně známý pocit Opat si bleskurychle sáhl na nos. To, čeho se dotkl, nebyl onen včerejší krátký nos. Byl to ten dávný dlouhý nos, který se klátil od horního rtu až dolů po bradu. Opat poznal, že se nos během noci prodloužil do své původní velikosti. Ponenáhlu se do jeho srdce vracel radostný a osvěžující pocit podobný tomu jež zakoušel tenkrát, když se mu podařilo nos zkrátit.

„Teď už se mi nebude nikdo posmívat,“ radoval se tiše. Dlouhý nos se klímbal v podzimním ranním větru.

(1916)

Osud

Ve dveřích dílny visel jen hrubý závěs, takže i zevnitř bylo možno dobře pozorovat ruch venku na ulici. Proud návštěvníků směřujících do chrámu Kijomizu neměl konce. Prošel mnich, na krku zavěšený plechový bubínek zvaný `krokodýlí tlama`. Prošla dáma v prostém cestovním oděvu, v pase podkasaném, takže tvarem připomínal baňatý džbán. Za nimi dokonce projel lehký proutěný vozík tažený bílou krávou. Všichni přicházeli zleva, zprava a jen se mihli za třtinovým závěsem, hned zase mizeli z dohledu. Jediné, co se neměnilo, byla šedá barva prachu úzké uličky, kterou opékalo odpolední jarní slunce.

Mladý samuraj znuděně pozorující lidské hemžení venku na ulici se najednou, jakoby si na něco vzpomněl, obrátil na hrnčíře, pána domu:

„Zdá se, že poutníků k bódhisattvovi Kannon je stále hodně.“

“No jo, jak říkáte.“

24 九輪。 Já tomu říkám pracovně anténa.

Hrnčič, patrně zabraný do své práce, odpověděl poněkud nerudně. Byl to komický stařík s malýma očkama a pršavým nosem, v jehož tváři i chování se nezračil ani drobet zlomyslnosti. Na sobě měl jednoduchý oděv z konopného plátna, který doplňovala obnošená plstěná čapka. Připomínal postavičku ze svitku opata Sódžóa, v té době velmi ceněných.

„Já se snad také začnu modlit ke Kannon. A to by bylo, aby se na mne štěstí neusmálo!“

„Pán žertuje.“

„Proč? Jestli mi sešle příznivý osud, klidně uvěřím v jeho zázraky. Každodenní modlitby nebo třeba i vigilie, to přece nic nestojí. Takže udělám s božstvy výhodný obchůdek.“

Mladý samuraj promluvil vesele, jak to ostatně odpovídalo jeho věku. Pak se začal neklidně rozhlížet po dílně, olizuje si přitom spodní ret. Dílna byla vlastně jen došková bouda, za kterou bujelo bambusové křoví. Uvnitř bylo tak málo místa, že člověk musel dávat pozor, aby si o něco neurazil nos. Ale na rozdíl od živého mihání uličky venku za závěsem, zde uvnitř mírný jarní vánek ofukuje načervenalá hliněná těla²⁵ misek a džbánů na sake, které stojí tiše a tajemně, jakoby tak stály celá staletí. Snad ani vlaštovky si pod střechou dílny nepodstavily hnízdo.

Stařík neodpovídal a tak se mladý samuraj znovu pokusil navázat hovor:

„Strýčku, vy jste za svůj život musel vidět a slyšet spoustu věcí. Řekněte, skutečně bódhisattva Kannon mění lidské osudy?“

„Je to tak. Slyšel jsem, že dřív se takové věci občas stávaly.“

„Jaké věci třeba?“

„Jaké věci, to nejde povědět tak rychle. Ale i kdybyste ten příběh slyšel, nejspíš by vás moc nezajímal.“

„To je škoda, protože já bych tomu trochu chtěl věřit. Kdyby mne Kannon rychle obdařila příznivým osudem, tak třeba už zítra...“

„Chcete věřit a nebo jen udělat ten váš výhodný obchůdek?“

Stařík se zasmál a koutky jeho očí se stáhly ve vějíře vrásek. Hrouda hlíny, kterou hnětl, konečně dostala tvar hmce a tak měl najednou lepší náladu.

„Pro lidi vašeho věku je dost těžké pochopit, co to znamená úradek buddhů.“

„Hm, to je možné. Ale právě proto se vás, strýčku, ptám.“

„Nejde o to, zda buddhové určují lidský osud nebo ne. Jde o to poznat, jestli je ten osud dobrý nebo zlý.“

„Jak to? Přece poznám, jestli je osud co jsem dostal dobrý nebo zlý.“

„To je právě to, čemu vy nejspíš nemůžete ani trochu rozumět.“

„Spíš než tomu, jestli je osud dobrý nebo zlý, nerozumím tomu vašemu mudrování.“

Slunce se počalo klonit k západu. Stíny kolemjdoucích dopadající na ulici se nyní poněkud prodloužily. Následovány těmi dlouhými stíny prošly před závěsem u vchodu do dílny dvě prodavačky s dízemi na hlavách. Jedna z nich nesla v ruce, asi jako dárek domů, větvičku sakury.

„Jako ta žena, co si nedávno na západním tržišti otevřela krámek s konopnou přízí.“

25 Není jasné, zda je keramika již vypálená, nebo se teprve suší. Každopádně je to keramika neglazovaná. Před vypálením se keramika musí poměrně dlouho sušit, třeba i měsíc, podle počasí.

„Právě proto už od začátku říkám, že si chci poslechnout vaše vyprávění.“

Oba se na chvíli odmlčeli. Mladý samuraj pozoroval nepřítomně ruch na ulici, poštipuje si nehty krátké vousy na bradě. Jako vybělené mušle září záplava květů veliké sakury.

„Vám se nechce mluvit, strýčku?“ zeptal se po chvíli ospalým hlasem mladý samuraj.

„Tak tedy, s vaším dovolením, budu vyprávět jeden příběh. Je to taková historka, kterých uslyšíte všude plno.“

Po tomto úvodu začal děda hrnčič zvolna své vyprávění. Mluvil pomalu a beze spěchu, jako někdo komu nezáleží na čase.

„Už tomu bude takových třicet, čtyřicet let. Když byla ta žena ještě mladou dívkou, vydala se poprosit Kannon do chrámu Kijomizu: `Dej, ať mám lehčí živobytí!` V té době jí totiž zemřela matka a ona zůstala úplně sama. V takové svízelné situaci nebyla její prosba ke Kannon nijak nepochopitelná.

Nebožka matka bývala kněžkou v šintoistické svatyni²⁶ a nějakou dobu se těšila velké oblibě, ale když se o ní rozšířila pomluva, že jí pomáhají lišky, rázem za ní přestali lidé chodit. Byla to statná stařena, na svůj věk vypadající překvapivě mladě, jen s bílými doličky po neštovicích ve tváři. Vypadalo to, že jí pomáhají nejen lišky, ale i někteří muži by rádi...“

„Než o matce bych raději slyšel o její dceři.“

„Však se dočkáte, tohle bylo jenom na vysvětlenou. Tak tedy, když matka zemřela, zůstalo všechno na dceři samotné a to víte, slabá ženská ruka. Nějak se nemohla protlouct životem. A tak se tahle chytrá dívka s pěknou tváří uchýlila do kláštera a protože se styděla, začala se nakonec stranit i lidí kolem sebe.“

„Neříkejte! Taková to byla dobrá žena?“

„Přesně tak. Podle mého skromného úsudku by se nemusela stydět, ať by se ocitla kdekoliv, ať už pro svou dobrou povahu nebo pro svou krásnou tvář.“

„Hm, to je škoda. Že už je to tak dávno.“

Mladý samuraj si popotáhl rukávy vyšisovaného modrého kabátku. Stařec zafuněl nosem, potlačuje smích a stejně klidným tempem jako předtím pokračoval ve vyprávění. Z bambusového houští za domem se neúnavně ozýval slavík.

„Tak setrvala na modlitbách třikrát sedm dní a v noci posledního dne měla krátký sen. V zástupu poutníků přicházejících do síně, ve které se modlila, spatřila totiž vysokého mnicha, který bez přestání odříkával cosi jako dháraní.²⁷ Všimla si ho, asi že byl tak vysoký. Pojednou na ni přišla dřimota, ale hlas mnicha jí zněl stále v uších. Měla pocit, že slova sůtry vycházejí ze stěn síně i z podlahy. Náhle se ten hlas zformoval do lidských slov a ona uslyšela: `Až budeš odcházet z tohoto chrámu, osloví tě muž. Udělej všechno, co po tobě bude chtít.`“

Okamžitě se probudila, ale mnich byl zcela zabraný do své modlitby. Ať napínala uši sebevíc, nerozuměla ani slova. V tu chvíli bezděčně zvedla hlavu a spatřila tvář bódhisattvy Kannon ozářenou chabým světlem chrámové lucerny. Byla to tajemně oduševnělá tvář, ke které si zvykla vzhlízet při svých každodenních modlitbách, ale ve chvíli kdy ji spatřila, divná věc, jakoby jí opět kdosi naléhavě zašeptal do ucha: `Udělej vše, co ti ten muž řekne!` A tak dívka uvěřila, že slova ve snu jsou poselstvím bódhisattvy Kannon.“

„No vida!“

26 白朱社の巫女。Nepodařilo se mi zjistit, která svatyně to je.

27 陀羅尼。Dháraní či mantra je část buddhistické sůtry, která se odříkává v původní, sanskrtské výslovnosti. Nejde tedy o vlastní obsah textu sůtry, ale o magický účinek zvuku, který může být jak pozitivní, tak ovšem i negativní. Také bódhisattvové mívají svůj `symbol` v podobě sanskrtského písmene, zejména v sektě Šingon a sanskrtská písmena se používají jako magické značky.

„Tak tedy, když se setmělo, ona vyšla z chrámu ven a sestupovala dlouhou uličkou směrem na Pátou ulici. A najednou, podle očekávání, ji zezadu pevně objal nějaký muž. Jarní noc byla vlhá, ale bohužel temná a ona proto neviděla muži do obličeje, ani jaké má na sobě šaty, ani nic dalšího. Jen v okamžiku, kdy se mu pokusila vyvléknout, nahmatala mimoděk jeho plnovous. Byla to opravdu nepříjemná situace, ale stalo se to právě v poslední noc, kdy dovršila své modlitby.²⁸“

Když se toho muže ptala na jméno nebo kam jdou, nic jí neřekl. Jen pořád opakoval, ať se nevzpírá a pevně ji drže, vlekl ji úzkou uličkou dolů směrem do severní části města. Ať plakal nebo křičela, tou dobou bylo kolem liduprázdno a tak se pomoci nedovolala.”

„Vida, vida! No a pak?”

„No a pak ji zavekl do pagody chrámu Jasaka a tam strávili noc. Ne, ne, co se dělo dál, o tom bude starý člověk jako já raději mlčet.”

Stařík se opět usmál a v koutcích očí se mu udělaly vějířky vrásek. Stíny kolemjdoucích se opět zřetelně prodloužily. Slabě vanoucí větřík poznenáhlu odkudsi přifoukal spadané květy sakur, takže se teď běhaly na kamenech pod okapem²⁹ jako malé tečky.

„Nedělejte si legraci!”

Mladý samuraj si popotahoval vousy na bradě, jakoby si na cosi vzpomněl.

„Takže to už je konec?”

„Kdyby už byl konec, proč bych vám to asi schválně vypravoval?” Staříkovi to nedalo, začal si zase pohrávat s nějakým džbánem a přitom pokračoval: „Když se rozednilo, muž prohlásil, že jejich setkání nemůže být náhodné, že jsou jistě svázáni poutem z minulých životů a ať se stane jeho ženou.”

„No vida!”

„I když to nebylo přesně jako poselství ve snu, dívka uvěřila, že to nakonec dopadne podle úradku bódhisattvy Kannon a tak muži kývla. Když si tedy takto symbolicky vyměnili poháry, muž prohlásil, že je to jenom závdavek a přinesl z hloubi pagody deset štočků hedvábí zabalených v deseti kusech plátna. – – Něco takového by nejspíš ani pro vás nebylo jen tak, že?”

Mladý samuraj se jen usmíval, ale neodpověděl. Také slavík za domem přestal zpívat.

„Po chvíli muž pravil, že se vrátí se setměním a zanecháváje dívku samotnou, spěšně kamsi odešel. Dovedete si představit, jak jí samotné bylo. Právě proto, že to byla chytrá dívka, bylo jí smutno čím dál víc. Když se ve chmurném rozpoložení nazdařbůh vydala na průzkum vnitřku pagody, co myslíte, že tam našla? Kromě plátna a hedvábí tam v řadách stály kožené krabice s drahými kameny, zlatým prachem a podobnými cennostmi. Při tom pohledu se i takové statečné dívce rozklepala kolena.

Což o to, člověk může být bohatý, ale když má jeden takovýhle poklad, pak není pochyb o tom že je to lupič, nebo přinejmenším zloděj. – Když si to uvědomila, přidal se k pouhému pocitu osamělosti ještě strach. Uvědomila si, že tu nemůže zůstat ani chvíli. Vždyť by nakonec mohla skončit v rukách biřiců a kdo ví, co by s ní bylo potom?

Už už se chtěla vrátit zpátky k východu z pagody a zkusit, jestli se dostane ven, když na ní zpoza těch kožených krabic kdosi zavolal chraptavým hlasem. Doteď si myslela, že tam kromě ní nikdo další není, takže se pořádně vylekala. Mezi pytli se zlatým prachem sedělo shrbené cosi mezi člověkem a vráscitou mořskou okurkou. – Drobná, v kříži zložená, asi šedesátiletá mniška se zanícenými očima a tváří plnou vrásek. Ať už postřehla dívčin úmysl uprchnout nebo ne, posunula se na kolenu směrem k ní a slabým hlasem, jako kočičí zamňoukání, pozdravila.

28 満願。Poslední noc, ve které věřící dovrší svůj zbožný závazek, zde to bylo třikrát sedm dní, které dívka strávila na modlitbách. Přeneseně, vyplnění přání.

29 雨落ちの石。To budou asi kameny pod okrajem střechy místo strouhy.

Kvůli stařeně ještě nebyl důvod k panice, ale že dočasně zmařila její úmysl uprchnout bylo dívce nepříjemné. Opřela se lokty o kožené krabice a bez velkého nadšení se dala do hovoru se stařenou. Z hovoru vyplynulo, že stařena dělá muži jakousi pomocnici v domácnosti. Ale čím se zabývá muž, o tom neřekla ani slovo. Dívka si brzy všimla, že stařena poněkud nedoslýchá. Stále musela opakovat již jednou řečené věci, nebo se jí znova a znova ptát na to samé, až jí z toho bylo zlostí do pláče.

Tak si povídali o tom a onom asi tak do poledne. Naštěstí, když dívka zrovna vykládala o tom, že sakury kolem Kijomizu kvetou a že už je hotová hrubá stavba mostu na Páté ulici, stařena začala podřimovat. Bylo to asi věkem a nebo proto, že dívka neodpovídala na její otázky dost rychle. Dívka využila situace. Přesvědčila se, že stařena klidně oddechnuje, opatrně se odplížila směrem ke dveřím a zkusila je pootevřít. Venku nebylo naštěstí živé duše.

Kdyby teď prostě utekla, nic by se nestalo, ale protože si vzpomněla na plátno a hedvábí, které ráno dostala, vydala se pro ně zpět. Když opatrně procházela místem, kde byly uloženy krabice s cennostmi, z nepozornosti zakopla o jeden pytel se zlatým prachem a jak se snažila udržet rovnováhu, dotkla se jednou rukou stařenina kolena. A bylo to. Mniška se vytrhla ze spánku, chvíli byla ještě zmatená, co se děje, ale najednou se jako smyslů zbavená vrhla k dívce a chytila ji za nohy. Plačtivým hlasem začala cosi rychle brebentit. Z útržků slov, které dívka pochytila, bylo patrné, že stařena má strach, co by jí asi muž udělal za to, kdyby dívku nechala utéci. Ale dívka věděla, že také pro ni je životu nebezpečné tu déle zůstat a proto nedopřála stařeniným nářkům sluchu. A tak se ty dvě ženy začaly rvát.

Mlátily, kopaly, házely po sobě pytli se zlatým prachem. – I myši, které si udělaly hnízdo mezi trámovím, začaly neklidně šustit. V zápalu boje na život a na smrt dokázala stařena vyvinout neuvěřitelnou sílu. Ale rozdílný věk byl přeci jenom znát. Netrvalo dlouho a dívka, popadajíc dech, se obezřetně vykradla ze vrat pagody, štočky s plátnem a hedvábím v podpaží. V tu dobu již stařena nevydala ani hlásku. Doslechl jsem se pak, že jí našli mrtvou se slabým pramínkem krve vytékající z nosu a s hlavou posypanou zlatým prachem, jak leží na zádech v jednom tmavém koutě.

Když dívka vyšla z chrámu Jasaka, dostala se do hustě obydlené čtvrti a protože vypadala nápadně, zašla rychle do domu jednoho svého známého, který bydlel poblíž křižovatky Páté ulice s Východní ulicí. Ten známý byl stejný chudák jako ona, ale dala mu jeden štoček hedvábí a on jí za to ohřál vodu, uvařil rýžovou kaši a všelijak se o ni staral, takže si nakonec mohla v klidu vydechnout.”

„Já jsem si taky oddechl!”

Mladý samuraj, pozoruje zapadající slunce venku za bambusovým závěsem, vytáhl skládací vějíř, který měl zastrčený za pásem *obi* a jedním trhnutím jej zručně rozevřel. Zrovna před chvilkou prošlo kolem v záři večerního slunce pět nebo šest rozveselených chlapíků, ale na ulici ještě dlouho zůstávaly jejich stíny...

„Takže už jsme pomalu na konci příběhu, ne?”

„Jenže...” a stařík potřásl významně hlavou, „zatímco dívka odpočívala v domě toho známého, proud lidí na ulici náhle zhoustl. Jak se tak dívá, odkudsi zaslechla překvapené hlasy. Protože byla poněkud ustrašená, sevřelo se jí opět srdce strachem. Ten lupič se třeba vrátil, aby se jí pomstil! A nebo si už pro ni jdou biřící! – Když jí tohle napadlo, už nemohla déle klidně srkat řídkou rýžovou kaši.”

„To opravdu ne.”

„Když opatrně vyhlédla škvírou ve dveřích, uviděla pět nebo šest biřícíů doprovázejících jednoho soudního úředníka, jak si důležitě razí cestu davem čumilů. Uprostřed toho malého procesí byl vlečen muž svázaný provazy, oblečený v roztrhaném šatě a bez čepice. Vypadalo to, že právě chytili zloděje a teď si jdou do jeho doupěte pro důkazy.

Ale co to, nepodobá se snad onen zloděj muži, který jí oslovil předchozího večera v uličce poblíž Páté třídy? Když jej dívka spatřila, vedraly se jí mimoděk do očí slzy. To mi pověděla ona sama – nebylo to snad proto, že by se do něj zamilovala nebo tak. Ale když spatřila toho muže svázaného provazy, nějak jí to rozlítostnilo, až se rozplakala. Když jsem jí to slyšel vyprávět, byl jsem najednou sám nějaký dojatý...”

„Neříkejte!”

„Říkal jsem si, jestli bych se také neměl jít pomodlit ke Kannon.”

„No dobře, strýčku. Ale ta dívka, nějak si potom polepšila?“

„Nejen to, teď si dokonce žije velmi dobře. Získala kapitál prodejem těch štočků plátna a hedvábí. V tom ohledu bódhisattva Kannon vyplnil, co slíbil.“

„Aby ne, když si musela vytrpět svoje!“

Paprsky slunce žlutě zazářily. V té sluneční záplavě se hned z jedné hned z druhé strany vzdálené ozývalo šumění bambusu, kterým pohrával večerní větřík. Ruch na ulici venku také na chvíli ustal.

„Ale kdyby neměla odvalu zabít tu stařenu nebo se stát ženou zloděje, nikdo by jí nepomohl.“

Mladý samuraj vstal, zastrkuje vějíř za pás. Stařík si také již umýval hlinou zamazané ruce – zdálo se, že oba cítí, jako by k dovršení toho jarního dne i ke spokojenosti toho druhého ještě cosi scházelo.

„Stejně je to šťastná žena.“

„Nedělejte si legraci.“

„Ale ano, strýčku. Vy si to myslíte také.“

„Já? Já bych takový osud nebral ani za nic!“

„Nepovídejte. Já bych bez váhání přijal, co by mi bylo určeno!“

„Pak tedy důvěřujte Kannon.“

„Rozhodně. Hned zítra se vydám do chrámu.“

(květen 1923)

Princezna Rokunomija

Otec princezny Rokunomija pocházel ze starého rodu vzdáleně spřízněného s císařem. Jelikož byl staromódní člověk, který nedokázal jít s dobou, nedotáhl to v úřadě dále než na Vyššího asistenta při Ministerstvu vojenských záležitostí. Princezna žila s takovými rodiči ve staré rezidenci obklopené vysokými stromy ve čtvrti Rokunomija. Princezna Rokunomija jí říkali právě díky tomuto místnímu jménu.

Rodiče princeznu bezmezně milovali. Ale že byli staromilští, nehledali pro ni ženicha. Stále jen doufali a čekali, že se někdo sám ozve. Princezna trávila své dny cudně, jak jí tomu rodiče naučili. Byl to takový život, ve kterém nepoznala zármutku, ale ani radosti. Avšak princezna, neznaje okolní svět, se necítila nijak nespokojená. „Dokud mám otce, který je mi oporou, je dobře,“ myslela si.

Sakura, sklánějící své větve nad starým jezírkem, rok co rok rozkvétala chudými květy. Mezitím také princezna pohnutě rozkvetla do krásy zralé ženy. Jenže dny otce, na kterého se vždy spoléhala, se naplnily a on náhle zemřel. Navíc matka, jež se nepřestávala rmoutit manželovým odchodem, jej ani ne po půl roce následovala. Spíše než zarmoucená bychom mohli říci, že princezna byla naprosto v koncích. Princezně, jež byla jediným vlastním dítětem svých rodičů, nezůstal na světě nikdo, než stará kojná.

Kojná statečně zůstala v princezniných službách, nehledě na vlastní nepohodlí. Ale jak z domu postupně mizely perletí vykládané skříňky, stříbrná vykuřovadla a jiné cennosti, tak se také začali vytrácet sloužící, beroucí si pod různými záminkami volno. Princezna počala dobře chápat, co to znamená těžký život. Bylo ale nad její síly cokoli změnit. V nyní tak opuštěném a smutném pavilonu trávila, stejně jako dříve, čas prázdnými kratochvílemi – hraním na loutnu biwa nebo skládáním básní.

Jednoho podzimního večera přišla kojná k princezně a o čemsi usilovně přemýšleje, pravila: „Poprosila jsem svého synovce, mnicha. Říkal, že bývalý správce provincie pan ten a ten by chtěl, abyste se stala jeho ženou. Pan správce je hezký muž, navíc vypadá i na hodného člověka a jeho otec, také správce provincie je dokonce synem vysokého dvořana. Což kdybyste se s ním setkala?“

Princezna se tichounce rozplakala. Připadalo jí, že když se vydá tomu muži, bude to stejné, jako by prodávala své tělo, aby si pomohla z neutěšené situace. Věděla samozřejmě, že takových případů již bylo na světě mnoho. Ale když se to teď mělo stát jí samotné, pocítila zvláštní smutek. Seděla nehybně proti kojné a ve vánku, který povíval listy břechťanu si dlouho zakrývala rukávem obličej.

2

Princezna si ale brzy zvykla na každovečerní schůzky s mužem. Muž byl, přesně jak tvrdila kojná, hodný člověk. Tvář i postavu měl také pěknou. Kromě toho bylo každému naprosto jasné, že pro princeznu krásu zapomíná na celý svět. Princezna samozřejmě takového muže nedokázala nenávidět. Někdy se jí dokonce zdálo, že mu může zcela důvěřovat. Nicméně ani jedinou noc, kdy spolu zůstávali osamotě, skryti ve stínu lakovaného paravánu s motivy motýlů a ptáků, zatímco v místnosti hořely lucerny oslňujícím světlem, nemohla říci, že by se cítila šťastná.

Do staré rezidence se pomalu vracela atmosféra štěstí a prosperity. Objevily se nové lakované skříňky na toaletní potřeby i nové bambusové závěsy a také sloužících přibývalo. Kojná se samozřejmě hned s větší radostí věnovala starostem o domácnost. Ale princezna se navzdory těmto změnám tvářila stále smutně a osaměle.

Jedné deštivé noci, zatímco s princeznou popíjeli víno, vyprávěl muž podivný příběh, jež se prý udál v provincii Tamba. Jeden poutník požádal při cestě z hlavního města směrem na Izumo o nocleh v nějakém domě na úpatí hory Óe. Žena v domě, kde se ubytoval, právě té noci šťastně porodila holčičku. Zanedlouho po porodu spatřil poutník neznámého urostlého muže, jak spěšně vychází ze ženských pokojů. Muž jenom prohodil: „Ve věku osmi let vlastní vinou opustí svět,“ a rychle někam zmizel. Devátým rokem se ten poutník zase vracel zpět do hlavního města a schválně požádal o nocleh v tom samém domě. A dozvěděl se, že ta dívka skutečně v osmi letech zemřela. Navíc se to stalo tak, že spadla ze stromu a při tom si prořízla srpem hrdlo. ... Tak nějak zněla mužova historka. Když ji vyslechla, uvědomila si princezna nepřemožitelnou sílu osudu. Ve srovnání s onou dívkou je vlastně ona, jež žije s podporou svého muže, docela šťastná. „Nezbývá, než se poddat tomu, co má přijít,“ řekla si a alespoň navenek se mile usmála.

Větve borovice, narážející do převisu střechy rezidence, se mnohokrát zlámaly pod tíhou sněhu. Princezna, stejně jako kdysi, přes den drnkala na loutnu biwa nebo hrála sugoroku. Za večerů, ležíc s mužem na jedné rohoži, naslouchala zvuku vodních ptáků, kteří se slétali k jezírku. Byly to dny a noci, jimž scházal nejen smutek, ale i radost. Princezna nicméně nacházela v tomto mdlém klidu planý pocit uspokojení.

Konec klidného života se dostavil neočekávaně a rychle. Jedné noci, kdy se opět vrátilo jaro a oni zůstali sami dva, pravil muž sklesle: „Dnes je to naposledy, co jsme spolu.“ Jeho otec byl při letošním novoročním ceremoniálu v císařském paláci jmenován správcem provincie Mucu. Muž musí doprovázet otce do toho zasněženého kraje daleko od hlavního města. Samozřejmě, že je z rozchodu s princeznou nevýslovně smutný. Jenže když ji učinil svojí ženou, stalo se to bez vědomí jeho otce. A zrovna teď by nebylo vhodné se mu k jejich svazku přiznat. Muž zdlouhavě vysvětloval princezně okolnosti a přitom hluboce vzdychal. „Po pěti letech ale otcova služba skončí. Na tu chvíli se těš a čekej na mne.“

Ale princezna již leží plačíc na zemi. Přestože nelze říci, že by jej milovala, smutek z rozloučení s mužem, na kterém závisela její existence, nelze vypovědět slovy. Muž hladil princeznu po zádech, všemožně ji utěšoval a povzbuzoval. Ale když opakoval slova útěchy, také jeho hlas byl zastřen dojetím.

Mezitím nic netušící kojná spolu s mladými sloužícími přinesla konvici s vínem a jídelní stolek. Mluvila o tom, že na sakuře sklánějící se nad starým jezírkem již vykukují poupata.

3

Přišlo jaro šestého roku, ale muž se z provincií stále nevracel. Mezitím se všichni sloužící do jednoho někam rozutekli a východní pavilón, který princezna doposud obývala, spadl pod nápoem letošního tajfunu. Princezna spolu s kojnou se od té doby ubytovaly v přístavku pro sloužící. Bylo to ubytování nehodné toho slova: přístěnek byl těsný a také notně poničený, tak tak že byly chráněny před nepohodou. Když kojná, poté co se nastěhovaly do přístěnku, viděla nebohou princeznu, neubránila se slzám. Přesto v té chvíli bez nějakého zvláštního důvodu cítila také zlost.

Byl to pro ně samozřejmě těžký život. Skříňky, která stály na polici, již dávno vyměnily za rýži a zeleninu. Teď jim nezbývalo nic cenného, jen lesklé hedvábné roucho a kalhoty hakama, které měla princezna na sobě. Když jí došlo dříví na otop, vydávala se kojná ke zchátralé hlavní budově rezidence a lámala ze stěn zpuchřelá prkna. Princezna se nicméně stejně jako dříve utěšovala hrou na loutnu biwa nebo skládáním básní a trpělivě čekala na muže.

Jedné podzimní měsíčné noci toho roku přišla kojná k princezně a o čemsi usilovně přemýšleje, začala hovořit: „Pán se k vám již pravděpodobně nevrátí. Co abyste na něj konečně také zapomněla? Pan asistent císařského lékaře poslední dobou velmi naléhá, abych mu s vámi smluvila schůzku...“

Princezna si při její řeči vzpomněla, jak to bylo před šesti lety. Ať tenkrát plakala jak plakala, ze smutku se vyplakat nemohla. Jenže teď se na podobné výlevy cítila slabá a unavená. Myslela jen na jediné: „Kéž bych mohla jen tiše zestárnout.“ Když si vyposlechla chůvinu řeč až do konce, zadívala se na bledý měsíc a odevzdaně sklonila unavenou hlavu...

Přesně tou dobou v rezidenci v daleké provincii Hitači popíjel muž víno s novou ženou. Byla to žena podle přání mužova otce, dcera správce oné provincie.

„Co to bylo za zvuk,“ zeptal se náhle muž, jakoby se něčeho polekal a zahleděl se vzhůru k doškové střeše ozářené klidným světlem měsíce. Bezděčně se mu vybavila princeznina postava.

„To asi na střechu dopadl plod kaštanu,“ odpověděla žena z Hitači a neobratně dolila číšky s vínem.

4

Muž se vrátil do hlavního města devátého roku právě na podzim. Se ženou z Hitači a s jejím doprovodem... Po cestě se museli vyhnout nešťastnému směru, proto strávili třicet čtyři dny v Awazu. Když se již měli dostat do hlavního města, udělali to schválně tak, aby tam přijeli až večer a vyhnuli se tak zvědavým zrakům lidí. Muž za svého pobytu na venkově několikrát poslal bývalé ženě horoucí psaní. Ale posel s dopisem se buď vůbec nevrátil, a když už se šťastně vrátil ukázalo se, že nenalezl místo, kde princezna bydlela. Zkrátka ani jednou nedostal na svá psaní odpověď. Již jen proto pocítil v okamžiku, kdy se konečně vrátil do hlavního města, ještě silnější lásku k princezně. Ihned poté, co bez nehody doprovodil ženu do sídla jejího otce, se vydal do čtvrti Rokunomija, ani se nesvlékl z cestovního šatu.

Když přišel do Rokunomiji, nespatrił ani bránu se čtyřmi pilíři, ani cypřišovými došky pokryté střechy hlavní budovu či koridorů. Všechno bylo teď pryč. Jediné, co zůstalo, byly základy budov z navršené hlíny. Muž stál ve vysoké trávě a ohromně zíral na zbytky zahrady. V napůl zasypaném jezírku kdosi vypěstoval trochu rdesna. Jeho listy tiše bujely ve svitu nového měsíce.

Muž po paměti nalezl místo, kde dříve býval ženský pavilón. Teď tam stála na stranu nachýlená bouda s prkny místo střechy. Když se přiblížil, zdálo se mu, že se uvnitř někdo je. Mžouraje do tmy, zavolal na ten lidský stín. Přišourala se stará mniška, na její tvář si v měsíčním světle neurčitě vzpomínal.

Když se jí představil, beze slova se dala do pláče. Nakonec se utiřila a začala vyprávět co se stalo s princeznou. „Asi mne nepoznáváte, ale sloužila jsem zde v domě a jsem matkou vlastní hloupé dcery. Když pán odjel do provincií, dcera ještě sloužila pět let. Pak ale měla odcestovat s mužem do Tadžimy. Vyprosily jsme si volno a já jsem odešla společně s nimi. Pak jsem se ale začala bát, co se asi s princeznou stalo a samotná jsem se vrátila do hlavního města. A tady, jak sám vidíte, nezůstalo z domu vůbec nic. Princezna sama někam odešla... Já jsem měla stejně už dříve těžký život. Pán o tom možná neví, ale když tu sloužila má dcera, princezna sama žila uboze, že to ani nelze vypovědět. ...“

Muž to všechno vyslechl od začátku až do konce a shrbené mnišce daroval jedno ze svých spodních kimon. Pak, s hlavou sklopenou, mlčky odešel travou zarostlou zahradou.

5

Následujícího dne prochodil muž střed hlavního města křížem krážem, hledaje princeznu. Netušil kam a proč odešla, nevěděl kterým směrem by se měl vydat.

Jednou večer, po několika dnech marného hledání, stál muž pod převisem střechy Západního hudebního pavilónu před bránou Suzaku, ukrytý před náhlým lijákem. Kromě něj tam už byl jeden žebravý mnich, trpně čekající, až se déšť přežene. Zvuk dopadající vody se smutně rozléhal prázdnem mezi červeně lakovanými sloupy brány. Muž, pošilhávaje po mnichovi, rázoval sem a tam po dláždění brány, aby zahnal nepříjemné myšlenky. Náhle jeho sluch zachytil zvuky vycházející z hloubi zamřížovaného okna svědčící o lidské přítomnosti. Bez nějakého zvláštního zájmu nakoukl muž dovnitř.

V místnosti za zamřížovaným oknem nějaká mniška, zabalená do rozedrané rohože, pečovala o nemocnou ženu. Ve večerním šeru se žena zdála být až strašidelně vyhublá a seschlá. Ale jediný pohled mu stačil, aby v ženě rozpoznal princeznu. Muž na ni chtěl zavolat, ale při pohledu na její zuboženou postavu mu nějak selhal hlas. Princezna, netušíc nic o mužově přítomnosti, se převalila na rozbité rohoži a utrápeným hlasem pronesla následující báseň:

Dřív tolik nestudil
vítr profukující skulinami,
když jsem spávala
s rukou pod hlavou.
Ach jak slabé je
lidské tělo.

Jakmile muž slyšel její hlas, zavolal bezděčně její jméno. Princezna pozvedla hlavu. Ale jakmile spatřila muže, cosi slabě vykřikla a sklesla zpět na rohož. Mniška – věrná kojná – k ní polekaně přiběhla a společně s mužem ji objali a zvedli. Když jí však pohlédli do tváře, nejen chůva, ale i muž se polekal ještě více.

Chůva jako smyslů zbavená běžela pro mnicha. Je to tak náhle, ale jestli by nemohl pro umírající princeznu předčítat sůtry. Mnich se tedy na její prosby posadil k lůžku princezny, ale místo recitování sůter princezně povídá: „Dosáhnout znovuzrození v ráji není v lidských silách. Recitujte sama, nepřestávejte, Amidovo jméno!”

Princezna, v objetí muže, začala slabým hlasem pronášet Buddhovo jméno. Ve stejné chvíli se s výrazem hrůzy zadívala vzhůru do trámů brány.

„Ach, vidím hořící vůz...”

„Takových věcí se nemusíte obávat. Stačí, když budete recitovat Buddhovo jméno,” povzbuzoval ji mnich.

Po chvíli princezna opět, jakoby ze sna, zamumlala: „Vidím zlatý lotos. Je veliký jako svatozář kolem Buddhovy hlavy...”

Mnich chtěl zase něco říci, ale princezna pokračovala stále slábnoucím, přerývaným hlasem: „Lotos už nevidím. Místo něj jen v temnotě fouká vítr.”

„Upřímně recitujte Buddhovo jméno! Proč nerecitujete z celého srdce,” řekl mnich, jakoby ji káral. Ale princezna opakovala stále totéž a bylo zřejmé, že umírá.

„Nic... nic nevidím. Jen vítr ve tmě... jen studený vítr tu fouká.”

Muž i kojná mumlají Amidovo jméno, polykajíce slzy. Také mnich, ruce sepjaté, pomáhá princezně s modlitbou. Jejich hlasy se mísí se zvuky deště a tvář princezny ležící na rozedrané rohoži se zvolna mění ve tvář mrtvolu.

6

Pár dní nato, jedné měsíční noci, seděl onen mnich v rozedraném rouchu, co princeznu vybízel k recitování Buddhova jména, opět v Hudebním pavilónu před bránou Suzaku. Měsíčním světlem ozářenou ulicí se loudal samuraj, zpívaje si nějakou písničku. Když spatřil postavu mnicha, zastavil nohy obuté do slaměných opánek a prohodil: „Říká se, že poslední dobou je tady u brány Suzaku slyšet ženský pláč.”

Mnich, stále sedící na dlaždicích, mu krátce odpověděl: „Poslouchejte!”

Samuraj se trochu pozorněji zaposlouchal. Ale kromě vzdáleného tikání hmyzu nebylo slyšet nic. Večerní vzduch všude kolem byl prosycen vůní borovic. Samuraj pohnul rty. Avšak než stačil promluvit, donesl se k nim odkudsi ti-chounek ženský nářek.

Samuraj sáhl po meči. Ale nařikavý hlas ještě chvilku rozechvíval prázdnotu hudebního pavilónu a pak zase někam zmizel.

„Recitujte Buddhovo jméno!” řekl mnich a pozvedl hlavu, takže měsíc ozářil jeho obličej. „To byla duše zoufalé ženy, jež nezná ani ráj ani peklo. Recitujte Buddhovo jméno!”

Ale samuraj jen mlčky zíral do mnichovy tváře. Najednou k němu udiveně vztáhl ruce: „Nejste náhodou ctihodný Naiki? Ale co pohledáváte na tomhle místě?”

Mnich zvaný ctihodný Naiki se světským jménem nazýval Jošišige no Jasutane a byl nejnadanějším z žáků ctihodného Kúji.

(červenec 1922)

V houští

Výpověď dřevorubcova

Ano, přesně tak. Tu mrtvolu jsem objevil já a nikdo jiný. Dnes ráno jsem se jako obvykle vydal do hory, abych porazil nějaký cedr. A tam, v šeru lesního houští ležela ta mrtvola. Kde že to přesně bylo? No, je to nějakých čtyři, pět čó³⁰ od silnice³¹ Jamašina. Takové opuštěné místo, kde mezi bambusem sem tam roste hubený cedr.³²

Mrtvola ležela na zádech. Oblečená byla ve světle modrém loveckém obleku³³ a na hlavě měla ještě omšelou úřednickou čapku, takovou co se nosí v hlavním městě. V hrudníku jí zela otevřená rána, jako od meče nebo dýky a spadané bambusové listí kolem bylo jakoby pocákané zčernalou rudou barvou. Ne, krev z rány netekla a okraje rány se již zdály být zaschlé. V ráně seděl ovád a nevyrušily jej ani zvuky mých kroků.

30 Jedno čó (町) je zhruba 109 metrů.

31 Cesta (駅路), na které se nacházejí stanice (宿駅), tj. místa, kde mohli poutníci přenocovat, případně dostat čerstvé koně, doplnit zásoby a podobně. Budovaly se od období Kamakura a stávaly se důležitými místními dopravními uzly. V období Edo se rozrůstaly i v menší městečka, zaměřená na cestovní ruch (宿場町).

32 瘦せ杉. Patrně určitý druh cedru, z nedostatku českého ekvivalentu překládám různě.

33 V originále je 水干, což byl v období Heian oblek sloužících u dvora nebo v domě šlechtice. Později neformální oblek dvořanů či oblek mladých šlechticů před dosažením dospělosti a tedy i úřadu. Z nedostatku českého ekvivalentu překládám, jako by bylo 狩衣. Viz. též 水干狩衣.

Jestli jsem tam neviděl meč nebo jinou zbraň? Ne, vůbec nic tam nebylo. Jen u kořenů nedalekého cedru se válel kus provazu. No... A kromě provazu tam byl ještě hřeben. V okolí mrtvoly jsem našel jen tyto dva předměty. Ale tráva a spadané listí kolem byly strašně zvalené. Ten muž se před tím, než byl zabit, nepochybně zoufale bránil. Jestli jsem tam neviděl koně? Kdepak, to je místo, kam se kůň v žádném případě nedostane. Cesta pro koně se tomu houští obloukem vyhýbá.

Výpověď putujícího mnicha

Ano, toho mrtvého muže jsem včera samozřejmě potkal. Bylo to včera... myslím tak asi kolem poledne. Bylo to po cestě, když jsem šel od Sekijamy směrem na Jamašinu. Ten muž spolu se ženou, jedoucí na koni, mířili na Sekijamu. Žena měla přes obličej stažený závoj, takže její podobu neznám. Jediné, čeho jsem si všiml, byla barva jejího kimona, bylo v barvě *hagi*, červené a bílé. Kůň byl grošák s nakrátko ostříhanou hřívou. Jak byl vysoký? No, možná že i čtyři *ki*.³⁴ To víte, jsem jen pouhý poutník na Cestě a v takových věcech se příliš nevyznám. Muž byl, no... za pasem měl meč a přes rameno luk. Dobře si pamatuji černý lakovaný toulec, ve kterém bylo alespoň dvacet válečných šípů.

Ani ve snu by mne tenkrát nenapadlo, že takhle skončí. Vskutku, lidský život je stálý jak kapka rosy v ranním slunci a jako blesk na zamračené obloze. Tak, tak, jaká to nemilá věc se tomu muži přihodila!

Výpověď policejního důvěrníka

Muž, kterého jsem přivedl? To nemůže být nikdo jiný než onen slavný lupič Tadžómaru. Když jsem jej dopadl, nejspíš zrovna spadl s koně. Ležel na kamenném mostě v Awadaguči a nadával. Kolik bylo hodin? Bylo to včera večer asi kolem první hlídky.³⁵ Stejně jako tenkrát, když mi unikl, měl na sobě modrofialový cestovní lovecký oblek a za pasem kovaný meč. Ale tentokrát měl s sebou, jak můžete vidět, navíc luk a šípy. Skutečně? Ten mrtvý muž měl taky takové? Pak není pochyb, že vraždu spáchal tento Tadžómaru. Kůží opletený luk, černě lakovaný toulec a sedmnáct válečných šípů s orlími pery. To vše jistě patřilo zavražděnému. Ano, kůň byl přesně jak říkáte - grošák s krátkou hřívou. Byl v tom nějaký osud, že Tadžómaru to zvíře shodilo. Teď, dlouhou uzdu volnou, spásal trávu podél cesty kousek před kamenným mostem.

Tenhle Tadžómaru je mezi zloději, co se potulují městem, známý jako veliký zvrhlík. Již jsem hlásil, že vražda paní a její komorné, které loni na podzim zřejmě přišly na pout' do chrámu Toribe a byly obě nalezeny mrtvé v lese za kaplí svěťce Pindoly,³⁶ byla pravděpodobně dílem tohoto lumpa. Pokud toho muže zavraždil, bůhví, co provedl se ženou na koni. Odpusťte mi mou troufalost, ale dovoluji si tímto žádat, aby případ oné ženy byl také vyšetřen.

Výpověď staré ženy

Ano, mrtvola je muž, za kterého se provdala dcera této hloupé osoby. Ale on nepocházel z hlavního města. Sloužil na úřadě správce provincie Wakasa.³⁷ Jmenoval se Kanazawa Takehiro a bylo mu dvacet šest let. Kdepak, byl to laskavý člověk a nikdo neměl důvod jej nenávidět.

Dcera? Dcera se jmenuje Masago a je jí devatenáct. Je to rázná dívka, vyrovná se leckterému muži, ale kromě Takehira ještě žádného neměla. Má malý, oválný a poněkud snědý obličej a v koutku levého oka mateřské znaménko.

34 Míra užívaná pro označení výšky koně.

35 初更. Noc byla rozdělena zhruba od sedmi večer do pěti do rána na pět stejně dlouhých hlídek po dvou hodinách.

36 賓頭廬. Buddhův žák, jeden ze šestnácti světců (arhatů). V Japonsku se věřilo, že nemocné místo lze vyléčit dotýkáním se odpovídajícího místa na světcově soše. Kaple zasvěcené Pindolovi byly stavěny poněkud stranou od hlavní chrámové budovy.

37 若狭. Západní část dnešní prefektury Fukui.

Takehiro se s dcerou včera vydal do Wakasy. Jaký asi hřích z minulých životů jim přinesl takovou odplatu? Ale co se vlastně stalo s mojí dcerou, pravda, zeťovi již není pomoci, ale o dceru mám strach. Snažně vás prosím, je to jediné přání staré ženy, zjistěte kam se poděla, i kdybyste snad měli prohledat každou píď této země. Co je to jen za zvíře ten lupič, ten Tadžómaru nebo jak se vlastně jmenuje! Nestačil mu zeť, ještě dceru mi vzal... (další slova stařeny se ztrácejí v jejím pláči.)

• • •

Tadžómaruovo doznání

Toho muže jsem zabil já. Ale ženy nezabijím. Tak kam že se poděla? To opravdu nevím. Ale jděte! Můžete mě třeba mučit, ale co nevím, to vám neřeknu. A navíc, když už jsem tady, nemám v úmyslu se zbaběle vymlouvat.

Včera kousek po poledni jsem potkal toho muže a ženu. Zrovna zafoukal vítr, nadzvedl závoj ženina klobouku a já jsem na okamžik spatřil její tvář. Byla to jen chvilka – jen co jsem si stačil uvědomit, že jsem ji spatřil, hned se zase skryla – ale snad právě proto mi připomněla tvář, jakou mívají sochy ženských bódhisattvů. V ten moment jsem se rozhodl, že ženu unesu, i kdybych měl toho muže zabít.

Cha! Zabít toho muže, jak si jistě vy dovedete představit, pro mne vůbec nic neznamenalo. Když chci unést ženu, musím samozřejmě zabít jejího muže. Jenže když zabijím já, dělám to vlastním mečem. Vy meč nepoužíváte. Zabijíte svojí mocí, nebo penězi. Nebo úlisnými slovy. Vskutku, krev při tom nestříká, vskutku, člověk je perfektně živý. A přesto jste jej zabili. Když přemýšlím, čím hřích je těžší, jestli ten můj či ten váš, opravdu nevím. (Tadžómaru se sarkasticky usmívá.)

Ve skutečnosti by mi nevadilo, kdybych toho muže nezabil a přitom se mi podařilo unést jeho ženu. Vlastně jsem si tenkrát přál, abych ženu unesl a muže při tom nemusel zabíjet. Ale taková věc se nedá provést uprostřed silnice do Jammašina. A tak jsem je lstí oba vylákal hlouběji do lesa.

Nebylo to vůbec těžké. Namluvil jsem tomu muži, že jsem na protějším kopci objevil starou hrobku a když jsem ji otevřel, byla uvnitř spousta zrcadel a mečů. Zahrabal jsem ty věci ve křoví hluboko v lese, aby na ně nikdo nepřišel. Jestli má zájem, doprovodím je na to místo a cokoliv z těch věcí lacino prodám. Jak jsem vykládal, bylo vidět, že moje historika muže zaujala. No a pak – co myslíte? Chtivost je strašné pokušení, že? Během slabé půlhodinky ten muž, v mém doprovodu, vedl koně horskou stezkou.

Když jsme přišli k hustému křoví, řekl jsem muži, že poklad je zakopaný tam a ať se jde se mnou podívat. Muž byl zaslepený chtivostí a tak proti tomu nic nenamítal. Ale žena, aniž slezla s koně prohlásila, že počká. Nebylo to nerozumné, protože hustým křovím se koňmo zřejmě projet nedalo. Ve skutečnosti to pěkně zapadalo do mého plánu a tak jsme ženu zanechali samotnou a s mužem pokračovali dále sami dva.

Houští bylo zpočátku samý bambus, ale když jsme ušli asi půl čó, objevil se poněkud světlejší cedrový lesík. Pro dovršení mého plánu nemohlo být příhodnějšího místa. Rozhrnuje hustý bambus, co nejpřesvědčivěji jsem zalhal, že poklad je zakopaný pod oněmi cedry. Když to muž slyšel, hned se jako o život hrnul směrem, kde houštím prosvítaly štíhlé cedry. Bambusy postupně řídly, až se konečně ukázala skupinka několika cedrů. Vrhel jsem se tím směrem předstíraje, že k nim chci dorazit jako první, ale místo toho jsem nečekaně povalil muže na zem. Muž sice měl za pasem meč a také se zdálo, že je pořádný silák, ale takto neočekávaně přepaden se mi nemohl ubránit. V mžiku seděl přivázaný ke kořenům jednoho z cedrů. Kde jsem vzal provaz? Jelikož jsem zloděj a člověk nikdy neví, kdy bude potřebovat přelézt přes nějakou zeď, mám provaz vždy po ruce. Samozřejmě, že jsem mu hned ucpal ústa bambusovým listem, aby nemohl křičet. No a víc jsem se už o něj nemusel starat.

Poté, co jsem se zbavil muže, byla na radě žena. Vrátil jsem se na cestu a namluvil jí, že se manželovi udělalo z ničeho nic špatně a vzkazuje, aby mu přišla na pomoc. Nemusím vám snad vykládat, že jsem se i tentokrát trefil do černého. Žena odhodila slaměný klobouk se závojem a držíc se mne za ruku, nechala se dovést houštím až do cedrového hájku. Ale tam – manžel přivázaný u kořenů cedru. Jakmile zjistila situaci, sáhla do záňadří a bleskurychle vytáhla malou dýku. Ještě nikdy jsem neviděl tak zuřivě odhodlanou ženu. Kdybych nebyl stále ve střehu, nejspíš by mi v tom okamžiku rozpárala bok. Ale já jsem šikovně uhýbal tělem a ona mne svými zoufalými výpady nedokázala zranit. A ať nejsem Tadžómaru, nakonec se mi podařilo vyrazit jí dýku z ruky, aniž bych musel tasit meč. Jakkoliv statečná ta žena byla, bez řádného výcviku nic nezmuže. Tak se mi konečně podařilo tu ženu získat a zároveň ušetřit život jejího muže.

Ušetřit život jejího muže – nejen to, neměl jsem vůbec v úmyslu ho zavraždit. Ale když jsem se chystal opustit plačící ženu zhroutenou na zemi a zmizet v houští, ona se na mne náhle vrhla jako šílená a pověsila se mi na paži. Trhavě cosi vykřikovala a když jsem se zaposlouchal pozorněji, pochopil jsem, co chce říci. Buď ty a nebo manžel – jeden z vás dvou musí zemřít. Být zneuctěna před dvěma muži je horší než smrt. Půjdu s tím, který přežije, ať to bude kterýkoliv z vás, dodala ještě, vzlykajíc. V tu chvíli jsem divoce zatoužil toho muže zabít. (Tadžómaru se zachmuří.)

Když o tom takhle před vámi klidně mluvím, určitě se zdám být mnohem krutějším člověkem, než jste vy. Ale vy jste neviděli obličej té ženy. A hlavně její oči, ve kterých na okamžik jakoby zaplál pekelný plamen. Když se můj pohled setkal s jejím, věděl jsem, že i kdyby do mne na místě udeřil hrom, ona se musí stát mojí ženou. Musí se stát mojí ženou – to byla v tu chvíli moje jediná myšlenka. To není, jak byste si mohli myslet, důkazem mojí nízké žádostivosti. Kdybych tenkrát neměl jiný cíl, než uspokojit svoji tělesnou touhu, mohl jsem přeci ženu odkopnout a utéci. V tom případě by se můj meč nezbrotil krví toho muže. Jenže v okamžiku, kdy jsem se v lesním přítmí zadíval do ženina obličeje jsem pochopil, že nemohu odejít, dokud jejího muže nezabiji.

Přestože jsem byl rozhodnut jej zabít, nechtěl jsem to provést zbaběle. Uvolnil jsem provaz, kterým byl přivázaný ke stromu a vyzval jej, ať mne napadne mečem jako první. (To je ten provaz, co jste našli ležet pod cedrem a který jsem tam zapomněl.) Muž, obličej sinavý zlostí, pomalu tasil široký meč. A pak, náhle a bez jediného slova, se proti mně zuřivě vrhl... Nemůžu zde podrobně líčit, jak náš souboj probíhal. Můj meč proklál protivníkovu hrud' při dvacátém třetím výpadu. To si prosím dobře zapamatujte – při dvacátém třetím. Již jen proto cítím k tomu muži hluboký obdiv. On byl jediný člověk na celém světě, který se mnou dokázal zkřížit meče dvacetkrát během jediného souboje. (Tadžómaru se živě usmívá.)

Když muž padl k zemi a já sklonil krví potřísněný meč, ohlédl jsem se po ženě. Ale jaké překvapení – žena nikde. Prohledal jsem cedrový les, abych zjistil, kterým směrem uprchla. Jenže ve spadaném bambusovém listí žádné takové stopy nezůstaly. Napnul jsem uši, ale jediné co jsem slyšel byl smrtelný chropot umírajícího muže.

Zdalo se, že hned jak jsme začali bojovat, žena uprchla houštím, aby přivolala pomoc. Tentokrát bych byl na řadě já, uvědomil jsem si, rychle jsem sebral mužův meč a luk s šípy a vrátil se zpět na horskou stezku. Tam se ještě pokojně pásal ženin kůň. Vyprávět, co se stalo pak, by bylo jen zbytečným plýtváním slov. Jen ještě před tím, než jsem dorazil do hlavního města, jsem pro jistotu ukryl ten meč. To je celé moje přiznání. Stejně bych se jednou houpal na vršku jedle,³⁸ proto prosím o nejpřísnější trest. (Tadžómaru se zatváří zpuštěně.)

Zpověď ženy, jež přišla do chrámu Kijomizu

Ten muž v modrofialovém loveckém obleku se poté, co mne zneuctil, zadíval na svázaného manžela a zlomyslně se zachechtal. Jak asi přitom manželovi muselo být? Ale čím více sebou zmítal, tím hlouběji se mu uzly provazu zařezávaly do masa. Dopotácela jsem se jako v mrákotách až k němu. Vlastně, chtěla jsem, ale než se mi to podařilo, on mne surově odkopl. A pak se to stalo. Zahlédla jsem v jeho očích nepopsatelný, ocelový třpyt. Mrazivě chladný třpyt – ještě teď když si jej vybavím, roztrfesu se po celém těle. Aniž pronesl jediné slovo, manžel mi tím pohledem sdělil vše. V jeho pohledu nebyl ani strach ani bolest. To, co z jeho očí vyzařovalo, bylo chladné pohrdání. Více než manželovým kopnutím zasažena jeho pohledem jsem cosi bezděčně vykřikla a ztratila vědomí.

Když jsem konečně přišla k sobě, muž v modrém loveckém šatu již někam odešel. Zůstala jsem sama, s manželem přivázaným u kořenů cedru. Rychle jsem se posadila na zemi pokryté bambusovým listím a zadívala se upřeně manželovi do obličeje. Ale manželův pohled se od té doby ani trochu nezměnil. V hlubině chladného pohrdání jsem zahlédla jiskru nenávisti. Stud, bolest, zlost – nevím jak popsat, co jsem v té chvíli cítila. S námahou jsem se zvedla a dopotácela se k manželovi:

„Po tom, co se stalo, nemohu již s tebou déle být. Jsem připravena na místě zemřít. Ale... ale ty musíš zemřít se mnou! Viděl jsi mé ponižení. Nemohu tě s tím pomyslením nechat naživu.“

38 樽 (おうち) の梢に. Japonský santal (běžněji 梅檀). Další význam tohoto znaku je „nepotřebná, bezcenná věc.“ Vzhledem k tomu, že Akutagawa rád používá neobvyklé znaky, myslím že zde jej použil záměrně kvůli druhému významu. Otázka je, zda jde o obvyklé rčení, nebo o nějaký Akutagawův novotvar?

Pronesla jsem tato slova s velkou naléhavostí, ale manžel se na mne nepřestával opovržlivě dívat. Přidržujíc si roztrhaný šat na hrudi, začala jsem hledat manželův meč. Ale lupič si nejspíš vše odnesl, protože jsem ve křoví nenalezla ani meč, ani luk a šípy. Naštěstí jsem u svých nohou nalezla ležet dýku. Rychle jsem ji zvedla a ještě jednou jsem se obrátila k manželovi:

„Teď mi dovol vzít ti život. Já půjdu hned za tebou.“

Když manžel slyšel moje slova, konečně pohnul rty. Ústa měl samozřejmě stále plná listí bambusové trávy *sasa*, a tak nebylo slyšet, co říká. Ale já jsem to ihned pochopila. Manžel, provázeje mne stále oním nenávisným pohledem, chtěl říci jediná dvě slova: „Zabij mě!“ Jako ve snu jsem muži rozhrnula světlo modrý kabátec a vnořila dýku do jeho hrudi.

Pak jsem nejspíš znovu ztratila vědomí, protože když jsem se konečně rozkoukala, stále ještě svázaný manžel již dávno nedýchal. Na jeho sinalý obličej dopadal mezerou mezi větvemi cedrů paprsek zapadajícího slunce. Polykajíc vzlyky jsem uvolnila provaz, kterým byla manželova mrtvola svázaná. A pak, co počít pak? Nemám sílu vám vypovědět podrobně, co se se mnou potom dělo. Jen tolik povím, že jsem neměla dost sil ukončit vlastní život. Pokoušela jsem si dýkou probodnout hrdlo, skočit do jezera na úpatí hory, zkoušela jsem všechno možné, ale nemůžu být hrdá na to, že se mi nakonec nepodařilo zemřít. (Žena se smutně pousměje.) Od takového zbabělce jako jsem já se snad musí odvrátit i všeslitovná Kannon. Ale co si mám počít – vražedkyně vlastního muže, zneuctěná lupičem... Co dělat? Co dělat... (Žena se náhle prudce rozvzlyká.)

Zavražděný hovoří ústy šamanky *miko*

Poté, co se lupič zmocnil mé ženy, přisedl si k ní a začal jí všemožně utěšovat. Já jsem samozřejmě nemohl pronést slova. Byl jsem přivázaný ke kmeni cedru. Alespoň jsem několikrát na ženu zamrkal. Chtěl jsem jí naznačit: „Nevěř ničemu, co ti ten muž říká! Ať řekne cokoli, všechno je to lež!“ To jsem jí chtěl říci. Ale žena sklesle sedí na bambusovém listí a hledí do země. Navíc se zdá, že snad i poslouchá, co jí ten lupič říká. Žárlivost mi zkroutila tělo v křeči. Lupič vychytrale, pěkně popořádku, pokračoval v přemlouvání. Když byla jednou pošpiněna, už nikdy to mezi ní a manželem nebude klapat tak jako dřív. Než žít po boku takového muže, nechtěla by se raději stát lupičovou ženou? On jí má rád a že je násilník, to jenom předstíral. Povzbuzen jejím klidem, vykládal lupič stále větší nehoráznosti.

Když lupič domluvil, žena k němu se zájmem vzhledla. Nikdy jsem ji ještě neviděl tak krásnou. Ale co odpověděla lupiči ta krásná žena, přímo před svázaným manželem? Moje duše již bloudí mezi tímto a oním světem³⁹, ale kdykoliv si vzpomenu na její odpověď, nemohu se ubránit vzteku. Řekla přesně toto: „Prosím, ať půjdete kamkoliv, vezměte mě s sebou.“ (Nadlouho se odmlčí.)

To však není celá její vina. Kdyby se provinila jen tímto hříchem, netrpěl bych v temnotě jako trpím nyní. Žena jako ve snách vzala lupiče za ruku a vykročila směrem k houští, když tu náhle zbledla a ukázala na mne. „Toho člověka zabij. Dokud bude naživu, nemohu s tebou odejít.“ Ta její slova mne stále srážejí jako prudká bouře do nejhlubší temnoty. Pronesl-li kdy jaký člověk tak nenávisná slova? Slyšel-li kdy jaký člověk taková slova prokletí? Taková... (Najednou, prudký výbuch smíchu.) I lupič, když zaslechl ona slova, náhle zbledl. „Zabij ho!“ křičela žena a celou vahou se pověsila lupičovi na paži. Lupič chvíli ženu pozoroval, aniž by jí odpověděl tak nebo tak. A vtom byla žena jediným kopnutím povalena na zem do bambusového listí. (Opět, výbuch smíchu.) Lupič si založil ruce a podíval se směrem ke mně: „Co chceš, abych s tou ženou udělal? Mám ji zabít, nebo nechat běžet?“ Již jen za ta slova mu chci jeho provinění odpustit. (Opět, dlouhá odmlka.)

Zatímco jsem váhal s odpovědí, žena cosi vykřikla a neočekávaně rychle se rozběhla směrem ke křoví. Lupič okamžitě vyskočil a pokusil se ji zadržet, ale podařilo se mu jen chytit její rukáv a ona mu vyklouzla. Pozoroval jsem tu scénu jako ve snách.

Když žena zmizela, lupič sebral ze země meč, luk a toulec s šípy a na jednom místě přerázl provaz, kterým jsem byl svázaný. „Příště můžu být na řadě já,“ zabručel ještě, než zmizel ve křoví. A pak bylo ticho. Až na to, že odněkud se

39 中有. Duše zemřelého bloudí 49 dní po tomto světě, než je rozhodnuto o tom, ve kterém z buddhistických světů se znovuzrodí.

ozýval něčí pláč. Pozorně jsem se zaposlouchal, zatímco jsem vymotával tělo ze smyček provazu. A když jsem nakonec zjistil, odkud zvuk pláče přichází, došlo mi, že je to můj vlastní pláč. (Potřetí se odmlčí.)

Odlepil jsem své malátné tělo od kmene cedru. Předem mnou se v listí zablýskla dýka, která předtím vypadla mé ženě. Sebral jsem ji a jediným bodnutím vnořil do své hrudi. Do úst se mi vhrnul odporný chuchvalec čehosi. Ale bolest jsem žádnou necítil. Jenom chlad na prsou a ještě větší ticho kolem. Ach, jaký klid. Ani ptáček nezapírá ve tmavém lesním houští. Jen v listoví bambusů a cedrů se mihotají slabé paprsky slunce. Ale i sluneční svit postupně slábne. Již nerozeznávám ani cedry ani bambusy. Ležím na zemi obklopen hlubokým tichem.

V tu chvíli se ke mně kdosi potichu přiblížil. Snažil jsem se pohlédnout jeho směrem, ale vše kolem se mezitím zahalilo do slabého přítmí. Kdosi, ten kdosi svou neviditelnou rukou náhle vytáhl dýku z mé hrudi. V tu chvíli se mi do úst vhrnul nový příval krve a byl jsem navždy uvržen do nejčernější temnoty.

(prosinec 1921)

Obsah

Úvodem.....	3
I.Úvod – okolnosti vzniku sbírky Kondžaku monogatari.....	4
1.Příběhy secuwa a literatura secuwa.....	4
Obecné vymezení.....	4
Sbírky příběhů secuwa.....	6
Otogi zóši.....	6
Některé specifické rysy Kondžaku monogatari.....	7
2.Přehled sbírek secuwa od nejstarších až po Kondžaku monogatari.....	8
Buddhistické sbírky secuwa.....	9
Světské sbírky secuwa.....	13
3.Struktura Kondžaku.....	16
4.Autorství, doba vzniku a prameny Kondžaku monogatari.....	22
Problém autorství sbírky.....	22
Problém doby vzniku.....	25
Prameny.....	27
II.Buddhistická část Kondžaku monogatari.....	31
1.Význam pojmu 「道心」 ve sbírce Kondžaku monogatari šú.....	31
Obecná charakteristika pojmu 「道心」 v povídkách svitku 12.....	31
Náboženské důvody popření světské moci a krajní náboženská praxe.....	32
Klasifikace dóšin.....	34
Dělení povídek podle akce, která následuje po dóšin.....	36
Srovnání odpovídajících míst s předpokládaným pramenem povídky.....	37
Výrazová metoda autora Kondžaku monogatari.....	38
Protichůdné tendence v buddhistické části KM.....	39
2.Obraz meditativního a hlasitého nembucu v Kondžaku monogatari.....	40
Co je nembucu.....	40
Koexistence meditativního a hlasitého nembucu.....	41
Příklady meditativního nembucu podstatné pro samotný děj povídky.....	42
3.Bódhisattvové a jejich místo v Kondžaku monogatari.....	44
Bódhisattva Džizó.....	44
Smysl pojmu 「利益」 ve světle svitku 17.....	46
Bódhisattva Kannon.....	47
III.Světská sekce Kondžaku monogatari – poznámky.....	50
1.Rozpory ve světské sekci Kondžaku monogatari.....	50
Obraz mnichů.....	50
2.Princezna Rokunomija.....	54
Charakteristika a lokalizace příběhu.....	54
Charakteristika postav muže a kojné.....	55
Paralely s dalšími díly Heianské literatury.....	56
Vypravěčské prostředky.....	57
Závěr povídky.....	58
Kondžaku monogatari jako pramen moderní japonské literatury.....	59
3.Poznámky k přeloženým ukázkám.....	61

13/34.....	62
16/17.....	62
16/32.....	63
19/3.....	64
24/6.....	64
24/20.....	65
26/7 a 26/8.....	65
30/9.....	65
Přílohy.....	67
Překlady z Kondžaku monogatari šú.....	75
12/28.....	75
Příběh dvacátý osmý o tom, jak písař z provincie Higo unikl hladovému démonu	
13/34.....	76
Příběh třicátý čtvrtý o tom, jak mnich Dókó z chrámu Ten'ódži zachránil Sae no kami recitací Lotosové sútry	
16/17.....	77
Vyprávění sedmnácté o tom, jak se Kaja no Jošifudži z provincie Bičú stal manželem lišky a byl zachráněn milosrdnou Kannon	
16/28.....	79
Příběh dvacátý osmý o tom, jak se muži, jež navštívil chrám Hasse, dostalo bohatství od bódhisattvy Kannon	
16/32.....	82
Příběh třicátý druhý o tom, jak neviditelný muž získal zpět své tělo díky pomoci bohyně Kannon z chrámu Rokkakudó	
17/1.....	84
Příběh první o mnichovi, který toužil potkat živého bódhisatvu Džizóa	
17/33.....	85
Příběh třicátý třetí o tom, jak mnich z hory Hiei dosáhl osvícení díky bódhisattvovi Kokúzó	
19/3.....	94
Vyprávění třetí o tom, jak tajemník Jošišige no Jasutane odešel do bezdomoví	
19/5.....	97
Příběh pátý o tom, jak se manžel princezny Rokunomija stal mnichem	
19/10.....	99
Příběh desátý o tom, jak se stal dvořan v paláci koruního prince Munemasa mnichem	
19/14.....	100
Příběh čtrnáctý o tom, jak jeden správce z okresu Tada v provincii Sanuki vyslechl kázání a neprodleně se vydal na cestu	
20/12.....	101
Příběh dvanáctý o nanebevzetí Sanšúa Zendžiho z hory Ibuka pomocí ducha tengu	
20/18.....	102
Vyprávění osmnácté o tom, jak se žena z provincie Sanuki dostala na onen svět a její duše se vrátila do jiného těla	
24/6.....	103
Vyprávění šesté o tom, jak mistr Go, Kwanren, sehrál partii s jednou ženou, hráčkou Go	
24/20.....	106
Vyprávění dvacáté o tom, jak se žena jednoho člověka proměnila v démona a zařikávač ukončil její řádění	

26/7.....	106
Příběh sedmý o tom, jak díky plánu jednoho lovce skončil zvyk obětovat božstvu lidské oběti	
26/8.....	108
Vyprávění osmé o tom, jak byl učiněn konec živým obětem v provincii Hida	
26/19.....	112
Příběh devatenáctý o tom, jak jeden člověk na cestě z hlavního města do východních provincií přespal v jednom domě a stal se svědkem porodu	
27/43.....	113
Příběh čtyřicátý třetí o tom, jak jeden z Jorimicuových vazalů, Taira no Suetake, potkal ducha ženy s dítětem	
28/20.....	114
Příběh dvacátý o nosu kaplana Zendžiho z Ikeno`o	
29/13.....	115
Vyprávění třinácté o muži, který se ženou cestoval do provincie Tanba	
29/18.....	116
Vyprávění osmnácté o tom, jak zloděj vystoupil na bránu Rašómon a spatřil mrtvolu	
30/1.....	117
Příběh první o tom, jak se Taira no Sadafumi dvořil Hon`in no Džidžú	
30/2.....	119
Příběh druhý o tom, jak se žena, jíž se dvořil Taira no Sadafumi, stala mniškou	
30/9.....	120
Vyprávění deváté o stařeně odložené v horách provincie Šinano	
Překlady z díla Akutagawy Rjúnosukeho.....	122
Chvála Kondžaku monogatari.....	122
Nos.....	125
Osud.....	128
Princezna Rokunomija.....	133
V houští.....	137
Obsah a seznam použité literatury.....	142

Seznam použité literatury

- 1: Bettelheim, Bruno: The Uses of Enchantment (The meaning and importance of fairy tales), Thames and Hudson, London, 1976
- 2: Kobayashi, Hiroko: The Human Comedy of Heian Japan, The Centre for East Asian Culture Studies, Tokyo, 1979
- 3: Mills, D. E.: A Collection of Tales from Uji (A Study and Translation of Uji Shui Monogatari), Cambridge University Press, , 1970
- 4: Švarcová, Zdenka: Japonská literatura 712-1868, Nakladatelství Karolinum, Praha, 2005
- 5: 佐藤辰雄: 「今昔物語集」 僻説, こうち書房, , 2004
- 6: 山口明穂: 説話の表現, 學燈社, , 1988
- 7: 清水邦彦: 中世地蔵信仰史・考, 大蔵出版株式会社, 東京, 2002
- 8: 高橋貢: 「六の宮の姫君」 話の形成, 明治書院, , 1987

Prameny

- ・ 今昔物語集、小学館（日本古典文学全集一 2 1）、東京、1 9 7 1
- ・ 宇治拾遺物語・古本説話集、岩波書店（新日本古典文学大系 4 2）、東京、2 0 0 1
- ・ 篁物語・平中物語・濱松中納言物語、遠藤嘉基・松尾聰、日本古典文学大系 7 7、岩波書店、東京、1 9 6 4
- ・ 日本昔話事典、弘文堂、東京 1 9 9 4
- ・ 例文仏教語大辞典、小学館、東京、2 0 0 4
- ・ Aozora Bunko, Internet, <http://www.aozora.gr.jp/>